

- การศึกษาประเพณีแข่งศพพมอญ กรณีศึกษาจากงานฃาปนกิจศพ
พระครูกาญจนสารกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหนองสะเทอ
ตำบลหนองลู อำเภอส้มขะบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
- ดนตรีในพิธีไหว้ครูพืฒเพียตราสสำนักกับพุทธ
- “ลาว” อดุดิตต: ชาตัพินสุ้สลายน้ำและการทอ่งเกี่ยว
เชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์
- การเคลื่อนไหวของพ่อค้าสำบันชนในห้วงเมืองพ่ายเหนือ
ในช่วงเปลี่ยนผ่าน: กำเนิดรัฐสมัยใหม่สยามในศตวรรษที่ 19
- องค์ประกอบและหลักการออกแบบเพื่อสื่อสาร
ทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรี
- การพัฒนาอาหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเพื่อหนุนเสริม
การทอ่งเกี่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง
- ดนตรี: ศาสตร์ทางเลือกในการบำบัด สำหรับเด็กและผู้สูงอายุ

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
Mekong-Salween Civilization Studies Journal
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2563
Volume 11, No.1 January-June, 2020
ISSN 1906-7682 (Print)
ISSN 2651-2114 (Online)

กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยนเรศวร
จ.พิษณุโลก

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
Mekong-Salween Civilization Studies Journal
ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2563
Volume 11, No.1 January-June, 2020
ISSN 1906-7682 (Print)
ISSN 2651-2114 (Online)

หลักการและเหตุผล

มหาวิทยาลัยนเรศวรได้จัดตั้งกองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยนเรศวร โดยทำหน้าที่ศึกษาสืบค้น รวบรวม วิจัย พัฒนา อนุรักษ์ บ่มเพาะ และสร้างสรรค์ ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างวิถีชีวิตที่มีคุณค่าเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรม หล่อหลอมและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งร่วมกัน ดังนั้น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผสมผสาน และต่อยอดภูมิปัญญาดังกล่าว มหาวิทยาลัยจึงได้มีนโยบายที่จะจัดทำวารสารทางวิชาการขึ้น ซึ่งใช้ชื่อว่า “วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน” ซึ่งได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2553 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ในมิติของศิลปวัฒนธรรม และอารยธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน และเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ เป็นกลไกในการรังสรรค์ศิลปวัฒนธรรมให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง เหมาะสมกับยุคสมัย สามารถนำไปใช้ประโยชน์และสร้างเสริมวิถีชีวิตที่มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดด้านศิลปวัฒนธรรม และอารยธรรมศึกษาในมิติต่าง ๆ ของคนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน
2. เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านอารยธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน

3. เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิจัยและวิชาการ นำไปสู่การสร้างสรรค์ ผลงานและต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดคุณค่าแก่วิถีชีวิตและสังคมต่อไป

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน จัดทำโดยหน่วยวิจัยและสารสนเทศงานศิลปวัฒนธรรม กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยนเรศวร เปิดรับบทความจากผู้เขียนทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย บทความที่เสนอขอรับการพิจารณาอาจเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ แต่บทความต้องมีสองภาษา จัดพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และ กรกฎาคม-ธันวาคม)

นโยบายการจัดพิมพ์ของวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ และเผยแพร่ผลงานวิจัยในสาขาวิชาทางด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ในมิติที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน ได้แก่ ด้านสังคมวิทยา/ประวัติศาสตร์-ชาติพันธุ์-โบราณคดี ด้านศิลปศาสตร์/ปรัชญา-ศาสนา ด้านอักษรศาสตร์/ภาษา-วรรณกรรม ด้านศิลปกรรม-สถาปัตยกรรม ด้านศึกษาศาสตร์/เศรษฐกิจ-สังคม-วัฒนธรรม ด้านนิเทศศาสตร์/สารสนเทศ-การสื่อสาร ด้านมนุษยศาสตร์/มานุษยวิทยา-จิตวิทยา ด้านรัฐศาสตร์/รัฐศาสนศาสตร์

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน รับผิดชอบบทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article) โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อขอรับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการอื่น บทความทุกบทความจะต้องผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่รู้ว่าผู้เขียนเป็นใคร และผู้เขียนไม่รู้ว่าผู้ทรงคุณวุฒิเป็นใคร (Double-blinded Review) อนึ่ง การพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์หรือไม่ตีพิมพ์ อยู่ที่ดุลยพินิจของบรรณาธิการ ถือเป็นอันสิ้นสุด

การเผยแพร่

วารสารฯ จะจัดส่งเล่มให้แก่ห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ของวารสารฯ <http://www.nuac.ac.th> , <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/index>

กำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน)
ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม)

ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กาญจนา	เงารังษี
	ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย	สิงห์ยะบุศย์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรธร	บุญยรัตพันธุ์
	นางนิพัทธ์	เกษพร
	นางสาววรรณชลี	กุลศรีไชย

บรรณาธิการ	ศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์	พระสันต์
	มหาวิทยาลัยนเรศวร	

ผู้ช่วยบรรณาธิการ	นางสาวจรินทร์	เสโตบล
	กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยนเรศวร	

กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.นิรัช	สุดสังข์
	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร	
	รองศาสตราจารย์ ดร.ข้าคม	พรประสิทธิ์
	คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
	รองศาสตราจารย์ ดร.ผณิตรา	ธีรานนท์
	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา	
	รองศาสตราจารย์ ดร.โสภนา	ศรีจำปา
	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล	

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร	ดาบเพชร
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	
รองศาสตราจารย์สมหมาย	ชินนาค
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	
รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา	วงรุจีระ
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ	วรรณวิชัย
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	
ประสานมิตร	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลวัฒน์	ประพัฒน์ทอง
สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิลักษณ์	เกษมผลกุล
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธศักดิ์	ชื่นใจชน
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร	
ดร.สมยศ	โอ่งเคลือบ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	
ดร.ฉัตรทิพย์	ชัยฉกรรจ์
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา	
ดร.พันธ์รักษ์	ผูกพัน
สถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	
ดร.รักษนก	ชำนาญมาก
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	
ดร.ศศิธร	ติณมะาศ
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนเรศวร	

ฝ่ายจัดการวารสาร:	นางสาวจารุวรรณ	แสงประทุม
	นางสุรีย์	จันทร์สงคราม
	ว่าที่ ร.ต.พิเชษฐ์	สิงห์เดช
	นายวชิรพงษ์	วงศ์ประสิทธิ์
	นางสาวทัตพริยา	เรือนคำ

ภาพจากปก:

นายวชิรพงษ์

วงศ์ประสิทธิ์

ขอบคุณภาพจากปก:

จากบทความของ อรพรรณ ศรีทอง

ที่อยู่:

กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยนเรศวร

อาคารวิสุทธิกษัตริย์ ชั้น 3 เลขที่ 99 หมู่ 9

ตำบลท่าโพธิ์

อำเภอเมือง

จังหวัดพิษณุโลก 65000

โทรศัพท์ : 0 5596 1205 โทรสาร : 0 5596 1148

เว็บไซต์:

<http://www.nuac.nu.ac.th> ,

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/index>

อีเมล:

mekong_salween@nu.ac.th

จำนวนที่พิมพ์:

500 เล่ม

เจ้าของ:

กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยนเรศวร

พิมพ์ที่:

รัตนสุวรรณการพิมพ์ 30-31 ถนนพญาไท อำเภอเมือง

จังหวัดพิษณุโลก 65000 โทร. 055 258101

พระราชดำรัส

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
มหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๑๐

"ในปีใหม่นี้ ขอให้ชาวไทยทุกคน ตั้งใจให้แน่วแน่ที่จะรักษาคุณสมบัตินี้ ให้เหนียวแน่น และทำความเข้าใจให้แจ่มใส ด้วยปัญญาที่กระจ่าง พิจารณาทุกสิ่ง ที่เกิดมีขึ้นตามความเป็นจริง โดยปราศจากอคติ ให้มีความมุ่งมั่น มีกำลังใจ ในอันที่จะร่วมกันปฏิบัติสรรพกิจน้อยใหญ่ ในภาระหน้าที่ตามแนวพระบรมราโชบายที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานไว้ ให้งานทุกอย่างสำเร็จผล เป็นความดีความเจริญ ทั้งแก่ตนเอง แก่ส่วนรวม และประเทศชาติ เป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ"

"ในการนี้ ข้าพเจ้าขอปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับประชาชนชาวไทยโดยเต็มกำลัง ความสามารถ เพื่อสืบสานพระราชปณิธานเช่นกัน"

จากพระราชดำรัส สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยในโอกาสขึ้นปีใหม่ 2560 ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต

ขอบคุณข้อมูลและภาพจาก 1.<https://www.bbc.com/thai/thailand-40742023>

2. <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/790088>

อัญพนธ์ (Quotations)

Try not to become a man of success but
rather try to become a man of value.

อย่าพยายามเป็นคนทีประสบความสำเร็จ
แต่ควรพยายามเป็นคนที่มีคุณค่า

ขอบคุณข้อมูลจาก : <http://www.jiewfudao.com>

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 ประจำปี พ.ศ.2563 นี้ เนื้อหาสาระของบทความในฉบับยังคงเป็นผลงานในมิติที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมศึกษา กลุ่มแม่น้ำโขง-สาละวิน บทความที่ตีพิมพ์ทุกบทความจะได้รับการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ในการตรวจสอบ ทั้งนี้ เพื่อดำรงรักษาคุณภาพมาตรฐานของวารสารฯให้เกิดการยอมรับอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป สำหรับวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ฉบับนี้ได้ปรับปรุงแบบการอ้างอิงให้เป็นสากลขึ้น เพื่อพัฒนาวารสารฯ ให้ก้าวเข้าสู่ฐานข้อมูลอาเซียน (ACI) และฐานข้อมูลระดับนานาชาติ (SCOPUS) ตามมาตรฐานสากลต่อไป

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ฉบับนี้มีบทความรวมทั้งสิ้น 7 บทความ ได้แก่ บทความวิจัย จำนวน 6 บทความ ประกอบด้วย 1) การศึกษาประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษางานฌาปนกิจศพพระครูกาญจนสารกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี 2) ดนตรีในพิธีไหว้ครูพิณเพ็ญตราขลำนากัมพูชา 3) “ลาว” อุดรดิตถ์: ชาติพันธุ์สืบสายน้ำและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ 4) การเคลื่อนไหวของพ่อค้าและสามัญชนในหัวเมืองฝ่ายเหนือในช่วงเปลี่ยนผ่าน: กำเนิดรัฐสมัยใหม่สยามในศตวรรษที่ 19 5) องค์ประกอบและหลักการออกแบบเพื่อสื่อสารทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรี 6) การพัฒนาอาหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง และบทความวิชาการ จำนวน 1 บทความ ประกอบด้วย 1) ดนตรี: ศาสตร์ทางเลือก ในการบำบัด สำหรับเด็กและผู้สูงอายุ

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ขอเชิญชวนอาจารย์ นิสิต นักศึกษานักวิชาการและผู้สนใจ ทั้งจากบุคลากรภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยนเรศวร ส่งบทความวิจัยและบทความวิชาการ เพื่อลงตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม) โดยสามารถติดต่อได้ที่เว็บไซต์ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/index>

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้เขียนบทความทุกท่านที่ส่งบทความมาลง
ตีพิมพ์ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความและให้ข้อคิดเห็นในการแก้ไข
ปรับปรุงบทความให้มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ และขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
ที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่าน
ทุกท่านจะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ในเนื้อหาสาระของวารสารฉบับนี้

(ศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์)

บรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

สารบัญ

	หน้า
พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑๐ อัญพจน์	7 8
บทบรรณาธิการ	9
 <u>บทความวิจัย (Research Article)</u>	
การศึกษาประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษางานฌาปนกิจศพ พระครูกาญจนสารกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี <i>Yaeng Sop Mon Tradition: A Case Study of Phra Khru Kanchana Sarakit's Funeral, Former Abbot of Mong Sathoe Temple, Nonglu Subdistrict, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province</i> <i>อรพรรณ ศรีทอง Orapan Sritong</i> <i>เฉลิมพล ศรีทอง Chaloepon Sritong</i>	14
ดนตรีในพิธีไหว้ครูผืนเพียรราชสำนักกัมพูชา <i>Music in Pin Peat Master Worshipping Ceremony in Cambodian Royal</i> <i>โสภณ ลาวรรณ Sophon Lawan</i> <i>จตุพร สีม่วง Jatubhorn Srimuang</i>	41
“ลาว” อุตรดิตถ์: ชชาติพันธุ์สืบสายน้ำและการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ <i>Uttaradit “Laos”: A Stream-descending Ethnic and Ethnic Cultural Tourism</i> <i>อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา Unchalee Singnoi Wongwattana</i>	66

การเคลื่อนไหวของพ่อค้าสามัญชนในหัวเมืองฝ่ายเหนือในช่วงเปลี่ยนผ่าน: กำเนิดรัฐสมัยใหม่สยามในศตวรรษที่ 19	102
---	-----

Mobility of Trader and Common Folks in the Lower North
during a Transitional Period: A Birth of Siam's Modern State
in the Nineteenth Century

ณัฐพงษ์ สกุลเลี่ยว *Nattaphong Sakul-leaw*

องค์ประกอบและหลักการออกแบบเพื่อสื่อสารทุนทางวัฒนธรรม ของจังหวัดราชบุรี	129
---	-----

Elements and Design Principles for Communication of
Cultural Capital of Ratchaburi Province

พงษ์ธร เครือฟ้า *Phongsathorn Khruegfa*

อารยะ ศรีกัลยาณบุตร *Araya Srikanlaynabuth*

การพัฒนาอาหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยว สร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง	152
--	-----

Participation of Local Dishes Development to Support
Cultural-Creative Tourism in Lampang Provinces

เกศณีย์ สัตตรัตนขจร *Ketsanee Sattarattanakhachon*

สนธิญา สุวรรณราช *Sonthiya Suwannaraj*

กาญจนา คูมา *Kanchana Khuma*

บทความวิชาการ (Academic Article)

ดนตรี: ศาสตร์ทางเลือกในการบำบัด สำหรับเด็กและผู้สูงอายุ	174
---	-----

Music: Alternative medicine for children and elderly

วิชญ์ บุญรอด *Vich Boonrod*

ระเบียบการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน	197
ใบสมัครขอส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน	207
ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิจัย	210
ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิชาการ	213

ที่มา: ภาพถ่ายโดย อรพรรณ ศรีทอง

**การศึกษาประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษางานฌาปนกิจศพ
พระครูกาญจนสารกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี**

*Yaeng Sop Mon Tradition: A Case Study of Phra Khru Kanchana Sarakit's
Funeral, Former Abbot of Mong Sathoe Temple, Nonglu Subdistrict,
Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province*

อรพรรณ ศรีทอง¹

Orapan Sritong

E-mail: pooh_oui@hotmail.com

เฉลิมพล ศรีทอง²

Chaloempon Sritong

Received: February 22, 2019

Revised: September 29, 2019

Accepted: October 7, 2019

¹ นักวิชาการวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Cultural Officer, The office of Art and Cultural, Kanchanaburi Rajabhat University.

² อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการ) มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตกาญจนบุรี

Lecturer in Business Administration Program (Management), Kanchanaburi Campus Mahidol University,

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ในรูปแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้ที่มีความรู้ และประสบการณ์ เรื่องการประกอบพิธีกรรมแย่งศพมอญ อีกทั้งยังให้ผู้เกี่ยวข้องแนะนำบุคคลอื่นต่อเนื่องแบบลูกโซ่จากผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีแย่งศพมอญ เป็นพิธีกรรมที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จัดขึ้นเฉพาะในการปลงศพพระเถระที่มีสมณะศักดิ์สูง พระภิกษุสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสเท่านั้น และไม่ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุในชุมชน โดยข้อมูลที่ได้เป็นความรู้ที่ได้จากการบอกเล่าต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น จากอดีตจนถึงปัจจุบันเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่าพิธีกรรมดังกล่าวชุมชนไม่มีการบันทึกข้อมูลในรูปแบบลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน และในอนาคตภายหน้า หากไม่มีผู้ให้ข้อมูลหลัก อาจทำให้ประเพณีดังกล่าวสูญหายไป จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี ได้ดังนี้ 1. ชุมชนควรรวบรวมข้อมูล จัดทำบันทึก และถ่ายทอดความองค์ความรู้ในพิธีกรรม ตลอดจนวิธีการสร้างปราสาทมอญให้เกิดเป็นรูปธรรม 2. หน่วยงานภาครัฐควรมีการส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบทอดประเพณีเพื่อให้เกิดความยั่งยืน 3. สร้างความตระหนักให้เยาวชนและคนในชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหนในการอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนและท้องถิ่นของตน 4. ควรมีการนำประเพณีแย่งศพมอญ เข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการภายในกิจกรรมส่งเสริมที่ทางจังหวัดจัดขึ้นเป็นประจำปี เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาวมอญ, แย่งศพมอญ, ประเพณี, พิธีกรรม, พุทธศาสนา

Abstract

This research aimed to 1) study traditional features of Yaeng Sop Mon Tradition (Body-Snatching Tradition of Mon people) in Kanchanaburi Province, and 2) study conservative guidelines in inheritance of Yaeng Sop Mon Tradition in Kanchanaburi Province. In this qualitative

study, data were collected using an in-depth interview with a group of 6 key informants including experienced scholars chosen by purposive sampling, other related persons, community leaders and guests participated in the tradition chosen by snowball sampling.

The findings showed that Yaeng Sop Mon Tradition has long been inherited. It was not an annual tradition, but was specifically held for a high-ranking abbot who passed away. Only a group of elderly people could provide in-depth information transferred from generations to generations. Besides, official records of the tradition were not clearly made in the past leading to failure in traditional inheritance. Accordingly, a focus group had been conducted as to create some guidelines in 1) raising awareness in collecting, recording, and publicizing information about the tradition and construction methods of Mon castle, 2) soliciting the government sector in officially promoting and supporting cultural promotion and preservation for further sustainability, 3) raising awareness, in particular to teenagers and community members, to realize the importance of cultural conservation, and 4) publicizing Yaeng Sop Mon tradition as part of exhibitions in annual events held by provincial organizations (e.g., tourism activities).

Keywords: Mon people, Yaeng Sop Mon (Body-Snatching), tradition, worship, Buddhism

บทนำ

จังหวัดกาญจนบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยตั้งอยู่ในภาคตะวันตกของประเทศ มีพรมแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ตลอดจนมีรากฐานอันยาวนาน สืบเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ที่สมบูรณ์สอดคล้องต่อการดำรงชีวิต จึงส่งผลให้เกิดการอพยพของประชากรย้ายถิ่นฐานเข้ามาก่อตั้งชุมชนจำนวนมาก ประชากรในจังหวัดกาญจนบุรีประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับประชากรจังหวัดกาญจนบุรี

สมัยนั้นว่ามีกลุ่มคนไทย จีน ลาว มอญ กะเหรี่ยงและขมุ (Chulalongkorn, King Rama V, 1961) และจากการศึกษางานวิจัยแผนที่กลุ่มชาติพันธุ์และภาษา ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย (Burusphat, 2011) พบว่ามีชาติพันธุ์ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย กะเหรี่ยง มอญ ไทยโซ่ง ไทยยวน ไทยพวน ลาวเวียง ลาวครั่ง ขมุ โดยในแต่ละชาติพันธุ์นั้นมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสืบทอดประเพณี และวัฒนธรรมของตนเองมาอย่างยาวนาน

สังขละบุรี เป็นอำเภอชายแดนบนสุดของจังหวัดกาญจนบุรี มีพรมแดนติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์และเป็นอำเภอหนึ่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มากอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดกาญจนบุรี (Kongthavthong, 2002) ในประวัติศาสตร์ อำเภอสังขละบุรีมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านขึ้นอยู่กับเมืองกาญจนบุรี เนื่องจากเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ติดกับเขตแดนของประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ส่งผลให้ชาวมอญอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในอำเภอสังขละบุรีจำนวนมาก นับตั้งแต่สมัยปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา แต่การอพยพเข้ามาในระยะแรก ๆ ส่วนใหญ่เข้ามาอาศัยปะปนอยู่กับชาวกะเหรี่ยงซึ่งเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมที่ตั้งรกรากอยู่บริเวณหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตลำน้ำซองกาเลีย ลำน้ำปัลลิก ลำน้ำรันตี และลำน้ำแควน้อย ในช่วงปี พ.ศ. 2491-2492 พม่าได้ทำการปราบปรามชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ รวมทั้งชาวมอญด้วย ชาวมอญส่วนหนึ่งจึงหนีภัยสงครามเดินทางจากเมืองมะละแหม่งมุ่งหน้าสู่ประเทศไทยทางด้านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และเริ่มตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านนิละ จนกระทั่งหลวงพ่อดุตมะซึ่งเป็นพระภิกษุชาวมอญ ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 และได้สร้างชุมชนชาวมอญขึ้นให้สามารถดำเนินวิถีชีวิตร่วมกับคนในชาติพันธุ์อื่นได้อย่างสงบสุข หลวงพ่อดุตมะเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทุกคนในอำเภอสังขละบุรี ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากชาวมอญอย่างมาก เนื่องจากเป็นพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่ครั้งอยู่ในประเทศพม่าทั้งในด้านวัตรปฏิบัติ การรักษาโรค งานช่างและเครื่องรางของขลัง นอกจากนั้นชาวมอญยังถือว่าพระสงฆ์เป็นเสมือนผู้นำชุมชน และผู้นำทางจิตวิญญาณอีกด้วย (Thabsakul, 2003)

ชาวมอญในสังขละบุรีนับถือศาสนาพุทธ มีการปฏิบัติกิจกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของบรรพบุรุษที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ชาวมอญจะให้ความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีทางศาสนาที่ชาวมอญในอำเภอสังขละบุรี

จังหวัดกาญจนบุรีให้ความสำคัญ มีหลายประเพณี โดยวิจัยนี้ได้นำเสนอเนื้อหาประเพณี
แย่งศพมอญ กรณีศึกษางานฉาปนกิจศพพระครูกาญจนสารกิจอดีตเจ้าอาวาส
วัดห่ม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากประเพณี
แย่งศพมอญถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)
ตาม “อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” Convention
for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage พ.ศ. 2546 อันเป็น
เรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญา ทรัพย์สินทางปัญญา งานช่างฝีมือพื้นบ้าน ภาษา ขนบธรรมเนียม
ประเพณี พิธีกรรม ระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรมและวิถีชีวิต (UNESCO, 2003)
ทั้งนี้ประเพณีดังกล่าวยังเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณอย่างหนึ่งของชาวมอญ
ที่มีต่อพระภิกษุสงฆ์ที่ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธา เป็นประเพณีที่ชาวมอญยึดถือปฏิบัติ
สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณและยังคงมีการสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันซึ่ง
ประเพณีดังกล่าวไม่ได้มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ดังนั้นการที่ชาวมอญจัดพิธีฉาปนกิจศพ
พระโดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูงจึงต้องกระทำการแสดงถึงความเคารพสูงสุด
และต้องจัดให้มีความแตกต่างจากคนธรรมดาทั่วไป โดยกลุ่มผู้สืบทอดในประเพณี
แย่งศพมอญที่บ้านห่ม่องสะเทอ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่จะเป็น
ผู้สูงอายุในชุมชน แต่เยาวชนในท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจและยังมองไม่เห็น
ถึงความสำคัญของประเพณีดังกล่าวเพียงแต่ปฏิบัติตามคำบอกเล่าของผู้ใหญ่ในชุมชน
ต่อ ๆ กันมาเท่านั้น รวมทั้งประเพณีดังกล่าวยังไม่มีการจดบันทึกหรือเก็บข้อมูลไว้
เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในอนาคตภายหน้าประเพณีดังกล่าวอาจมีการเปลี่ยนแปลง
รูปแบบพิธีกรรมจากเดิมหรืออาจสูญหายไปจากสังคมชาวมอญในจังหวัดกาญจนบุรีได้
ซึ่งสอดคล้องกับ (Tiraprasert, 2006) ที่ได้กล่าวว่าวัฒนธรรมที่ขาดผู้ที่มีความรู้
ความสามารถทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ขาดการสืบทอดสู่บุคคลรุ่นใหม่ที่มีการสืบทอดกัน
แบบมุขปาฐะและแบบครูพักลักจำไม่มีระเบียบแบบแผน เสี่ยงต่อการสูญหายของมรดก
วัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นการศึกษาประเพณีแย่งศพมอญในครั้งนี้ก็เพื่อเป็นการรวบรวม
ข้อมูลประวัติความเป็นมารวมถึงรูปแบบพิธีกรรมมอญโบราณ และแนวทางการอนุรักษ์
สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญไม่ให้สูญหายและคงอยู่คู่สังคมชาวมอญในจังหวัด
กาญจนบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานครั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษา ณ วัดห่ม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกผู้ที่มีความรู้และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวของประเพณีแย่งศพมอญทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และให้ผู้ที่เกี่ยวข้องแนะนำบุคคลอื่นต่อเนื่องแบบลูกโซ่ (Snowball Selection) โดยอาศัยการแนะนำของผู้ให้ข้อมูลที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้ว ต่อ ๆ ไป จนกระทั่งได้กลุ่มตัวอย่างหรือข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์มีความยินดีและสมัครใจให้ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงความถูกต้องและเกิดการเชื่อมโยงของข้อมูล จึงใช้วิธีรวบรวมข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Methodological Triangulation) ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชนภาครัฐ ผู้นำทางจิตวิญญาณและประชาชนในชุมชน ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับประเพณีแย่งศพมอญและอยู่ในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี (Key Informant) ประกอบด้วย จำนวน 6 คน ได้แก่

1. พระสมุห์บรรเจิต สุริยโชโต เจ้าอาวาสอยู่ที่วัดสระบัวทอง อำเภออุ้มถ้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. พระสงฆ์ในตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
3. นางสาวอริญญา เจริญหงษ์ษา ปราชญ์ชุมชนชาวมอญ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
4. นายเอกรัตน์ สังขจรัส ชาวบ้านในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
5. นางรัชณี จำปาขาว ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
6. ชาวบ้านในชุมชนตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

โดยประเด็นในการสำรวจข้อมูลจะเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเพณี
แย่งศพมอญ ความเหมือนและความแตกต่างของประเพณีในแต่ละพื้นที่ จากนั้น
นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ด้วยการนำข้อมูล
ทุกส่วนที่ได้โดยวิธีการจดบันทึก บันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำผลที่ได้จัดประชุมกลุ่มย่อย
(Focus Group) กับผู้ที่เกี่ยวข้องอีกครั้งเพื่อตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูล
พร้อมทั้งระดมความคิดเพื่อให้ได้แนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ
จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อได้ข้อมูลที่เหมาะสมครบถ้วนแล้วจึงนำไปสู่การสรุปผลวิจัยตาม
วัตถุประสงค์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการศึกษาประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษางาน
ฌาปนกิจศพพระครูกาญจนสารกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้ข้อมูลดังนี้

1. ผลการศึกษารูปแบบประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี

ประเพณีแย่งศพมอญในงานฌาปนกิจศพพระครูกาญจนสารกิจ อดีต
เจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี กำหนดจัดงานสามวัน
คือระหว่างวันที่ 17 - 19 ธันวาคม พ.ศ. 2561 การกำหนดระยะเวลาในการจัดงานนั้น
ทางคณะกรรมการวัดจะพิจารณาตามความเหมาะสมในด้านความพร้อมของชุมชน
และผู้มีจิตศรัทธาที่ร่วมจัดงานให้แก่หลวงพ่อก และเพื่อเปิดโอกาสให้กับลูกศิษย์ของ
หลวงพ่อกตามที่ตั้งต่าง ๆ ซึ่งจะมีลูกศิษย์และญาติโยมของท่านที่อยู่ในรัฐมอญประเทศ
เมียนมาร์เดินทางมาร่วมงาน “หลวงพ่อกพระครูกาญจนสารกิจเป็นพระผู้ใหญ่ในท้องถิ่น
เป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อกุดตามะ มีอายุตอนมรณภาพ 84 พรรษา ท่านมรณภาพตั้งแต่
เดือนกรกฎาคม 2559” (เหตุผลที่ต้องเก็บร่างท่านไว้นานเนื่องจาก เป็นช่วงที่ลูกศิษย์
ของหลวงพ่อกุดตามะที่จำพรรษาอยู่ที่วัดไตรโยคมรณภาพเช่นกัน) ทางวัดได้ทำการ
เก็บร่างท่านไว้ทำพิธีบำเพ็ญกุศลแบบฉบับมอญแท้ ๆ โดยได้จัดงานอย่างสมเกียรติท่าน
ในฐานะที่ท่านบวชมานาน มีลูกศิษย์ลูกหาและมีคุณูปการต่อพุทธศาสนาต่อชุมชน
ต่อลูกศิษย์มากมาย ชุมชนจึงเตรียมความพร้อมในการจัดงานดังกล่าวไว้เป็นอย่างดี
เพื่อให้เกิดความเหมาะสมที่สุด ทางคณะกรรมการได้ทำการนิมนต์พระจากทั้งในเมืองไทย

และทางฝั่งเมียนมาร์ประมาณร้อยละห้า สำหรับรูปแบบการจัดงานจะมีลักษณะคล้าย ๆ กับมอญทางฝั่งเมียนมาร์ มอญที่สังฆะบุรีจะมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกับมอญที่ประเทศเมียนมาร์ ดังนั้นจึงทำให้รูปแบบการจัดงานจะมีกลิ่นอายทางวัฒนธรรมคล้ายกัน ประเพณีทางฝั่งมอญจะจัดงานในลักษณะเดียวกันแต่จะมีความประณีตกว่าเพราะได้รับวัฒนธรรมมอญที่ชัดเจนที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน (Suriyototo, 2018)

การจัดงาน

วันแรก จะเป็นการเคลื่อนร่างหลวงพ่เข้าสู่บริเวณลานจัดงาน ศิษยานุศิษย์ จะทำการเปลี่ยนโลงที่เก็บร่างหลวงพ่และทำการเคลื่อนย้ายมาสู่ปราสาทจำลอง หลังจากทำการเคลื่อนร่างของหลวงพ่มาสู่บริเวณลานจัดงานแล้วจะดำเนินการประกอบพิธี โดยภายในงานจะมีทั้งฝ่ายพระภิกษุและฆราวาสได้ขอขมาลาโทษแก่หลวงพ่ ช่วงเย็นจะเป็นการรำถวาย (ภาษามอญเรียกว่า เหล่ยเตง) โดยมีพิณพาทย์มอญเป็นเครื่องประโคมดนตรีประกอบการรำ คณะนางรำจะมาจากหลายชุมชนในอำเภอสังฆะบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีทั้งคนไทยเชื้อสายมอญคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงซึ่งจะมีทั้งชายและหญิงโดยนายรำจะเป็นผู้ชายประมาณ 32 คน (หมายถึงอาการ 32 ของมนุษย์) ช่วยกันแบกคานหามแคร่ที่ทำจากไม้ไผ่รองรับตัวปราสาทหงส์ไว้บนบ่า และจะรำประกอบทำนองปีพาทย์มอญ พร้อมเสียงร้องรำพรรณ เนื้อหามักกล่าวถึงคุณงามความดีของผู้ตาย ความอาลัยรัก (Villagers in Temple, 2018) สำหรับฝ่ายหญิงจะแต่งกายตามแบบฉบับของมอญทำการรำรายรอบนอก โดยจะมีการผลัดเปลี่ยนการแสดงไปจนถึงวันที่ 19 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของงาน

ภาพที่ 1 แสดงขบวนเคลื่อนร่างหลวงพ่เข้าสู่ลานพิธี
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นางอรพรรณ ศรีทอง

วันที่สอง กิจกรรมจัดขึ้นในช่วงเย็นซึ่งจะเป็นการรำถวายเช่นเดียวกับวันแรก ขณะรำถวายงานดังกล่าวจะเป็นคนในชุมชนตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรีและอำเภอใกล้เคียง จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 2 แสดงการรำถวายแก่หลวงพ่อกจากคนในชุมชน
ที่มา: ภาพถ่ายโดย นางอรพรรณ ศรีทอง

วันที่สาม กำหนดให้เป็นวันประชุมเพลิงของหลวงพ่อ ลักษณะงานจะเริ่มด้วยการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาโดยญาติโยมมารวมตัวกัน “ชาวมอญถือว่า การที่มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งของการบำเพ็ญกุศลประชุมเพลิงพระเถระจะทำให้ได้รับบุญอย่างสูงสุดจึงทำให้มีชาวมอญที่อาศัยในประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์เข้าร่วมงานดังกล่าวด้วยจิตศรัทธาจำนวนมาก” (Priest of the temple, 2018) กำหนดการประชุมเพลิงจะเริ่มตั้งแต่เวลา 21.00 น. ญาติโยมทั้งหมดจะร่วมกันรับศีลจากพระสงฆ์ พระสงฆ์จะร่วมสวดมนต์ภา และก่อนที่จะนำโลงศพขึ้นเชิงตะกอน หรือ ขึ้นเมรุ จะมีการแสดงแย่งศพมอญ โดยแบ่งนักแสดงเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายมนุษย์และฝ่ายเทวดา ฝ่ายมนุษย์ต้องการให้ทำพิธีเผาศพบนโลกมนุษย์แต่เทวดาอยากให้ทำพิธีบนสวรรค์จึงทำให้เกิดการแย่งศพกันทำให้พระอินทร์แปลงกายเป็นพราหมณ์ลงมาห้ามการทะเลาะวิวาทดังกล่าวและให้สร้างปราสาทเพื่อทำการเผาศพที่โลกมนุษย์ และเมื่อเผาเสร็จให้มีการส่งดวงวิญญาณสู่สรวงสวรรค์ ขณะแสดงจะมีการเล่าประวัติของหลวงพ่อรวมทั้งความดีงามของหลวงพ่อบนภาษามอญ ใช้เวลาในการแสดง

45 นาที จำนวนคนแสดงประมาณ 60 คน การแต่งกายผู้ที่เป็นเทวดาจะมีการใส่เครื่องประดับให้มีลักษณะแตกต่างจากฝ่ายมนุษย์ ส่วนฝ่ายมนุษย์จะแต่งกายโดยสวมเสื้อ ผ้าถุง และหม้อสไบ หลังจบการแสดงดังกล่าวจึงทำการเคลื่อนเข้าสู่เชิงตะกอนซึ่งตั้งอยู่ด้านบนปราสาทหลัก ลักษณะเชิงตะกอนสำหรับบรรจุร่างหลวงพ่จะเป็นตะแกรงเหล็กทรงสี่เหลี่ยมมีโซ่ผูกติดไว้กับคานด้านบนปราสาทเพื่อใช้สำหรับแกว่งร่างขณะเผา โดยจะวางเชื้อฟืนรองตะแกรงก่อนวางร่างหลวงพ่อ ในการเผาศพชาวบ้านจะใช้ไม้จันทน์สำหรับเผาศพ (ชาวมอญจะใช้ไม้จันทน์หอมในการประกอบพิธีฌาปนกิจศพเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติและเป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงสุด) โดยนำไม้จันทน์หอมขนาดความยาวหนึ่งฝ่ามือมัดรวมกับรูปเทียน และผักชีกะเหรี่ยง (ผักชีกะเหรี่ยงมีกลิ่นฉุน ชาวมอญจะใส่ไปในขณะที่เผาศพด้วยเพื่อช่วยดับกลิ่น รวมทั้งมีความเชื่อว่ากลิ่นนี้สามารถส่งดวงวิญญาณไปถึงสวรรค์ได้) นำมามัดรวมกันให้ได้ จำนวน 5 ชิ้นต่อ 1 มัด เหตุที่ต้องมัดให้ได้ 5 ชิ้น เพื่อเป็นการแทนสัญลักษณ์ของคุณ 5 ประการ ประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พ่อ-แม่ ครู-อาจารย์ (Charoenhongsa, 2018)

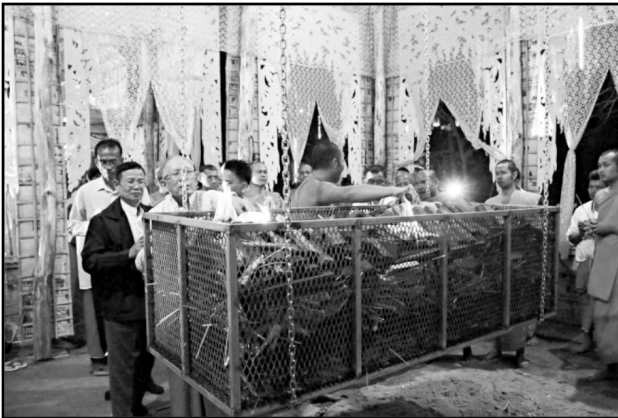

ภาพที่ 3 แสดงไม้จันทน์หอมสำหรับใช้ในงานฌาปนกิจศพหลวงพ่อ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย นางอรพรรณ ศรีทอง

จากนั้นจึงเคลื่อนเข้าสู่เชิงตะกอนซึ่งตั้งอยู่ด้านบนปราสาทหลัก ลักษณะเชิงตะกอนสำหรับบรรจุร่างหลวงพ่จะเป็นตะแกรงเหล็กทรงสี่เหลี่ยมมีโซ่ผูกติดไว้กับคานด้านบนปราสาทเพื่อใช้สำหรับการแกว่งร่างขณะเผา โดยจะวางเชื้อฟืน

รองตะแกรงก่อนวางร่างหลวงพ่อบ้านจะใช้ไม้จันทร์หอมขนาดความยาวหนึ่งฝ่ามือ
มัดรวมกับรูปสำหรับใช้เผาศพด้วย ในขณะที่ประชุมเพลิงศิษยานุศิษย์จะทำการแกว่ง
จนกว่าร่างของท่านจะมอดไหม้เหลือแค่ถ้ากระดูกหลังเสร็จพิธีทางวัดจะนำอัฐิของท่าน
ใส่ในปราสาทหลังเล็กที่เตรียมไว้และบรรจุอัฐิของหลวงพ่อบนเจดีย์ โดยตั้งเจดีย์ดังกล่าว
ไว้ภายในบริเวณวัด

ภาพที่ 4 แสดงการประชุมเพลิงศพหลวงพ่อบนเชิงตะกอน

ที่มา: ภาพถ่ายวันที่ 19 ธันวาคม 2561 จาก Facebook ของคุณ Supachai Ponthip

สำหรับปราสาทที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมประเพณีแย่งศพมอญ
เนื่องในงานพิธีฌาปนกิจศพพระครูกาญจนสารกิจ มีด้วยกัน 3 หลัง ประกอบด้วย
ปราสาทใหญ่ หรือเมรุหลักเป็นสถานที่ประชุมเพลิง ส่วนปราสาทสำหรับใส่ร่างนั้น
จะสร้างขึ้นโดยมีลักษณะคล้ายหงส์ ส่วนปราสาทเล็กอีกหลังนั้นหลังจากที่ได้ทำการ
ประชุมเพลิงแล้วจะนำอัฐิขึ้นตั้งเพื่อทำการบำเพ็ญกุศล โดยปราสาทที่สร้างขึ้นนี้
ได้จำลองให้เสมือนเป็นเมืองสวรรค์ สำหรับวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างปราสาทจะหาได้
ในชุมชนโดยวัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นไม้เนื้ออ่อน ไม้ไผ่ กระดาษสา กระดาษแก้ว
ใช้ระยะเวลาในการสร้างปราสาทประมาณ 4-5 เดือน การสร้างปราสาทจะเป็นฝีมือ
ของชาวมอญผู้มีความรู้ความสามารถในการเขียนลวดลายและการออกแบบปราสาท
ทรงมอญโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดความสวยงามตามรูปแบบมอญโบราณ และมีความ
เหมาะสมกับศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญอย่างแท้จริง ทุกปราสาทที่จัดทำขึ้นมานั้น

เพื่อเป็นการถวายเป็นกุศลแก่หลวงพ่อย่างสูงสุดในฐานะที่ท่านได้สร้างคุณประโยชน์
แก่พุทธศาสนา (Champakhaw, 2018)

ภาพที่ 5 แสดงปราสาทมอญสำหรับใช้ในงานฌาปนกิจศพ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย นางอรพรรณ ศรีทอง

“การจัดงานในแต่ละที่ที่ผ่านมามีขนาดจะเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับกำลัง
ของคนในชุมชนที่จะร่วมแรงร่วมใจในการจัดงาน โดยรวมการจัดงานจะมีลักษณะ
ที่คล้ายกันจะต่างกันที่ตัวปราสาทเพราะขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์และความร่วมมือ
ของคนในชุมชน” (Sangjaras, 2018)

Yaeng Sop Mon Genesis. (2019) ได้กล่าวถึงตำนานพุทธประวัติการ
ต้นเหตุการณเี่ยงศพพระของชาวมอญสังขละ ตามตำนานว่า หลังพระพุทธเจ้า
เสด็จปรินิพพานแล้วเมื่อถึงกำหนดจะถวายพระเพลิง ชาวโยคี เทวดาและมนุษย์
ต่างฝ่าย ได้เถียงกันว่า พระพุทธเจ้าเป็นอุปัชฌาย์เป็นอาจารย์ของตน ต่างฝ่ายจะนำ
สรีระถวายพระเพลิงในที่ของตน จนเกิดการขัดแย้งกันพระฤาษีเข้ามาเจรจาเพื่อลด
ความขัดแย้ง จึงตัดสินใจถวายพระเพลิงกลางอากาศ ชาวโยคี เทวดา มนุษย์ ต่างยอมรับ
และให้สร้างปราสาทสูง นำเปลมาผูกไว้กลางปราสาท แล้วนำพุทธสรีระลงในเปล
ให้ลอยอยู่บนอากาศ แล้วพร้อมใจถวายพระเพลิง นอกจากนี้มีผู้ให้ความหมายของการ
เี่ยงศพไว้ว่า “เี่ยงศพมอญ” น่าจะเป็นความหมายที่ใช้เปรียบเทียบกับในสำนวนไทยว่า
เป็นการแสดงอาการเี่ยงเี่ยงสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างจริงจัง แสดงออกอย่างสุดความสามารถ

สำนวนความที่เปรียบไว้นี้ก็มีที่มาจากประเพณีการแย่งศพของชาวมอญ ซึ่งโดยปกติเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวมานี้เป็นการแสดงการให้เกียรติและยกย่องผู้ที่ล่วงลับว่าเป็นผู้ที่น่านับถือ น่าเคารพและมีความอาลัยอาวรณ์อย่างมาก ศพเหล่านี้ได้แก่ศพของพระสงฆ์หรือศพของสมภารวัด ซึ่งจะต้องมีการสร้างเมรุเผาศพเป็นรูปแบบของชาวมอญ คือจะเป็นเมรุรูปยอดปราสาท เพราะจะมีส่วนบนเมรุเป็นยอดปราสาท ส่วนตัวเมรุจะทำเป็นรูปยอดตะเพี ด้านล่างใส่ล้อไว้มีเชือกผูกโยงไว้ชักสองสายสองด้านซึ่งจะผูกมัดติดกับตะเฆ่อย่างแน่นหนา จากนั้นจะแบ่งคนออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายใดที่มีคนมากกว่าก็จะถูกชักลากไปทางนั้นได้ อีกฝ่ายก็จะพยายามชักลากดึงกลับแต่จะมีคนน้อยกว่าจึงสู้แรงไม่ได้ มองดูเหมือนกับการแย่งชิงศพกันจริง ๆ

ตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาถึงศพแรกที่ถูกแย่งชิงซึ่งเป็นศพของผู้หญิงเป็นนางพญาคันเคียวในพงศาวดารของมอญ เรื่องของพระนางปรากฏอยู่คู่กับเรื่องของพระมหาปิฎกธร ซึ่งเป็นคนให้กำเนิดประเพณีนี้ ดังความตอนหนึ่งช่วงท้าย ๆ ของเรื่องราชาธิราช สรุปความว่า ถัดจากสมัยของพระเจ้าราชาธิราชออกไป 7 รัชกาลจะเป็นสมัยของพระเจ้ามังจิโล พระองค์ทรงครองราชได้ 9 ปี ก็เสด็จสวรรคตลง แต่เนื่องจากพระองค์ไม่มีพระราชบุตร มีแต่พระราชธิดาองค์เดียว ดังนั้นเหล่าเสนาบดีจึงอัญเชิญตะละเจ้าท้าวพระราชธิดาองค์เดียวนั้นขึ้นครองราชย์เป็นแม่เมืองหงสาวดี ถวายพระนามให้พระนางว่า ตะละเจ้าท้าวขัตติยราชินี พระนางมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทุกปีพระนางจะต้องเสด็จไปนมัสการพระเกศธาตุ (มอญเรียกว่าพระธาตุศก คนทั่วไปรู้จักในนามของพระเจดีย์ชเวดากอง) ณ เมืองตะเกิง ไปนมัสการอย่างเรียบง่ายปราศจากขบวนแห่แหนและปราศจากกองทหาร พระจริยาวัตรอันสมณะของพระนางนี้เองเป็นเหตุให้พระนางต้องประสบเคราะห์กรรมและพลัดพรากจากเมืองหงสาวดีไปนานถึง 22 ปี ผู้ที่เป็นต้นเหตุแห่งการณนี้ก็คือ พระเจ้าแมงระนะวากิ กษัตริย์พม่า ผู้ครองกรุงรัตนบรูสะอังวะ พระเจ้าแมงระนะวากิได้ทราบข่าวว่าเจ้าเมืองมอญเป็นสตรี และด้วยพระองค์ยังมีความต้องการเป็นใหญ่ในการรวมเอาเมืองหงสาวดีกับเมืองอังวะเข้าด้วยกันจึงส่งทหารเอกชื่อมั่งนันทะสุเป็นแม่ทัพยกทัพไปข่มขืนตัวพระนางขณะเสด็จมานมัสการพระเกศธาตุในปีที่ 8 แห่งรัชกาลของพระนาง นางพญามือเมืองมอญจึงต้องตกไปอยู่เมืองพม่า เมื่อนางมีพระชันษาได้ 28 ปี พระเจ้ากรุงอังวะแต่งตั้งพระนางไว้ในตำแหน่ง “เสจาโป” คือพระอัครมเหสีเอกอันเป็นที่สนิทสนมทักทายยิ่งนัก

พระนางตกอยู่เมืองพม่าจนพระชนมายุได้ 50 ชันษา พระเจ้ากรุงอังวะก็เริ่มคลายความเสน่ห์หลง ทำให้พระนางคิดที่จะหนีกลับกรุงหงสาวดีอยู่ตลอดเวลาแต่ยังไม่สบโอกาส เพราะยังขาดผู้กล้านำพระนางหนีออกจากเมืองพม่าแต่แล้วเวลานั้นก็มาถึงเมื่อมีภิกษุรูปหนึ่งนามว่า “พระมหาปิฎกธร” ซึ่งเดิมท่านเคยเป็นสามเณรบวชอยู่ที่วัดศรีปรางค์ เมืองหงสาวดี เริ่มเรียนหนังสือมาแต่เมืองพุกาม เป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด สามารถท่องจำพระไตรปิฎกได้ขึ้นใจตั้งแต่อายุได้เพียง 5 ขวบ ครั้งสมัยเป็นสามเณรอยู่ก็เป็นนักเทศน์ฝีปากเอก สำแดงธรรมได้น่าฟัง พระนางตะละแม่เจ้าท้าวเมื่อครั้งยังอยู่เมืองมอญ ก็ได้นิมนต์เข้าวังไปถวายธรรมเทศนาเป็นประจำ พระนางทรงมีพระทัยเสน่หาจุมาดกับบุตรในอุทรจึงได้เคยบวราณาเป็นพระราชาตามปิฎกฏายิกา และได้จัดการอุปสมบทให้มาเหตุนี้เองทำให้พระมหาปิฎกธร สำนึกในบุญคุณของพระนางอยู่ตลอดเวลา จึงคิดที่จะไปช่วยพระนางกลับคืนสู่บ้านเมือง จากนั้นได้ลักลอบเข้ากรุงอังวะพร้อมกับสามเณรอีก 4 รูปเที่ยวเทศนาแสดงธรรมโปรดคนในเมืองอังวะทั่วไปจนชาวเมืองพากันเลื่อมใส ชาวเมืองนี้ได้ยินไปถึงพระเจ้ากรุงอังวะ จึงโปรดให้นิมนต์ท่านเข้าไปแสดงธรรมในวัง พระเจ้ากรุงอังวะทรงชื่นชมมาก จึงโปรดให้แสดงธรรมมิได้ขาด เป็นโอกาสให้สามารถนัดแนะอุบายพาตะละแม่เจ้าท้าวหนีจากเมืองอังวะได้โดยไร้ผู้สงสัย พระมหาปิฎกธรได้สมยาขึ้นขนานหนึ่งโดยเอาผลสลอดมาบดปนกับน้ำครั่งนำไปให้พระนางสวดย ทำให้พระนางประชวรหนักอู่จระจะเป็นสติโง่โง่ แพทย์หลวงตรวจอาการแล้วก็ไม่สามารถรักษาได้ต้องสิ้นพระชนม์แน่นอนพระนางจึงขอให้พระมหาปิฎกธรเข้ามาถวายพระธรรมเทศนาก่อนสิ้นพระชนม์ พระมหาปิฎกธรพาสามเณร 4 รูปเข้ามาอยู่ในพระราชวังด้วยโดยไม่มีใครสงสัยพอถึงเวลาที่กำหนดไว้ก็ยกหีบใบหนึ่งขนาดใหญ่เข้าไปในตำหนักเชิญพระนางเสด็จลงประทับในหีบเอาผ้ากาสาปิดทึบแล้วให้สามเณรทั้ง 4 รูปหามตามหลังพระมหาปิฎกธรรออกมา นำไปขึ้นเรือที่ซ่อนไว้พายล่องตามน้ำมาจนถึงเขตแดนเมืองมอญ

เสนาบดีทั้งหลายได้ทราบข่าวว่าพระนางเสร็จหนีกลับมาได้ก็ดีใจ อัญเชิญพระนางกลับกรุงหงสาวดี ขึ้นครองราชย์ใหม่มีการบำเพ็ญทานและมิมหรรสพสมโภชอยู่ 15 วันตามพงศาวดารจดบันทึกไว้ว่าเป็นปี จ.ศ. 815 ตะละเจ้าท้าวครองราชย์มาไม่นานก็มีดำริจะยกราชสมบัติให้พระมหาปิฎกธรด้วยสำนึกในบุญคุณและเล็งเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีปัญญา แต่เหล่าเสนาอำมาตย์ใหญ่ไม่เห็นด้วยอ้างว่าไม่ใช่เชื้อพระวงศ์จะเป็นที่ครหา นินทาทำให้เสื่อมเสียพระเกียรติยศได้ พระนางมีวาประการใดต่อ แต่ยังไม่ทรงคิดหาทาง

เอาชนะใจเหล่าขุนนางนี้ให้จงได้ ต่อมาคิดอุบายได้ จึงมีบัญชาให้คนไปตัดเสาไม้สะพาน ซึ่งมีคนเดินข้ามไปมาเป็นประจำนำมาให้ช่างแกะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องสวยงาม เมื่อเสร็จแล้วทำพิธีอันเชิญพระพุทธรูปมาตั้งไว้ที่ท้องพระโรง เมื่อมีการประชุมพระนางทรงถามเหล่าเสนาอมาตย์ว่า การสร้างกุศลด้วยการสร้างพระพุทธรูปครั้งนี้ทุกคนมีจิตศรัทธายินดีด้วยหรือไม่ ทุกคนตอบเป็นเสียงเดียวกันว่ายินดีด้วย พระนางถามต่อไปว่า พระพุทธรูปนี้สร้างด้วยไม้อะไร ทุกคนก็พูดตอบว่าสร้างด้วยไม้เสาสะพาน พระนางจึงถามว่า เมื่อรู้ว่าเป็นเสาสะพานแล้วโดนจึงพากันนมัสการเล่า เหล่าเสนาอมาตย์ก็ทูลว่า ที่คนทั้งปวงนมัสการได้ เพราะมีได้มีพุทธบัญญัติห้ามนมัสการไม้ที่ตัวซ่ง พระนางได้จึงหะจึงตรัสสอนว่า “พระมหาปิฎกธรรมาเปรียบประดุจไม้เสาสะพาน เมื่อเราจะยกให้เป็นกษัตริย์ ประกอบด้วยเครื่องเบญจกฤถัณฑ์และเศวตฉัตรเป็นเพศกษัตริย์แล้ว ดังฤจะไหว้มิได้เล่า” แล้วพระนางก็ทรงทำความถึงความถึงความกล้าหาญของพระมหาปิฎกธรรมาที่ไปช่วยพระนางกลับมาได้ เหล่าเสนาอมาตย์น้อยใหญ่ก็กลดละทูลฎีกากันยอมรับและสรรเสริญพระปรีชาสามารถของพระนาง

ตะละเจ้าท้าวจึงได้นิมนต์พระมหาปิฎกธรรมาเสด็จจากสมณะเพศราชาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์มอญในปี จ.ศ. 834 ผู้คนทั่วไปพากันเรียกว่า “พระเจ้ามหาปิฎกธรรมา” ปราภฏจารึกในพงศาวดารมอญว่าเป็นผู้มีปัญญาเป็นเลิศ เชี่ยวชาญในการแก้ปริศนาธรรม จนเลื่องลือไปถึงลังกาทวีป กษัตริย์แห่งลังกาจึงถวายนามให้แก่พระองค์ว่า “พระเจ้าศรีตากยวงศ์ธรรม-เจติย” ส่วนพระนางตะละเจ้าท้าวก็ได้สิ้นพระชนม์ลงเมื่ออายุได้ 71 ปี พระเจ้ามหาปิฎกธรรมาโปรดให้จัดทำพระเมรุมาศขึ้นใหม่กลางเมืองหงสาวดี พอเดือนเก้า ขึ้นเก้าค่ำก็โปรดให้ทำพิธี “แย่งชิงพระศพ” โดยแบ่งเสนาบดออกเป็นสองฝ่าย พระองค์ทรงเสด็จพระราชดำเนินด้วย ทรงจับเชือกและตั้งสัตยาธิษฐานขอให้ชิงศพมาได้เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่เวที เมื่อทั้งสองฝ่ายจับเชือกพร้อมกัน พระองค์ก็สามารถชักพระศพเข้ามาข้างพระองค์ได้ แล้วทรงโปรดให้แห่พระศพไปยังเมรุมาศอัญเชิญพระศพขึ้นตั้ง มีมหรสพสมโภชอยู่ 7 วัน 7 คืน จึงทำการถวายพระเพลิง เมื่อเสร็จงานพระศพแล้ว พระเจ้ามหาปิฎกธรรมาทรงประกาศตั้งการแย่งชิงศพให้เป็นประเพณีของชาวมอญและให้ถือปฏิบัติกันสืบต่อไป เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุพการีและผู้มีพระคุณ ตั้งแต่นั้นมาในประเพณีการทำศพของชาวมอญจะมีการแย่งชิงศพ เพื่อให้เกียรติและเป็นการยกย่องผู้ตายว่าเป็นผู้ที่มีคนนับถือรักใคร่อาลัยอาวรณ์มาก แม้เสียชีวิตไปแล้วก็ยังแย่งชิงกันทำศพ จึงนับได้ว่า

พระศพของตะละเจ้าท้าวเป็นพระศพแรกที่เป็นต้นกำเนิดประเพณีการแย่งชิงศพของชาวมอญ

พิธีศพพระภิกษุโดยเฉพาะพระชั้นผู้ใหญ่ นิยมสร้างปราสาทซึ่งมีจำนวนยอดตั้งแต่ 3 จนถึง 5 ยอด ขึ้นอยู่กับสมณศักดิ์และทุนทรัพย์ เพราะถือว่าพระภิกษุเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ ควรทำที่เผ่าให้สวยงามและไม่ปนกับจิตกาธานของคนธรรมดา นอกจากนั้น การจุดไฟเผาศพก็จะไม่เผาด้วยมือ แต่จุดไฟจากลูกหนูแทน ลูกหนูเป็นไม้กระบอกลม ยาวประมาณหนึ่งศอก หน้ากว้างประมาณหนึ่งศืบ ภายในกระบอกบรรจุดินไฟ ปลายกระบอกข้างหนึ่งเจาะรูให้ประกายไฟออกเพื่อผลักดันให้ลูกหนูวิ่งไปข้างหน้า โดยให้กระบอกนี้ห้อยไว้กับสวดเหล็กเพียงหลวม ๆ เมื่อลูกหนูวิ่งไปจนสุดสวดเหล็กแล้ว ก็จะหลุดจากปลายสายสวดและลอยไปกระทบปราสาทและโลงอีกต่อหนึ่ง ส่วนมากปราสาทและโลงที่ใช้ลูกหนูจุดนี้มักทำจำลองไม่ใช่ของจริงเพราะเกรงจะทำให้เกิดความเสียหายสำหรับชาวมอญเกาะเกร็ดก็จัดพิธีปลงศพพระภิกษุด้วยการสร้างปราสาทแทนการเผาบนเมรุเช่นกัน งานพระราชทานเพลิงศพพระครูไตรสรณธัช (มาลัย บุปผาโม) อดีตเจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารเมื่อ พ.ศ. 2540 และงานพระราชทานเพลิงศพพระครูปลัดวันชัย วายาโม (วันชัย เปาวรานนท์) อดีตเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2550 ชาวมอญเกาะเกร็ดได้สร้างปราสาทห้ายอดทำด้วยไม้ปิดประดับตกแต่งด้วยกระดาสีฉลุสวย และมีพิธีเผาศพด้วยการจุดลูกหนูด้วยแต่ไม่มีพิธีการแย่งศพ (Chaninngam, 2007)

คติความเชื่ออย่างหนึ่งของพุทธศาสนิกชนชาวมอญ คือ คนมอญนิยมไปงานศพมากกว่าที่จะไปงานทอดกฐิน แม้ว่ากฐินจะเป็นกาลทาน ซึ่งหมายถึงปีหนึ่งทำได้ครั้งเดียว แต่การเผาศพพระเกจิอาจารย์มอญถือเป็น มหากาลทาน ซึ่งเป็นทานใหญ่กว่าที่นาน ๆ ครั้งจะมีการจัดขึ้น อาจารย์ "พะ" นักปราชญ์มอญ ที่แต่งเรื่องราวรวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ของมอญไว้หลัง พ.ศ. 2310 ซึ่งเป็นปีแรกที่กรุงหงสาวดีแตก ใช้เป็นบรรทัดฐานความเชื่อมาจนถึงปัจจุบันได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการเผาศพ ไว้ว่า (Mongkolphan, 2015)

1. บุคคลคนใดทำโลงศพให้วิจิตรงดงามจะได้อานิสงส์ 1,000 ขาติ
2. บุคคลใดนิมนต์พระสงฆ์มาพิจารณาซากศพ ซึ่งเป็นกรรมฐานจะได้รับอานิสงส์ 2,000 ขาติ
3. การเผาศพพระพุทธรูปเจ้าจะได้รับอานิสงส์ไม่มีที่สิ้นสุด

การไปร่วมงานเผาพระเกจิอมูที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบก็จะได้อานิสงส์ทั้งหลายนั้นจะส่งให้ผู้ที่ไปในการเผาศพสมบุรณ์ไปด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ ได้ไปบังเกิดในพรหมโลก ไม่ต้องตกอยู่ในอบายมุขใดทั้ง 4 คือ นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน ซึ่งบางคนก็เชื่อว่าเป็นเพียงอุบายให้คนกระทำความดีเท่านั้น นรก สวรรค์ ไม่มีจริงแต่ประการใด

นอกจากนี้แล้ว โบราณจารย์ทั้งหลายได้กล่าวว่า ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์ เสาธรีระร่างกายของคนอนาถาที่มีแต่ร่างกายกระดูกจะอำนวยผลให้ได้รับยศลาภบรรดาศักดิ์ และบริวาร 8,000 กัลป์

ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์ เสาธรีระร่างกายศพที่ยังมีเลือดเนื้ออยู่ จะอำนวยผลให้ได้รับยศศักดิ์ และบริวาร 10,000 กัลป์

ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์ เสาธรีระร่างกายของคนแก่ชรา จะอำนวยผลให้ได้รับยศศักดิ์ และบริวาร 40,000 กัลป์

ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์ เสาธรีระศพญาติมิตรสหายบุตร จะอำนวยผลให้ได้รับยศศักดิ์ และบริวาร 80,000 กัลป์

ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์ เสาธรีระศพบิดามารดา จะอำนวยผลให้ได้รับอานิสงส์ อันเป็นทิพย์ยศศักดิ์ และบริวาร 10,000 กัลป์

ผู้ใดมีจิตเมตตาสงเคราะห์ เสาธรีระร่างกายของพระภิกษุสงฆ์ จะอำนวยผลให้ได้รับยศศักดิ์ และบริวาร 20,000 กัลป์

ตารางที่ 1 ลำดับพิธีการจัดงานประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษาพระครูกาญจนกิจ
อดีตเจ้าอาวาสวัดหนองสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัด
กาญจนบุรี ระหว่างวันที่ 17-19 ธันวาคม พ.ศ. 2561

พิธีกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ
● หลวงพ่อมรณะภาพ	เดือนกรกฎาคม 2559
<u>ช่วงเตรียมการ</u>	
● สร้างเมรุลอย (ปราสาท) 3 หลัง	ระยะก่อสร้าง 4-5 เดือน
● เตรียมพิธี/กำหนดวัน/จ้างชาวเพื่อให้ญาติโยม/ศิษยานุศิษย์ทราบ	-
พิธีกรรม (จัดขึ้น 3 วัน)	
<u>วันแรก</u>	
● พิธีเปลี่ยนโลงเก็บร่าง เคลื่อนย้ายสู่ปราสาทจำลอง	17 ธันวาคม 2561 (เริ่มตั้งแต่เวลา 14.00 น. เป็นต้นไป)
● พิธีสวดเพื่อให้ญาติโยม และศิษย์ยานุศิษย์รับศีลและ เพื่อการขอขมาลาโทษ	
● คณะนายรำ-นางรำ รำถวายหลวงพ่อดำแบบฉบับมอญ บริเวณหน้าปราสาทจำลอง	
<u>วันสอง</u>	
● พิธีสวดเพื่อให้ญาติโยม และศิษย์ยานุศิษย์รับศีล และ เพื่อการขอขมาลาโทษ	18 ธันวาคม 2561 (ช่วงเย็น)
● คณะนายรำ-นางรำ รำถวายหลวงพ่อดำแบบฉบับมอญ บริเวณหน้าปราสาทจำลอง	
<u>วันสาม (วันฉาปนกิจศพและเก็บอัฐิ)</u>	
● นำร่างหลวงพ่อบรรจุในโลงปราสาท จำนวน 3 รอบ	19 ธันวาคม 2561 (เริ่มตั้งแต่เวลา 21.00 น. เป็นต้นไป)
● พิธีจำลองการแย่งศพมอญ	
● เคลื่อนศพสู่เชิงตะกอน พร้อมบรรจุบนปราสาทหลังใหญ่	
● ทำการฉาปนกิจศพ ผู้เข้าร่วมพิธีแสดงความเคารพโดย นำไม้จันทน์หอมถวายต่อหลวงพ่อดำ	
● เริ่มเผาศพ ศิษย์ยานุศิษย์แกว่งร่างศพที่บรรจุไว้บน ตะแกรงเหล็กจนกว่าร่างจะไหม้เหลือแต่เถ้ากระดูก	
● นำอัฐิหลวงพ่อดำบรรจุไว้ในปราสาทหลังเล็กที่เตรียมไว้	
● เสริจพิธี	

หมายเหตุ : กำหนดการจัดงานในแต่ละที่จะมีระยะเวลาและรูปแบบแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของชุมชนนั้น ทั้งนี้ประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษาพระครูกาญจนกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 17-19 ธันวาคม พ.ศ. 2561

2. ผลการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลประเพณีแย่งศพมอญ กรณีศึกษางานฌาปนกิจศพพระครูกาญจนสารกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการประกอบพิธีกรรม ได้พบประเด็นที่น่าสนใจสู่แนวทางการอนุรักษ์สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้

ประเพณีแย่งศพมอญจัดขึ้นเฉพาะในการปลงศพพระเถระที่มีสมณะศักดิ์สูงเท่านั้น และไม่ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุในชุมชน โดยข้อมูลที่ได้เป็นความรู้ที่ได้จากการบอกเล่าต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น จากอดีตจนถึงปัจจุบันเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่าพิธีกรรมดังกล่าว ชุมชนไม่มีการบันทึกข้อมูลในรูปแบบลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนและในอนาคตภายหน้า หากไม่มีผู้ให้ข้อมูลหลักอาจทำให้ประเพณีดังกล่าวสูญหายไปได้อย่างไรก็ตามพบว่า จังหวัดกาญจนบุรีมีการจัดงานมหกรรมกลุ่มชาติพันธุ์เป็นประจำทุกปี จัดขึ้น ณ วัดพุทธะเคียน อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยจัดขึ้นประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ภายในงานมีการจัดนิทรรศการและการจำลองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ (The office of Art and Cultural, 2019)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อยืนยันข้อมูลที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเกิดการมีส่วนร่วม จากนั้นนำไปสู่ข้อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี ดังกล่าวดังนี้

1. ชุมชนควรรวบรวมข้อมูล จัดทำบันทึก และถ่ายทอดความองค์ความรู้ในพิธีกรรม ตลอดจน วิธีการสร้างปราสาทมอญ ให้เกิดเป็นรูปธรรม
2. หน่วยงานภาครัฐควรมีการส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบทอดประเพณี เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

3. สร้างความตระหนักให้เยาวชนและคนในชุมชนเกิดความรัก ความห่วงใย ในการอนุรักษ์ ประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชนและท้องถิ่นของตน

4. ควรมีการนำประเพณีแย่งศพมอญบรรจุเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของ นิทรรศการภายในกิจกรรมส่งเสริมที่จังหวัดจัดขึ้นเป็นประจำปี เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

จากกระบวนการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวทางในการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 4 แนวทาง ดังนี้

1. ควรมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมทั้งสื่อวีดิทัศน์และมีการ จัดเก็บองค์ความรู้ในเรื่องประเพณีแย่งศพมอญอย่างเป็นระบบและเผยแพร่ในแหล่ง เรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น โรงเรียนควรมีการรวบรวมและนำองค์ ความรู้เรื่องประเพณีแย่งศพมอญ มาบูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถาน ศึกษา จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นศึกษาให้กับเยาวชนและผู้สนใจ เพื่อมิให้ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นสูญหาย นอกจากนี้ควรมีการศึกษา ค้นคว้า และการวิจัย ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อให้ทราบความหมายและความสำคัญของ ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต เพื่อให้ เห็นคุณค่าทำให้เกิดการยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป

2. หน่วยงานภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์ สืบทอด ประเพณีและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เช่น การอำนวยความสะดวกในการ จัด ประเพณีฯ รมรณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักในสำคัญของประเพณีและวัฒนธรรม ในท้องถิ่นว่าเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องให้การรับผิดชอบร่วมกัน ส่งเสริม สนับสนุน งบประมาณสำหรับจัดกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมร่วมกัน รวมทั้งหน่วยงาน ภาครัฐควรเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่เพื่อประชาสัมพันธ์ประเพณีและวัฒนธรรม ออกสู่สาธารณชนภายนอกเพื่อให้ประเพณีและวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นที่รู้จักของคน ทั่วไปมากขึ้นและเพิ่มช่องทางการเผยแพร่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนัก รู้และจิตสำนึก ในการร่วมกันสืบทอดประเพณีแย่งศพมอญให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม อันล้ำค่าของชาวมอญจังหวัดกาญจนบุรีต่อไป

3. สร้างความตระหนักให้เยาวชนและคนในชุมชนเกิดความรัก ความห่วงใย ในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนและท้องถิ่นของตน โดยการให้ เยาวชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดประเพณีดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเข้าใจ

ถึงแก่นแท้ เอกลักษณ์ และคุณประโยชน์ของประเพณี ซึ่งจะทำให้เยาวชนในท้องถิ่นเกิดการยอมรับและนำไปปรับใช้กับชีวิตยุคปัจจุบันได้

4. ควรมีการบรรจุประเพณีแย่งศพมอญเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการภายในกิจกรรมส่งเสริมที่จังหวัดจัดขึ้นเป็นประจำปี เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีแย่งศพมอญที่ถือเป็นประเพณีทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวมอญ ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น รวมทั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรีอีกช่องทางหนึ่ง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถสรุปวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษารูปแบบประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าประเพณีแย่งศพมอญเป็นประเพณีเผาศพของชาวมอญที่จัดขึ้นโดยเฉพาะให้กับพระภิกษุสงฆ์ผู้ใหญ่ระดับเจ้าอาวาสที่มรณภาพ มีพรรษาสูง มีศิลาจารวัตรที่งดงาม ประเพณีแย่งศพเป็นการแสดงความอาลัยและความหวงแหนผู้ตายของญาติและพี่น้อง ประเพณีแย่งศพมอญมีปฐมเหตุมาจากเมื่อครั้งพระเจ้าธรรมเจดีย์ กษัตริย์องค์ที่ 16 แห่งอาณาจักรหงสาวดี ทรงปลงพระศพพระมารดาเลี้ยงของพระองค์ พระองค์ทรงแบ่งคนออกเป็นสองฝั่งคือฝั่งพระองค์และฝั่งอำมาตย์ให้ทำการแย่งศพ ก่อนทำพิธี พระองค์ทรงตั้งอธิษฐานว่า “ถ้าบ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองอยู่เป็นสุขก็ขอให้ฝ่ายพระองค์เป็นฝ่ายที่ดึงลากเอาพระศพไปได้” ผลปรากฏเป็นไปตามที่ทรงอธิษฐานไว้ ถือได้ว่าพระศพพระมารดาเลี้ยงเป็นศพแรกที่ถูกทำพิธีแย่งศพ นับจากนั้นชาวมอญได้ยึดปฏิบัติเป็นประเพณีสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีการแย่งศพมอญแต่ละที่จะมีรูปแบบการจัดงานที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมและแรงศรัทธาของคนในชุมชน แต่สิ่งที่ต้องมีในประเพณีการเผาศพพระสงฆ์คือพิธีแย่งศพมอญ ประเพณีดังกล่าวจะมีเฉพาะในงานฌาปนกิจศพของพระสงฆ์ซึ่งต้องมีการสร้างเมรุเผาศพที่มีลักษณะคล้ายปราสาทในรูปแบบศิลปวัฒนธรรมมอญ ปราสาททุกหลังที่จัดทำขึ้นมานั้นเพื่อเป็นการถวายเกียรติคุณแก่หลวงพ่อย่างสูงสุดในฐานะที่ท่านได้สร้างคุณประโยชน์แก่พุทธศาสนา เนื่องจากพระสงฆ์เป็นบุคคลที่ชาวมอญให้ความเคารพเป็นอย่างมาก เพราะพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดและเผยแพรศาสนาให้กับชาวมอญ ดังนั้นการที่ชาวมอญจัดพิธีเผาศพ

พระสงฆ์จึงต้องกระทำการที่แสดงถึงความเคารพสูงสุดและมีความแตกต่างจาก
คนธรรมดาทั่วไป โดยรูปแบบการแย่งศพมอญบางที่อาจทำเพียงตั้งถอยหลังยื้อเดินหน้า
กระทำ 3 ครั้ง สมมติเป็นการแย่งศพ สำหรับรูปแบบการแย่งศพของวัดหม่องสะเทอ
จังหวัดกาญจนบุรี จะจัดเป็นการแสดงเป็นเรื่องราวระหว่างฝ่ายมนุชย์กับฝ่ายเทวดา
ทำการยื้อแย่งศพ สามารถกล่าวได้ว่าการจัดงานดังกล่าวเกิดขึ้นจากแรงศรัทธาของ
ศิษยานุศิษย์ของหลวงพ่อ โดยการจัดงานในครั้งนี้นอกจากเป็นการจัดขึ้นเพื่อประกอบ
พิธีฌาปนกิจศพหลวงพ่อแล้วยังจัดขึ้นเพื่อเป็นการระลึกถึงหลวงพ่อซึ่งเป็นศูนย์รวม
จิตใจของชาวมอญในท้องถิ่นด้วย

2. การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ จังหวัด
กาญจนบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้นำชุมชนและผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องในประเพณีแย่งศพมอญ จากนั้นจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อ
ยืนยันความถูกต้องของข้อมูลพร้อมทั้งร่วมระดมความคิดทำให้ทราบว่าที่ผ่านมา
ประเพณีแย่งศพมอญของจังหวัดกาญจนบุรี มีการจัดขึ้นเพียง 2 ครั้ง ซึ่งจะจัดขึ้นเฉพาะ
ในการปลงศพพระเถระที่มีสมณศักดิ์สูงเท่านั้น โดยจะไม่ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี
รวมทั้งพิธีกรรมดังกล่าวชุมชนไม่มีการบันทึกข้อมูลในรูปแบบลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน
อาจส่งผลให้เกิดการสูญหายของประเพณีดังกล่าวในระยะยาวได้ ภายหลังจากการระดม
ความคิดในชุมชนได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีแย่งศพมอญ
จังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้ 1) ชุมชนควรรวบรวมข้อมูล จัดทำบันทึก และถ่ายทอด
องค์ความรู้ในพิธีกรรม ตลอดจนวิธีการสร้างปราสาทมอญให้เกิดเป็นรูปธรรม
2) หน่วยงานภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบทอดประเพณี
และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และเพิ่มช่องทางการเผยแพร่ต่าง ๆ อย่าง
ต่อเนื่อง เพื่อสร้างความตระหนักรู้และจิตสำนึก ในการร่วมกันสืบทอดประเพณีแย่งศพ
มอญให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาวมอญจังหวัดกาญจนบุรี 3) ควรสร้าง
ความตระหนักให้เยาวชนและคนในชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหนในการอนุรักษ์
ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนและท้องถิ่นของตน และ 4) ควรมีการบรรจุประเพณี
แย่งศพมอญเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการภายในกิจกรรมส่งเสริมที่จังหวัดจัดขึ้น
เป็นประจำปี

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาประเพณีแย่งศพมอญเนื่องในงานพิธีฌาปนกิจศพพระครูกาญจนสารกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดหม่องสะเทอ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้พบข้อมูลว่าชาวบ้านในตำบลหนองลูที่มาร่วมจัดพิธีดังกล่าวเป็นชาวมอญที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่เกิด และประเพณีดังกล่าวถือเป็นการจัดงานครั้งแรกที่ตำบลหนองลู (ในอำเภอสังขละบุรี เคยมีการจัดประเพณีแย่งศพมอญ 2 ครั้ง) โดยรูปแบบการจัดงานยังคงความเป็นศิลปวัฒนธรรมมอญไว้มากที่สุดและการจัดงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้เพราะแรงศรัทธาของคนในชุมชนที่มีต่อหลวงพ่อ ซึ่งถือเป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaninngam (2007) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวมอญเกาะเกร็ด ที่ได้กล่าวว่า การจัดพิธีศพพระภิกษุสงฆ์จะไม่แบ่งประเภทการมรณภาพ พิธีศพพระลูกวัดจะจัดคล้ายฆราวาสที่ตายแบบปกติ ส่วนการจัดพิธีกรรมแบบการสร้างปราสาทเพื่อฌาปนกิจนั้นขึ้นอยู่กับสมณศักดิ์ตั้งแต่พระพิธีธรรมขึ้นไป และการจำพรรษานานตั้งแต่ 20 พรรษา รวมทั้งพระที่เป็นเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส พระผู้ใหญ่ที่มีอายุมาก ซึ่งการจัดพิธีกรรมเกี่ยวกับศพของพระภิกษุสงฆ์ ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพราะชาวมอญมีความเชื่อว่าได้อานิสงส์เหมือนถวายเพลิงพระพุทธรูปเจ้า การจัดพิธีปลงศพพระมอญยังเน้นความสัมพันธ์กันในชุมชน ความร่วมมือร่วมใจในการช่วยงานทำให้ชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ดนี้มีความสุขแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ที่เด่นชัด

ประเพณีการแย่งศพมอญแต่ละที่จะมีรูปแบบการจัดงานที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมและแรงศรัทธาของคนในชุมชน แต่สิ่งที่มีในประเพณีการเผาศพคือพิธีแย่งศพมอญ บางที่อาจทำเพียงตั้งถอยหลังยี่สิบเจ็ดหน้า กระทำ 3 ครั้ง สมมติเป็นการแย่งศพ บางที่มีการแสดงเป็นเรื่องราวระหว่างฝ่ายมนุษย์กับฝ่ายเทวดา ทำการยื้อแย่งศพ สำหรับรูปแบบการจัดงานประเพณีแย่งศพของวัดหม่องสะเทอ จังหวัดกาญจนบุรี มีความแตกต่างจากงานฌาปนกิจศพพระที่จังหวัดนนทบุรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaninngam (2007) ที่ได้กล่าวว่า จากการให้ข้อมูลของพระครูวิมลธรรมาภรณ์ เกี่ยวกับงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูปลัดวันชัย วายาโม (วันชัย เปาวรานนท์) อดีตเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2550 พบว่าชาวมอญเกาะเกร็ดได้สร้างปราสาทห้ายอดทำด้วยไม้ปิดประดับตกแต่งด้วยกระดาษ

สื่อนุญ และไม่มีพิธีเผาด้วยการจุดลูกหนูด้วย แต่ไม่มีพิธีการแย่งศพ การสร้างปราสาทมอญนั้นชาวมอญเกาะเกร็ดถือเป็นหน้าที่ของมรรคนายกและประชาชน จะจัดการหาทุนทำกันเอง ส่วนการสร้างปราสาทเพื่อถวายพระภิกษุสงฆ์มอญเกาะเกร็ดนั้นจะมีขั้นตอนพิธีกรรมการยกยอดปราสาท และพิธีการรำสามภาค ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวที่วัดห่ม่องสะเทอ จังหวัดกาญจนบุรี ไม่มีเนื่องจากกิจกรรมบางอย่าง คณะกรรมการวัดได้พิจารณาเห็นสมควรลดลงเพื่อความกระชับในการประกอบพิธีกรรม แต่ยังคงประเพณีการแย่งศพมอญไว้อยู่ เพราะถือเป็นประเพณีทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญกับชาวมอญ

สามารถกล่าวได้ว่าการจัดงานดังกล่าวเกิดขึ้นจากแรงศรัทธาของศิษยานุศิษย์ของหลวงพ่อกิ่งชาวมอญในชุมชนอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และชาวมอญจากจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงชาวมอญที่เดินทางมาจากฝั่งประเทศเมียนมาร์ร่วมกันจัดงานเพื่อระลึกถึงหลวงพ่อกิ่งซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวมอญในท้องถิ่น เพราะในการดำเนินการจัดงานนั้นต้องใช้ทุนทรัพย์และแรงงานจำนวนมาก ถ้าลูกศิษย์ของท่านทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสไม่มีจิตศรัทธาต่อหลวงพ่อกิ่งจะไม่สามารถจัดงานดังกล่าวได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พบว่าสิ่งที่ทำให้เกิดประเพณีแย่งศพมอญ คือคุณงามความดีของหลวงพ่อกิ่งที่มีต่อชุมชน และความผูกพันของชาวมอญที่มีต่อพระพุทธศาสนา ตราบใดที่พระพุทธศาสนายังมีความเข้มแข็ง และชาวบ้านยังมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่ประเพณีดังกล่าวก็ยังคงอยู่คู่สังคมมอญเช่นนี้ต่อไป การจัดพิธีศพพระสงฆ์มอญเป็นวัฒนธรรมที่ชาวมอญแสดงถึงการให้ความสำคัญแก่ศาสนาพุทธ ด้วยการให้เกียรติอย่างสูงแก่พระสงฆ์เนื่องจากพระเป็นบุคคลที่ชาวมอญให้ความเคารพเป็นอย่างมาก เพราะพระเป็นผู้สืบทอดพระศาสนาให้กับชาวมอญ ดังนั้นการที่ชาวมอญจัดทำศพพระจึงต้องกระทำที่แสดงถึงสถานภาพสูงกว่าคนธรรมดาและถือว่าการได้เผาศพพระเป็นบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไปว่าควรมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากท้องถิ่นอื่นทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายมากขึ้น ควรมีการจัดทำข้อมูลโดยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณีดังกล่าว โดยจัดทำเป็นสื่อวีดิทัศน์สอดแทรกในบทเรียนประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sritup (2016) ที่กล่าวถึงแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานในงานวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่งสังฆะของชาติพันธุ์มอญตำบลทรงคนอง อำเภอ

พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ว่าควรมีระบบเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเอกสารและหนังสือจากผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น รวมทั้งควรสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนในชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของประเพณีดังกล่าวและเกิดความรัก ความหวงแหนในประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน และให้เยาวชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดงานดังกล่าวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunyanupong (1999) ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ไว้ในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนในกิจกรรมการทำบุญในวันสงกรานต์เป็นประจำสูงกว่ากิจกรรมอื่น ๆ เพราะเป็นประเพณีที่แสดงออกได้ถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและขอพรผู้ใหญ่ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีให้คงอยู่คู่สังคมต่อไป ทั้งนี้การสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเยาวชนในการร่วมอนุรักษ์ ประเพณี และวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะรักษาประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานของ (Shoocongdej, Kosaikanont, Chumdee, and Lophirun, (2009) โครงการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-ปางมะผ้า-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีฐานในการจัดการมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการรวบรวมองค์ความรู้ สร้างความเข้าใจให้เกิดสำนึกกับคนในชุมชนเอง ให้เกิดความภาคภูมิใจในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมีส่งผลไปสู่การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของบรรพบุรุษสืบทอดสู่ลูกหลานรุ่นต่อไป

References

- Bunyanupong, V. (2001). *People's Participation in Community Cultural Preservation : A Case Study of Mon's University Barn Khor-Kret Parkred District Nontaburi*. (Master's thesis). Ramkhamhaeng University, Bangkok.
- Burusphat , S., Deepadung, S., Suraratdecha, S., Ardsmiti, N., Patpong, P., & Setapong, P. (2011). Ethno-linguistic maps of the western region

- of Thailand. *Journal of Language and Culture*. 30(2), 107.
- Chaninngam, K. (2007). *Alternative : A study on the ceremony related to mortality of Mon Community in Koh Kret*. (Master's thesis). Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Champakhaw, R. (2018, December 17). *Interview*. Villagers Headman, Temple, Nonglu Subdistrict, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province.
- Charoenhongsa, A. (2018, December 17). *Interview*. Mon community scholars, Temple, Nonglu Subdistrict, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province.
- Chulalongkorn, King Rama V. (1961). *Sadet Praphatton Sai Yok*. Bangkok: Kurusapa Business Organization.
- Kongthavthong, M. (2002). *Kanchanaburi : 13 districts*. Kanchanaburi: The office of Art and Cultural, Kanchanaburi Rajabhat University.
- Mongkolphan, S. (2015). *Tradition of making confffin mon*. Retrieved from http://admirationkmitl2015.blogspot.com/2015/07/blog-post_16.html
- Priest of the Temple. (2018, December 17). *Interview*. Nonglu Subdistrict, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi.
- Sangjaras, Ekkarat. (2018, December 17). *Interview*. Village, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province.
- Shoocongdej, R., Kosaikanont, R., Chumdee, N., & Lophirun, M. (2009). *Cultural Exploration and Sustainable Heritage Management in Pai-Pang Mapha- Khun Yuam Districts, Mae Hong Son Province*.
- Sritup, A. (2016). *Conservation and Inheritance of the Swan Parade and Centipede Flag Tradition of the Mon Ethnic, Songkanong Sub-District, Phra Pradaeng District, Samut Prakarn Province*. (Master's thesis). Dhonburi Rajabhat University.
- Suriyototo, S.B. (2018, December 17). *Interview*. Former Abbot of

- Wat Sa Bua Thong, U Thong District, Suphan Buri Province.
- Thabsakul, O. (2003). *Luang Por Uttama : Culture hero and the social and cultural change of diaspora mon village in Sangkhlaburi*. (Master's thesis). Silpakorn University, Nakhon Pathom.
- The office of Art and Cultural. (2019). Retrieved from <https://www.facebook.com/prantung1>
- Tiraprasert, Chanvit. (2006). *Local museum, cultural performance and cultural revival process of the Thai Boeng*. (Master's thesis). Thammasat University, Bangkok.
- UNESCO. (2003). *Convention for Safeguarding Intangible Cultural Heritage*. Retrieved from <https://ich.unesco.org/en/convention>
- Villagers in Temple. (2018, December 17). *Interview*. Nonglu Subdistrict, Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province
- Yaeng Sop Mon Genesis. (2019). Retrieved March 12, 2019, from https://www.facebook.com/pg/RamannMon/posts/?ref=page_internal

ที่มา: ภาพถ่ายโดย โสภณ ลาวรรณ์

ดนตรีในพิธีไหว้ครูพินเพียตราชนันท์กัมพูชา

Music in Wai Khru Pin Peat Ceremony in the Royal Court of Cambodia

โสภณ ลาวรรณ์¹

Sophon Lawan

E-mail: sophon.nu2525@gmail.com

จตุพร สีม่วง²

Jatuphorn Srimuang

Received: May 17, 2019

Revised: September 9, 2019

Accepted: September 9, 2019

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ดุริยางคศิลป์) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Doctoral Student in Doctor of Philosophy Program (Music), Faculty of Fine and Applied Arts, Khonkaen University.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ดุริยางคศิลป์) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Assistant Professor, Dr., Doctor of Philosophy Program (Music), Faculty of Fine and Applied Arts, Khonkaen University.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการ รวมไปถึงระเบียบพิธีกรรมและเพลงประกอบในพิธีไหว้ครูวงพิณเพ็ญตราข้านักกัมพูชา ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเข้าเก็บข้อมูลภาคสนามในพิธีไหว้ครูประจำปี 2559 ของโรงเรียนมัธยมวิจิตรศิลป์ และข้อมูลเพิ่มเติมจากมหาวิทยาลัยภูมิรินทร์วิจิตรศิลป์ ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศกัมพูชา ผลการศึกษา พบว่า วงพิณเพ็ญมีรากฐานมาจากแนวคิดร่วมสมัยของนักปราชญ์ในพระราชวังของกษัตริย์ร่วมกับวิถีศาสนาพิธีของพราหมณ์ ซึ่งในขณะนั้นเรียกว่า เพลงศาสนาหรือเพลงนักปราชญ์ วงพิณเพ็ญมาจากวงเพลงพิณซึ่งมีกำเนิดตั้งแต่สมัยนครพนม และก่อนยุคประวัติศาสตร์เขมรวิงดนตรีประเภทหนึ่ง นิยมเรียกว่าวงเพลงคงสุคร มีเครื่องตีเป็นหลักในการดำเนินทำนอง ดังนั้นวงเพลงพิณเพ็ญจึงมีที่มาจากวงเพลงพิณกับวงเพลงคงสุคร ส่วนที่มาของพิธีไหว้ครูนั้น พบว่า กำเนิดจากพิธีโขนตา ๕ ธาตุ จัดขึ้นเพื่อบำเพ็ญกุศลให้กับบรรพบุรุษทางดนตรีเป็นหลัก พิธีนี้มีความชัดเจนในแง่ของพิธีกรรมและเป็นระบบระเบียบชัดเจนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีการพัฒนารูปแบบมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ผู้ประกอบพิธีเดิมนั้นจะเรียกเพลงพิณเพ็ญสำหรับพรใหญ่ จำนวน 33 เพลง แต่ด้วยสาเหตุปัจจัยทางการเมือง ภัยสงคราม แหล่งทุน ระยะเวลา และสาระความสำคัญ จึงมีการตัดเนื้อหาให้เหลือแต่สาระสำคัญ ที่เรียกว่าเพลงพิณเพ็ญสำหรับพรเล็ก จำนวน 12 เพลง พิธีไหว้ครูแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ได้แก่ 1) พิธีบำเพ็ญกุศลหรือพิธีโขนตา 2) พิธีการระคุรดนตรีเขมร และ 3) พิธีการระคุรดนตรีผูกแขนรับขวัญ ผลจากการวิเคราะห์เพลงพบว่า ทำนองหลักในเพลงส่วนใหญ่มีกลุ่มเสียง ฟซล ดร และ ซลท รม โดยลูกตกเป็นไปตามหลักสังคีตลักษณ์ อยู่ในกลุ่มเสียงของทำนองหลัก ส่วนจังหวะ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ใช้ฉิ่งเป็นเครื่องประกอบจังหวะอย่างเดียว กลุ่มที่ 2 ใช้ตะโพนบรรเลงประกอบกับฉิ่ง และกลุ่มที่ 3 บรรเลงจังหวะฉิ่ง ตะโพน กลองทัด

คำสำคัญ: พิธีไหว้ครู, วงพิณเพ็ญ, ดนตรีราชสำนักกัมพูชา

Abstract

The purpose of this research is to study the history and development, including rituals and songs used in the Wai Khru Pin Peat (Master Worship) Ceremony of the Royal Court of Cambodia. The researcher

employed a qualitative research method to collect the fieldwork data in the 2016 waikhru ceremony at the Secondary School of Fine Arts, Thailand, and the additional data at Royal University of Fine Arts in the Capital city of Cambodia, Phnom Penh, in 2016. It was found that the Pin Peat ensemble had been developed from the contemporary vision of the Cambodian royal philosophers and religious practice of Brahminism which was, at that time, called the music of the religion or the music of the philosophers. The Pin Peat ensemble was previously originated from the Plengpin ensemble of Nakhon Panom period. Also, in the Prehistoric Era of Cambodia, there was the ensemble known as Wongkongskorn that used the percussion as the main instrument. Therefore, the Pin Peat ensemble was inaugurated from the Plengpin ensemble and the Wongkongskorn ensemble. As to Wai Khru Pin Peat ceremony, its origin is associated with Dhonta ceremony (ដូនតា) held as an auspicious offering to the music predecessors. Since the Second World War, the ceremony has been adjusted and developed in terms of its rituals and system. For example, those who performed the original ceremony called the plengpin song for a big blessing, having 33 songs in total. However, due to political, war, financial, time, and content factors, the content of the music in the ceremony was shortened to 12 songs which is called a small blessing. Subsequently, the Wai Khru Pin Peat ceremony is divided into 3 parts: 1) the offering to Dhonta, 2) the commemoration of Cambodian music predecessors, and 3) the commemoration of the current music teachers with blessing ceremony. The results of the music analysis showed that the most important melody was the sound group of Pentatonic Scales (F) and Pentatonic (G) which is the key voice of the musical principles. The rhythm is divided into 3 groups: 1) using only small cymbal (Ching) as the rhythm, 2) using the drum (Tabor) and the small cymbal (Ching) as the rhythm, and 3) using small cymbal (Ching), drum (Tabor), and drum (Glong Thad), as the rhythm.

Keywords: Wai khru Ceremony, Pin Peat Ensemble, Music of the Royal Court of Cambodia

บทนำ

ดนตรีกัมพูชาที่มีความเป็นมายาวนานก่อนคริสต์ศักราช คืออาณาจักรฟูนัน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์ เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ดนตรีกัมพูชา มีรากเหง้าเก่าแก่ Wongthes (2010) กล่าวว่าป็นวัฒนธรรมดนตรีสุวรรณภูมิ บนพื้นแผ่นดินใหญ่อุษาคเนย์ คนสุวรรณภูมิรู้จักทำเครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมไม้ไผ่เพื่อพิธีกรรมสื่อสารวิงวอนร้องขอต่ออำนาจเหนือธรรมชาติคือผีบรรพชน ต่อมาจึงมีวัฒนธรรมฆ้อง เป็นโลหะผสมเรียกว่าสัมฤทธิ์ จนวัฒนธรรมจากอินเดียผ่านทางศาสนา จึงมีการผสมผสานเครื่องดนตรีพิธีกรรมเพิ่มเติม อาทิ แตร สังข์ บัณเฑาะว์ เป็นต้น ในเชิงพิธีกรรมนั้น ดนตรีมีความสัมพันธ์กับจิตเป็นความรู้สึกกับความเชื่อ ความคิด โดยวางระบบทางขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมรองรับ ความเชื่อของมนุษย์ เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรม เหตุเพราะความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีพื้นฐานมาจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จิตวิญญาณ ไสยศาสตร์ และศาสนา ซึ่งเป็นความคิดในวิถีชีวิต โดยวิธีการของความเชื่อนั้นเป็นนามธรรม สามารถแสดงออกได้หลายรูปแบบ อาทิ ทางประเพณี การดำเนินชีวิต การรักษาโรค รูปแบบเหล่านี้เป็นการแสดงสัญลักษณ์เชิงประจักษ์และเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินกิจกรรมในสังคม ในกลุ่มคนมีความพึงพอใจร่วมกันคือการประกอบพิธีกรรม ที่เกิดจากความเชื่อ ซึ่งสามารถหล่อหลอมจนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการเรียนรู้ สืบทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน ตลอดไปในอนาคต จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้น วงพินเปียตเป็นวงดนตรีที่ประกอบพิธีกรรมทั้งของราชสำนักและของราษฎร วงพินเปียตเข้าไปปรากฏในสังคม วัฒนธรรมตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน จะเห็นได้จากข้อมูลบางส่วนจากการลงพื้นที่วิจัย กล่าวคือ วงพินเปียตจะถูกบรรเลงเป็นประจำทุกวันพระบริเวณหน้าพระราชวัง ชาวกัมพูชาเชื่อว่าเมื่อได้ขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมีวงพินเปียตบรรเลงจะเกิดการรับรู้โดยญาณจากมนุษย์สู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ ความสำคัญหนึ่งคือผู้ที่ควบคุมกระบวนการทางความเชื่อและการฝึกฝนดนตรีคือพิธีกรรมไหว้ครูและครูผู้ประกอบพิธี รวมไปถึงศิษย์เก่าทั้งที่ทำงานด้านดนตรีหรืองานส่วนตัวจะมีส่วนทำให้วัฒนธรรมดนตรีพินเปียตยังคงอยู่คู่กับสังคมกัมพูชาและพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งพิธีของสามัญชน ตลอดจนพิธีในราชสำนัก

ดนตรีในพิธีไหว้ครูประเทศกัมพูชา เกิดขึ้นจากจิตวิญญาณประกอบกับพิธีกรรมทางศาสนา จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ในประเทศกัมพูชาจะจัด

พิธีไหว้ครูในโรงเรียนมัธยมวิจิตรศิลป์ (Secondary School of Fine Arts) และมหาวิทยาลัยภูมิพนธ์วิจิตรศิลป์ (Royal University of Fine Arts) ซึ่งเป็นการศึกษาดนตรีกัมพูชาในระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษาที่มีแห่งเดียวในประเทศกัมพูชา ส่วนการจัดพิธีไหว้ครูดนตรีนั้นจะจัดขึ้นหนึ่งครั้งต่อปี พิธีไหว้ครูสามารถแบ่งออกเป็นสองแบบคือแบบเต็มกับแบบย่อ โดยในปัจจุบันนิยมจัดพิธีแบบย่อ ซึ่งแบบย่อนี้มีเพลงปรากฏ 12 เพลง และแบบเต็มมีเพลงปรากฏ 33 เพลงและใช้วงพิณเพียตในการบรรเลงหน้าพาทย์ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงเชิงสัญลักษณ์ และการเชื่อมต่อสื่อสารระหว่างเทพเจ้า ผีบรรพบุรุษ กับมนุษย์ ดนตรีแบบดั้งเดิมของกัมพูชาจะถูกบรรเลงตามลำดับขั้นตอนของพิธีไหว้ครู โดยในช่วงแรกจะมีพิธีสงฆ์และพิธีบังสุกุลให้กับครูผู้เสียชีวิตไปแล้ว จากนั้นครูอาวุโสผู้ประกอบพิธีจะเริ่มทำพิธีจากการเชิญผู้ร่วมงาน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีกัมพูชา ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน ได้จัดรูปเขียนที่จัดไว้เป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มพิธี จากนั้นครูผู้ประกอบพิธีดำเนินการตามระเบียบโบราณ จนเสร็จพิธี แล้วทำยที่สุดเป็นขั้นตอนของการผูกข้อมือโดยครูผู้ประกอบพิธี ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี ศิษย์ผู้พี่ตามลำดับ เมื่อกล่าวถึงดนตรีในพิธีไหว้ครูพิณเพียตราชนสำนักกัมพูชา (Music in Waikhru Pin Phiat Ceremony of Cambodian Royal Court) เป็นดนตรีประกอบพิธีกรรมที่สำคัญ โดยจะรวมเพลงสำคัญ ๆ ไว้ในขั้นตอนพิธี ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจิตเป็นความรู้สึกกับความเชื่อ ความคิด โดยวางระบบทางขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมรองรับ ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรม เหตุเพราะความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีพื้นฐานมาจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จิตวิญญาณไสยศาสตร์ และศาสนา ซึ่งเป็นความคิดในวิถีชีวิต วิธีการของความเชื่อนั้นเป็นนามธรรม โดยประกอบพิธีขึ้นมาให้เป็นรูปธรรม รูปแบบเหล่านี้เป็นการแสดงสัญลักษณ์เชิงประจักษ์ และเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินกิจกรรมในสังคม ในกลุ่มคนมีความพึงพอใจร่วมกันคือการประกอบพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อ ซึ่งสามารถหล่อหลอมจนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการเรียนรู้ สืบทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน และสืบทอดต่อไปในอนาคต

นอกจากดนตรีที่เข้าไปมีส่วนกับพิธีกรรมแล้ว ดนตรีกัมพูชาแบบดั้งเดิมยังมีบทบาทหน้าที่ต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมนอกเหนือจากพระราชพิธีในราชสำนัก ดนตรียังทำหน้าที่บรรเลงประกอบการแสดง ดนตรีเพื่อการฟัง ดนตรีเพื่อความบันเทิง ดนตรีในพระราชพิธี ดนตรีรัฐพิธี ดนตรีในชีวิตประจำวัน ฯลฯ ซึ่งใช้วงพิณเพียตประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ วงพิณเพียตเข้าไปปรากฏในสังคมวัฒนธรรมตั้งแต่อดีต

จนปัจจุบัน ภาพจำหลักตามปราสาทหินต่าง ๆ และเอกสารภาพถ่ายอีกมากมาย การทำให้ดนตรีพื้นเพยังคงอยู่นอกจากการสืบทอดแล้ว ยังมีกระบวนการทางความเชื่อเข้ามามีส่วนร่วมคือการจัดพิธีกรรมไหว้ครูพื้นเพ ซึ่งถูกจัดขึ้นเพียงปีละ 1 ครั้ง แต่จะมีการรวมตัวกันของนักดนตรีรุ่นต่าง ๆ ทั้งอาจารย์ บุคคลสำคัญทางวัฒนธรรม จะมาร่วมพิธีและสังสรรค์พบปะพูดคุยกันหลังเสร็จพิธี ทำให้วัฒนธรรมดนตรีของกัมพูชายังคงอยู่คู่กับสังคมกัมพูชาในวัฏจักรประเพณีการบรรเลงทั่วไป หรือแม้กระทั่งพิธีของสามัญชน ไปจนถึงพิธีในราชสำนัก จะเห็นได้จากความสำคัญของวงพิณเพียดในประเทศกัมพูชา แต่เนื่องจากความมั่นคงระหว่างประเทศ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาเฉพาะดนตรีในพิธีไหว้ครูพิณเพียดราชสำนักกัมพูชาเพียงด้านเดียว โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลดนตรีและบริบททางดนตรีในกรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ชั้นปฐมนูมิ จึงดเว้นข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ ดังนั้นเมื่อได้ผลการวิจัยในเรื่องประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของดนตรีในพิธีไหว้ครูพิณเพียดราชสำนักกัมพูชา พบว่าเพลงการณต่างๆ จะปรากฏในพิธีไหว้ครูประจำปีของสถาบันการศึกษา โรงเรียนมัธยมวิจิตรศิลป์ (Secondary School of Fine Arts) และมหาวิทยาลัยภูมิวิจิตรศิลป์ (Royal University of Fine Arts) จึงเป็นข้อมูลสำคัญในวงวิชาการที่สามารถเทียบเคียงได้กับประวัติดนตรีในแถบพื้นที่สุวรรณภูมิ จากความสำคัญและปัญหาการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องดนตรีในพิธีไหว้ครูพิณเพียดราชสำนักกัมพูชา จากการทบทวนวรรณกรรมราชสำนักกัมพูชากรุงพนมเปญ มีดนตรีพื้นเพเข้าไปเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่าง ๆ ในราชสำนัก พร้อมกันนี้พิธีไหว้ครูดนตรีเขมรเป็นแหล่งรวบรวมบทเพลงซึ่งปรากฏในขั้นตอนพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วยความสำคัญและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาดนตรีในพิธีไหว้ครูราชสำนักกัมพูชา ซึ่งเป็นการศึกษาข้ามวัฒนธรรม ทั้งทางด้านบริบททางดนตรี อาทิ วัฒนธรรม ประเพณี สังคม ศาสนา และศึกษาในส่วนของตัวเอง ดนตรีพื้นเพในแบบราชสำนัก รวมไปถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในพิธีไหว้ครู ด้วยการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยที่สามารถขยายผลเป็นแบบอย่างให้ผู้สนใจได้ศึกษาเพิ่มพูนความรู้ จึงได้บันทึกไว้ในรูปแบบงานวิจัย ทั้งนี้สามารถเป็นประโยชน์ทางการศึกษาดนตรีในกลุ่มอาเซียน และสามารถเป็นข้อมูลให้ผู้สนใจได้ศึกษาพัฒนางานวิจัย อันจะนำไปสู่การเพิ่มพูนองค์ความรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาคณิตศาสตร์ในพิธีไหว้ครูพิมพ์ตราขานัก
กัมพูชา
2. เพื่อศึกษาระเบียบพิธีกรรมและเพลงประกอบพิธีกรรมไหว้ครูพิมพ์ตรา
ขานักกัมพูชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยคณิตศาสตร์ในพิธีไหว้ครูพิมพ์ตราขานักกัมพูชา เป็นการวิจัยเชิง
คุณภาพที่ได้จากการกำหนดความสำคัญของปัญหา ผ่านกระบวนการขั้นตอนการวิจัย
ตามวัตถุประสงค์ การกำหนดขอบเขตการวิจัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก
แหล่งข้อมูลจริง พิธีไหว้ครูประจำปีในโรงเรียนมัธยมวิจิตรศิลป์ (Secondary School
of Fine Arts) และข้อมูลเพิ่มเติมจากมหาวิทยาลัยภูมิวิจิตรศิลป์ (Royal
University of Fine Arts) กรุงเทพมหานคร ทั้งทางด้านบุคคล ผู้รู้ เอกสาร
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดสำหรับดำเนินการวิจัย
เพื่อการวิเคราะห์ ตีความ ให้ได้มาซึ่งผลของการวิจัย โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยง
ของหัวข้อวิจัยและวัตถุประสงค์ รวมไปถึงการสรุปผลและอภิปรายผล อันมีวิธีการ
ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการวิจัย

1.1 ทบทวนวรรณกรรม ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพิธีไหว้ครูพิมพ์ตรา
ขานักในพื้นที่เมืองหลวงกรุงเทพมหานคร ประเทศกัมพูชา ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง วิทยากร
ผู้ให้ข้อมูล ผู้ประกอบพิธี ผู้รู้ด้านดนตรีเขมรโดยเฉพาะวงพิมพ์ตรา ผู้ประสานงาน
เกี่ยวกับการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม จากนั้นจึงวางแผนการดำเนินการวิจัย

1.2 กำหนดหัวข้อเพื่อทำการวิจัย ให้ความสำคัญของปัญหา กำหนด
วัตถุประสงค์ วางแผนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามตามแผนการดำเนินการวิจัย
ประสานงานไปยังหน่วยงาน และกำหนดการจัดงานพิธีไหว้ครู

1.3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม บริบททางดนตรี ข้อมูลดนตรี
ในราชสำนัก นักดนตรีในราชสำนัก ลงพื้นที่บันทึกข้อมูลดนตรีในพิธีไหว้ครูราชสำนัก
กัมพูชา ตามวัน เวลา สถานที่ ดังได้นัดหมายไว้เบื้องต้น

1.4 กำหนดกรอบแนวคิด

1.5 จัดเรียงข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เชื่อมโยงกับหัวข้อวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย ตามข้อมูลที่ปรากฏจริงในภาคสนาม เพื่อนำมาเขียนแบบบรรยายด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

1.6 นำเสนอข้อมูลต่อคณะกรรมการตามขั้นตอนของหลักสูตรและเผยแพร่ผลงานวิจัย

2. ชั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในภาคสนามจริง จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และการติดต่อประสานงานตามกำหนดการที่วางไว้ ซึ่งใช้เครื่องมือสำหรับบันทึกข้อมูล คือ กล้องถ่ายภาพนิ่ง กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว เครื่องมือบันทึกเสียง สมุดบันทึก และอื่น ๆ โดยมีล่ามช่วยสื่อสาร คือ นายจันทร์ดาแรม ฮวย นิสิตสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์สากล มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งเป็นชาวกัมพูชา รวมไปถึงผู้ช่วยในการเก็บข้อมูล คือ คุณธิติรัตน์ นันทาบุตร

2.2 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การสังเกต บริบททางดนตรี และสังเกตตัวพิธีกรรม อย่างมีส่วนร่วม การบันทึกด้วยเครื่องมือ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว จดบันทึก การสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม

2.3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลดนตรีในพิธีไหว้ครูราชสำนักกัมพูชา ระหว่างวันที่ 28 มีนาคม ถึง 1 เมษายน 2559 แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ช่วงที่ 1 ก่อนวันประกอบพิธี ศึกษาบริบททางพื้นที่ บริบททางดนตรี ช่วงที่ 2 วันประกอบพิธี ในวันพฤหัสบดีที่ 31 มีนาคม 2559 และช่วงที่ 3 หลังวันประกอบพิธี ในช่วงที่ 3 นี้ สำหรับการเก็บข้อมูลจากข้อสงสัยในระหว่างประกอบพิธีกรรม หรือข้อมูลบางส่วนที่ยังไม่ครบถ้วน โดยมีผู้ให้ข้อมูลในช่วงลงภาคสนามดังนี้

- นักดนตรีวงพิณเพียบบรรเลงประกอบพิธีไหว้ครู จำนวน 9 คน
- Mr.Soy Saret ผู้ประกอบพิธีกรรมไหว้ครูดนตรีราชสำนักกัมพูชา
- Mr.Ram Daravong Director Secondary School of Fine Arts
- Mr.Yos Chandara Ministry of Culture and Fine Arts, Cambodia
- Mr.Keo Dorivan RUFA- Royal University of Fine Arts

2.4 รวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้วตรวจสอบความครบถ้วน ผลการเก็บข้อมูลสามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามในการประกอบพิธีกรรม การจดบันทึก ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัย ส่วนที่ 2 เอกสารวิชาการทั้งภาษาอังกฤษและภาษาเขมร ที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัย รวมไปถึงโน้ตสากที่ได้รับมอบจาก Mr.Keo Dorivan (RUFA)

3. ขั้นตอนการจัดกระทำกับข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลที่ต้องการแล้ว นำมาจัดเรียงลำดับตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เชื่อมโยงกับหัวข้อและวัตถุประสงค์การวิจัยตามข้อมูลที่ปรากฏ เพื่อนำมาบรรยายด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ในข้อมูลต่อไป

3.1 จัดเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบที่ได้จากการลงพื้นที่จริงตามวันเวลาที่กำหนด สามารถแบ่งข้อมูลได้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามในการประกอบพิธีกรรม การจดบันทึก ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ 2 เอกสารวิชาการทั้งภาษาอังกฤษและภาษาเขมร ที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัยและโน้ตสาก

3.2 การชำระข้อมูลที่ได้จากสนาม ทั้งข้อมูลดิบในพิธีกรรมและข้อมูลเอกสาร ในขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ทำการถอดเทปจากสนามแล้วจัดพิมพ์เป็นภาษาเขมร โดยนิสิตช่วยงานนายจันทร์ดาแรม ฮาย ขั้นที่ 2 แปลจากภาษาเขมรเป็นคำอ่านแล้วแปลเป็นภาษาไทย โดยรองศาสตราจารย์ นาวาโท ดร.วัฒนชัย หมั่นยิ่ง อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย และ นายพชร ลำเจียก นิสิตปริญญาโทภาษาเขมร มหาวิทยาลัยนเรศวร ขั้นที่ 3 กระบวนการทำโน้ตเพลงเพื่อนำไปวิเคราะห์ตามหลักสังคีตลักษณ์วิเคราะห์

3.3 จัดเรียงข้อมูลจากการชำระข้อมูล ข้อมูลจากภาคสนาม การสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเกี่ยวกับพิธีไหว้ครูดนตรีพื้นเพียตในรูปแบบราชสำนัก บริบทของงานวิจัย เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ศึกษาประวัติและพัฒนากาทางดนตรีในพิธีไหว้ครูพื้นเพียตราชสำนักกัมพูชา รวมไปถึงศึกษาระเบียบพิธีกรรมและเพลงในพิธีไหว้ครู

3.5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

4. ขั้นตอนนำเสนอข้อมูลและเผยแพร่ผลงาน

นำเสนอข้อมูลต่อคณะกรรมการ ตามเค้าโครงเนื้อหา ดังนี้ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย บทที่ 4 ดนตรีในพิธีไหว้ครูผืนเพียรราชสำนักกัมพูชา บทที่ 5 ระเบียบวิธีการบรรเลงดนตรีผืนเพียรประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีกัมพูชา บทที่ 6 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ จากนั้นจึงได้เผยแพร่ในระดับชาติหรือนานาชาติในรูปแบบการพิมพ์วารสาร การนำเสนอข้อมูลในเวทีระดับชาติหรือนานาชาติตามสมควร

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องดนตรีในพิธีไหว้ครูผืนเพียรราชสำนักกัมพูชา ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพิธีไหว้ครูในโรงเรียนมัธยมวิจิตรศิลป์ (Secondary School of Fine Arts) และข้อมูลเพิ่มเติมจากมหาวิทยาลัยภูมิวิจิตรศิลป์ (Royal University of Fine Arts) ระหว่างวันที่ 28 มีนาคม ถึง 1 เมษายน 2559 ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศกัมพูชา ซึ่งสามารถเรียบเรียงข้อมูลได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาดนตรีในพิธีไหว้ครูผืนเพียรราชสำนักกัมพูชา
2. เพื่อศึกษาระเบียบพิธีกรรมและเพลงประกอบพิธีกรรมไหว้ครูผืนเพียรราชสำนักกัมพูชา

1. ประวัติและพัฒนาดนตรีในพิธีไหว้ครูผืนเพียรราชสำนักกัมพูชา

1.1. ประวัติดนตรีพิธีไหว้ครูผืนเพียรราชสำนักกัมพูชาถูกจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันพฤหัสบดี เดือนห้า หลังวันปีใหม่หรือก่อนปีใหม่ของกัมพูชา (วันสงกรานต์) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบำเพ็ญกุศลให้กับบรรพบุรุษทางดนตรีหรือครูดนตรีเป็นหลักโดยจะมีพิธีสงฆ์ในช่วงเช้า สวดพระอภิธรรมเจ็ดคัมภีร์ การถวายภัตตาหารพระสงฆ์ จากนั้นเป็นพิธีการบูชาเทพทางดนตรีและสักการะครูดนตรีที่ล่วงลับไปแล้ว โดยขณะประกอบพิธีผู้ประกอบพิธีจะเรียกเพลงหน้าพาทย์ในทุกขั้นตอนจนเสร็จพิธี ขั้นตอนสุดท้ายคือการพรมน้ำมนต์และผูกข้อมือจากหมอเข่า ครูอาวุโส Mr.Soy Saret ผู้ประกอบพิธีกรรมไหว้ครูดนตรีราชสำนักกัมพูชา รุ่นพี่ตามลำดับ พิธีไหว้ครูผืนเพียรมีกำเนิดจากพิธีโณนตา Daravong (2016) ได้กล่าวว่าพิธีไหว้ครูคือการทำพิธีสักการะบูชา เป็นการทำให้ศิษย์ประเพณีโณนตา

ธรรมา ประกอบพิธีสักการะบูชาครูเพลง พิธีกรรมดังกล่าวนี้คือการรำลึกถึงคุณครูอาจารย์ที่มีพระคุณรวมไปถึงเทพเจ้าทั้งหลาย ขอให้มีความสุขทั้งมวล ทั้งมีตัวตนและไม่มีตัวตน ขอให้ช่วยปกปักษ์รักษา มีชัยชนะทุกประการ Khowdee (2016) กล่าวถึงพิธีโขนตาว่าพิธีแซนโขนตาคำว่า "แซน" หมายถึง การเซ่นไหว้ การบวงสรวง คำว่า "โขน" หมายถึง ย่าหรือยาย คำว่า "ตา" หมายถึง ปู่หรือตา ดังนั้นประเพณีนี้จึงหมายถึง การเซ่นไหว้ปู่ ย่า ตา ยาย หรือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว คือพิธีการเซ่นบูชาบรรพบุรุษมีอายุครบปีจะถูกจัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี

จากการศึกษาวิเคราะห์และตีความจากข้อมูลทราบว่า พิธีไหว้ครูผืนเปียตมีกำเนิดมาเมื่อไรไม่มีหลักฐานปรากฏ แต่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับพิธีโขนตา คือพิธีการเซ่นบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งพิธีนี้ทั้งประชาชนทั่วไปของกัมพูชาหรือบางจังหวัดในไทยที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชา แม้กระทั่งในราชสำนักก็มีพิธีโขนตานี้ ส่วนในพิธีไหว้ครูผืนเปียตนั้นโดยหลักคือการสักการะครูเพลงเขมร เทพเจ้าทางดนตรี และมีการบรรเลงเพลงโดยวงผืนเปียตตลอดทุกขั้นตอนของพิธีกรรม

ภาพที่ 1 พิธีโขนตาในพิธีไหว้ครูผืนเปียต
ที่มา: ภาพถ่ายโดย โสภณ ลาวรรณ

ภาพที่ 2 วงดนตรีพิณเพ็ญเครื่องคู่ประกอบไปด้วยเครื่องดีและเครื่องเป่า
ที่มา: ภาพถ่ายโดย จูติรัตน์ นันทาบุตร

1.2. พัฒนาการทางดนตรีในพิธีไหว้ครูพิณเพ็ญตราข้านักกัมพูชา
ผลจากการศึกษาประวัติความเป็นมาของวงพิณเพ็ญข้างต้น เพื่อค้นพบพัฒนาการ
เรื่องของเพลงที่ใช้ประกอบพิธีไหว้ครู ได้ข้อมูลจากการ Chandara (2016) ; Dorivan
(2016) รวมไปถึงผู้รู้เรื่องเพลง ทราบว่ารูปแบบการจัดพิธีไหว้ครูพิณเพ็ญ เริ่มมี
มาตรฐานขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ลักษณะการจัดวงพิณเพ็ญสำหรับพิธีไหว้ครูนั้น
จะจัดหน้าเข้าสู่แท่นพิธีพร้อมกับมีผู้ร่วมพิธีนั่งปะปนอยู่ ซึ่งมีความหมายโดยนัย
นักดนตรีที่บรรเลงทั้งหมดถือเป็นผู้เข้าร่วมพิธีน้อมสักการะเทพเจ้าและบรรพบุรุษ
เสมอกัน ส่วนเพลงที่บรรเลงประกอบพิธีพอมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประกอบกับ
เอกสารทางดนตรีเขมร วิเคราะห์ตีความแล้วเป็นเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบอากัปกิริยา
ของการแสดงโขน อันหมายถึงการแสดงอากัปกิริยาของเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพิธี
ไหว้ครูนั้นมีหน้าที่แสดงความหมายในขั้นตอนพิธีกรรมในทุกขั้นตอน ซึ่งเพลงเหล่านี้
ไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อใดและใครเป็นผู้ประพันธ์ขึ้น เพียงแต่ได้ข้อมูลว่าเทพเจ้า
เป็นผู้บรรเลงและถ่ายทอดสู่มนุษย์ โดยเพลงในพิธีไหว้ครูมีการเปลี่ยนแปลงทั้งชื่อเพลง
และจำนวนเพลง ซึ่งเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เรื่องของชื่อเพลงคือปัจจัย
เรื่องการกร่อนคำทางภาษาจากชื่อแปลคือชื่อเรียกแบบภาษาเขมรเดิม (Translated
Name) และถูกกร่อนเสียงมาเป็นแบบ (Previous Name) จากนั้นปัจจุบันจึง
เรียกชื่อเพลงเป็นแบบภาษาเขมรปัจจุบัน (Current Name) ส่วนการเปลี่ยนแปลงเรื่อง

จำนวนเพลง Saret (2016) กล่าวว่า พิธีไหว้ครุดนตรีแต่เดิมมีระเบียบวิธีที่ใช้เวลานาน เรียกว่า “เพลงพินเปียตสำหรับพรใหญ่” ครอบคลุมถึง 33 เพลง ด้วยสาเหตุปัจจัยทางเมือง ภัยสงคราม ทุนทรัพย์ ระยะเวลา และสาระ ความสำคัญ จึงมีการปรับทอนให้พิธีกรรมการไหว้ครุคงเหลือเพียงสาระที่สำคัญ ที่เรียกว่า “เพลงพินเปียตสำหรับพรเล็ก” ครอบคลุมถึง 12 เพลง ซึ่งเป็นเพลงที่มีความสำคัญของพิธีกรรมทั้งสิ้น เพลงพินเปียต สำหรับพรใหญ่นั้น บางปีมีความพร้อมเรื่องทุนทรัพย์ ก็จะถูกจัดขึ้นที่มหาวิทยาลัยภูมิทรวิจิตรศิลป์ (Royal University of Fine Arts) กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา

2. ระเบียบพิธีกรรมและเพลงประกอบพิธีกรรมไหว้ครุพินเปียต ราชสำนักกัมพูชา

พิธีไหว้ครุพินเปียตราชสำนักกัมพูชาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ ส่วนที่ 1 พิธีบำเพ็ญกุศลให้กับครูเทพและครูดนตรีเขมรที่ล่วงลับไปแล้ว หรือเรียก เป็นภาษาเขมรว่า “พิธีโฌนตา” ส่วนที่ 2 พิธีคารวะครูดนตรีเขมร ส่วนที่ 3 พิธีคารวะ ครูดนตรีผู้เฒ่ารับขวัญ

ส่วนที่ 1 พิธีบำเพ็ญกุศล จะถูกจัดขึ้นในช่วงเช้าของวันพฤหัสบดีในเวลา 07.00 น. เป็นพิธีทำบุญโดยนิมนต์พระสงฆ์จำนวน 4 รูป ซึ่งในช่วงแรกจะเป็นการเจริญ พระพุทธรูป กราบนิมัสการพระรัตนตรัย รับศีล พระสงฆ์พร้อมผู้ร่วมพิธีเจริญพระพุทธรูป มนต์พร้อมกัน จากนั้นพระสงฆ์ 4 รูปสวดพระอภิธรรมเจ็ดคำภีร์ ต่อมาเป็นการถวาย สังฆทานต่อพระสงฆ์แล้วจึงได้กรวดน้ำรับพร

ส่วนที่ 2 พิธีคารวะครูดนตรีเขมร ส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญที่จะมีดนตรี พินเปียตปรากฏในทุกขั้นตอนพิธี จะถูกจัดขึ้นหลังจากพิธีสงฆ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนเริ่มพิธีนักดนตรีจะทำการไหว้ครูดนตรีก่อนการบรรเลง ซึ่งขณะเดียวกันผู้จัดงาน จะได้จัดแท่นมณฑลพิธี มีลักษณะเป็นชั้นบันไดจำนวน 7 ชั้น ในแต่ละชั้นมีบายศรี ยอดบายศรีมีไข่มุกปักด้วยเทียนในทุกชั้นและยังมีผลไม้ในแต่ละชั้น โดยชั้นบนสุด จะตั้งชั้น 5 พรคูใหญ่พร้อมทั้งการมโหรีด้านบนสุด ซึ่งแท่นบูชา 7 ชั้นนี้มีความหมาย โดยนัยเปรียบดังสวรรค์ทั้ง 7 ชั้น ที่จะเป็นที่สถิตของเหล่าเทวดาทั้งหลาย ส่วนด้านล่าง เป็นที่ตั้งเครื่องเช่นสังเวศเครื่องควาหวานต่าง ๆ หมากพลู บุหรี่ สุรา พร้อมทั้งรูปครุใหญ่ ในสำนักนั้น ๆ ส่วนรูปครูดนตรีท่านอื่น ๆ จะถูกติดไว้บริเวณด้านขวาของแท่นมณฑล พิธี ด้านล่างสุดเป็นหมอนกราบของครูผู้ประกอบพิธี จะวางพวงมาลัยกลมไว้ 5 พวง

อันมีความหมายโดยนัยว่าบูชาคุณพระรัตนตรัย 3 พวง บูชาครูบาอาจารย์ 1 พวง และอีก 1 พวงบูชาคุณบิดามารดา เมื่อจัดแท่นพิธีพร้อมผู้ประกอบพิธีนำขันนํ้ามนต์จากที่พระสงฆ์ทำพิธีในช่วงแรกมาตั้งด้านหน้าของผู้ประกอบพิธี เมื่อเตรียมแท่นมณฑลพิธีเรียบร้อยแล้วครูผู้ประกอบพิธีกรรม จึงได้ประกาศเรียนเชิญผู้มีเกียรติที่มาร่วมงานอีกทั้งศิษย์ทั้งหลายทั้งศิษย์เก่าและศิษย์ใหม่ก่อนเริ่มประกอบพิธีกรรมการไหว้ครู จากนั้นจึงเริ่มพิธีไหว้ครูโดยการจุดเทียนทั้งหมดในพิธีที่ตั้งไว้ และจุดธูปคนละ 9 ดอกบ้าง 16 ดอกบ้าง จากนั้นจึงได้กล่าวนำเข้าสู่พิธีไหว้ครู แล้วเชิญเทพเทวา ครูอาจารย์มายังบริเวณมณฑลพิธี ในขั้นตอนข้างต้นปรากฏเพลงในขั้นตอนทั้งหมด 12 เพลงคือ 1) เพลงบทธาสุการ **ភ្លេងបទសាធុការ** เพลงบ็ทธาสุการ 2) เพลงตระสัหม (ตระสัธดอมนอบกู) **ត្រាស់ជំ (ត្រាស់ដំណបត្រ)** ตระสัธ (ตระพรหมใหญ่) 3) เพลงก้อมมัน **កម្ពុត្តិ កំម៉ង់ត់** (กุกจับเปี้ยก) หรือโคมเวียน 4) เพลงบาทม **បាជំ បាទី** (ปฐุม) 5) เพลงลา **លា លើម** (เพลงลา) 6) เพลงสมิล **ស្និល ស្នេមី** (เพลงเสมอรัว) 7) เพลงเชิดมิง **ដើតឈឹង เจิดชิง** (เพลงเชิดมิง 2 ชั้น) 8) เพลงบพเชิด **ភ្លេង ដើត** เพลง เจิต หรือเชิดกลองชั้นเดียว 9) เพลงตลม **ត្បំ ត្បុม** (เพลงกลม) 10) เพลงจุมเนียญ **ជំនាញ ชำนาญ** (เพลงชำนาญ) 11) เพลงซ็อนทีกกง **សន្តិកក្នុង** สน อีกกิง (เพลงกราวใน) 12) เพลงซุบ **ភ្លេងឈប់ เกลงฌบ** (เพลงจบ) เพลงทั้งหมด 12 เพลงนี้เป็นการบรรเลงประกอบพิธีไหว้ครูแบบย่อ ซึ่งแบบเต็มนั้นจะมีรายละเอียดมากกว่านี้และขั้นตอนพิธีที่มากกว่านี้ จำนวนเพลงทั้งสิ้น 33 เพลงใช้เวลาในการทำพิธีเป็นเวลานาน

ภาพที่ 3 พิธีคารวะครูดนตรีเขมร
ที่มา: ภาพถ่ายโดย โสภณ ลาวรรณ

ส่วนที่ 3 พิจารณารวบรวมดนตรีผู้แซนรับขวัญ ผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมงาน ก็จะช่วยกันโปรยดอกไม้ธูปเทียนดอกไม้และดาวเรือง ไปยังแท่นมณฑลพิธีและโปรยไปยัง วงดนตรีพิณเพียต จากนั้นจึงได้ผูกข้อมือเพื่อเป็นสิริมงคลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของ พิธีกรรมการไหว้ครูพิณเพียตราชนสำนักกัมพูชา แล้วร่วมกันรับประทานอาหารทั้งครู ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งเรื่องดนตรีและการดำเนินชีวิต

ผลจากการวิเคราะห์ทำนองหลัก ลูกตกและจังหวะของเพลงบรรเลง ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีพิณเพียตกัมพูชา ทั้งสิ้น 12 เพลง ดังนี้

1. เพลงบทสาธุการ **เพลงบรรเลง** เพลงบ็อบซาทูการ์ สามารถ จัดได้ 9 ประโยค จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียง 2 กลุ่มบันไดเสียง คือ ซลท รม และ ฟซล ตร จากการถอดเสียงจากพิธีกรรมการไหว้ครูพิณเพียตราชนสำนักกัมพูชา แบ่งตามประโยคเพลง เป็นเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น (--- ฉิ่ง/--- ฉับ/--- ฉิ่ง/--- ฉับ) ลักษณะการบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะฉิ่ง มีการตีเสียงฉิ่งเพียงอย่างเดียว ในส่วนของ หน้าทับนั้น ตีตามประโยคเพลงทั้ง 9 ประโยค มีการขึ้นเพลงด้วยเสียงตะโพน -- ตับ ตึง -- ตับเพรียง จากนั้นมีการบรรเลงลักษณะคล้ายการรว เท้าเสียง เร 1 บรรทัด ตะโพน ตีเสียง ตึง เพียงอย่างเดียว จากนั้นจึงเข้าหน้าทับตามกระบวนการ เมื่อสังเกตสามารถ สรุปได้ว่า ในลักษณะที่ 2 แบบ 4 ห้อง -- ตับตึง -- ตับเพรียง --- ปะ --- ตับ เป็นการ จบสำนวนของหน้าทับ พบจังหวะนี้ จำนวน 16 จุด ในตอนจบเพลงนั้นมีการบรรเลง จบในหน้าทับนี้ -- ตับตึง -- ตับเพรียง --- ปะ --- ตับ ใน 4 ห้องสุดท้ายของวรรค จบเพลง

2. เพลงตระสัหม (ตระสัคค้อมนอบกรู) **โจลันฉะ** (โจลันฉะ จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียง 2 กลุ่มบันไดเสียง คือ ซลท รม และ ฟซล ตร ส่วนของเพลง ตระพรหมใหญ่เนื้อเป็นเพลงท่อนเดียว มีเที่ยวกลับ เนื่องจากมีสำนวนเพลง ที่เหมือนกันในเที่ยวแรก บรรทัดที่ 2-6 กับ เที่ยวกลับ บรรทัดที่ 3-7 จังหวะของเพลง นี้ เป็นอัตราจังหวะ 2 ชั้น การบรรเลงฉิ่ง ตีเสียง ฉิ่ง และ ฉับ สลับกันตลอดเพลง ส่วนหน้าทับใช้ตะโพนตีนำ และกลองทัด 2 ใบตีตาม ขึ้นเพลง 4 ห้องแรกและมีการ รวกลองทัด 2 ใบ เสียง ตุ่มกับต้อม ในบรรทัดแรกห้องที่ 8 --- ต ต่อมาในเที่ยวแรก มีไม้เดินทั้งหมด 4 ไม้ ในส่วนท้ายของไม้เดิน ห้องที่ 5-8 มีลักษณะตีไม้ลา เพื่อสอดรับ กับไม้ลาในวรรคต่อไป จากนั้นเป็นไม้ลา จำนวน 4 ไม้ลา ในส่วนท้ายหมดเพียงห้องที่ 4 เพื่อสอดรับกับไม้เดินในเที่ยวกลับ 4 ห้องแรก เมื่อหมดเที่ยวแรกแล้ว ต่อด้วยเที่ยวกลับ

สวมด้วยส่งด้วยไม้ลา ตามด้วยไม้เดิน นับได้ 4 ไม้เดิน เนื่องจากในส่วนท้ายของไม้เดิน ห้องที่ 5-8 มีลักษณะตีไม้ลา เพื่อสอดรับกับไม้ลาในวรรคเช่นเดียวกับเที่ยวแรก เพื่อส่งไปไม้ลาต่อไป จากนั้นตามด้วยไม้ลา อีก 4 ไม้ ในบรรทัดสุดท้าย จบเพียงแค่ 4 ห้องแรก เสียงกลองทัดย้ำไม้กลองเช่นเดียวกับตอนขึ้น - ต่ - ต่ - ต่ - ต่ ในห้องที่ 3-4 เพลงตระส่ำม (ตระส่ำมมอบกรู) กล้วยฉ่ำ กล้วยฉ่ำฉาบกล้วย ถือว่าเป็นเพลงที่มีการสอดรับกันระหว่างหน้าทับภายในท่อนเพลงและสอดรับกันระหว่างเที่ยวแรกกับเที่ยวกลับ และเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ทั้งเที่ยวแรกและเที่ยวกลับมีไม้เดิน 4 ไม้ ไม้ลา 4 ไม้

3. เพลงก้อมมัน กัมมันต์ (กูปจับเปียกา) จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียง 2 กลุ่มบันไดเสียง คือ ซลท รม และ ฟซล ตร ลักษณะการบรรเลงมีการย้ำเสียงเดิมวนไปเวียนมาเป็นเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น การบรรเลงฉิ่ง ตีเสียง ฉิ่ง และ ฉับ อัตราจังหวะ 2 ชั้น สลับกันตลอดเพลง ส่วนหน้าทับใช้ตะโพนตีนำ และกลองทัด 2 ใบตีตาม เป็นแบบเวียนจนจบเพลง

4. เพลงบาทม ๓ฉ่ำ บาริ (ปฐม) จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียงเพียงกลุ่มเดียว คือ ซลท รม มีความยาว 7 บรรทัด ส่วนบรรทัดที่ 8 เป็นส่วนของการทอดลงจำนวน 4 ห้อง เป็นเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการบรรเลงฉิ่ง ตีเสียง ฉิ่ง เพียงอย่างเดียว หน้าทับประโยค 3 วรรคแรก ตีกลองทัดรวทั้งสองใบเพื่อเป็นการขึ้นเพลง จำนวน 3 วรรค จากนั้นเป็นไม้เดินแบบบรรทัดที่ 2 ห้องที่ 5-8 เข้าหน้าทับไม้เดินทั้งตะโพนและกลองทัดทั้งเพลงเป็นหน้าทับแบบวน มีความยาว 4 ห้องเพลงจนจบเพลง

5. เพลงลา ๓ ฉ่ำ เลีย (เพลงลา) จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียงเพียงกลุ่มเดียว คือ ซลท รม มีความยาว 4 บรรทัด จังหวะของเพลงนี้ เป็นอัตราจังหวะ 2 ชั้น การบรรเลงฉิ่ง ตีเสียง ฉิ่ง และ ฉับ สลับกันตลอดเพลง ส่วนหน้าทับใช้ตะโพนตีนำ และกลองทัด 2 ใบตีตาม ไม้เดิน 2 บรรทัดแรก คือบรรทัดที่ 1-2 สามารถเรียกได้เป็น 4 ไม้เดิน และไม้ลา 2 บรรทัดหลัง เรียกได้เป็น 4 ไม้ลา

6. เพลงสมิล สุฉิม เสมิถิ์ (เพลงเสมอ) จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียงเพียงกลุ่มเดียว คือ ซลท รม มีความยาว 4 บรรทัด และมีส่วนจบของเพลงเพิ่มเติม 4 ห้องสุดท้าย จังหวะของเพลงนี้ เป็นอัตราจังหวะ 2 ชั้น การบรรเลงฉิ่ง ตีเสียง ฉิ่ง และ ฉับ สลับกันตลอดเพลง ส่วนหน้าทับใช้ตะโพนตีนำ กลองทัด 2 ใบตีตาม ไม้เดิน 2 บรรทัดแรก

คือบรรทัดที่ 1-2 สามารถเรียกได้เป็น 4 ไม่เดิน และไม่ลา 2 บรรทัดหลัง คือบรรทัดที่ 3 - 4 ตามด้วยวรรคจบอีก 4 ห้องสุดท้าย สามารถเรียกได้เป็น 5 ไม่ลา มีลักษณะการตีกลองทัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงการจบเพลง – ต้ – ต้ – ต – ต ดังปรากฏตามตารางแสดงจังหวะข้างต้น

7. เพลงเชิดฉิ่ง **เผือกนิม** เจิดชิง (เพลงเชิดฉิ่ง) จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียง 2 กลุ่มเสียง คือ ซลท รม กับ พซล ตร ในตัวเพลงนั้น มี 2 ส่วน คือ ส่วนตัวเพลง กับส่วนของทำนองสร้อย การพิธีไหว้ครูจะนิยมบรรเลงเพลงเพลงเชิดฉิ่ง **เผือกนิม** เจิดชิง (เพลงเชิดฉิ่ง) จำนวน 3 ตัว ด้วยความหมายโดยนัยคือพระรัตนตรัย แก้วทั้ง 3 ประการ อีกส่วนหนึ่งคือเพื่อประหยัดเวลาในการประกอบพิธีกรรมการไหว้ครู เพลงเจิดชิง (เชิดฉิ่ง) มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น การบรรเลงฉิ่งมีการปฏิบัติตีเสียง ฉิ่งเพียงอย่างเดียว ตะโพนจะให้จังหวะห่างในห้องที่ 1-4 ในแบบอัตราจังหวะ 3 ชั้น และเว้นห้องที่ 5 พร้อมกับเริ่มให้จังหวะ “ติง” ในอัตราจังหวะ 2 ชั้นยาวไปจนจบท่อนสร้อย และเมื่อขึ้นตัวใหม่ ก็จะทำเช่นนี้ เพื่อการให้สัญญาณการขึ้นตัวเพลงเจิดชิง (เชิดฉิ่ง) สำหรับในพิธีไหว้ครูพิเศษปีนี้ ใช้เจิดชิง (เชิดฉิ่ง) 3 ตัว เพื่อกระชับเวลา และมีความหมาย 3 ตัวนี้ เป็นการบูชาพระรัตนตรัยอีกนัยหนึ่งด้วย

8. เพลงบทเชิด **เกว่ง เผือก** เพลง เจิต จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียง 2 กลุ่มเสียง คือ ซลท รม กับ พซล ตร ในตัวเพลงนั้น มี 2 ส่วน คือ ส่วนตัวเพลง กับทำนองสร้อย คล้ายกับเพลงเชิดฉิ่ง **เผือกนิม** เจิดชิง (เพลงเชิดฉิ่ง) ต่างกันตรงที่สร้อยเพลงติดอยู่กับตัวเพลง จำนวน 19 ห้อง ส่วนตัวเพลงนั้น จะมีความสั้นยาวไม่เท่ากัน ส่วนเพลงบทเชิด **เกว่ง เผือก** เพลงเจิต เป็นอัตราส่วน ชั้นเดียว จะบรรเลงเป็น 2 เท่าของเพลงเชิดฉิ่งหรือเชิด 2 ชั้น ตามอัตราส่วนของเพลง คือบรรเลงจำนวน 6 ตัว เพลงบทเชิด **เกว่ง เผือก** เพลงเจิต มีอัตราจังหวะชั้นเดียว การบรรเลงฉิ่งมีการปฏิบัติตีเสียง ฉิ่งเพียงอย่างเดียว ส่วนหน้าทับนั้นตะโพนจะตีนำ ส่วนกลองทัดตีตามพร้อมจังหวะฉิ่ง ในอัตราจังหวะชั้นเดียว มีการเปลี่ยนจังหวะหน้าทับทั้งตะโพนและเปลี่ยนลูกกลองทัดในส่วนของท่อนสร้อยจากเสียงต้อม ต เป็นเสียงตุม ต ในลักษณะการปฏิบัติเหมือนตอนขึ้นเพลง และบรรเลงยาวไปจนขึ้นตัวใหม่แล้วทำซ้ำดังเดิม โดยตะโพนจะเป็นตัวนำในจังหวะการปฏิบัติ – เห่ง – ละ – ตับติงตับ

9. เพลงตลุม **กลั ตลุม** (เพลงกลม) จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียง 2 กลุ่มเสียง คือ ซลท รม กับ พซล ตร ในตัวเพลงนั้น มี 2 เที้ยวคือเที้ยวแรกกับเที้ยวกลับ

ในตัวเพลงมีลักษณะการบรรเลงซ้ำ ๆ ในระยะ 4 ห้องเพลง หรือ 8 ห้องเพลง ทั้งเที่ยวแรกและเที่ยวกลับ ในสำนวนเสียงตกส่วนมากจะตกที่เสียง ที เป็นส่วนมาก ตามด้วยเสียง ซอล เพลงตลม กล้วย (เพลงกลม) เป็นเพลงที่สามารถบรรเลงได้แบบยาว ในส่วนของการบรรเลงประกอบการแสดง แต่ในส่วนพิธีกรรม จะบรรเลงเพียงรอบเดียวในเที่ยวแรก หรืออาจบรรเลงเที่ยวกลับด้วย จังหวะฉิ่งเป็นอัตราจังหวะ 2 ชั้น การปฏิบัติการตีฉิ่ง ตีเสียงฉิ่งเพียงอย่างเดียว ส่วนหน้าทับเป็นแบบเวียน จำนวน 4 ห้อง จังหวะ ตลอดทั้งเพลง ส่วนนักดนตรีจะตีรวกลองทัด หรือใส่ลูกเล่นเทคนิคอยู่ที่ความสามารถของนักดนตรีนั้น ๆ

10. เพลงจุมเนียบ ฆาฏ ชำนาญ (เพลงชำนาญ) จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียง 2 กลุ่มบันไดเสียง คือ ซลท รม และ พชล ตร ซึ่งถือว่าเป็นบันไดเสียงสำหรับเพลงพิธีกรรมและเพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดง ในส่วนของเพลงจุมเนียบ ถือเพลงเพลงท่อนเดียวมีเที่ยวกลับ เนื่องจากมีสำนวนเพลงที่เหมือนกัน ในเที่ยวแรกบรรทัดที่ 2-7 กับเที่ยวกลับบรรทัดที่ 1-6 ส่วน 2 บรรทัดสุดท้ายเป็นสำนวนการจบเพลง จังหวะเป็นเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้นการปฏิบัติเครื่องประกอบจังหวะฉิ่ง บรรเลงเสียงฉิ่ง กับ เสียงฉับ สลับกัน ส่วนของหน้าทับนั้น ในเที่ยวแรกเป็นการบรรเลงเฉพาะตะโพน ในบรรทัดที่ 1-4 แล้ว บรรเลงหน้าทับ ไม้ลาการปฏิบัติบรรเลงตะโพนกับกลองทัด จำนวน 3 บรรทัด เสียงต่อม ต บรรทัดที่ 5 และ 7 แล้วจบพร้อมสำนวนเพลง ส่วนเที่ยวกลับนั้นบรรเลงตะโพนเพียงอย่างเดียว ในบรรทัดที่ 1-5 แล้วบรรเลงไม้ลา ในบรรทัดที่ 6-8 แล้วจบพร้อมสำนวนเพลง ตามตารางแสดงจังหวะหน้าทับข้างต้น

11. เพลงซ็อนทีกกง สฐีคุณ สนธิกนิง (เพลงกราวใน) มีการเคาะจังหวะที่กลองทัดโดยใช้ไม้ ตีกลองทัดเคาะที่ขอบกลองทัด 2 จังหวะ แล้วในบรรทัดแรกกวาดเสียง เรต่ำ ไป เรสูง 1 บรรทัด เพลงซ็อนทีกกง สฐีคุณ สนธิกนิง (เพลงกราวใน) จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียง 2 กลุ่มบันไดเสียง คือ ซลท รม และ พชล ตร เพลงนี้ถือเพลงเพลงท่อนเดียวไม่มีเที่ยวกลับบรรเลงต่อเนื่อง สำนวนเพลงมีการซ้ำ สำนวนเพลงใน 4 ห้องบ้าง 8 ห้องบาง ในส่วนของเพลงนี้จะบรรเลงยาวกว่าเพลงอื่นๆ เนื่องจากผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมพิธีจะได้ตัดเครื่องสังเวยใส่กระหวงเพื่อนำไปประกอบพิธีกลางแจ้ง และได้เตรียมสถานที่เพื่อพรมน้ำมนต์ พร้อมกับการเตรียมสถานที่ผูกข้อมือสำหรับผู้เข้าร่วมพิธีทุกคนเป็นการรับขวัญ จังหวะฉิ่งเป็นอัตราจังหวะ 2 ชั้น การปฏิบัติการตีฉิ่ง ตีเสียงฉิ่งเพียงอย่างเดียว ส่วนหน้าทับเป็นแบบเวียน จำนวน 4 ห้อง

จังหวะ ตลอดทั้งเพลง ส่วนนักดนตรีจะตีร่ำกลองทัดหรือใส่ลูกเล่นเทคนิคอยู่ที่ความสามารถของนักดนตรีนั้น ๆ รวมไปถึงการเปลี่ยนลูกกลองทัดจากเสียงต๋มไปเสียงต๋อม ด้วย

12. เพลงซุบ ฆ้องมบ เพลงฉบ (เพลงจบ) จัดอยู่ในกลุ่มบันไดเสียงเพียงกลุ่มเดียว คือ ซลท รม มีความยาว 4 บรรทัด เป็นเพลงที่มีความยาวเพียง 3 บรรทัด ใช้บรรเลงเป็นเพลงสุดท้ายสำหรับประกอบพิธีไหว้ครูพินเปียตแบบย่อ หรือแบบเล็ก จังหวะของเพลงนี้เป็นอัตราจังหวะ 2 ชั้น การบรรเลงฉิ่ง ตีเสียง ฉิ่ง และ ฉับ สลับกันตลอดเพลง ส่วนหน้าทับใช้ตะโพนตีนำ และกลองทัดตีตาม บรรเลงไม่เดินตลอดทั้งเพลง กลองทัดลงเสียง ต๋อม ต ในห้องคู่ คือห้องที่ 2 4 6 และ 8

สรุปผลการวิจัย

ดนตรีในพิธีไหว้ครูพินเปียตราขสำนักกัมพูชา มีต้นกำเนิดจากนักปราชญ์ทั้งหลาย ในพระราชวังของกษัตริย์ และมีต้นกำเนิดจากศาสนาพราหมณ์ ในขณะนั้นเรียกว่า เพลงศาสนาหรือเพลงนักปราชญ์ ใช้ชื่อว่า “วงเพลงพิน” วงเพลงพินมีกำเนิดตั้งแต่สมัยนครพนม (อาณาจักรพูนาน) วงเพลงพินมีเครื่องดนตรีหลักคือ พิน และในสมัยก่อนยุคประวัติศาสตร์เขมร มีวงดนตรีประเภทหนึ่ง นิยมเรียกว่า “วงคองสร” (คง หมายถึง ฆ้อง สรหมายถึง กลอง) วงดนตรีประเภทนี้ใช้บรรเลงในการศึกสงคราม มีเครื่องดนตรีหลักคือ “ฆ้องเปียต” ส่วนวงเพลงพินเปียตนั้นเป็นการผสมระหว่างวงเพลงพินกับวงคองสร โดยนำเครื่องดนตรีในวงเพลงพินและเครื่องดนตรีในวงเพลงคองสร (ฆ้องเปียต) ใช้ชื่อสำคัญ คือคำว่า พิน และคำว่าเปียต จึงได้วงดนตรีที่เรียกว่า “วงพินเปียต” ปัจจุบันวงดนตรีพินเปียตได้ปรับเปลี่ยนไปโดยตัดเครื่องดนตรีประเภทพินออก คงเหลือไว้เพียงแต่เครื่องดนตรีประเภทตีและประเภทเป่า แต่ก็ยังคงเรียกว่าวงพินเปียตตามเดิม ส่วนที่มาของพิธีไหว้ครูพินเปียตราขสำนักกัมพูชา กำเนิดจากพิธีโฉนตา ๕ ธรรมา คือพิธีการเซ่นบูชาผีบรรพบุรุษ พิธีไหว้ครูพินเปียตมีกำเนิดมาเมื่อไรไม่มีหลักฐานปรากฏ แต่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับพิธีโฉนตา พิธีไหว้ครูพินเปียตจะถูกจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันพฤหัสบดี เดือนห้า หลังวันปีใหม่หรือก่อนปีใหม่ของกัมพูชา (วันสงกรานต์) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบำเพ็ญกุศลให้กับบรรพบุรุษทางดนตรีหรือครูดนตรีเป็นหลัก จากนั้นเป็นพิธีการบูชาเทพทางดนตรีและสักการะครูเพลงเขมรที่ล่วงลับไปแล้ว ขณะประกอบพิธี ผู้ประกอบพิธี จะเรียกเพลงจากวงพินเปียตในทุกขั้นตอนจนเสร็จพิธี

พัฒนาการของเพลงประกอบพิธีไหว้ครูพินเปียตราขสำนักกัมพูชา รูปแบบการจัดพิธีไหว้ครูพินเปียตนี้ เริ่มมีมาตรฐานขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่องเพลงที่บรรเลงประกอบพิธีกรรมเป็นเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบอากัปกริยา ของการแสดง โขน อันหมายถึงการแสดงอากัปกริยาของเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพิธีไหว้ครูนั้นมีหน้าที่แสดง ความหมายในขั้นตอนพิธีกรรมในทุกขั้นตอน ซึ่งเพลงเหล่านั้นไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อใดและใครเป็นผู้ประพันธ์ขึ้น เพียงแต่ได้ข้อมูลว่าเทพเจ้าเป็นผู้บรรเลงและถ่ายทอดสู่มนุษย์ โดยเพลงในพิธีไหว้ครูมีการเปลี่ยนแปลงทั้งชื่อเพลงและจำนวนเพลง อันมีเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เรื่องของชื่อเพลงคือการกร่อนคำทางภาษา ส่วนการเปลี่ยนแปลงเรื่องจำนวนเพลงนั้น แต่เดิมมีระเบียบวิธีที่ใช้เวลานานเรียกว่า เพลงพินเปียตสำหรับพรใหญ่ จำนวน 33 เพลง ด้วยสาเหตุปัจจัยทางเมือง ภัยสงคราม ทุนทรัพย์ ระยะเวลาและสาระความสำคัญ จึงมีการปรับทอนให้พิธีกรรมเหลือเพียง สาระที่สำคัญ ที่เรียกว่า เพลงพินเปียตสำหรับพรเล็ก จำนวน 12 เพลง ซึ่งเป็นเพลงที่มีความสำคัญของพิธีกรรมทั้งสิ้น

พิธีไหว้ครูดนตรีราชสำนักกัมพูชาสามารถแบ่งได้เป็นสามส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่ 1 พิธีบำเพ็ญกุศลให้กับครูเทพและครูดนตรีเขมรที่ล่วงลับไปแล้ว หรือเรียกเป็น ภาษาเขมรว่า “พิธีโฌนตา” ส่วนที่ 2 พิธีคารวะครูดนตรีเขมร ส่วนที่ 3 พิธีคารวะครูดนตรีผู้เฒ่ารับขวัญ ผลจากการวิเคราะห์ทำนองหลัก เพลงส่วนใหญ่มีกลุ่มเสียง ชลท รม และ ฟชล ตร ซึ่งเป็นกลุ่มเสียงสำหรับการบรรเลงประกอบพิธีกรรม ลูกตก เป็นไปตามหลักสังคีตลักษณ์ อยู่ในกลุ่มเสียงของทำนองหลักแสดงถึงความสัมพันธ์ของเพลง ส่วนจังหวะของเพลง 12 เพลง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ใช้ฉิ่งเป็นตัวประกอบจังหวะอย่างเดียว กลุ่มที่ใช้ตะโพนบรรเลงประกอบกับฉิ่ง และกลุ่มที่บรรเลง จังหวะทั้งหมดคือ ฉิ่ง ตะโพน กลองทัดและมีหน้าทับเฉพาะเพลงคือเพลงสาธุการ จากนั้นเป็นการบรรเลงหน้าทับแบบวนในจำนวน 4 ห้องเพลง หรือ 8 ห้องเพลง พร้อมทั้งมีบางเพลงที่มีการบรรเลงไม้เดินและไม้ลา ซึ่งในแต่ละเพลงให้ความหมายของบทเพลงกับขั้นตอนพิธีกรรม คือ 1) เพลงบทสาธุการ **ភ្លេងបរសាធុការ** Sathoukear บุษาสักดิ์สิทธิ์ 2) เพลงตระใหญ่ **ត្រាស់ធំ** Trak torm อัญเชิญ พระพรหม พระพุทธรูมิ พระพุทธเดช ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่สถิตรักษาโรงเรียนมัธยม วิจิตรศิลป์ (Secondary School of Fine Arts) กรุงพนมเปญ 3) เพลงกัมมันต์ **កម្ពុត្តកា mean** เป็นการแสดงถึงการเสด็จมาของเทวดาชั้นผู้น้อยได้เสด็จมาถึงยังบริเวณ

ประกอบพิธี 4) เพลงบาทม **បាធំ** ba thom อัญเชิญพระวิษณุการบรมวิปกรรม เทวบุตรปัญจขรเทวบุตร พระอาทิตย์ พระจันทร์ การบรรเลงเพลงนี้ถือเป็นการอัญเชิญ เทวดาชั้นสูง 5) เพลงลา **លា** lea ความหมายถึงการน้อมคารวะต่อเทวดาทั้งหลาย พร้อมกันเป็นการแสดงถึงการยกทัพของเหล่าเทวดาได้มาถึงและได้หยุดพักด้วยความ สำราญในที่ประกอบพิธีกรรม 6) เพลงสมิล **ស្និល** smeur ร่ายเชิญศีลพระมหาฤๅษี 108 เพื่อให้มากำจัดความเจ็บป่วย และสิ่งอัปมงคลที่จะมาเบียดเบียนผู้เข้าร่วมพิธี 7) เพลงเชิดม่ง **ជើកឈិង** cheut chhung อัญเชิญครุมนุชย์ทั้งหลาย นางชีณคือ กษัตริ์ เพื่อให้มาอวยพรให้แก่ทุกคน มีสิริสวัสดิ์ มีชัยมงคลกันทั่วหน้า 8) เพลงบทเชิด **ភ្លេងជើក** phleng cheut อัญเชิญพระฤๅษีสำคัญทั้งหลาย พระฤๅษี พระมหาฤๅษี คือ ผู้เป็นเจ้า อิทธิฤทธิ์ทุกๆ พระองค์ทั้งชมพูทวีปเรานี้ ขออัญเชิญพระมหาฤๅษีอัคคี ฤๅษีแกนโกศล ฤๅษีกาสตพ ฤๅษีเณจแกนก ฤๅษีภกรวาง ฤๅษีพุทธมงคล ฤๅษีพระมนิเดโช ฤๅษีดาบส ฤๅษีมหา ฤๅษีทุกพระองค์เชิญมาอวยพร 9) เพลงตลุม **ត្បូង** klom บรรเลง เมื่อกล่าวให้ความเคารพต่อพระอิศวร พระนางอุมเทวี ด้วยความนอบน้อมถึงเทพเจ้า ชั้นสูงสุด เพื่อให้เกิดความชนะทุกขโศกโรครภัยอันตรายวิลาศไป ชำระไปยังอากาศ 10) เพลงจมนิยญ **ជំនាញ** chamnan เชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ได้อัญเชิญมาและ กราบสักการะด้วยความนอบน้อมได้เสวยพระกระยาอาหาร ทั้งดอกไม้ธูปเทียน เครื่อง บูชาต่าง ๆ แล้วได้ ประทานพรให้มีสุข สวัสดิภาพ กำจัดทุกข์ กำจัดโรค กำจัดภัย อัปมงคลทั้งผอง นานาทั้งปวงให้วิลาศหายไป 11) เพลงซ็อนทีกกนง **សន្លឹកក្អង** kraw nai ความหมายถึงสิ่งไม่ดีทั้งหลายเปรียบเหมือนพวงยักข์หญิง ยักข์ชาย ออกไป จากร่างกาย ออกไปจากวิญญาณของผู้เข้าร่วมพิธีให้วัครุพิณเพียตครั้งนี้ กล่าวคือ สิ่งไม่ดีทั้งหลายจงออกไปให้หมดสิ้น 12) เพลงชูป **ភ្លេងឈប់** phleng chhb บรรเลง เมื่อประกอบพิธีเสร็จเรียบร้อยครุผู้ประกอบพิธีหรือพิธีกรจะได้กล่าวสรุปถึงบุญศรัทธา ของทุกคนในครั้งนี้ ให้มี อายุ วรรณะ สุขะ พละ ซึ่งเพลงนี้หมายถึงการเริ่มต้นใหม่ หลังจากการร่วมประกอบพิธีให้วัครุครั้งนี้เรียบร้อยแล้ว

พิธีการให้วัครุพิณเพียตมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นถือเป็น วัฒนธรรมอันดีงาม และย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น ภัยสงคราม การเมือง ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเหมาะสมของเวลา ในเรื่อง การเรียกชื่อเพลงที่เปลี่ยนไปเกิดจากการกร่อนเสียง เป็นต้น ดังเช่น Santasombat (1997) ได้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการ

สืบทอดเรื่องต่าง ๆ แต่วัฒนธรรมก็มีการปรับสภาพและสามารถเปลี่ยนแปลงตามเหมาะสมของแต่ละสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดจากปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน อย่างไรก็ตาม พิธีไหว้ครูผืนเปียตเป็นพิธีกรรมที่สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนดนตรีเขมรและเป็นเครื่องมือในการสืบทอดเพื่อการดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรม Boapim (1995) กล่าวถึงการสืบทอดว่าการสืบทอดเป็นการดำรงเพื่อความคงอยู่ โดยเฉพาะมรดกทางสังคมการสืบทอดเป็นสิ่งที่มีความค่าเพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้มนุษย์ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

วงผืนเปียตมีประวัติความเป็นมายาวนานอันมีหลักฐานเป็นรูปสลักตามปราสาทต่าง ๆ และเกิดจากวงเพลงผืน กับ วงคองสร (ฆ้องเปียต) ผสมกัน จึงเรียกว่าวงผืนเปียต ต่อมาตัดเครื่องดนตรีประเภทผืนออก คงเหลือแต่เครื่องตีและเครื่องเป่า แต่ยังคงเรียกว่า วงผืนเปียตดังเดิม ซึ่งที่มาของวงผืนเปียตนี้ ตรงกับการศึกษาวิจัยด้านประวัติความเป็นมาของดนตรีกัมพูชา โดย Pikulsri (2011) ส่วนความเป็นมาของพิธีไหว้ครูผืนเปียตราชสำนักกัมพูชาถูกจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันพฤหัสบดี เดือนห้าหลังวันปีใหม่หรือก่อนปีใหม่ของกัมพูชา (วันสงกรานต์) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบำเพ็ญกุศลให้กับบรรพบุรุษทางดนตรีหรือครูดนตรีเป็นหลักโดยจะมีพิธีสงฆ์ในช่วงเช้า สวดพระอภิธรรมเจ็ดคัมภีร์ การถวายภัตตาหารพระสงฆ์ จากนั้นเป็นพิธีการบูชาเทพทางดนตรีและสักการะครูดนตรีที่ล่วงลับไปแล้ว เรื่องของการกระทำพิธีไหว้ครูนี้สะท้อนภาพสังคมของนักดนตรีชาวกัมพูชา เกี่ยวข้องกับรูปแบบของวัฒนธรรม (Patterns of Culture) ที่กลุ่มคนร่วมกันสร้างขึ้นอาจเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมหรือไม่เป็นรูปธรรมก็ตาม พิธีไหว้ครูถูกจัดขึ้นในส่วนวันปีใหม่ (วันสงกรานต์) ของทุก ๆ ปี ซึ่งหมายถึงการรวมตัวกันของกลุ่มสังคมดนตรีกัมพูชา เพื่อแสดงออกทางพฤติกรรมที่ให้ความเคารพต่อผู้มีพระคุณ ผ่านการจัดพิธีไหว้ครู ซึ่งตรงกับ Wansiri (2007) ได้กล่าวเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรม สังเกตเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นอย่างไรโดยพิจารณาจากภาพรวมเห็นได้ว่าพฤติกรรมนั้นก็คือรูปแบบของขบวนการทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ โดยการสร้างพิธีกรรมการไหว้ครูผืนเปียตนี้ เป็นการสร้างรูปแบบทางวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน ทั้งที่เป็นรูปธรรมคือองค์ประกอบต่าง ๆ ของพิธีกรรม และไม่เป็นรูปธรรมคือคุณค่าทางจิตใจของผู้เข้าร่วมพิธีดังกล่าว

ส่วนเรื่องความเป็นมาของพิธีไหว้ครูที่ไม่ทราบถึงที่มาแน่ชัด เพียงการ สัมภาษณ์ทราบว่าเกิดจากพิธีกรรมการบูชาผีบรรพบุรุษและเทพเจ้า ซึ่งถูกจัดขึ้น ทั้งในราชสำนักและราษฎร เรียกพิธีกรรมนี้ว่าพิธีโขนตา โดยพิธีไหว้ครูพื้นเพียต จะมี วงพินเปียตบรรเลงเพลงหน้าพาทย์บ่งบอกความหมายโดยนัย และเพลงการเหล่านี้ ไม่ทราบผู้ประพันธ์เพียงแต่คำบอกเล่าสืบทอดกันมาว่า เป็นเพลงที่เทพเจ้าเป็น ผู้แต่งขึ้น และจะถูกบรรเลงในทุกขั้นตอนของพิธี จากข้อมูลนี้ผู้วิจัยพบว่าเป็นการสร้าง องค์ความรู้เชิงความเชื่อทางคติชนวิทยา เพื่อให้พิธีกรรมและตัวเพลงมีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถสร้างความศรัทธาให้กับ ผู้ร่วมพิธี หมายถึง ความสัมพันธ์ของพิธีกรรมไหว้ครู กับจิตใจ กล่าวคือรูปแบบวัฒนธรรมที่ไม่เป็นรูปธรรม แต่มีความสำคัญต่อภาวะจิตใจ ซึ่งมีการบรรเลงดนตรีประกอบเป็นส่วนสำคัญของพิธีกรรมการไหว้ดนตรี ซึ่งตรงกับ Pidokrajt (2010) ที่ได้กล่าวถึงดนตรีพิธีกรรมนั้น มีความสัมพันธ์กับจิตเป็นความรู้สึก กับความเชื่อ ความคิด โดยวางระบบทางขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมรองรับ ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรม เหตุเพราะความเชื่อเป็น วัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีพื้นฐานมาจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จิตวิญญาณ ศาสนา และศาสนา ซึ่งเป็นความคิดในวิถีชีวิต โดยวิธีการของความเชื่อนั้น เป็นนามธรรม สามารถแสดงออกได้หลายรูปแบบ เช่น ทางประเพณี การดำเนินชีวิต การรักษาโรค เป็นต้น รูปแบบเหล่านี้ เป็นการแสดงสัญลักษณ์เชิงประจักษ์ และเป็นกลไกสำคัญ ในการดำเนินกิจกรรมทางสังคม ในกลุ่มคนมีความพึงพอใจร่วมกัน คือการประกอบ พิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อ ซึ่งสามารถหล่อหลอมจนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการ เรียนรู้ สืบทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน และสืบทอดต่อไปในอนาคต

เพลงบรรเลงประกอบพิธีไหว้ครูกับแนวคิดทฤษฎีการวิเคราะห์ในส่วนของเพลง ที่เป็นส่วนหนึ่งของพิธีไหว้ครูพื้นเพียตราชสำนัก แบบคารวะครูเล็ก จำนวน 12 เพลง ในมิติของ ทำนองหลัก ลูกตก และจังหวะนั้น ส่วนมากเป็นเพลงที่มีบันไดเสียง ซลท รม กับ ฟล ทร และมีเพลงที่ใช้บันไดเสียงเดียว คือ ซลท รม ส่วนลูกตกนั้นทำการแจกแจง ทั้งลูกตกหลักและลูกตกรอง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงผลการวิเคราะห์เพลง และ จังหวะเป็นส่วนสำคัญที่จะสามารถ วัดความยาวของเพลง และบอกความเป็นตัวเพลง นั้น ๆ ได้ ซึ่งการวิเคราะห์เพลงนี้ มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เข้าใจบทเพลงอย่าง ละเอียดมากยิ่งขึ้น ซึ่งตรงกับ Sokhatiyaturak (1999) ได้กล่าวไว้ว่าการวิเคราะห์เพลง มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจบทเพลงการที่จะวิเคราะห์ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ของผู้วิเคราะห์ จากประโยคเพลงหรือโครงสร้างของบทเพลงนั่นเอง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ประวัติความเป็นมาของวงพิณเพี้ยต ที่มาของวงพิณเพี้ยต ประวัติความเป็นมาพิธีไหว้ครูพิณเพี้ยต สำคัญ เครื่องดนตรีและรูปแบบการจัดวงพิณเพี้ยต บทเพลงสำหรับวงพิณเพี้ยต เป็นส่วนของวงพิณเพี้ยตเพียงเท่านั้น นักวิชาการด้านดนตรีท่านอื่นสามารถนำองค์ประกอบและองค์ความรู้ที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามนี้ไปเป็นต้นแบบในการศึกษาประวัติความเป็นมา สำคัญ เครื่องดนตรี รูปแบบการจัดวง รวมไปถึงบทเพลงในวงดนตรีประเภทอื่น ๆ เพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ รวมไปถึงสามารถเชื่อมโยงถึงความเปลี่ยนแปลงของพิธีไหว้ครูพิณเพี้ยตราชสำนักกัมพูชา ซึ่งใช้วงพิณเพี้ยตเป็นสำคัญ ไปหาความเปลี่ยนแปลงของวงดนตรีอื่น หรือรูปแบบการผสมวงในรูปแบบอื่น ๆ ของประเทศกัมพูชาได้ หรือแม้กระทั่งการศึกษาดนตรีประกอบการไหว้ครูนาฏศิลป์ในศิลปะเขมรเดิมมาสู่ยุคปัจจุบันก็เป็นแนวทางการศึกษาวิจัยในอีกมิติหนึ่ง ในเรื่องระเบียบพิธีกรรมฝั่งศิลปการแสดง

เพลงบรรเลงประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีพิณเพี้ยตกัมพูชา ในงานนี้ศึกษาเพียงส่วนของ ทำนองหลัก ลูกตกหลักลูกตรอง และจังหวะ ซึ่งนักวิชาการด้านดนตรีสามารถศึกษาในส่วนการวิเคราะห์อื่น ๆ เช่น พื้นผิว การเคลื่อนที่ของทำนอง หรืออาจจะศึกษาเพิ่มเติมจากพิธีกรรมการคารวะครูเล็ก จำนวน 12 เพลง ไปศึกษาดนตรีในพิธีกรรมการคารวะครูใหญ่ จำนวน 34 เพลง ก็เป็นที่ปรากฏให้เป็นองค์ความรู้เพิ่มเติมจากเดิมได้ รวมไปถึงปรากฏการณ์ทางความหมายของบทเพลงกับขั้นตอนพิธีกรรม ในส่วนของเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงโขน ละคร ของประเทศกัมพูชา

Referenes

- Boapim, S. (1995). *Thai heritage*. Bangkok: Odeon Store Publisher.
- Chandara, Y. (2016, March 30). *Interview*. Ministry of Culture and Fine Arts, Cambodia.
- Daravong, R. (2016, March 29). *Interview*. Director Secondary School of Fine Arts, Cambodia.
- Dorivan, K. (2016, March 29). *Interview*. RUFA- Royal University of Fine Arts, Cambodia.

- Khowdee, S. (2016). *San Don Ta tradition*. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Pidokrajt, N. (2010). *Wai Khru ceremony in Thai traditional music*. (Doctoral dissertation). Mahidol University, Bangkok.
- Pikulstri, C. (2011). *Pin Peat-Cambodia's royal court ceremonial music after A.D. 1993*. (Master's thesis). Khonkaen University, Khonkaen.
- Santasombat, Y. (1997). *Human and culture*. (2nd ed.). Bangkok: Thammasat University Publisher.
- Saret, S. (2016, March 31). *Interview*. Professional Director Secondary School of Fine Arts, Cambodia.
- Sarin H. (2005). *Khmer Orchestra (រង្វង់ខ្មែរ)*. Cambodia: Ministry of Culture and Fine Arts.
- Sokhatyanurak, N. (1999). *Musical Form and Analysis*. Bangkok: Chulalongkorn University Language Institute.
- Wansiri, N. (2007). *Social and cultural anthropology*. Bangkok: Expernetbooks.
- Wongthes, S. (2010). *Ancient Cambodian musical instruments*. Bangkok: College of Music Publishing Mahidol University.

ที่มา: ภาพถ่ายโดย อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา

**“ลาว” อุตรดิตถ์: ชชาติพันธุ์สืบสายน้ำ
และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์**
Uttaradit “Laos”: A Stream-descending Ethnic
and Ethnic Cultural Tourism

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา ¹

Unchalee Singnoi Wongwattana

E-mail: unchalees@nu.ac.th

Received: January 19, 2019

Revised: November 16, 2019

Accepted: December 3, 2019

¹ ศ.ดร. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญา และศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Prof. Dr., Department of Linguistics, Folklore, Philosophy and Religion, Faculty of
Humanities, Naresuan University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเรื่องราวของลาวอุตรดิตถ์ในฐานะชาติพันธุ์ไท-ลาวกลุ่มหนึ่งที่มีประวัติการอพยพจาก สปป.ลาว เข้าประเทศไทยสืบลงมาตามลำน้ำปาดสายน้ำที่ไหลผ่านชุมชนจากอำเภอบ้านโคก ฟากท่า สู่ลำปาด โดยเน้นศึกษาข้อมูลที่เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ข้อมูลการวิจัยรวบรวมจากวิธีการทางภาษาศาสตร์และมานุษยวิทยาได้แก่ การสำรวจและสอบถาม การชักข้อมูลภาษา การสังเกตการณ์ การมีส่วนร่วม รวมทั้งเอกสารท้องถิ่นและสื่อสังคมออนไลน์ มีการวิเคราะห์บนพื้นฐานของทฤษฎีภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ ผลการวิจัยพบอัตลักษณ์และเรื่องราวชาติพันธุ์ลาว ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาจากเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์ สปป.ลาว 2) ภาษาพูดยังคงไว้ซึ่งภาษาลาวเดิมคือมีเสียงวรรณยุกต์ที่ไม่มีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1234 3) วิถีชีวิตแบบลาวดั้งเดิม 4) ประเพณีการทำบุญที่โดดเด่น 5) ภูมิปัญญาด้านผลิตผลการเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น 6) ภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน และ 7) ที่ตั้งในภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ลาวอุตรดิตถ์, อัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม, ภูมิปัญญา, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์

Abstract

This research aimed to study the linguistic and cultural identity, wisdom, and stories of “Uttaradit Laos”, a Tai ethnic group, who migrated from Laos to Thailand and had the descent along “Nam Pad”, a stream that run through communities from Ban Khok, Fak Tha to Nam Pad districts. This study focused on the information that encouraged and supported ethnic cultural tourism. Data were collected via linguistics and anthropological methods using a survey and inquiry, language elicitation, observation, participation, as well as local documents and online social media. The analysis was conducted on the basis of ethnolinguistics. The results showed identity and stories of this ethnic group, namely,

1) historical migration from Luang Prabang and Vietianne, Laos, 2) traditional spoken Laotian language where there is no tone split in B as B 1234, 3) traditional Laotian lifestyle, 4) outstanding traditional merit practice, 5) wisdom in salient agricultural and local products, 6) wisdom in living adaptation and community development, and 7) the locations appropriate for being developed to be tourist attractions.

Keywords: Uttaradit Laos, linguistic and cultural identity, wisdom, cultural & ethnic tourism

บทนำ

มีความไม่ชัดเจนมากกว่าร้อยปีเกี่ยวกับชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งคนในท้องถิ่นทราบกันเพียงว่าเป็น “ลาว” โดยเฉพาะชนวน้ำปาด ฟากท่า บ้านโคก และหาดสองแคว ที่มีประวัติการอพยพจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ต่อไปจะขอล่าวในนาม สปป.ลาว) เข้าประเทศไทยโดยเคลื่อนย้ายสืบลงมาตามลำน้ำปาด สายน้ำที่เปรียบเสมือนเป็นเส้นเลือดหล่อเลี้ยงและไหลผ่านชุมชนต่างๆ ตั้งแต่บริเวณชายแดนของอำเภอบ้านโคก ผ่านอำเภอฟากท่าลงมายังอำเภอน้ำปาด มารวมกับแม่น้ำน่านที่บริเวณท้ายเขื่อนสิริกิติ์ เป็นสายน้ำน่านไหลผ่านมายังบ้านหาดสองแคว อำเภอดรอน ซึ่งมีชุมชนเชื้อสายลาวอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มก้อน หลายหมู่บ้านตามลำน้ำน่าน ชุมชนเชื้อสายลาวที่อาศัยอยู่ตามสายน้ำดังกล่าวนี้ยังคงพูดภาษาลาว ซึ่งมีความแตกต่างออกไปจากคนไทยท้องถิ่นทั่วไปในจังหวัดอุดรดิตถ์ และมีวิถีชีวิตและประเพณีพิธีกรรมที่เป็นอัตลักษณ์

ในประเทศไทยนั้นถึงแม้ว่าจะมีกลุ่มชาวลาวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหลายพื้นที่ แต่ก็มีชื่อเรียกชาติพันธุ์ที่ชัดเจน อาทิ ลาวโซ่งหรือไทดำในแถบจังหวัดพิษณุโลก พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ ลงไปจนถึงเพชรบุรี (Wongwattana, 2016) ลาวครั้งในแถบจังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท ลงไปจนถึงสุพรรณบุรี (Wongwattana, 2017b) ลาวพวนในจังหวัดสุโขทัยและพิจิตร ลาวเงี้ยวในจังหวัดชัยนาทและลพบุรี เป็นต้น (Wongwattana, Chinakrapong, and Aungtrakul, 2016) ซึ่งชาวลาวเหล่านี้ต่างก็มีสำเนียงภาษาพูดแตกต่างกันไปโดยเฉพาะเสียงวรรณยุกต์ (Wongwattana, 2017a) แต่ภาษาลาวในจังหวัดอุดรดิตถ์ที่สืบสายน้ำ

ลงมาดังกล่าวไม่มีชื่อเรียกชาติพันธุ์ที่ชัดเจนและไม่เป็นที่ทราบว่ามีความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ลาวในพื้นที่อื่น ๆ หรือไม่เพียงแค่ว่ารู้กันว่าเป็นลาวเท่านั้น การศึกษาวิจัยด้านภาษาศาสตร์ด้วยวิธีการทางเสียงวรรณยุกต์จะสามารถไขให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ลาวกลุ่มใดหรือไม่ และอย่างไร

ที่ผ่านมาการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาและชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดอุดรดิตถ์จำนวนน้อยมาก ปรากฏงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาและสังคมวัฒนธรรมลาวหาดสองแควเพียงหนึ่งงานเท่านั้น ซึ่งเป็นชุมชนเชื้อสายลาวเพียงถิ่นเดียวไม่ได้ครอบคลุมชุมชนลาวทั้งจังหวัดอุดรดิตถ์ และเป็นการศึกษาเมื่อเกือบ 20 ปีมาแล้วในช่วงก่อนที่จะมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาชุมชนดังกล่าว คืองานวิจัยของ Nantanavanich (2002) มีผลการวิจัยว่าระบบเศรษฐกิจของชุมชนมีการเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพสู่ระบบการผลิตเพื่อขายมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมทางการผลิตที่ผูกพันอยู่กับการทำนาเพาะปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักระบบครอบครัวและเครือญาติภายในชุมชนมีพัฒนาการจากระบบครอบครัวขยายมาสู่ระบบครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ชุมชนมีระบบความเชื่อทางพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ในด้านภาษาพูดนั้นมีระบบเสียงประกอบด้วยพยัญชนะ 20 หน่วย สามารถปรากฏเป็นพยัญชนะท้ายคำได้ 9 หน่วยเสียง และมีพยัญชนะควบกล้ำ 2 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียง วรรณยุกต์มีการแตกตัวเป็นสามและมียาจำนวน 5 หน่วย ลักษณะโครงสร้างพยางค์สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ โครงสร้างพยางค์เดี่ยว โครงสร้างสองพยางค์ และโครงสร้างหลายพยางค์ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนลาวหาดสองแควมี 2 ปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน ปัจจัยภายนอกเช่นการเข้ามาของเส้นทางคมนาคมขนส่งไฟฟ้าการแนะนำแผนทางการผลิตในรูปแบบใหม่โดยเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐตลอดจนการเผยแพร่เทคโนโลยีสมัยใหม่ในกระบวนการผลิต ส่วนปัจจัยภายในได้แก่อัตราการขยายตัวของประชากรและคุณภาพของพื้นที่ทำกินมีความอุดมสมบูรณ์ลดลง สำหรับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวอื่นๆ ในอำเภอน้ำปาดและใกล้เคียงนั้นไม่ปรากฏ คงพบเพียงเว็บไซต์แนะนำเกี่ยวกับภาษาพูด ผ้าทอและงานประเพณีประจำปีแต่พอสังเขป นอกนั้นเป็นเอกสารท้องถิ่นที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ให้รู้จักกันโดยทั่วไป

ในขณะที่ไม่มีความกระจ่างเรื่องชาติพันธุ์ลาวอุดรดิตถ์ดังกล่าว แต่ชาวลาวกลุ่มนี้ก็มีความโดดเด่นเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไปว่ามีผลผลิตทางการเกษตรคุณภาพสูง

หลายอย่าง เช่น สับปะรดที่อร่อยที่สุดในโลก หอมกระเทียมที่ดีที่สุดในประเทศไทย มีหัตถกรรมผ้าทอลายน้ำไหลที่โดดเด่น และมีประเพณีทำบุญตักบาตรที่เป็นเอกลักษณ์ ไม่เหมือนที่ใด ซึ่งความโดดเด่นดังกล่าวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อีกทั้งอำเภอ น้ำปาด ฟากท่า บ้านโคก และตรอน ตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่สวยงาม อากาศดี และมีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ซึ่งเป็นจุดเด่นที่ทางจังหวัดกำหนด ให้เป็นวิสัยทัศน์ดังที่ปรากฏในคำกล่าว “เมืองแห่งคุณภาพชีวิต ผลผลิตปลอดภัย การท่องเที่ยวพัฒนา การค้าชายแดนเติบโต” (Uttaradit Province, 2018) ดังนั้น การวิจัยเพื่อสืบหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์และเรื่องราวต่างๆ ของชาติพันธุ์ลาวท้องถิ่นนั้น นอกจากจะเกิดประโยชน์ทางวิชาการในการไขให้เห็นถึงความชัดเจนทางด้านชาติพันธุ์ และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นข้อมูลสำคัญในการที่จะส่งเสริมหรือพัฒนาเพิ่มเติมให้กับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ให้มีความสมบูรณ์ มีอรรถรส มีความหมาย และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น โดยทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ที่เหมาะสม จะนำมาซึ่งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของคนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเรื่องราว ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวอุตรดิตถ์
- 2) เพื่อเตรียมข้อมูลพื้นฐานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

แหล่งข้อมูลหลักของการวิจัยนี้เป็นการลงเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษา คือจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยแบ่งตามกลุ่มคือ ลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก มีพื้นที่เก็บข้อมูลคืออำเภอ น้ำปาด อำเภอ ฟากท่า อำเภอบ้านโคก และลาวหาดสองแคว มีพื้นที่เก็บข้อมูลคืออำเภอตรอนและอำเภอฟิชัย การเก็บข้อมูลภาคสนามกระทำในสองวิธีการหลักคือ วิธีการทางภาษาศาสตร์ได้แก่ การชักข้อมูล (data elicitation) ทางเสียงและคำศัพท์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนพื้นที่ละ 2 ราย ซึ่งมีทั้งเพศชายและหญิงอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป และวิธีการทางมานุษยวิทยา ได้แก่ การสำรวจและสอบถาม การสังเกตการณ์และการมีส่วนร่วม เป็นระยะเวลาประมาณ 1 ปี (2560)

โดยมีผู้ให้ข้อมูลพื้นที่ละ 3 ราย ทั้งเพศชายและหญิงอายุ 50 ปีขึ้นไป นอกจากนี้ยังเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารท้องถิ่น (ซึ่งไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่) และสื่อสังคมออนไลน์อีกทางหนึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูลทางภาษาดำเนินการด้วยวิธีการทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยเน้นการวิเคราะห์หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ซึ่งพิจารณาการแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ในการจำแนกภาษาในตระกูลไทกะไดของ Gedney (1972) เพื่อระบุภาษาและชาติพันธุ์ย่อย ในส่วนของการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญานั้นอาศัยแนวคิดพื้นฐานด้านมนุษยวิทยาวัฒนธรรมตามแนวคิดของ Burling (1964) และ Harris (1968) ที่มุ่งศึกษาแบบแผนทางวัฒนธรรมจากมุมมองของคนในวัฒนธรรมเองที่ผู้วิจัยไม่สามารถตัดสินวัฒนธรรมของคนอื่นจากแนวคิดทฤษฎีของของตัวเอง (Etic) เป็นบรรทัดฐานได้ เพื่อที่จะเข้าใจวัฒนธรรมของคนอื่นโดยผ่านสายตาของคนในวัฒนธรรมนั้น นอกจากนั้นภายในวัฒนธรรมเดียวกันสมาชิกของกลุ่มก็อาจให้คุณค่าและแสดงออกทางวัฒนธรรมไม่เหมือนกัน สิ่งเหล่านี้คือความซับซ้อนของวัฒนธรรมที่นักมานุษยวิทยาจะต้องค้นหาความไม่ลงรอยที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมนั้นด้วย ปัจจุบันแนวคิดทางมานุษยวิทยาเน้นมุ่งนำความรู้ทางสังคมวัฒนธรรมไปแก้ปัญหาสังคม ส่งเสริมความเท่าเทียม เพิ่มคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ รื้อฟื้นความทรงจำและความภาคภูมิใจในตัวเองของคนในท้องถิ่น เป็นต้น เทคนิคที่สำคัญของงานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา คือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant observation) เป็นเวลา 1 ปีขึ้นไป คือ การที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปอยู่อาศัยในชุมชนที่ตัวเองเลือกศึกษา เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวบ้านในแง่มุมต่างๆ โดยต้องทำตัวให้ชาวบ้านเชื่อถือด้วยการทำตัวให้เหมือนชาวบ้านให้มากที่สุด พยายามเรียนรู้ภาษาท้องถิ่น เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชาวบ้าน การเก็บข้อมูลโดยวิธีนี้จะทำให้นักมานุษยวิทยาได้ข้อมูลปฐมภูมิที่เชื่อถือได้และมีรายละเอียดต่าง ๆ มากกว่าการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบอื่น ๆ ของสังคมศาสตร์

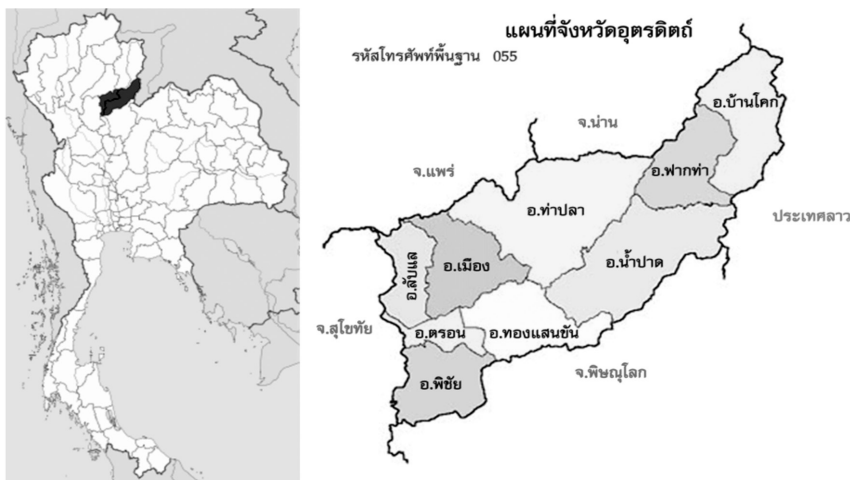
ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและเรื่องราวของชาวลาวอุตรดิตถ์ดังนี้คือ 1) ประวัติความเป็นมาจากเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์ สปป.ลาว 2) อัตลักษณ์ภาษาพูดคือเสียงวรรณยุกต์ 3) วิถีชีวิตแบบลาวดั้งเดิม

4) ประเพณีการทำบุญที่โดดเด่น 5) ภูมิปัญญาด้านผลิตผลการเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น 6) ภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน และ 7) ที่ตั้งในภูมิภาคที่ดึงดูดเหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ผลงานวิจัยนี้จึงถือเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ได้อีกทางหนึ่ง

1. ประวัติความเป็นมาจากเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์ สปป.ลาว

ลาวอุตรดิตถ์มีความแตกต่างกันแบ่งได้เป็นสองกลุ่มตามพื้นที่และลำน้ำ ประวัติความเป็นมาและภาษา คือ กลุ่มลาวอำเภอน้ำป่าด ฟากท่า และบ้านโคก ซึ่งอาศัยอยู่ตามลำน้ำป่าด มีต้นกำเนิดจากอำเภอบ้านโคก ไหลผ่านอำเภอฟากท่า ลงมาสู่อำเภอน้ำป่าด ซึ่งในบทความนี้จะเรียกว่า “ลาวน้ำป่าด-ฟากท่า-บ้านโคก” และกลุ่มลาวอำเภอดรอนและพิชัยเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ตามลำน้ำน่าน ซึ่งในบทความนี้จะเรียกว่า “ลาวหาดสองแคว” ลาวอุตรดิตถ์มีประวัติความเป็นมาโดยอพยพมาจาก สปป.ลาว ทั้งสองกลุ่ม โดยมีเรื่องราวความเป็นมาที่แตกต่างกัน โดยชาวลาวน้ำป่าด-ฟากท่า-บ้านโคก ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่กว่า มาจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์ประมาณ 200 ปีมาแล้วหรือตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยา โดยอพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในสามอำเภอของจังหวัดอุตรดิตถ์ คือ อำเภอน้ำป่าด ฟากท่า และบ้านโคก ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 1 จังหวัดอุตรดิตถ์ และอำเภอน้ำป่าด ฟากท่า และบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่มา: Wikipedia (2018a) (ซ้าย) และ Wat Phra Chetuphon School (2019) (ขวา)

อำเภอ น้ำปาดมีผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่บ้างจนเป็นชุมชนแล้วในสมัยปลายอยุธยา ดังที่ปรากฏในพงศาวดารว่าพระฝางสามารถยึดไว้ได้ตามที่มีบันทึกไว้ในท้องถิ่นนั้น อำเภอ น้ำปาดและปากท่ามีประวัติความเป็นมาจากชาวลาวผู้หนึ่งที่มีชื่อว่าพญาปาด ซึ่งเป็นวีรชนที่เคารพสักการะของคนท้องถิ่น เรียกขานกันในนาม “เจ้าพ่อพญาปาด” หรือ “ปู่ตาพญาปาด” อันเป็นที่มาของชื่ออำเภอ น้ำปาด พญาปาดถือเป็นบรรพบุรุษผู้สร้างบ้านเมือง น้ำปาดและปากท่า

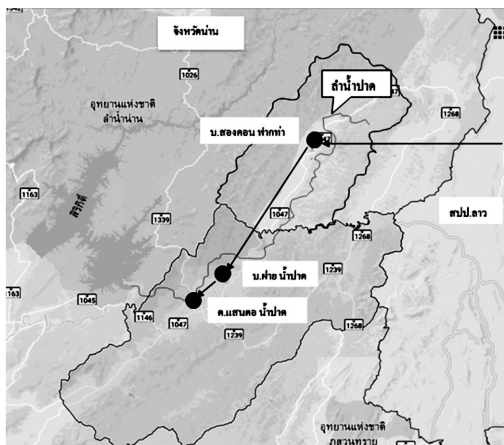
พญาปาด เป็นบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในฐานะบรรพชนผู้ทำการบุกเบิกสร้างเมืองขึ้น โดยมีหลักฐานว่า ท่านเป็นผู้นำชาวบ้านอพยพจากเมืองหลวงพระบาง และเมืองเวียงจันทน์ มาตั้งรกรากใหม่ ณ บริเวณริมลำน้ำบ้านสองคอน เป็นเบื้องต้น และต่อมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ได้ขยายอาณาเขตทางใต้ แล้วสร้างเมืองขึ้นใหม่บริเวณบ้านผาย โดยอยู่ริมลำน้ำเช่นเดียวกับแห่งแรกจึงเรียกชื่อลำน้ำแห่งนี้ว่า “ลำน้ำปาด” หรือ “แม่น้ำปาด” ตามชื่อผู้นำเช่นเดียวกันกับชื่อเมืองพญาปาด ได้ชื่อว่าเป็นบรรพชนของชาวลาวน้ำปาด ที่มีบทบาททางด้านการปกครองและการพัฒนาบ้านเมืองอย่างสูงยิ่ง

ภาพที่ 2 อนุสาวรีย์พญาปาด หน้าทำการอำเภอ น้ำปาด
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

มีเรื่องเล่าขานกันมาและได้บันทึกไว้ในเอกสารท้องถิ่นว่ามีชาวลาวชื่อปาดอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ได้นำชาวลาวส่วนหนึ่งอพยพจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์ข้ามแดนเข้ามาในประเทศไทยเพื่อหาที่ทำกินใหม่ มาตั้งรกรากอยู่บริเวณริมลำน้ำที่บ้านสองคอน ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอปากท่าปัจจุบัน ลำน้ำดังกล่าวเรียกต่อมาว่า “ลำน้ำปาด” ตามชื่อพญาปาด เป็นลำน้ำที่มีต้นน้ำมาจากภูเขาทุ่งแล้งในท้องที่ตำบลม่วงเจ็ดต้นของอำเภอบ้านโคกซึ่งเป็นภูเขาที่แบ่งเขตประเทศไทยและ สปป.ลาว ไหลผ่านตำบลม่วงเจ็ดต้นและอำเภอปากท่าลงมา

ต่อมาพญาปาดได้อพยพโยกย้ายต่อลงมาทางใต้ สร้างบ้านเมืองขึ้นใหม่ที่บริเวณบ้านผาย โดยอยู่ริมลำน้ำเดิมภายหลังประมาณปี พ.ศ. 2425 ได้ย้ายลงมาตั้งที่บ้านลุ่ม ตำบลแสนตอซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวอำเภอ น้ำปาดปัจจุบัน ซึ่งให้ชื่ออำเภอ

ตามชื่อลำน้ำปาดในปี พ.ศ. 2440 จึงได้เป็นอำเภอ ส่วนที่บ้านสองคอนที่เข้ามาตั้งรกรากแต่เดิมนั้น ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งได้ย้ายขึ้นไปอยู่อีกฝั่งหนึ่งของลำน้ำ บริเวณตรงข้ามกันจึงเรียกว่าปากท่า ซึ่งหมายถึงคนละฝั่ง

ภาพที่ 3 เส้นทาง การเข้ามาตั้งรกรากของชาวลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคก ลำน้ำปาด และบ้านเรือนดั้งเดิมที่ชุมชนบ้านฝาย

ที่มา: (ซ้าย) ดัดแปลงจาก Google Map (2018) และ (ขวา)

ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

ส่วนชาวปากท่านั้นมีประวัติความเป็นมาที่คล้ายกันกับชาวน้ำปาด โดยกล่าวกันว่าเมื่อประมาณ 200 กว่าปีมาแล้ว บรรพบุรุษชาวปากท่าได้อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง ลงมาตามแนวลำน้ำโขง ข้ามเขาหลวงพระบางเข้าสู่ประเทศไทยบริเวณด่านภูตู ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านม่วงเจ็ดต้น อำเภอบ้านโคก แล้วเดินทางลงมาตามลำน้ำปาดมาตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำปาดบ้านสองคอน จึงเป็นไปได้อย่างยิ่งว่าอพยพเข้ามาพร้อมกับกับที่พญาปาดนำชาวลาวลงมา แต่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยทางเหนือของอำเภอบ้านโคก ในขณะที่ชาวลาวเวียงจันทน์เข้ามาทางทิศตะวันออกของอำเภอบ้านโคก ปัจจุบันได้สร้างอนุสาวรีย์พญาปาดไว้เป็นสัญลักษณ์ว่าดินแดนแห่งบ้านสองคอนเป็นที่ตั้งรกรากแห่งแรกของพญาปาดในประเทศไทย โดยได้มีบันทึกที่อนุสาวรีย์ไว้ว่า “เดิมพญาปาดเป็นคนลาว ได้นำราษฎรอพยพหนีความขัดแย้งมาจากหลวงพระบาง ปลายสมัยอยุธยา มาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่บ้านสองคอน ต่อมาได้อพยพไปตามลำน้ำ (ปัจจุบันคือลำน้ำปาด) และได้สร้างเมืองขึ้นใหม่ที่บ้านฝาย พญาปาดมีความเก่งกล้า

ในเชิงดาบเป็นเลิศ มีวิธีการปกครองเรียบง่าย มีกฎระเบียบให้ประชาชนปฏิบัติ โดยเคร่งครัด จึงมีผู้เกรงขาม ภายในเมืองมีแต่ความสงบสุขร่มเย็น ชื่อว่า พญาปาด จึงเป็นวีรบุรุษในใจของคนทั่วไป ต่างให้ความเคารพต่อ พญาปาด จึงเป็นที่มาของ ปู่ตาพญาปาด คือนามเรียกขานของอนุชนรุ่นหลัง เรียกกันสืบต่อมา

สำหรับชาวบ้านโคกนั้นมีความเป็นมาสืบมาจากเจ้าปู่หมวกคำ ซึ่งจากบันทึกที่ฐานอนุสาวรีย์เจ้าปู่หมวกคำ อำเภอบ้านโคกนั้นมีว่า “ประวัติเจ้าปู่ตาหมวกคำ จากคำสันนิษฐานกล่าวว่า เป็นเจ้าเมืองมาจากกรุงเงินญาคำในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนำทัพไปปราบฮ่อที่เมืองเส้า (หลวงพระบาง) ได้กวาดต้อนผู้คนมาเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนั้นมีเจ้าเมืองกรุงเงินญาคำมาด้วย ครั้นพอถึงเขตบ้านโคก เห็นเป็นทำเลที่เหมาะสม แม่ทัพจึงสั่งให้เจ้าเมืองกรุงเงินญาคำ สร้างค่ายคูประตูหอรบที่ภูเวียง ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอบ้านโคก และอีกค่ายหนึ่งอยู่ที่ภูโพง ต่อมาเจ้าเมืองกรุงเงินญาคำสิ้นชีวิตลง ชาวบ้านเห็นว่าเป็นบุคคลสำคัญ ต่อบ้านเมือง จึงร่วมใจกันสร้างศาลเพื่อดวงวิญญาณของท่านได้สถิตอยู่ชื่อว่า เจ้าปู่ตาหมวกคำ”

ภาพที่ 4 อนุสาวรีย์เจ้าปู่หมวกคำ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

สำหรับชาวลาวอีกกลุ่มคือลาวหาดสองแควนั้น คนไทยท้องถิ่นเรียกว่า “ลาวเวียงบ้านหาดสองแคว” หรือ “ลาวตี้” อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ สปป.ลาว ในสมัยรัชกาลที่ 3 ในปี พ.ศ. 2371 ในฐานะเชลยศึกสงคราม เข้ามาตั้งรกรากอยู่ตาม

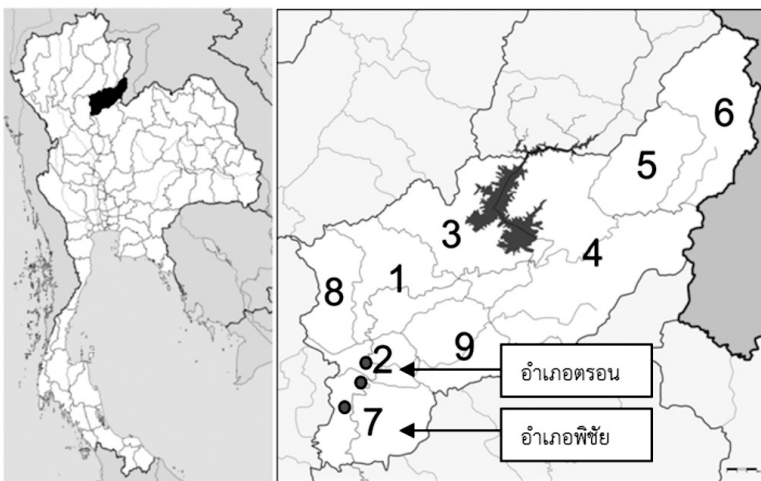
ลำน้ำน่านในสามตำบลของจังหวัดอุตรดิตถ์ ได้แก่ (Treephut, 2017)

1) ตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน มี 4 ชุมชน คือ บ้านหาดสองแคว หมู่ 1 2 และ 3 และบ้านเดชสำโรง หมู่ 4

2) ตำบลวังแดง อำเภอตรอน มี 2 ชุมชน คือ บ้านวังแดง หมู่ 3 และ 10 และ

3) ตำบลคอรุม อำเภอพิชัย มี 1 ชุมชน คือ บ้านกองโค หมู่ 6

โดยทั้งนี้ได้ตั้งหลักแหล่งครั้งแรกที่บ้านกองโค ตำบลคอรุม อำเภอพิชัย และได้แผ่ขยายขึ้นมาทางเหนือที่บ้านหาดสองแควและบ้านวังแดง อำเภอตรอน ภายหลัง สำหรับที่มาของชื่อหมู่บ้านหาดสองแควนั้น ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศ ในขณะนั้น ซึ่งเป็นทางออกของลำน้ำสองสายที่ไหลมาบรรจบกัน คือแม่น้ำน่านกับ คลองตรอน จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านหาดสองแคว

ภาพที่ 5 ที่ตั้งตำบลที่มีชุมชนลาวหาดสองแคว
ที่มา: Wikipedia (2018a)

2. อัตลักษณ์ภาษาพูด: ระบบเสียง

ภาษาลาวเป็นภาษาในตระกูลไท-กะได ภาษาพูดของชาวลาวน่านป่าด-
ฟากท่า-บ้านโคกและลาวหาดสองแคว ซึ่งอพยพมาจากหลวงพระบางและเวียงจันทน์
มีความเป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากภาษาลาวกลุ่มอื่นๆ ที่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย
การศึกษาเกี่ยวกับภาษาลาวที่ผ่านมา ได้แสดงความแตกต่างของภาษาลาวหลวงพระบาง

และภาษาลาวเวียงจันทน์ในเรื่องจำนวนของเสียงวรรณยุกต์ว่าภาษาลาวหลวงพระบางที่พูดใน สปป.ลาว มีจำนวนเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง (Kamonnawin, 2013) ในขณะที่ภาษาลาวเวียงจันทน์พบจำนวนวรรณยุกต์ที่แตกต่างกันคือ 5 หน่วยเสียง (Kamonnawin, 2013; Osatananda, 1997) และ 6 หน่วยเสียง (Wikipedia, 2018b) เหล่านี้เป็น

สำหรับในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบสำเนียงภาษาพูดของภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกเป็นลักษณะที่มีการ “ปะปน” หรือสัมผัสภาษาระหว่างสำเนียงจากเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์สอดคล้องกับประวัติความเป็นมาว่ามาจากทั้งสองแห่ง แต่อย่างไรก็ตามก็มีเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และคำศัพท์เหมือนกัน แม้ว่าบางหมู่บ้านจะรู้ที่มาของ บรรพบุรุษตนว่ามาจากเมืองหลวงพระบางหรือเวียงจันทน์ก็ไม่ได้รู้สึกแปลกแยกแตกต่างกัน ต่างก็มีความนึกคิดเช่นเดียวกันว่าเป็นลาวเหมือนกัน เช่น จากการสอบถามชาวลาวบ้านกกต้อง อำเภอปากท่า (Tantem, 2017) ซึ่งกล่าวว่าชาวบ้านกกต้องเป็นลาวจากเมืองหลวงพระบางพูดเหมือนกันกับบ้านนาไพร ซึ่งเป็นลาวเวียงจันทน์ในอำเภอปากท่าเช่นเดียวกัน จะมีความแตกต่างกันก็เพียงแต่ว่าบ้านนาไพรลาวจากเวียงจันทน์จะพูด “เียน” หรือช้าเนิบกว่าเท่านั้น และจากการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านที่อำเภอบ้านโคก (Tongon, 2017) ซึ่งกล่าวในลักษณะเดียวกันนี้ว่าสำเนียงภาษาของชาวบ้านโคกเหมือนกันกับน้ำปาดและปากท่าทุกประการ ฉะนั้นจึงถือได้ว่าชาวน้ำปาด ปากท่า และบ้านโคกมีลักษณะสำเนียงภาษาเดียวกัน ส่วนภาษาลาวหาดสองแควมีเสียงสระควบกล้ำและวรรณยุกต์ที่แตกต่างออกไป

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยพบลักษณะของภาษาลาวอุตรดิตถ์แสดงได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกและลาวหาดสองแควมีหน่วยเสียงพยัญชนะทั้ง 20 หน่วย ได้แก่ /m n ŋ p p^h t t^h k k^h ʔ b d tɕ f s h l w j/ ในตำแหน่งพยัญชนะต้นนั้น หน่วยเสียงพยัญชนะไทน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกสามารถปรากฏควบกล้ำได้ 2 ลักษณะ คือ เสียง /w/ ปรากฏควบกล้ำได้กับเสียงกัก-เพดานอ่อน /k/ ทั้งที่ไม่มีกลุ่มลม /kw_/ และมิกกลุ่มลม /k^hw_/ ดังในคำเช่น /kwǎŋ/ กวัง ‘กว้าง’ และ /k^hwā:j/ ขว้าย ‘ควาย’ ตามลำดับ ส่วนในตำแหน่งท้ายพยางค์มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายปรากฏได้จำนวน 9 หน่วย ได้แก่ /m n ŋ p t k ʔ w j/

ถ้าเปรียบเทียบกับภาษาไทย (มาตรฐาน) แล้ว ภาษาลาวอุตรดิตถ์ทั้งสองกลุ่ม มีจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะน้อยกว่าภาษาไทยซึ่งมี 21 หน่วยเสียง มีความแตกต่าง ดังนี้

- ภาษาลาวอุตรดิตถ์ไม่มีเสียงกักเสียดแทรกพ่นลม /t^h/ ดังที่เขียนด้วยตัวอักษร ช ในภาษาไทย แต่จะออกเสียงเป็น /s/ แทน เช่น คำว่า ‘ชิม’ ในภาษาไทยจะออกเสียงเป็น /sīm/ ชิม ในภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคก
- ภาษาลาวอุตรดิตถ์ไม่มีเสียงลิ้นรวิ์ /r/ ดังที่เขียนด้วยตัวอักษร ร ในภาษาไทย แต่จะออกเสียงเป็น /h/ แทน เช่น คำว่า ‘ร้อง’ ในภาษาไทยจะออกเสียงเป็น /hō:ŋ/ ร้อง ในภาษาลาวอุตรดิตถ์ หรือออกเสียงเป็น /l/ แทน เช่น คำว่า ‘เรื่อง’ ในภาษาไทยจะออกเสียงเป็น /liang/ เลียง ในภาษาลาวอุตรดิตถ์
- ภาษาลาวอุตรดิตถ์มีเสียงนาสิกที่เพดานแข็ง /ɲ/ เพิ่มขึ้นซึ่งภาษาไทยไม่มี (ไทยอีสานมี) เช่น คำว่า /ɲaj/ใหญ่ ‘ใหญ่’ ในภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกจะออกเสียงเป็น /jàj/ ‘ใหญ่’

เสียงสระภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกและลาวหาดสองแควมี 18 หน่วยเสียงเท่ากับภาษาไทยและภาษาชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ในประเทศไทย ได้แก่ /i i:, e e:, ɛ ɛ:, ɨ i:, ɔ ɔ:, a a:, u u:, o o:, ɔ ɔ:/ ในภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกสระสามารถควบกล้ำสองเสียงได้ 2 ชุด น้อยกว่าภาษาไทย ซึ่งมี 3 ชุด โดยในภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกนั้นหน่วยเสียงสระระดับสูงคือ /i/ และ /u/ สามารถปรากฏควบได้กับสระ /a/ เป็น /ia/ และ /ua/ ดังคำเช่น /dīan/ เตียน ‘เดือน’ และ /dúan/ ด้วง ‘ด้วง’ ตามลำดับ ในขณะที่ภาษาลาวหาดสองแควสระสามารถควบกล้ำสองเสียงได้ถึง 4 ชุด มากกว่าภาษาไทย โดยในภาษาลาวหาดสองแควนั้นหน่วยเสียงสระระดับสูงคือ /i/ /i/ และ /u/ สามารถปรากฏควบได้กับสระ /a/ เป็น /ia/ /ia/ /ai/ และ /ua/ ดังคำเช่น /mīa/ เมีย ‘เมีย’ /dīat/ เตือด ‘เตือด’ /nāi/ นาวื้อ ‘ใน’ และ /p^húa/ พั่ว ‘ผิว’ ตามลำดับ

เสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกและลาวหาดสองแควจะแสดงอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของภาษาลาวอุตรดิตถ์ โดยกลุ่มแรกภาษาลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกมีวรรณยุกต์มีจำนวน 6 หน่วยเสียง² โดยวรรณยุกต์คงระดับ ได้แก่

² อนุมานจากการฟังเท่านั้น เนื่องจากไม่ได้ศึกษาเสียงไปถึงระดับเสียง

กลางระดับ (33) สูงระดับ (44) และต่ำระดับ (22) วรรณยุกต์เปลี่ยนสองระดับ ได้แก่ สูงตก (42) และต่ำขึ้น (24) และวรรณยุกต์เปลี่ยนสามระดับได้แก่ สูงตกขึ้น (432) ในขณะที่ภาษาลาวหาดสองแควมี 5 เสียง โดยมีวรรณยุกต์คงระดับได้แก่ กลางระดับ (33) และสูงระดับ (44) วรรณยุกต์เปลี่ยนสองระดับได้แก่สูงตก (42) และต่ำขึ้น (24) และวรรณยุกต์เปลี่ยนสามระดับคือกลางขึ้นตก (343)

ภาษาลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกและลาวหาดสองแคว มีรูปแบบการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากในภาษากลุ่มลาวอื่นๆ กล่าวคือปกติภาษาในกลุ่มลาวกลุ่มกะไดซึ่งเป็นลาวแท้ทั้งสายเวียงจันทน์และหลวงพระบางจะไม่มีการแตกตัวในช่อง B (B 1234) ส่วนช่อง C จะมีการแตกตัวเป็น C 1-234 ซึ่งภาษาลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกไม่มีการแตกตัวในช่อง B (B 1234) แต่มีการแตกตัวในช่อง C เป็น C 123-4 ในขณะที่ภาษาลาวหาดสองแควมีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1-234 และมีการแตกตัวในช่อง C เป็น C 123-4 ดังแสดงในภาพต่อไปนี้ซึ่งเป็นตารางทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ Gedney (1972)

	Live			Dead	
	A	B	C	DL	LS
1	423	33	44	42	44
2	24				
3					
4	22		42		

ลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

	Live			Dead	
	A	B	C	DL	LS
1	44		24	22	42/35
2					
3	343	33	42		33
4					

ลาวหาดสองแคว

ภาพที่ 6 การแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก และลาวหาดสองแคว
ที่มา: ผลการวิจัยโดยผู้วิจัย

การแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ภาษาลาวอุตรดิตถ์ทั้งสองถิ่นที่พบในงานวิจัยนี้มีความแตกต่างจากภาษาลาวเวียงที่พบในท้องถิ่นอื่น อาทิ ลาวครั่ง ที่มีที่มาจากแหล่งเดียวกันคือหลวงพระบางและเวียงจันทน์ซึ่งไม่มีการแตกตัวในช่อง B (B 1234) และมีการแตกตัวในช่อง C (C 1-234) (Wongwattana, 2017b)

3. วิถีชีวิตแบบลาวดั้งเดิม

ชาวลาวอุตรดิตถ์ยังคงมีวิถีชีวิตที่ยังคงรักษาความดั้งเดิมและความเป็นท้องถิ่นไว้อย่างเห็นได้ชัดจากอาคารบ้านเรือน การทอผ้า อาหารการกิน และการแต่งกาย

1) อาคารบ้านเรือนของชาวลาวอุตรดิตถ์ส่วนใหญ่ยังคงเป็นอาคารหรือเรือนไม้ทรงลาวโบราณ ไม่ว่าจะเป็นในตัวอำเภอเมืองหรือที่อยู่รอบนอกออกไป

ภาพที่ 7 อาคารบ้านเรือนที่ตัวอำเภอน้ำปาด ฟากท่า และตรอน (บ้านหาดสองแคว) ตามลำดับ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

2) การทอผ้า เป็นอาชีพเสริมยามว่างจากการทำการเกษตร พบทั่วไปในทุกชุมชนลาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก เป็นกรรมวิธีแบบดั้งเดิมคือทำด้วยตนเอง โดยการปั่นด้ายจากฝ้ายและย้อมสีธรรมชาติทอเป็นลวดลายน้ำไหลซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สืบทอดมาจากเมื่อครั้งยังอยู่ที่ สปป.ลาว (Lekudom, 2018)

ภาพที่ 8 ฝ้ายและการย้อมสีธรรมชาติ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

3) อาหารการกินของลาวอุตรดิตถ์นิยมบริโภคทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียวเป็นหลัก โดยทั่วไปแล้วบริโภคร่วมกับปลาบั้ง-ย่าง หมกปลา หมกเห็ด น้ำพริก (แจ่ว) ปลาร้า ผักต้มและผักดอง แกงหน่อไม้ดอง แกงหยวกกล้วย พริกยัดไส้ทอด (เมนูเด่นของชาวลาวหาดสองแคว) นอกนั้นแล้วแต่จะหาได้จากท้องถิ่น เช่น ผักหวาน ไข่ต้มแดง ฯลฯ

ภาพที่ 9 อาหารการกินประจำท้องถิ่น
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

4) การแต่งกายของคนพื้นเมืองลาวอุตรดิตถ์ยังคงลักษณะความเป็นชาวลาว โดยเฉพาะผู้หญิงจะนุ่งซิ่นเป็นกิจวัตร แม้กระทั่งชุดนักเรียนหญิง และเมื่อไปงานบุญหรือเทศกาลสำคัญจะห่มสบือหรือผ้าคลุมไหล่ ส่วนผู้ชายแต่งกายเหมือนคนไทยท้องถิ่นทั่วไป

ภาพที่ 10 การนุ่งซิ่นห่มผ้าคลุมไหล่ของผู้หญิงลาวอุตรดิตถ์ และชุดนักเรียนหญิง (เฉพาะวันศุกร์)
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

4. ประเพณีการทำบุญที่โดดเด่น

ชาติพันธุ์ลาวเวียงหาดสองแควมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แสดงอัตลักษณ์ไม่ปรากฏในกลุ่มชาวลาวหรือชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศไทย คือการตักบาตรยามเช้าหรือที่เรียกว่า “หาบจันทัน” หรือประเพณีการการหาบสาแหรก ซึ่งกระทำ

สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ คำว่า “จ้งหัน” หมายถึงภัตตาหารที่จะถวายแด่พระสงฆ์ ในยามเช้า (6.00-7.00 น.) พระสงฆ์จากวัดหาดสองแควจะแบ่งสายกันออกเดิน บิณฑบาตไปตามหมู่บ้าน เดินไปจนสุดเส้นทางแล้วก็จะเดินกลับโดยยังไม่มีชาวบ้านคน ใดออกมาใส่บาตร ขณะที่พระเริ่มเดินกลับนี้เอง ชาวบ้านที่อยู่ท้ายบ้านจะตีเกราะเป็น สัญญาณให้ทุกบ้านรู้ เพื่อจะได้ออกมาเ็นรอตักบาตร และชาวบ้านที่มารอตักบาตร ก็จะใส่บาตรเฉพาะข้าวสุก (ข้าวเจ้า) เท่านั้น โดยไม่มีกับข้าวใส่บาตร จากนั้นแต่ละบ้าน ก็จะนำสารับหรือปันโดกับข้าวคาวหวานอื่นๆ มาวางบนแป้นไม้หน้าบ้าน แล้วก็จะมีคน หาบสาแหรกไม้คานสายละ 3-4 คน นำสารับอาหารที่วางบนแป้นไม้ หาบไปถวาย พระสงฆ์ที่วัดภายหลัง ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 11 การตักบาตรหาบจ้งหัน
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2561

คนที่ทำหน้าที่หาบสาแหรกนั้นจะเป็นใครชายหรือหญิงก็ได้ ไม่ได้กำหนดตายตัว ไม่ได้เป็นหน้าที่ประจำ ใครว่างก็หาบไป แต่ก็มีคนหาบทุกวันไม่เคยขาด จะรู้กันว่าวันนี้ใครอยู่ไม่อยู่ ใครติดธุระ ใครจะหาบแทน จะทำอย่างนี้ทุกวัน ยกเว้นวันพระที่ทุกคนจะหาบข้าวปลาอาหารไปที่วัดกันเองซึ่งพระไม่ได้ออกบิณฑบาต และหลังจากที่คนหาบจ้งหันไปยังวัดแล้วก็จะจัดเรียงอาหารลงถาดโดยไม่ต้องถาดด้วยขาม ผู้ชายจะทำหน้าที่ประเคนอาหารพระ แล้วนั่งรอนพระฉันเสร็จ เมื่อพระให้ศีลให้พรแล้วก็จะนำอาหารมากินกัน ส่วนที่เหลือก็ส่งกลับเจ้าของเดิม ถ้าถ้วยอาหารของใครหมด คนหาบก็จะตักข้าวสุกใส่ให้จนเต็มถ้วย จากนั้นจะหาบถ้วยอาหารไปวางคืนไว้ตามแป้นไม้หน้าบ้านตามเดิมโดยไม่ผิดขามผิดบ้าน นับเป็นภูมิปัญญาในการบริหารจัดการให้ชาวบ้านได้ทำบุญและพระสงฆ์ได้ออกบิณฑบาตได้โดยสะดวกจากความร่วมมือร่วมใจกันของทุกคนโดยไม่เป็นภาระตกหนักให้กับฝ่ายใด ทำให้ชาวบ้านแทบทุกหลังออกมาใส่บาตรกันได้เป็นประจำทุกเช้า ถือเป็นกลวิธีการบำรุงพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง

5. ภูมิปัญญาด้านผลิตผลการเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

ผลิตผลการเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชาวลาวอุตรดิตถ์มีความโดดเด่นเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในระดับประเทศ โดยมีทั้งที่เป็นผลิตผลพืชไร่และหัตถกรรมการทอผ้า

5.1 ผลิตผลพืชไร่

ผลิตผลพืชไร่ของชาวลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักกันดีในระดับประเทศคือสับปะรดและหอมกระเทียม สับปะรดของท้องถิ่นนี้เป็นที่รู้จักกันดีในนาม “สับปะรดห้วยมุ่น” ซึ่งขึ้นชื่อว่าเป็น “หนึ่งเดียวในโลก” มีผลกลม น้ำหนัก 1.5-3.5 กิโลกรัม เปลือกบาง ตาตื้น ผลดิบสีเขียวคล้ำ ผลแก่สีเหลืองอมส้ม เนื้อสีเหลืองฉ่ำน้ำฝืด กลิ่นหอม รสฉ่ำหวาน ไม่กัดลิ้นส่งออกจำหน่ายทั่วประเทศ

ภาพที่ 12 สับปะรดห้วยมุ่น หนึ่งเดียวในโลก
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561

สับปะรดห้วยมุ่นมีจำหน่ายในท้องถิ่นหลายราคา ตั้งแต่ 6 หัวร้อยละ 20 บาท นอกจากสับปะรดห้วยมุ่นจะมีจำหน่ายเป็นผลสุกรับประทานแล้วยังเป็นในรูปแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปอื่น ๆ อีกด้วยเช่น สับปะรดกวน ซีสเซคไส้สับปะรด (ขนมปังแผ่นที่ใส่ซีส) พายสับปะรด ฯลฯ

ภาพที่ 13 สับปรดห้วยมุ่นและการแปรรูป
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561

หอม-กระเทียมน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก มีชื่อเสียงมากในบริเวณภาคเหนือตอนล่างซึ่งมีตลาดกระจายอยู่เกือบทุกจังหวัดในภูมิภาคนี้ หอม-กระเทียมของที่นี่มีกลิ่นหอมและรสฉุนเป็นพิเศษโดยเฉพาะกระเทียมนั้นขึ้นชื่อว่าเป็น “หนึ่งเดียวในโลก” มีจำหน่ายในท้องถิ่น หอมราคากิโลกรัมละประมาณ 30-50 บาท กระเทียมกิโลกรัมละประมาณ 40-70 บาท และมีจำหน่ายในท้องที่อื่น ๆ ประมาณกิโลกรัมละ 70-100 บาท สำหรับกระเทียม และหอมประมาณกิโลกรัมละ 40-50 บาท

ภาพที่ 14 หอมแดงและกระเทียม
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561

5.2 หัตถกรรมการทอผ้า

ผ้าทอมือน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก นับเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่เด่นมากไม่แพ้ผ้าทอที่ใดในประเทศไทย ลวดลายที่ขึ้นชื่อคือ “ซิ่นน้ำไหล” เป็นผ้าซิ่นมีตีนจก ตัวซิ่นเป็นลายน้ำไหลมีลวดลายทั้งที่เป็นโบราณ อาทิ ลายน้ำไหล ลายพญานาค ลายขอซ้อน ลายดอกแก้ว ลายดาวล้อมเดือน ลายคัน ลายม่านเมฆ ลายข้าวพันก้อน ลายใบเสมา กับต้นดอกไม้ ลายนาค-อึ่ง ลายเตยปิ่น-เตยเกาะ ฯลฯ และลายประยุกต์อีกมากมายนอกจากนี้ยังมีซิ่นมัดหมี่ ผ้าคุมไหลลายปูและน้ำไหล ผ้าพันคอสีธรรมชาติ

หรือลายอิฐ ผ้าขาวม้าสีต่าง ๆ ย้อม ฯลฯ ราคาของผ้าชิ้นมีแตกต่างกันไป ตั้งแต่ผืนละ 1,500–7,000 บาท หากทำด้วยไหมจะมีราคาสูงได้ถึงประมาณผืนละ 1 แสนบาท (Luangmang, 2015)

ภาพที่ 15 ชินตินจกลายน้ำไหลและผ้าคลุมไหล่ลายโบราณ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561

6. ภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน

ชาวลาวอุตรดิตถ์มีภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชนโดยยังคงอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมของตนเองไปพร้อมกัน โดยใช้ภูมิปัญญาที่เป็นกรนำเอาชนบธรรมเนียมประเพณี เหตุการณ์ ผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์โดดเด่นแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ มาพัฒนาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริมสร้างรายได้เศรษฐกิจชุมชน โดยมีกลวิธีที่หลากหลาย อาทิ การรวมกลุ่มทอผ้า การจัดงานประเพณีประจำปี การจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูด้านอาหารพื้นบ้าน การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การฝึกอาชีพผู้สูงอายุ การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ประเพณีในสื่อสังคมออนไลน์

6.1 การรวมกลุ่มทอผ้า

ชาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคก มีการรวมกลุ่มทอผ้าหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นลักษณะที่โดดเด่นเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองให้มีรายได้จากอาชีพเสริมเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันมีกลุ่มทอผ้าหลายกลุ่มกระจายอยู่ทั่วไป ที่สำคัญมีดังนี้

1) กลุ่มทอผ้าบ้านกกตอง ตำบลปากท่า อำเภอปากท่า เป็นการรวมกลุ่มทอผ้าที่ใหญ่ที่สุดของชาวลาวน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคก ประธานกลุ่มคือนายวิเชียร แหม่มยินดี เป็นผู้ก่อตั้งและรับไปจำหน่ายที่ร้านผ้าทอ “วิเชียรผ้าไทย” ในตัวจังหวัดอุตรดิตถ์ อีกทั้งยังมีกองทุนหมู่บ้านลงทุนให้ มีวิธีการรวมกลุ่มโดยชาวบ้านมารวมกันทอผ้าที่ศูนย์ทอผ้าบ้านกกตอง ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอปากท่า ผ้าทอที่มีชื่อเสียง

ของกลุ่มนี้คือผ้าขึ้นตีนจกลายดาวล้อมเดือน นอกจากนี้ยังมีลายพญานาค ขอส้อน ดอกแก้ว ม่านเมฆ ข้าวพันก้อน ใบเสมากับต้นดอกไม้ นาค-อึ่ง เตยปิ่น-เตยเกาะ ฯลฯ โดยแต่ละคนสามารถทอผ้าขึ้นได้ 1-3 ผืนต่อเดือน นำส่งให้ประธานกลุ่มนำไปจำหน่าย ซึ่งการจำหน่ายมีราคาตั้งแต่ผืนละ 1,500 – 7,000 บาทตามแต่ราคาของวัสดุและลวดลาย กลุ่มทอผ้าบ้านกกตองนี้มีความเข้มแข็งมาก มีผู้มาเข้าร่วมมากกว่า 50 คน ในศูนย์ทอผ้าตั้งแต่วัยประมาณ 30 ปีขึ้นไป ไม่นับที่ทอตามบ้าน จึงมีแนวโน้มที่ดีของกิจกรรมกลุ่มทอผ้านี้ (Tantem, 2017)

2) กลุ่มทอผ้าบ้านท่าโพธิ์ ตำบลเด่นหลัก อำเภอน้ำปาด มีการรวมกลุ่มทอผ้าที่บ้านนางลำบอง หลวงมั่ง ซึ่งเป็นประธานกลุ่ม แม้ว่าจะมีผู้เข้าร่วมกลุ่มไม่มากเท่ากลุ่มกกตองแต่กลุ่มนี้ทอผ้าขึ้นลายโบราณที่หายาก ลายน้ำไหล และลายประยุกต์ อีกทั้งยังทอผ้าสำหรับใช้สอยอื่นๆ เช่น ผ้าคลุมไหล่ ซึ่งมีราคาแต่ละหลักแสนบาทต่อผืน การจำหน่ายกระทำโดยผู้ทอนำส่งผ้าทอให้ประธานกลุ่มนำไปจำหน่ายตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

3) กลุ่มทอผ้าบ้านม่วง ตำบลบ้านฝาย อำเภอน้ำปาด รวมกลุ่มทอผ้าที่บ้านนางประชัน เล็กอุดม มีการทอผ้าหลากหลายลักษณะ เช่น ผ้าขึ้นน้ำไหลตีนจก ผ้าขึ้นลายคัน ผ้าขึ้นลายประยุกต์ ผ้าคลุมไหล่ลายปูและน้ำไหล ผ้าพันคอ สีสรรษชาติลายอิฐ ผ้าขาวม้า เป็นต้น โดยมีคนจากอำเภออื่น เช่น ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ เข้าร่วมกลุ่มและรับไปจำหน่าย

4) กลุ่มทอผ้าบ้านหนองแหว ตำบลบ้านฝาย อำเภอน้ำปาด ไม่ได้มีการรวมเป็นกลุ่มทอผ้าที่บ้านใดบ้านหนึ่งแต่กระจายกันทอผ้าตามบ้านแต่ละหลัง โดยจะมีผู้ประสานงานคือ 2-3 คน คอยติดต่อกับลูกค้าจากภายนอกซึ่งจะใช้วิธีการโทรศัพท์สั่งให้ทอเป็นลายตามที่ต้องการ ผู้ทอมักเป็นหญิงสูงอายุเป็นส่วนใหญ่

5) กลุ่มทอผ้าบ้านโคก ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก เป็นการรวมกลุ่มกันทอผ้าจำนวนไม่มากนัก มีที่อยู่ 6 หลัง ตั้งอยู่ในบริเวณสาธารณสุขอำเภอ ประธานกลุ่มคือ นางประเสริฐ มีมา ทอผ้าขาวม้าสีสรรษชาติ ราคาผืนละ 250 บาท (Mema, 2017) ปัจจุบันมีศูนย์ทออยู่ในเขตที่ตั้งของสาธารณสุขอำเภอ ไม่มีพื้นที่เป็นของตนเอง ประกอบกับผู้ทอล้วนแต่เป็นหญิงสูงอายุเพียงไม่กี่ราย แนวโน้มของศูนย์จึงนับว่าไม่ค่อยดีนัก

ภาพที่ 16 กลุ่มทอผ้าชาวลาวอุตรดิตถ์
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

ส่วนวิธีการถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรมการทอผ้าสู่คนรุ่นใหม่ในชุมชนต่างๆ ดังกล่าวก็ยังไม่มีการในรูปแบบการสอนและฝึกอบรมในชั้นเรียนโดยเฉพาะ คงได้แต่อาศัยการทำให้ดู สอนให้จำ และให้ทำตามผู้ใหญ่ ซึ่งก็ไม่ค่อยมีปฏิบัติมากเท่าใดนัก

6.2 การจัดงานประเพณีประจำปี

การจัดงานประเพณีประจำปีของชาวลาวอุตรดิตถ์ที่สำคัญมีดังนี้

1) การจัดงานประเพณีประจำปีระดับอำเภอคือ “งานพญาปาด เทศกาลหอม-กระเทียม ของดีน้ำปาด” จัดเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนมีนาคม ประมาณวันที่ 16-20 มีนาคม เป็นเวลา 3-5 วัน แม้ว่าจะเป็นงานระดับอำเภอแต่ทางจังหวัดให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่างานประจำจังหวัดโดยมีเส้นทางการท่องเที่ยวประชาสัมพันธ์ในเว็บไซต์ของจังหวัดและมีผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์เป็นประธานในพิธีเปิดงานทุกปี วัตถุประสงค์ของงานเพื่อให้คนท้องถิ่นได้รำลึกและตระหนักถึงเกียรติคุณของพญาปาดบรรพบุรุษผู้สร้างบ้านแปลงเมือง เพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างคุณค่าผลิตภัณฑ์เกษตรท้องถิ่นที่โดดเด่นคือ หอมแดง กระเทียม และสับปะรดห้วยมุ่นโดยการจัดประกวด เพื่ออนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งและโอกาสที่คนท้องถิ่นได้นำผลิตภัณฑ์เกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นออกวางจำหน่าย และเพื่อดึงดูดด้านการท่องเที่ยว ซึ่งภายในงานมีการแสดงและจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นจำนวนมากและมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจากทั้งภายในจังหวัดเองและจากจังหวัดอื่น ๆ

ภาพที่ 17 งานประเพณีประจำปี “งานพญาবাদ เทศกาลหอม-กระเทียม ของดีน้ำปาด”
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561

2) การจัดงานประเพณีประจำปีระดับอำเภอ “งานประเพณีของดีสองแผ่นดิน ไทย-สปป.ลาว” จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเช่นกัน ในช่วงระหว่างวันที่ 27 กุมภาพันธ์ – 3 มีนาคม ของทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีดั้งเดิมของชาวบ้านโคก เช่น พิธีกรรมผูกข้อมือ เพื่อประสานสัมพันธ์ไมตรีต่อประเทศเพื่อนบ้าน คือ สปป.ลาว และเพื่อสร้างความบันเทิงให้คนในท้องถิ่น ภายในงานมีกิจกรรมทั้งศิลปวัฒนธรรม เช่น พิธีกรรมผูกเสี่ยว (ผูกมิตร) กินข้าวเหนียว รำวงย้อนยุค หมอรำ มวยและการบันเทิงอื่น ๆ มากมาย อย่างไรก็ตามงานนี้มีผลิตภัณฑ์และนักท่องเที่ยวไม่มากและหลากหลายเท่างานแรก เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่ไกลกว่า

ภาพที่ 18 งานประเพณีประจำปีของชาวอำเภอบ้านโคก
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

3) งานย้อนรำลึกเส้นทางประวัติศาสตร์รัชกาลที่ 5 เมื่อเสด็จเมืองตรอนตรินันธุ์ (ชื่อเดิมของอำเภوترอน) ซึ่งจัดขึ้นทุกวันที่ 22 ตุลาคมของทุกปี

ที่วัดหาดสองแคว เพื่อย้อนรำลึกวันที่พระพุทธเจ้าหลวงได้เสด็จประพาสมายังเมือง ตระนผู้คนที่มาร่วมงานจะแต่งกายย้อนยุคสมัย ร.5 มาร่วมย้อนอดีตวิถีชีวิตชุมชน มีอาหารพื้นบ้านลาวเวียงและขนมท้องถิ่น (กาดมั่ว) ให้ชิมกันฟรี นอกจากนี้ภายในงานจะมีการแสดง แสง สี แสงสินค้าแปรรูปจากผลิตภัณฑ์ และการแสดงประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนลาวเวียง งานนี้ถือเป็นงานที่เด่นอีกงานหนึ่งของจังหวัดอุดรดิษฐ์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างอำเภอต่างจังหวัดได้เป็นจำนวนมาก

6.3 การจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูอาหารพื้นบ้าน

ชาวลาวอุดรดิษฐ์ตระหนักถึงความสำคัญของอาหารว่าเป็นปัจจัยเด่นที่สามารถดึงดูดการท่องเที่ยวได้จึงมีการเพิ่มความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าแค่การตักกินอาหารเด็ดเมนูดังตามแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังครอบคลุมไปถึงการจัดแสดงและการเยี่ยมชมแหล่งผลิตแบบพื้นถิ่น ซึ่งนับเป็นการเพิ่มเรื่องราวให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูอาหารพื้นบ้านที่สำคัญมีดังนี้

1) “ถนนคนเดินน้ำปาด” ในตัวอำเภอน้ำปาดได้มีการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูด้านอาหารพื้นบ้านคือถนนคนเดินน้ำปาดซึ่งจัดเป็นประจำทุกเย็นวันศุกร์ มีการจำหน่ายอาหารและสินค้าพื้นบ้านหลายอย่าง ตลอดจนการบรรเลงดนตรีพื้นบ้าน

ภาพที่ 19 บรรยากาศถนนคนเดินน้ำปาด
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2561

2) ถนนสายวัฒนธรรมลาวเวียงหาดสองแคว จัดขึ้นทุกวันศุกร์ สัปดาห์แรกของเดือน ที่ถนนสายหลักความยาวประมาณ 600 เมตร ภายในงานมีร้านค้าตลอด 2 ข้างทางประมาณ จำนวน 100 ร้าน จำหน่ายอาหารประจำท้องถิ่นและสินค้าในชุมชน เช่น หัวปลีทอด แกงหยวก พริกหยวกยัดไส้ทอด แกงโอะเอ๊ะ แกงหน่อไม้ดอง อั่วบักเผ็ด ปลาทอด น้ำพริกปลาร้า แจ่วและผักต้ม กล้วย มะม่วงแปรรูป ข้าวเกรียบกุ้ง

ขนมจาดัด ผ้าทอ หัตถกรรมจากไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ “ถนนสายวัฒนธรรมลาว เวียงหาดสองแคว” จะมีกิจกรรมที่บอกเล่าเรื่องราวของชาวหาดสองแคว เช่น การขับร้องเพลงพื้นบ้าน การบรรเลงดนตรี และการแสดงทางวัฒนธรรมประเพณีอื่น ๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นกลวิธีแสดงภูมิปัญญาในการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวหาดสองแควให้อยู่คู่กับชุมชนไปตลอด

ภาพที่ 20 ถนนสายวัฒนธรรมบ้านหาดสองแคว
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2561

6.4 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

ชาวลาวหาดสองแควมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นโดยการนำจุดเด่นของหมู่บ้านมาเชื่อมโยงกับถนนสายวัฒนธรรมดังกล่าว ส่งผลให้เป็นที่รู้จักต่อบุคคลภายนอก มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ชาวลาวหาดสองแคว จึงได้มีการรวมกลุ่มกันประมาณ 20 หลังจัดทำที่พักซึ่งเป็นที่รู้จักในนาม “โฮมสเตย์บ้านหาดสองแคว” โดยมีค่าใช้จ่ายที่ราคา 350 บาทต่อคนต่อคืน ราคานี้รวมที่พัก อาหารใส่บาตรตอนเช้า (หาบจิ้งหรีด) อาหารเช้า อาหารเย็น และจักรยานสำหรับปั่นชมรอบชุมชน ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น อีกทั้งมีคณะศึกษาดูงานจากหมู่บ้านอื่น ๆ เช่น อบต. เถลีย์จำนวน 3 คณะต่อ 1 เดือน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง (Deaphet, 2018)

ภาพที่ 21 โฮมสเตย์บ้านหาดสองแควและอาหารเช้า
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2561

นอกจากนี้ยังจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ เพิ่มขึ้น อาทิ การปั่นจักรยานเที่ยวชมหมู่บ้านซึ่งมีบ้านเรือนแบบดั้งเดิมซึ่งส่วนใหญ่ยังคงอนุรักษ์ไว้ การทำบุญไหว้พระที่วัดหาดสองแคว การเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์วัดหาดสองแคว ซึ่งเป็นวัดที่บันทึกตำนานเรื่องเล่าเมืองตาชูก และเก็บรักษาวัตถุโบราณไว้เป็นศูนย์เรียนรู้ให้ชนรุ่นหลัง การเที่ยวชมไร่สวนผสมในพื้นที่ เช่น กล้วย และมะม่วงโชคอนันต์ที่ขึ้นชื่อของที่นี่ มีผลผลิตออกสู่ตลาดทั้งปี มีศูนย์เพาะกล้าพันธุ์ไม้จำหน่าย ตลอดจนการไปชมต้นยางขนาดใหญ่ เป็นต้น

6.5 การฝึกอาชีพผู้สูงอายุ

การฝึกอาชีพผู้สูงอายุจัดให้มีขึ้นเนื่องจากอาชีพหลักของชาวบ้านที่นี่ส่วนใหญ่ทำนาและทำสวน โดยเฉพาะบ้านหาดสองแคว มีจำนวนผู้สูงอายุจำนวนมากและกำลังเข้าสู่หมู่บ้านสูงวัย บางส่วนคนที่ไม่มีที่ดินจะปล่อยไถคนอื่นเช่าแล้วเก็บค่าเช่าอยู่บ้าน ส่วนคนที่ว่างงานก็จะเหงาไม่มีอะไรทำ ประกอบกับลูกหลานไปทำงานต่างถิ่นจึงต้องอยู่บ้านคนเดียว ซึ่งจะมีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาทางด้านสุขภาวะในอนาคต จากปัญหาดังกล่าวจึงมีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านเพื่อมาฝึกอาชีพและรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง อาทิ หัตถกรรม การถักทอผ้า พรม งานไม้ การฝึกทำอาหารและขนม โดยเฉพาะกล้วยฉาบและข้าวเกรียบ การเปิดบ้านให้เป็นโฮมสเตย์ การให้เข้าจักรเย็บผ้าซ่อมรอบ ๆ หมู่บ้าน ฯลฯ

ภาพที่ 22 ผู้สูงอายุกับอาชีพเสริม
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2561

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมต่าง ๆ ดังกล่าว เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยพูดภาษาลาวหาดสองแควกันแล้ว ผู้ใหญ่หลายคนก็พูดสองภาษาคือไทยและลาวหาดสองแคว บรรดาผู้นำจึงได้พยายามอนุรักษ์ภาษาลาวหาดสองแควไว้ไม่ว่าจะเป็นการพูดภาษาลาวหาดสองแควเมื่อมีการพูดเสียงตามสาย ซึ่งมีหอกระจายข่าวที่อาคารเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน และพูดภาษาลาวหาดสองแควในการประชุมหมู่บ้านแต่ละครั้ง อีกทั้งยังไม่มี การส่งเสริมให้ชาวลาวพูดภาษาลาวกับนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน เพื่อที่จะเป็นการนำเสนอตัวตน ได้ดียิ่งขึ้นและทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์มีอรรถรสยิ่งขึ้น เป็นต้น

7. ที่ตั้งในภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

จากการที่ดินแดนแห่งน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคก ห้อมล้อมไปด้วยภูเขา แหล่งน้ำ และท้องทุ่ง อันเป็นธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่งด้วยกันนั้นควรมีการพัฒนา และประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับสภาพภูมิอากาศที่ดีไม่ร้อนจัด ในฤดูร้อนและไม่หนาวจัดในฤดูหนาว บนยอดดอยอุดมหมูมีต่ำสุดประมาณ 5-10 องศา และมีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปีเนื่องจากมีภูมิประเทศล้อมรอบไปด้วยเทือกเขา จึงเหมาะแก่การท่องเที่ยวทุกฤดู แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่สำคัญมีดังนี้

1) อุทยานแห่งชาติกุสอยดาวมีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำปาด ท้องที่ตำบลม่วงเจ็ดต้น ตำบลนาขุม ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก อำเภอห้วยมุ่น อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี ตำบลบ่อภาค อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก เป็นพื้นที่ที่มีสภาพป่าค่อนข้างสมบูรณ์ปกคลุมไปด้วยป่าธรรมชาติที่สวยงาม เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีจุดเด่นที่น่าสนใจและเป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่

น้ำตกภูสอยดาว เป็นน้ำตก 5 ชั้น มีเนื้อที่กว้างประมาณ 1,000 ไร่ มีความสวยงามมาก มีถนนลาดยาง เข้าถึงพื้นที่ทำให้สะดวกสบายในการเดินทางพักผ่อนหย่อนใจ (National Parks of Thailand, 2018)

ภาพที่ 23 อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว
ที่มา: National Parks of Thailand (2018)

2) วนอุทยานแห่งชาติสักใหญ่ เดิมชื่อวนอุทยานคลองตรอน มีทางเข้าอยู่ฝั่งตรงข้ามกัน ในวนอุทยานมีต้นสักใหญ่ที่สุดในโลกที่ยืนต้นอยู่จัดที่สูงจากพื้นดิน 1.30 เมตร ลำต้นโต 9.85 เมตร (วัดเมื่อ 13 ตุลาคม 2525) สูงประมาณ 47 เมตร มีอายุซึ่งประมาณว่าไม่น้อยกว่า 1,500 ปี (National Parks of Thailand, 2018)

ภาพที่ 24 อุทยานแห่งชาติสักใหญ่
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

3) อุทยานแห่งชาติคลองตรอนตั้งอยู่ที่บ้านน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและมีผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์และธรรมชาติที่สวยงาม

ภาพที่ 25 อ่างเก็บน้ำภายในเขตอุทยานแห่งชาติคลองตรอน

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

4) สุสานหอย 250 ล้านปี บ้านนาไร่เดียวหมู่ที่ 5 ตำบลสองห้อง อำเภอฟากท่า

ภาพที่ 26 สุสานหอย

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

นอกจากแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของท้องถิ่นดังกล่าวแล้ว ยังมีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่อยู่อำเภอดิตตอกับน้ำปาด ฟากท่าและบ้านโคก ที่สำคัญมีดังนี้

1) เชื่อนสิริกิติ์ อันเป็นเขื่อนใหญ่อันดับต้น ๆ ของประเทศไทย ตัวเขื่อนตั้งอยู่ในเขตอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ แต่ก้อยู่ห่างจากอำเภอน้ำปาดเพียง 12 กิโลเมตรเท่านั้น บนสันเขื่อนมีวิวทัศน์ที่สวยงามและมีร้านอาหารประเภทปลาท้องถิ่น ถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับประเทศด้วย

ภาพที่ 27 เชื่อนสิริกิติ์และร้านอาหารบนสันเขื่อน
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2561

2) อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน อยู่เหนือเขื่อนสิริกิติ์ขึ้นไป มีภูมิทัศน์ที่สวยงามเป็นธรรมชาติเหมาะแก่การตั้งแคมป์

ภาพที่ 28 บริเวณที่ตั้งแคมป์ อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

3) หาดผาเต่า เป็นหาดกรวดริมฝั่งแม่น้ำที่ไหลทอดต่อมาจากเขื่อนสิริกิติ์ เป็นที่นิยมเล่นน้ำของคนท้องถิ่น แม้กระทั่งผู้คนในจังหวัดอุตรดิตถ์ก็รู้จักดี

ภาพที่ 29 หาดผาเต่า

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

แหล่งท่องเที่ยวดังที่ได้กล่าวไปนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานีและระดับประเทศโดยเฉพาะที่เป็นในเขตอุทยานแห่งชาติสามารถนำมาซึ่งประโยชน์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์คือช่วยเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในท้องถิ่นดังกล่าวน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นโอกาสให้คนท้องถิ่นพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังเป็นโอกาสของธุรกิจที่พักท้องถิ่นอีกด้วย ปัจจุบันมีคนท้องถิ่นทำธุรกิจที่พักไม่น้อย ซึ่งที่พักส่วนใหญ่จะเป็นรีสอร์ทเป็นหลังๆ สวยงามและสะอาด ส่วนใหญ่อยู่ในตัวอำเภอ ราคาประมาณ 400-500 บาท มีอาหารเช้า เช่น ข้าวต้มหมูสับ ไข่ลวก ขนมปัง-แฮม ขา-กาแฟ ฯลฯ ส่วนแหล่งอาหารการกินนั้น ในอำเภอน้ำปาดและปากท่ามีร้านอาหารหลายร้านที่ทำอาหารท้องถิ่น แต่ที่สะดวกที่สุดคือตลาดในตัวอำเภอ มีอาหารขายหลากหลาย ทั้งอาหารพื้นเมือง เนื้อหมู-ไก่สด ผักสด แกงเผ็ด ยำขนุน ไก่ทอด ปลาบั้ง ขนมหวาน น้ำเต้าหู้ และผลไม้มีให้เลือกอย่างหลากหลาย

ภาพที่ 30 สภากาแฟและแหล่งอาหารการกินในอำเภอน้ำปาด

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561

สรุปผลการวิจัย

ชาติพันธุ์ลาวอุตรดิตถ์มีอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเรื่องราวของชาติพันธุ์สืบสายน้ำ ลำน้ำปาดและลำน้ำน่าน ซึ่งสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี อย่างน้อยได้แก่

- 1) การมีเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์ สปป.ลาว เมื่อประมาณ 200 กว่าปีมาแล้ว ซึ่งจะเป็นการช่วยเพิ่มอรรถรสของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์
- 2) การมีภาษาพูดยังคงไว้ซึ่งภาษาลาวถิ่นเดิม ซึ่งมีเสียงวรรณยุกต์ที่ไม่มีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1234 ซึ่งสามารถเป็นที่ยืนยันในตัวตนชาติพันธุ์ลาวที่ชัดเจน
- 3) การมีวิถีชีวิตแบบลาวดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การแต่งกายแบบชาวลาว อาหารการกิน และการทอผ้าด้วยกรรมวิธีและลวดลายแบบดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นซึ่งพบได้ในหลายหมู่บ้านทั่วไปในท้องถิ่นนี้ เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี
- 4) การมีประเพณีการทำบุญที่โดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์
- 5) การมีภูมิปัญญาด้านการผลิต การเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่โดดเด่นหลายอย่างขึ้นชื่อในระดับประเทศ ที่สำคัญ เช่น สับปะรดห้วยมุ่น หอมแดง และกระเทียม
- 6) การมีภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน ทำให้แนวโน้มของการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชาติพันธุ์เป็นไปในทางที่ดี
- 7) การมีที่ตั้งในภูมิประเทศที่เหมาะสม เป็นการเสริมต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีผลการวิจัยในเรื่องของระบบเสียงในภาษาลาวอุตรดิตถ์ที่ไม่มี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากงานวิจัยที่ผ่านมาซึ่งเป็นในแนวทางมานุษยวิทยา คือ Nantanavanich (2002) ที่พบว่าภาษาลาวหาดสองแควประกอบด้วยพยัญชนะ 20 หน่วย หน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียง (สระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง และสระประสม 3 หน่วยเสียง) และวรรณยุกต์มีการแตกตัวเป็นสามและมีจำนวน 5 หน่วย ในเรื่องของวรรณยุกต์นั้นงานวิจัยนี้พบเพิ่มเติมว่าภาษาลาวหาดสองแควมีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1-234 และมีการแตกตัวในช่อง C เป็น C 123-4

สำหรับผลการวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์และแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชาติพันธุ์นั้น งานวิจัยนี้ได้นำเสนอข้อมูลที่นอกจากจะทำให้ชาติพันธุ์มีความชัดเจน

ยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นข้อมูลที่จะช่วยในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ซึ่งหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น ศูนย์การศึกษาชนออกโรงเรียน ฯลฯ และระดับจังหวัด เช่น หน่วยงานพัฒนาท้องถิ่น ศูนย์วัฒนธรรม ฯลฯ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

การศึกษาเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในลักษณะเช่นนี้ไม่ได้เป็นเพียงเพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่านั้น แต่เป็นการได้มาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนคิด ระบบความรู้ของมนุษย์เป็นภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นทำให้ต้องมีการตระหนักไว้ว่าการพัฒนาคนโดยมีการส่งเสริมทางการศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ของคนในพื้นที่ ยกย่องให้เกียรติและสนับสนุนการใช้ภาษาและวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเต็มที่ จะเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ ให้ดำรงอยู่ได้ด้วยความเข้มแข็ง ลดปัญหาการแข่งขันและแบ่งแยก ก่อให้เกิดความสันติสุขในชุมชนและสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

จากผลการศึกษาวิจัยนี้สามารถทำให้เกิดประเด็นที่น่าจะได้มีการศึกษาที่ต่อยอดออกไป เช่น การนำระบบความแตกต่างด้านวรรณยุกต์ไปร่วมจัดทำแผนที่ภาษาชาติพันธุ์ “ลาว” ในภูมิภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งยังไม่ได้มีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยจากงานวิจัยที่เคยทำเมื่อประมาณ 20 กว่าปีมาแล้ว เช่น Ngawrangsi, Jirananthanaporn and Singnoi (1993) และการศึกษาภาคสนามของงานวิจัยนี้พบว่า วัฒนธรรมการตั้งบ้านเรือนและวัดวาอาราม ประเพณี ผลผลิตและผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ “ลาว” ที่รวมถึงวัฒนธรรมผ้าทอที่สวยงามโดดเด่นซึ่งได้รับการพัฒนาและปรากฏในรูปของศูนย์ทอผ้าหลายแห่ง อีกทั้งชุมชนอยู่ท่ามกลางธรรมชาติแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม จึงเป็นที่น่าสนใจมากหากได้รับการศึกษาและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์เพิ่มขึ้นมาจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป

ส่วนข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานในพื้นที่ทั้งในระดับจังหวัด ระดับตำบล ตลอดจนกลุ่มพลังชุมชนต่าง ๆ นั้น เป็นการนำผลการวิจัยในฐานะเป็นข้อมูลเบื้องต้นไปใช้ในการส่งเสริม พัฒนาและสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อไป โดยไม่จำเป็นต้องรอให้หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในภาพรวมที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานในระดับประเทศ เช่น

หน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เข้ามาดำเนินการ ควรถือเป็นภารกิจสำคัญที่ทางท้องถิ่นสามารถดำเนินการเองในการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่ง

References

- Burling, R. (1964). Cognition and componential analysis: God's truth or horus pocus? *American Anthropologist*, 66, 20-28.
- Deaphet, S. (2018, January 30). *Interview*. Ban Hat Song Khaew, Tron District, Uttaradit Province.
- Harris, M. (1968). *The Rise of Anthropological Theory: A History of Theories of Culture*. Walnut Creek, CA: Altamira Press.
- Gedney, W. J. (1972). A Checklist for determining tone in Tai dialects. *Studies in Tai linguistics in honor of George L. Trager*, 423-437.
- Google Map. (2018). *Uttaradit Province*. Retrieved from <https://maps.google.co.th/>
- Kamonnawin, W. (2013). Tones in Lao Luang Prabang. *Language and culture journal*, 32(2), 43-74.
- Lekudom, P. (2018, March 24). *Interview*. Ban Muang Weaving Group leader, Nam Pad District, Uttaradit Province.
- Luangmang, L. (2018, March 15). *Interview*. Ban Na Pho Weaving Group leader, Nam Pad District, Uttaradit Province.
- Mema, P. (2017, February 24). *Interview*. Ban Khok Weaving Group Leader, Ban Khok District, Uttaradit Province.
- Nantanavanich, K. (2002). *Cultural anthropology study of Lao Wiang communities: A case study of Ban Hat Song Kwae, Tron, Uttaradit*. (Unpublished master's thesis). Mahidol University, Bangkok.
- National Parks of Thailand. (2018). *National Parks of Thailand*. Retrieved from <http://portal.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=991>

- Ngawrangsi, K., Jirananthanaporn, S., & Singnoi, U. (1993). *Language Map in the Lower Northern Part of Thailand*. Phisanulok: Naresuan University.
- Osatananda, V. (1997). *Tones in Vientianne Lao*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Hawaii, Manoa, HI.
- Tantem, S. (2017, March 6). *Interview*. Koktong Weaving Group Leader, Fak Ta District, Uttaradit Province.
- Treephut, S. (2017, March 3). *Interview*. Village Headman, Ban Hat Song Khwaew, Tron District, Uttaradit Province.
- Tongon, C. (2017, March 6). *Interview*. Ban Khok Weaving Group Commettee, Ban Khok District, Uttaradit Province.
- Uttaradit Province. (2018). *Vision and Strategy in Uttaradit Province Development 2019*. Retrived from vmgo_utt61.doc/d: วิสัยทัศน์
พันธกิจยุทธศาสตร์
- Wat Phra Chetuphon School. (2019). *Online Learning Center*. Retrieved from <http://kitmaiwatpho.com>
- Wikipedia. (2018a). *Uttaradit province*. Retrieved from <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดอุดรดิตถ์>
- Wikipedia. (2018b). *Pasa Lao*. Retrieved from <https://th.wikipedia.org/wiki/ภาษาลาว>
- Wongwattana, U. S. (2016). Language situation of Tai Dam in the northern part of Thailand and an approach in building cooperation with the communities in language maintenance. *Mekong-Salween Civilization Studies Journal*, 7(2), 13-42.
- Wongwattana, U. S., Chinakarapong, O., and Aungtrakul, A. (2016). *Language Wisdom and Inheritance of Tai Ethnic Groups in the Lower Northern Region: A New Paradigm in the Study of Thai Regional Dialects and Literatures*. Phitsanulok: Department of Linguistics, Naresuan University.

- Wongwattana, U. S. (2017a). Plant names, worldviews and wisdom of Tai Krang in the lower northern part. *Mekong-salawin civilization studies journal*, 8(1), 261-286.
- Wongwattana, U. S. (2017b). “Tai Khrang” ethnicity in the lower northern region : Identity and variety. *Journal of community development research (Humanities and social sciences)*, 10(2), 107-127.

ตลาดวโรรส เชียงใหม่ ค.ศ.1930

ที่มา: http://www.photoontour.com/History/old_photos_page2.htm

**การเคลื่อนไหวของพ่อค้าและสามัญชนในหัวเมืองฝ่ายเหนือ
ในช่วงเปลี่ยนผ่าน: กำเนิดรัฐสมัยใหม่สยามในศตวรรษที่ 19**
Mobility of Traders and Commoners in the Lower North during a
Transitional Period: A Birth of Siam's Modern State
in the Nineteenth Century

ณัฐพงษ์ สกุลเลียว¹

Nattaphong Sakul-leaw

E-mail: nut_leaw@hotmail.com

Received: August 20, 2018

Revised: December 20, 2019

Accepted: December 27, 2019

¹ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Department of History, Faculty of Social Sciences, Naresuan University.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างคำอธิบายแบบใหม่เกี่ยวกับการก่อตัวขึ้นของรัฐสมัยใหม่สยาม ด้วยการมองไปที่การเคลื่อนไหวของพ่อค้าและสามัญชนในบริเวณหัวเมืองฝ่ายเหนือที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองในระบบอาณานิคมในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งส่งผลให้หัวเมืองฝ่ายเหนือกลายเป็นพื้นที่ “ชุมทางการค้า” ที่เต็มไปด้วยผู้คนหลากหลายกลุ่มและหลากหลายสถานภาพทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเจ้าภาษีนายอากรชาวจีน, สามัญชนชาวสยามและชาวจีนรายย่อย, พ่อค้าชาวต่างชาติและคนในบังคับต่างชาติ ผู้คนเหล่านี้ต่างประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายเพื่อสะสมทรัพย์สินและเงินตรา แต่การประกอบกิจกรรมดังกล่าวสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับความขัดแย้งและความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการลักขโมย, การฉ้อโกง, การแย่งชิงทรัพย์สินสมบัติ พ่อค้าสามัญชนจึงต้องการให้เกิดการควบคุมอำนาจและบทบาทของกรมการเมืองท้องถิ่นด้วยระบบกฎหมายสมัยใหม่ที่มีมาตรฐาน ในแง่นี้ระบบราชการสมัยใหม่จึงมิได้เกิดขึ้นมาจากชนชั้นผู้นำและขุนนางผู้มองการณ์ไกลเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดขึ้นมาจากการเรียกร้องของพ่อค้าสามัญชนจำนวนมาก

คำสำคัญ: สามัญชน, พ่อค้า, หัวเมืองฝ่ายเหนือ, สยาม, รัฐสมัยใหม่

Abstract

This article aimed to construct a new explanation of the formation of Siam's modern state by looking at the mobility of traders and commoners in the lower north of Thailand that related to the economic and political changes during colonial period in the late nineteenth century. These were therefore important factors in transforming Northern principalities to be “trade center” with plenty of people from various groups and social statuses, including Chinese tax-farmers, Siamese and Chinese commoners or small-scale traders, and foreign aliens and colonists. These people could conduct various forms of economic activities in order to accumulate properties and money, but these trading and accumulation of wealth from various economic activities had escalated forms of violence and conflicts, including robbery, fraud, and disputation over properties.

Commoners and traders were calling for a measure to control local powers and authorities and a strengthening of the structure of modern state with a legal standard that satisfied them rather than previous administrative system. As a result, modern bureaucracy could thereby be formulated and institutionalized by the request of numerous commoners and traders, rather than merely led by far-sighted nobles and elites.

Keywords: commoners, traders, northern principalities, Siam, modern state.

Introduction

The 1960s was an exciting decade that young-blood enthusiastic historians started to raise their question on the old school of historical writings that deeply attached to the concept of royal nationalism (Kasetsiri & Sawasdsri, 1975, 1976). Nidhi Eoseewong, a shrewd young mind of that time, had remarked revealing limitations of historical writings of the Damrong School, the official representative of royalist nationalism historiography (Eoseewong, 1976). Throughout his career, Nidhi dedicated a capacity to challenge the historical writings of Damrong School. On the one hand, he dissected a hidden-script political agenda of the royal “chronicles” – historical evidences that were highly valued by the Damrong School. The revision of chronicles, especially during the early Bangkok period, made it full of bias and alienated from reality (Eoseewong, 1980). On the other hand, Nidhi attempted to deconstruct the mainstream historical writings. His works led to readjustment and new periodization of historical timeline that did not tie to royal dynasties. For him, economic, social and cultural changes were important factors for indicating historical period. In his explanation, the economic, social and cultural structure during the early Bangkok was deeply related with the reformation period in the late nineteenth century rather than with the Ayutthaya era as

understood. The expansion of market oriented economic system in the late eighteen century had enormously upgraded the bourgeois status. The emerging humanism, nascent empiricism and rationalism in the early Bangkok society became a foundation that equipped the Siam's elites to adjust themselves in facing external surging influences, i.e. political and cultural power from the West, without creating harsh conflicts (Eoseewong, 2005).

Outlining history in accordance with economic, social and cultural changes as framed by Nidhi was shouldered on younger-generation historians in expounding Thailand's historical change especially in the 1932 Siamese revolution. Fine examples were Atthachak Sattayanurak's study on changing thoughts and attitudes of Thai elites between the reign of King Mongkut and the 1932 revolution (Sattayanurak, 1987) and Nakharin Mektrairat's four de force monograph on the 1932 Revolution in Siam (1992), two leading academics who were directly influenced by Nidhi. Publications of other young-blood academics also suggested an effort to restructure the historical explanation by following Nidhi's footsteps (Sakul-leaw, 2009; Wisahrom, 2016).

However, Nidhi's explanation was not sufficient for the historical changes of economic and social factors driven by various groups of people. Especially, he had not paid enough attention on the continuity of proactive movement and expansion of traders as catalysts for the transition to modern state of Siam during the reign of King Chulalongkorn as Nidhi portrayed as part of the development since the early Bangkok. Even though Atthachak's path-breaking study that focused on changing thoughts and attitudes of Thai elites was significant in explaining political and ideological changes from the reign of King Mongkut to the 1932 revolution, unfortunately it paid little attention to the economic movement and social changes of various groups of the populace that were crucial parts

of the earlier change. The roles of traders and commoners were, thus, passive but would be livened and recognized again in Nakharin's re-explanation of the 1932 revolution.²

This article aims to fill the gap of aforementioned historical explanation by emphasizing the expansion of traders and vibrant movement of commoners during the early Bangkok era with “critical roles” on the institutionalization of Siam's modern state that centralized and replaced the fragmentary orders of local powers and authorities in the feudal system. Commoners and traders were important “historical actors” who were calling for a measure to control local powers and authorities and a strengthening of the structure of modern state with a legal standard that satisfied them rather than previous administrative system. In this situation, modern bureaucracy could thereby be formulated and institutionalized by the request of numerous commoners and traders rather than merely being led by far-sighted nobles and elites. Thus, the formation of modern state must eventually arrive in Thai's history regardless the visionary reformation of nobles and elites at that time.

However, this article limits the scope of its observation only to Northern principalities due to the limitation of time and huge number of relevant documents that were beyond the author's capacity to completely conduct a comprehensive study of the movements and changes of traders and commoners throughout Siam within the same period. Nevertheless, it is hopeful that this article could offer a sufficient explanation of the

² The publications of Kullada Kesboonchoo-Mead (2004) and Chaiyan Rajchagool (1994) that also intended to explain the relationship between modern state's institutionalization and “economic and social context” at national and international level. Nevertheless, these authors only took into account the roles of Thai elites in explaining the process of modern state's institutionalization. The movement of commoners and traders was only identified as “part of changes”.

economic and social changes in relations with the formation of Siam's modern state in Northern principalities and could be a comparative perspective for further similar study in other areas.

Objectives

1. To describe the socio-economic change in the Lower-Northern Principalities at the late nineteenth century.
2. To explore the role of traders and commoners in the formation of Siam's modern state.

Methods

This is the qualitative research that explores and analyzes historical evidences in the National Archives, especially in the King Rama 4 and 5 reigns, by using historical method. I construct the explanation and argue with the previous research to demonstrate how the ordinary people could get a significant role in the Thailand's history and how they could build up Siam's modern state.

Research Results

1. From Border Area to Trade Center: Northern Principalities during the late nineteenth – early twentieth centuries

In the late nineteenth century, the role of Northern principalities had remarkably changed from “border area”,³ that focused on security-related responsibilities such as strengthening manpower and producing forest products, to “trade center” that benefited Bangkok in the form of

³ It was a term created by the Bangkok court to call Northern principalities until the reign of King Mongkut. The responsibilities of border areas were to monitor people, checkpoint, and investigate the general situations in neighboring countries (see NL R4 CS1227 no.24/2).

money collected from commoners for the exemption of annual conscription and from tax-farming system (Chantarochanee, 1991). The change was apparently related to world economic and political system during the early colonial period. The British colonization, which started and expanded in the nineteenth and the twentieth centuries, had respectively created a new political, social and economic phenomenon. Siam was gradually coerced to be part of the world capitalism. Trading in major cities like Bangkok, Moulmein and Chiangmai grew up spectacularly and made these cities to be trade centers for distributing industrial products from abroad and local products manufactured in the region. Eventually, this context affected the change in Northern principalities since it was geographically related to all these three major trade centers of mainland Southeast Asia. Some trade ports were also upgraded to be the larger cities. The fine examples were Nakornsawan, Tak and Utaradit. Nakornsawan was the river-based trade port that flowed products from lower Chaophraya River basin to Lanna and other northern cities. Meanwhile, Tak was located along Moulmein-Chiangmai trade route and was a stopover of Bangkok-Chiangmai route that travelers could change their transportation mode from river to land. Similarly, Utaradit was a conjunction among Bangkok, eastern Lanna and Luang Prabang.

Apparently, these changes had generated many impacts. On the one hand, it gradually supported the expansion of monetary economic system. Originally, Northern principalities manufactured, collected and sent forest products to enrich Bangkok and their exchanges with foreign products (NL R3 CS1199 no.28; NL R4 CS1221 no.211/1). “Mai Khon Sak” or teak logs were important forest products from this region for building or renovating palaces or Buddhist temples, including seafaring ships for international trade (NL R4 CS1213 no.146; NL R4 CS1214 no.45/3). Nevertheless, Bangkok was not successful in conscripting commoners to

work as part of its tributary system. Many proven evidences obviously revealed the chaotic conscription system. Some nobles and governors had long over-due delayed in sending forest products that they obliged to send, as tribute, to Bangkok until the Bangkok court had to keep reminding them repeatedly on the tribute collection. However, the amount of tributes sent to Bangkok was usually below expectation and obligation. (NL R3 CS1198 no.58; NL R4 CS1223 no.328; NL R4 CS1225 no.136/2; NL R4 CS1225 no.136/3). There were many reasons why city governors could not send requested tributes to Bangkok, but the main reason should be the structure of tributary system that was too complicated and inappropriate with the expanding monetary system. The expansion of market-oriented economic system attracted commoners and traders to travel frequently for conducting trades, and it was greatly difficult for the local government to follow and conscript them (NL R4 CS1215 no.7). Finally, the government came up with a manageable policy in asking commoners to pay money instead of laboring for the government (NL R4 CS1222 no.306/3; NL R3 CS1198 no.55; NA R5 RMS Vol.17 CS1249 no.110).

In return, Bangkok court had allocated monetary income obtained from commoners to purchase necessary goods at the market price rather than urged commoners sending their goods to the government. The evidence on the renovation project of Wat Mahathat temple during the reign of King Mongkut had reflected a combination between the conscription under tributary system and goods purchasing under the monetary system. At that time, the government had conscripted around 100 commoners from the Northern principalities to work on the renovation (NL R4 CS1216 no.15/1; NL R4 CS1218 no.234). However, commoner conscription of the Sakdina system alone could not bring further the accomplishment of renovation. The government

thus needed to spend money to buy necessary materials, even though some materials could be procured from conscripted commoners. For example, the government purchased lime for 30 Chang because the lime manufactured by conscripted commoners in Fang and Tron was not enough (NL R4 CS1216 no.15/1). Such example obviously demonstrated the interdependence between tributary system and monetary system to cope with state administration. The interdependence was largely implemented until the early King Chulalongkorn period that conscription system almost stopped functioning. The court was, then, willing to pay money to hire commoners rather than conscript them (NA R5/1 CS1237-1238 no. 2; NA R5/1 CS1237-1238 no. 3; NA R5/1 CS1237-1238 no. 55).

Besides the expansion of monetary system, the arrival of various groups of commoners and traders also made Northern principalities to be “trade center”. The location of Northern principalities that connected to several trade routes attracted sea merchants, especially the Chinese conducting trade in Bangkok. During the reigns of King Rama III and King Mongkut, Chinese merchants had rarely reached out to Chiangmai or Lanna for their economic activities, but usually stopped at some cities located along the route such as Nakornsawan, Tak and Utaradit (Ruangsri, 2013, p. 70,118). Hence, the maritime trade was almost monopolized by Chinese merchants (Na Chiangmai, 1995, p. 62).

Additionally, the Bowring Treaty in 1855 had escalated the complexity of trade when Siam was obligated to grant extraterritorial rights to imperial subjects and allow these foreign merchants to trade freely in any areas of their wishes. After 1855, we found foreign traders who travelled around the Northern principalities (NL R4 CS1217 no.144; NL R4 CS1221 no.121/2; NL R4 CS1225 no.113/1; NL R4 CS1227 no.161; NL R4 CS1228 no.334), and during the reign of King Chulalongkorn, trade

of foreign aliens, especially Karen and Chinese merchants registered as foreign subjects in the Northern principalities, were thus a common situation.

Economic and political changes during colonial period were therefore important factors in transforming Northern principalities to be “trade center” with plenty of people from various groups and statuses, including Chinese tax-farmers, Siamese and Chinese commoners or small-scale traders, foreign aliens, and commoners registered as colonial subjects. Additionally, local governors and authorities had tried to conduct trade and economic activities legally and illegally in order to accumulate their wealth obtained from modern economic system. The next issue that should be considered was the expansion of trade that increased the complicated interaction of people coming from different groups and statuses. This complicated interaction would become significant factors in weakening the Sakdina system in the perspective of commoners and traders.

2. Wealth vs Disorder: Duality of trade center in the late Sakdina system

In the late nineteenth century, every group of people was arguably wealthier due to the expansion of modern economy. Commoners and traders could conduct various forms of economic activities in order to accumulate properties and money. A fine example of such wealthy folk was Nai Chai, who was a common folk but had lots of properties and money including golden accessories, money, 2 elephants, 2 slaves and so on (NA R5 M 2.12 Korkai/2 Kampangpet’s dispatches, March 103-2 May 110). In addition, the increasing number of robbery cases was another alibi to indicate the expansion of wealth among commoners. Some commoners were reported victims of robbery cases, and the amount of robbed money was huge; for example, Nai Imm’s money was stolen more

than 15 Chang⁴ (NA R5 RMS CS 1239-1242 no.7), and Amdang Sorn was attacked by tramp burglar to get her properties and money more than 19 Chang (NA R5 M 2.12 Korkai/4 Nakornsawan's dispatches, January 102-November 106).⁵

A close relationship between trading and accumulation of wealth from various economic activities (Sakul-leaw, 2016) had escalated forms of violence and conflicts including robbery, fraud, and disputation over properties among family members. Those conflicts had become more apparent since the reign of King Mongkut. These conflicts had become rather complicated due to two factors. The first factor was the case that usually related to the people coming from different groups and statuses. These cases' phenomena were based on increasing interaction between merchants and other groups of people, namely commoners, governors, local authorities, and foreign aliens (or merchants registered as foreign subjects). The second factor was local governors and authorities that were the mechanism of Sakdina system. Apparently, this mechanism could not cope with conflicts, or even, helped to escalate the conflicts from illegal traffics and corruption. The wealthier of commoners, the stronger of local corruption and unfair administration including collecting extra tax from commoners, asking money from criminal suspects or associating with gangsters, and so on (Sakul-leaw, 2016).

In the late nineteenth century, the Northern principalities were on two controversial characteristics of social, economic and political circumstances. On the one hand, the economic expansion that helped to increase trading and economic activities had further made commoners

⁴ A traditional unit of money in Siam.

⁵ During the reign of King Chulalongkorn, money around 5 Chang were enough to build an office building with 8 meters length, encompassed by balcony, floor and wall made by lime and covered with tile roof (NA R5 M 2.12Korkai/4 Nakornsawan's dispatches, March 102-November 106).

and traders wealthier. On the other hand, it also increased criminal cases, conflicts and corruptions as well as piles of dead cases due to inefficiency of the existing system. Thus, the economic, social and political relationship among people associating with different groups and statuses during the transitional period was full of conflicts, disorders, and complications. It thereby urged every stakeholder of various people to look for new mode of administration that could guarantee the security of their lives and wealth.

3. The expanded boundary of life and the informal patronage network

Because they had to travel to many places for trading and conducting economic activities, merchants expanded the network to incorporate many people. For example, Amdang Somboon, a commoner who was the money lender, had appealed to many people that travelled to big cities in the north such as Pichai, Sawankalok and Nakornsawan to warn and urge her debtors to repay debts, otherwise she would submit the petition to the city governors (NA R5 RMS Vol.27 CS 1250 no.791; NA R5 RMS Vol.27 CS 1250 no.790; NA R5 RMS Vol.27 CS 1253 no.44). Additionally, economic activities had increased the multiplicity of relationship among different groups of people, especially the relationship with foreign aliens registered as colonial subjects. For example, a British subject named Mong Kang had travelled to Northern principalities for trading livestock. His economic activity would lead him to build up a wide-range relationship with people from different groups and statuses, such as the British Consulate, local governments, folk laborers (Chiangmai and Nan commoners who later stoled Mong Kang's properties), as well as commoners who sold livestock to him (NA R5 RMS/2 CS 1239-1242 no.220).

Teak-logs trading was another fine example reflecting the power

interaction among different groups of people because trading teak-logs needed big investment. Thereby, such business was rather limited to wealthy merchants such as tax-farmers or few foreign subjects. This trade, however, required many workers to cut off and flow teak-logs from Northern principalities to Bangkok. Plenty tiny conflicts occurred in teak-wood trading such as a robbery of small teak-logs would disturb the relationship of involved people, namely Siamese commoners, foreign subjects, local governors and authorities, the central government and high-position authorities as well as foreign courts. An example of these relationships was the case of Tan Soon Kim, the Chinese who equalized power at different levels such as local authorities, Siamese commoners, Chinese commoners, Burmese commoners, those registered as colonial subjects (British, French and Dutch), officials of harbor department, minister of Foreign Affairs, minister of Interior, and the German Consulate (NA R5 RMS/9 CS 1247 no.98).

Economic activities and trade benefit had attracted people from different groups and power statuses to generate a massive influx of the complicated interaction. Evidently, economic activities had generated Siamese-Chinese commoner's disputes that were easily related to power representatives of western colonial regime. The case of Chin Tan Soon Kim, in Sukhothai, was that the local governors and authorities could not make final decision since it involved with the Siamese and the British, the French and the Dutch subjects. Finally, the central government had to take charge of this case as a good example. Another case of Chin Nguan Li who claimed to be a Portuguese subject, was that the Nakornsawan's governor had to report the case to Bangkok in order to avoid being infringed with the imprisonment of foreign subjects. The local government, then, needed to depend on the prestige of the King (NA R5 M 2.12 Korkai/2 Nakornsawan's dispatches).

Apparently, the economic expansion had also enlarged the relationship boundary between traders and other people holding different power statuses. Such experience informed them that there were categories and levels of power available, and each could lead them to different problems in solving and handling. In the commoners and traders perception, the power of local governors and authorities in the Sakdina system were gradually declined because it could not cope with conflicts, and cases were passed on to the Bangkok court. Furthermore, some cases specifically needed the power of Bangkok. Eventually, the life and wealth of merchants would be more secured if they knew how to negotiate with different power. For instance, it was the case of Amdang Mieng who had a sexual affair with different authorities because she hoped that those authorities would save her from legal penalty. A dispatch from Nakornsawan stated that “[Amdang Mieng] was afraid of guilt. She had sexual affair with Kamnan Meun...asked Kamnan Meun to appeal the case...Kamnan Meun was later afraid of guilt and withdrew the appeal...Amdang Mieng did not want to be penalized...[she then] had sexual affair with Kamnu Tong-Su who was a foreign subject, aimed for his help” (NA R5 M 2.12/4 Nakornsawan’s dispatches, January 102-November 106).

Being adhere to different categories of power such as the power of central government in Bangkok, foreign subjects, and the local government made many commoners realize that those powers would help them on trading, protect them from exploitations, and increase their power or prestige. Chinese merchants, therefore, registered as foreign subjects or claimed that they were foreign subjects in order to get respect from local authorities in their trading facilities. According to evidences, cases of impersonation to be foreign subjects were quite common (NA R5 RMS Vol.2 CS 1239-1242 no.4; NA R5 RMS Vol.2 CS 1239-1242 no.99).

Besides registering as foreign subjects, adherence to the power

of local governors and authorities was also a popular choice. We found that many commoners and traders offered a bribe to local governors and authorities to help them in filing lawsuit. A number of gangsters accepted to be under the patronage of local governors and authorities as well. Threatening these defenders for bribe and association with gangsters were common behaviors found among local authorities. These behaviors created many problems to commoners and traders who were not in the patronage system of local government.

However, adherence to the Sakdina power had many constraints. It generated both security and insecurity to commoners and traders at the same time. On the one hand, commoners and traders would be more secure while conducting their (legal or illegal) profession. On the other hand, they would also suffer from economic and political insecurity. Such insecurity would further escalate social and economic disorder, especially when some powerful commoners and traders freely used their power to support their economic activities such as illegal traffics. Association with gangsters to protect interests of their own or take advantage from other groups would eventually increase the conflicts and disorders inside trade circles. That disorder was generally found in teak-logs business, (NA R5 M 2.12 Korkai/42 Nakornsawan's dispatches box no.3-4, RE 106-110; NA R5 RMS/11 CS 1248 no.114; NA R5 M 2.12 Korkai/4 Nakornsawan's dispatches, January 102-November 106).

Aforementioned situations also happened in other businesses. It could conclude that Chinese merchants, foreign aliens registered as foreign subjects, and Siamese traders horizontally and vertically built the network to protect interests of their own. These behaviors had not only led to a number of conflicts and disputes among patronage networks in the Northern principalities, but also led the growth of "influential persons" who freely used their power for their benefit. Another consequence was

the increasing number of robbery and crimes that was frequently found at city boundary that was difficult for victims to report crimes to responsible local governments. Spending several days to report the cases at local government, robbers would already flee far away (NA R5 M 2.12/8 [18] Jameunchaphusa considered the robbery cases in Pichit (12 September 108-18 November 109); NA R5 M 2.12 Korkai/2 [89] Kamphangpet's dispatches, March 103-2 May 110). Hence, it was quite chaotic to see commoners who "needed to take half an hour or an hour of travelling carried weapons". (NA R5 M 48/5 Official order of Ministry of Interior, Tak, 5 April 109-14 April 111).

Nevertheless, the patronage network was a choice only for some commoners and traders. A number of merchants could not take that option because network building required huge social, economic and political investment. Many commoners and traders who had suffered from so-called lawless society. Travelling to ask for justice at Bangkok judicial court was thereby another way local commoners and traders took to negotiate with local patronage network.

4. Appeal and Prosecution at Bangkok Court of Justice: The Power of Royal House in a Hand of Commoners

Continuously, the expanded boundary of (practical and ideal) life had made local authorities as political and administrative mechanism obliging for civil protection and fair conflict-settlement between commoners and traders meaninglessly. Litigants did not subject to the power of local authorities in the Sakdina system, particularly when dispute parties were foreign subjects. Thereby, commoners started to ask for "external" power with higher capacity than local power to deal with their problems. Hence, travelling to appeal and prosecute lawsuits at Bangkok judicial court had frequently appeared during the reign of King

Chulalongkorn because the power of central government was more acceptable, or decisive, than the power of local government.

Regularly, commoners and traders who faced unfair judgment of local government would appoint their relatives or relevant people to sail to Bangkok for case appeal or prosecution at Bangkok court of justice (Damrong Rachanuphap, 1972, p. 23). Commoners usually took all kinds of cases, from small cases such as inheritance division, financial fraud, extra-tax collection, and all cases that the judicial process was delayed at the local level, to important cases including robbery and homicide, to Bangkok court. After the jury finished consideration, the verdict would be submitted to Minister of Interior to seal the Rajasinha emblem before sending it back to local authorities for reconsidering the cases. In some cases, Minister of Interior assigned the officials to make the consideration at the local court. And many times, the Minister ordered local governors and relevant authorities to defend themselves in Bangkok. Otherwise, the lawyer could be assigned as their representatives. The situation that commoners called for the resolution of Bangkok judicial court became a chance for the Bangkok government to expand their power in intervening problems of commoners that local governments or influential persons could not avoid or deny. In this particular context of economic expansion and extraterritoriality, commoners thus chose higher power of the Bangkok judicial court and central government to deal with lower power of local authorities. However, commoners choosing this option were wealthy and could invest in transportations and accommodations, and costly fees were required from the Bangkok judicial court in order to access a fair justice procedure and reliable written statements.

This article would argue that movement of commoners was significant in the formation of Siam's modern state. They put money and effort to request for a fairer judicial procedure and bring the power of

Bangkok court and central government to regulate the behaviors of local authorities, including keeping reminding the local government to seriously follow regulations and policies implemented by the central government. The local governments were supposed to have a careful and proper enforcement, otherwise they would infringe the laws. The situation that local governments needed to comply with regulations and policies of the central government was arguably an initial point of a formation of the modern state that centralized power of control and service provision through the modern bureaucratic system.

The standardized justice and reliable written regulations of state affairs were very critical for commoners and traders living during this hectic transitional period because it could notify local authorities on proper and fair enforcement that was serious problems for commoners in their daily encountering. Instructions issued by the central government in Bangkok usually kept reminding local authorities to comply with regulations without any ambiguity. By doing so, Bangkok government could gradually centralize its power and coopt the local governments that used to be quite autonomous in the past and further led to the formation and institutionalization of modern bureaucracy. We then could say that the roles of commoners to pursue for justice from Bangkok could be a starting point to generate a common criteria for the interaction among different groups of people at the local level to be under the same standard endorsed by reliable written regulations, backed up by the Bangkok government. Such circumstance helped to significantly establish the formation of absolute monarchy afterwards.

“Modern state” with standardized legal system and reliable administrative power that could be officially endorsed by written regulations was always required. The establishment of modern state, from this perspective, benefited people from all groups and statuses including

elites in Bangkok and all levels of commoners, traders, and slaves. A large number of historical evidences from this transitional period confirmed that commoners and traders wanted a new administrative mechanism that was healthier, more predictable and standardized than the ancient Sakdina system. Apparently, administrative mechanism in the Sakdina system was unable to cope with complicated conflicts and disputes. The movement and request of commoners and traders in the Northern principalities became, thereby, a social power that accommodated the expanded power of central government. Little by little, it helped to monitor and interfere with the enforcement of its power and regulations with local authorities in which the Bangkok's power and regulations were enforced.

With such perspective, the relationship between “central” and “local” during the transitional period of modern state formation might not be merely considered on the basis of duality between “active” and “passive” parties. No matter how we tackle with this formation, it was greatly necessary to aware that the achievement, or failure, of this Chakri Reformation was also driven or pushed forward by other social movements and forces. “Modern state” was, thus, not realized only by visionary far-sighted elites, but a movement and request of commoners was also mattered. A number of proven evidences demonstrated that commoners and traders proactively supported and participated in modern state formation through the implementation of the so-called public interest events. Commoners and traders had supported the royal charity whether it was donation of the land or money to construct government's buildings, temples, roads, and bridges. In this case, modern state posited the King as a focal person in mobilizing the people coming from different groups and statuses to join activities organized with a mutual focus on public interest before the purpose had changed to the nation building in the succession decades.

Conclusion

Living in unstable economic and political situation, the commoners and traders educated themselves the power relationship within the colonial condition and an opportunity to use a central government's power as a mechanism in negotiating with local governments. As the capitalist economy was expanding in a larger scale, the power of Bangkok court was a powerful negotiating instrument of commoners and traders to achieve justice and fair treatment delivered by local governments. Many commoners and traders had, therefore, an important role in formation and institutionalization of Siam's modern state by the wealth and experiences that obtained while trading and conducting economic activities in the market system.

Additionally, the situation that commoners and traders came to call for justice at Bangkok judicial court occurred before the reformation policies proposed by elites during the reign of King Chulalongkorn would start. It was arguable that commoners and traders were significant supporters for political changes, no matter what the visionary perspective of elites at that time would be. At the same time, the movement of commoners and traders as social power helped to equip the Royal House to expand power into local governments. Thus, the foundation of "political reformation" or the formation of state centralization had undeniably come from the movement of commoners and traders.

Another important issue that should be discussed was that despite massive support from commoners and traders, the duration of absolute monarchy or so-called modern state was short-lived and eliminated in 1932. According to historical evidences recorded before the political reformation in 1892 collected at National Archives, the majority of historical evidences especially dispatches and proclamations (including reports during the reign of King Mongkut) were about livelihood of

commoners and traders, particularly their economic activities. It reflected that the court's gate was opened for learning commoners and traders' livelihood. Some public policies launched while Siamese elites were struggling for political centralization could, thus, greatly respond to social problems at that time.⁶

However, when political reformation was stable, the gate of absolute monarchical regime was totally closed. The Bangkok court increasingly separated itself from commoners' livelihood. Historical evidences during this period kept at the National Archives were full of official administration, while local incidences were records that were based on the perspective of officials authorized by central government. The information of livelihood and problems of commoners that were found such as in previous historical evidences disappeared. Separation from commoners and launching policies without listening to the voice of commoners became significant barriers blocking the ability of elites and political regime to adjust itself to economic system, social and cultural relationship. By the collaboration of various groups of people, the absolute monarchy regime was finally collapsed on 24 June 1932.

Hence, interaction between commoners and central government for mutual benefit and satisfaction had gradually increased around a century before the modern state was formulated and institutionalized. In the opposite, the separation of court from social interaction led to the downfall of absolute monarchy. "Social power" today was healthier, and

⁶ For example, the author analyzed that the policy on robbery suppression and court establishment for speeding-up the court verdict was launched in order to respond "internal" problems occurring in Siamese society, rather than copy from "external" party such as British colonization established in India and Batavia. Nevertheless academics looked at the abolition of slavery as a political tool of King Rama 5, leader of "Young Siam Society", historical evidences obviously presented that commoners strongly requested for and supported the policy implementation.

the absolute separation between government and social interaction was a confirmation that the government would not be able to have proper adjustment timely and could lead to a next round of political reformation in the near future.

References

CS = Chula Sakkarat; M = Ministry of Interior (Krasuang mahatthai); R = Rama; RMS = Royal Secretariat Office with Minor Seal of the Royal Emblem (Krom ratchalekhathikan – Tra noi); RS = Ratanakosin Anno (started from 1782 CE)

National Library (NL), Manuscript Collection, Bangkok

NL R3 CS1198 no.55 Dispatch from Muang Phatchaboon, informing the tribute.

NL R3 CS1199 no.28 Dispatch from Muang Kamphengpet, informing the procured *Amomum vilosum* delivery, CS 1199.

NL R4 CS1213 no.146 Luang Suntornpitak reported the arraignment of the case of teak-log tax for palace's building.

NL R4 CS1214 no.45/3 Letter to Maung Phetchaboon, Maung Loomsak, Maung Vichein, requested for recruiting Pai people log and sending them to Bangkok for renovating Baromnivet and Baromnivas temples.

NL R4 CS1215 no.7 Draft letter to Phraya Sawankalok, appointing Saming Nara Jumpon as Nai Kong Saming Phaisan, deputy chief of teak tribute station.

NL R4 CS1216 no.15/1 Dispatch copy from Uttaradit, reporting about the renovation of Mahatat Temple, the sanctuary, the pagoda and the parillion of Maung Tung Young.

- NL R4 CS 1217 no.144 Passports and the 2 translated copies of the passports of Muang Moranaeng which Angoyebeng, the Regent of Maotamlerm, issued to 24 Tongsu traders.
- NL R4 CS1218 no.234 The number of people in 8 Northern cities that was obliged to build Mahatat Temple, Maung Tung Young and the pagoda in Maung Sawang Khabury.
- NL R4 CS1221 no.121/2 Letter to Phraya Tak, Phra Vichit Raksa, on facilitating and protecting of Sir Robert.
- NL R4 CS1221 no.211 Draft letter of Chao Phraya Chakri to Phraya Uthai of Muang Uthai Thani, acknowledging the sappan wood tax of Laung Rittikamheang.
- NL R4 CS1222 no.306/3 Draft letter of Tan Ton Chuek to Phraya Uthaithani, requesting of unpaid Caesalpinia sappan tax money.
- NL R4 CS1223 no.328 Draft latter of Chao Phaya Chakri to Phaya Sawankhalok, Pha Satern Burintorn and Phaya Phichai, informed the receiving of teak logs from Sawankhalok, Tern and Phichai.
- NL R4 CS1225 no.113/1 Draft letter to the cities along the way, requesting for facilitating Mong Toon and his opanions partisan in a journey to Chiangmai.
- NL R4 CS1225 no.136/2 Letter to Phraya Phichai, Maung Phichai, on the arrival of the money in substitute of teak logs and copper.
- NL R4 CS1225 no.136/3 Letter to Phisanulok, on the arrival of received teak logs.
- NL R4 CS1227 no.161 Draft Letter to Phaya Phisanulok, Phraya Sukothai, Phraya Sawankalok Phraya Phichai and Phraya Pichit, about Mr.Gertib.
- NL R4 CS 1227 no.24 Draft of the royal instruction for Phra Sayamsimanurak.

NL R4 CS 1228 no.334 Draft letter to Phraya Uthai Thani and the deputy chief of Uthai Thani, requiring to provide the vacant land or the paddy field for renting to Mr Piti and other Burmese subjects of Great Britain, in accordance with their convenience.

National Archives of Thailand, Bangkok (NA)

NA R5 M 2.12 Korkai/2 Kamphangphet's dispatches, March RS103 – 2 May RS110.

NA R5 M 2.12 Korkai/4 Nakornsawan's dispatches (January 102-November 106).

NA R5 M 2.12 Korkai/42 Nakornsawan's dispatches box no.3-4 (RE 106-110).

NA R5 M 2.12/4 Nakornsawan's dispatches (January 102-November 106).

NA R5 M 2.12/8 [18] Jameun Chaiphusa considered the robbery cases in Pichit city (12 September 108-18 November 109).

NA R5 M 2.12 Korkai/4 Nakornsawan's dispatches (March 102-November 106).

NA R5 M 48/5 Official proclamation of Ministry of Interior, Mueng Tak (5 April 109-14 April 111).

NA R5 RMS/1 CS1237-1238 no. 2 Letter of the city government of Maung Nakhonthai, Nakhonchum, Dansai, Phukrang, Loei, to Maung Kantao, aung Phetchaboon, the governor of Maung Phichai, the protectorate of Maung Pakhaungnongkhai, about the request of Phraya Phitsanulok to resettle the people of Dansai, Phukhrang to Maung Pakhaung, Maung Kantao.

NA R5 RMS/1 CS1237-1238 no. 3 Dispatch to Phraya Sukhothai, requesting to acquisition of rice from people in Sukhothai and transfer to Phichai.

- NA R5 RMS/1 CS1237-1238 no. 55 Letter to Nampad, Pakhueng, and Keantaw, requesting to stock rice for official services,
- NA R5 RMS Vol.2 CS 1239-1242 no.4 Maung Nakornsawan, reporting of Nai Imm's lawsuit, who claim himself a Dutch subject and alleged Phra Yodmuengkhang.
- NA R5 RMS Vol.2 CS1239-1242 no.7 Maung Nakornsawan, A case of Nai Imm, an employee of an subject of Dutch, was robbed and injured.
- NA R5 RMS Vol.2 CS 1239-1242 no.99 The Flag case, Mr.David Michigel American Consul requested to arrest trading ship, except the ships in the consulate services, displayed fake Americanflag.
- NA R5 RMS Vol.17 CS1249 no.110 Maung Phisanulok, requesting to release Umdang Soon, Luang Chiyot's wife back to her home, in preventing her to pick a quarrel with the labors.
- NA R5 RMS Vol.27 CS 1250 no.790 Muang Sawankalok, requesting send Luang Phakdiphubeth and the debtors to Phraya Sukhothai and Ja Reangnganrudrad for the arraignment in the case of Amdaeng Somboon and Amdaeng Puk.
- NA R5 RMS vol. 27 CS 1250 no.791 Muang Phichai, order to capture Laung Phakdibhubet, the assistance and the debtors of Amdaeng Somboon and Amdaeng Puk.
- NA R5 RMS Vol.51 CS 1253 no.44 Muang Sawankalok, suggest to inspect the case of Amdaeng Somboon and her debtors or send the case to Bangkok court.
- NA R5 RMS/11 CS 1248 no.114 Muang Sawankalok, ordering to proceed the lawsuit between Nai Royphupheew, Jeen Tankim, Jeen Yong Seng, about teak logs and asset robbery.
- NA R5 RMS/2 CS 1239-1242 no.220 Mong Keang, the British subject trader, in his acquiring of the cattle, horses and elephants, in northern

principles was robbed by his employees during his short visit to Ban Huayrong for elephant trade as was informed by Kamnan Muang Pichit

NA R5 RMS/9 CS 1247 no.98 Muang Sukhothai, requiring of delivering 95 teak logs to Jeen Tansungim, the French Subject, in the case of seized logs in Muang Sukhothai.

Books and Thesis

Chantarochanee, K. (1991). *Economic change in the northern provinces during the early Ratanakosin period 1782-1851*. (Master's thesis), Chulalongkorn University, Bangkok.

Damrong Rachanuphap, Prince, Son of Mongkut, King of Siam. (1972, April 2). *The Aspects of Ancient Siamese Government*. The Cremation Volume of Mr. Panchit Aneckwanich at Thepssirintravat Temple.

Eoseewong, N. (1976). Prince Damrong Rajanubhab and Arnold Toynbee. In *History and Thai Historians* (pp. 208-244). Bangkok: The Social Sciences and Humanities Textbooks Foundation.

Eoseewong, N. (1980). *History of Bangkok in the Ayuttaya chronicle*. Bangkok: Thai Khadi Research Institute, Thammasat University.

Eoseewong, N. (2005). *Pen & Sail: Literature and History in Early Bangkok*. Chiang Mai: Wilkworms.

Kasetsiri, C., & Sawasdsri, S. (Eds.). (1975). *History and Thai Historian*. Bangkok: The Social Sciences and Humanities Textbooks Foundation.

Kasetsiri, C., & Sawasdsri, S. (Eds.). (1976). *Historical Philosophy*. Bangkok: The Social Sciences and Humanities Textbooks Foundation.

Mead, K. K. (2004). *The Rise and Decline of Thai Absolutism*. London: Routledge.

- Mektrairat, N. (1992). *The Siamese Revolution 1932*. Bangkok: The Social Sciences and Humanities Textbooks Foundation.
- Na Chiangmai, S. (1995). *Center and trad route in Lanna during 1296-1899*. (Master's thesis). Chiangmai University, Chiang Mai.
- Rajchagool, C. (1994). *The Rise and Fall of the Thai Absolute Monarchy: Foundations of the Modern Thai State from Feudalism to Peripheral Capitalism*. Bangkok: White Lotus.
- Ruangsr, W. (2013). *Border Trade and the Transformation of State in the Hinterland of Peninsula Southeast Asia from 19th Century to Early 20th Century*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Sakul-leaw, N. (2009). *Socio-Economic Change and Thai Politics After the Second World War to the 1957 Coup*. (Master's thesis), Chiang Mai University, Chiang Mai.
- Sakul-leaw, N. (2016). Way of life of commoners in northern principalities and the Foundation of the Modern State in Siam. In A. Sattayanurak (Ed.), *The change of Humaninties in the changing World*. Bangkok: Siam Parithat.
- Sattayanurak, A. (1987). *The transformation of historical consciousness and the changes in Thai society from the reign of King Mongkut to 1932 A.D.* . (Master's thesis), Chulalongkorn University, Bangkok.
- Wisahrom, S. (2016). *People's history of Thai Society in the Early Nation State Period, 1932-1947*. (Master's thesis). Chiangmai University, Chiang Mai.

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดคงคาราม ราชบุรี

องค์ประกอบและหลักการออกแบบเพื่อสื่อสารทุนทางวัฒนธรรม ของจังหวัดราชบุรี

Elements and Design Principles for Communication of
Cultural Capital of Ratchaburi Province

พงษ์ธร เครือฟ้า¹

Phongsathorn Khruaefa

E-mail: attie.familiaridea@gmail.com

อารยะ ศรีกัลยานบุตร²

Araya Srikanlaynabuth

Received: September 17, 2019

Revised: January 29, 2020

Accepted: January 29, 2020

¹ นิสิตปริญญาเอก ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอนุมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Doctoral student, Doctor of Arts Degree Creative Arts Program Faculty of Fine Arts
Chulalongkorn University.

² รองศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Associate Professor Faculty of Fine Arts Chulalongkorn University.

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษาวิจัยเรื่องการออกแบบเรขศิลป์สำหรับงานอีเวนต์โดยประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรม โดยใช้จังหวัดราชบุรีเป็นกรณีศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อระบุทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรีและหาวิธีการออกแบบองค์ประกอบหลักการทางเรขศิลป์สำหรับงานอีเวนต์โดยประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรี การดำเนินงานวิจัยเป็นการศึกษาวรรณกรรมสังเคราะห์ข้อมูลและการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ ทำให้สามารถระบุทุนทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า มีทุนวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง, ด้านงานช่างฝีมือดั้งเดิม, ด้านพิธีกรรม, ด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โดยสามารถเทียบจำแนกมาได้จาก หนึ่งใหญ่วัดখনอน, หอผ้าชิ้นตั้นจก, บันโองม้งกร, แห่ข้าวแช่, สะบ้ามอญ, วัดมหาธาตุวรวิหาร, วัดถ้ำฤๅษีเขาญ, วัดอรัญญิกาวาส, วัดคงคาราม, โบราณสถานโกสินารายณ์ จากที่มาของทุนนำผลไปแปรเปลี่ยนเป็นองค์ประกอบหลักการทางเรขศิลป์ สร้างเครื่องมือวิจัยและเกณฑ์การสอบถามกับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเรขศิลป์ประกอบด้วย รูปแบบการออกแบบ, แรงจูงใจ, ประเภทของสี, รูปร่างรูปทรง ที่มีความจำเป็น จากการวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏ จึงได้ผลของงานวิจัยออกมาเป็นองค์ประกอบหลักการในการออกแบบที่สอดคล้องกับการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรีประกอบไปด้วย 10 ชุดคำตอบวิธีการออกแบบ สำหรับนำไปใช้ในการออกแบบเรขศิลป์สำหรับนักจัดอีเวนต์ต่อไป

คำสำคัญ: ทุนทางวัฒนธรรม, ออกแบบเรขศิลป์, อีเวนต์

Abstract

This research is part of the results of the study on graphic design for events applying cultural capital of Ratchaburi province. The research aimed to identify the cultural capital of Ratchaburi province and find out how to create the main elements of graphic design for events. The study was conducted by reviewing literature, synthesizing gained data, and interviewing the experts in graphic design. The findings revealed that Ratchaburi province consisted of several aspects of cultural capitals: performance, traditional craftsmanship, rite, archeological site, antique,

art and artifact. The mentioned aspects of the cultural capitals were comparatively classified from a shadow play called “Nung Yai” at Wat Khanon, traditional art of “Pha Teen Jok” weaving, glazed water jar with dragon pattern, Mon’s tradition of Khao Chae, Wat Mahathat Worawihan, Wat Tham Ruesi Khao Ngu, Wat Aranyikawas, Wat Khongkharam, Kosi Narai Historical Site. The data gained were transformed into principal components of graphic design which were categorized into style, appeals, color schemes, and shape. Then, they were used to create research instruments as well as the criteria of interview questions conducted with the experts in graphic design. In addition, according to the analysis of the cultural capitals found in Ratchaburi province, the results could lead to the creation of main principles of graphic design corresponding to the application of cultural capitals of Ratchaburi province which consisted of 10 sets of graphic design process that could be used for further events.

Keywords: cultural capital, graphic design, events

บทนำ

จังหวัดราชบุรีนั้นได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยทวารวดีเป็นประการสำคัญ ซึ่งในอดีตเป็นเมืองทำการค้าทำให้เกิดพัฒนาการตั้งแต่สมัยทวารวดี สุโขทัย อยุธยา จวบจนรัตนโกสินทร์ ความเป็นเมืองของราชบุรีก็ยังคงอยู่ มีการสะสมทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ในสมัยอยุธยาตอนปลายได้มีการอพยพกลุ่มชาติพันธุ์มาที่เมืองราชบุรี ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เมืองราชบุรีมีความหลากหลาย เพราะเป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำ มีเทือกเขาตะนาวศรีสลับซับซ้อน ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในพื้นที่นี้มากขึ้น จนเกิดเป็นกลุ่มชนกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัดราชบุรีที่ยังปรากฏอยู่ 8 กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วย 1) มอญราชบุรี 2) ไชยราชบุรี 3) กะเหรี่ยงราชบุรี 4) เขมรราชบุรี 5) ยวนราชบุรี 6) ไทยพื้นถิ่นราชบุรี 7) ลาวเวียงราชบุรี 8) จีนราชบุรี ล้วนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ทั้งทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตน

กลุ่มชนที่น่าจะเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมในยุคแรกเริ่มคือ กลุ่มชนไทยพื้นถิ่นโพหัก ในช่วงอาณาจักรทวารวดีและกลุ่มชนเขมร (ขอม) ซึ่งอารยธรรมขอม นักวิชาการไทย

ยอมรับว่าอาณาจักรเจนละของขอมเรืองอำนาจในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเรื่อยไปจนถึงประเทศกัมพูชาก่อนที่จะเกิดการรวมอำนาจจนสร้างบ้านเมืองเป็นอาณาจักรสุโขทัย และรักษาอำนาจเรื่อยมาจนถึงอาณาจักรอยุธยา กลุ่มคนที่น่าจะเข้ามาติดต่การค้าขายและเข้ามาสร้างความเจริญในพื้นที่จังหวัดราชบุรี กลุ่มต่อมาคือ คนจีน เกิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์ผ่านการแต่งงานของกลุ่มชนทั้ง 3 กลุ่มในช่วงเวลาดังกล่าวจนถึงสมัยอาณาจักรอยุธยาตอนกลาง กลุ่มชาติพันธุ์มอญเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดราชบุรี โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ติดกับจังหวัด กาญจนบุรี ในลักษณะการถูกกวาดต้อนในการทำสงครามระหว่างไทยกับพม่า รามัญ เมื่อถึงช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย กลุ่มชนที่ถูกกวาดต้อนจากการทำสงครามโดยบุคคลที่รู้จักในชื่อหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรีหรือ ลั่นเกล้ารัชกาลที่ 1 เป็นผู้บัญชาการรบ ทำให้กลุ่มชนที่เป็นชาวลาวเวียง ไทยวน กะเหรี่ยง เขมร (จากเมืองพระตะบอง) และไทยโซ่งเข้ามาในลักษณะครอบครัวในพื้นที่จังหวัดราชบุรี สระบุรี และเพชรบุรี (Luealamai, 2004) และจากการศึกษาวิจัยของ (Jindamaneerojana, 1993) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ลุ่มน้ำแม่กลอง บ้านโป่ง บ้านเจ็ดเสมียน จังหวัดราชบุรี โดยมุ่งเน้นศึกษาประวัติศาสตร์จากภายใน เฉพาะเรื่องราวของคนท้องถิ่นที่ไม่ปรากฏในเอกสารส่วนกลาง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า จากความอุดมสมบูรณ์ของลุ่มน้ำแม่กลอง และการเป็นเส้นทางการค้าขายทั้งภายในและภายนอก ทำให้กลุ่มคนต่าง ๆ ทั้งกลุ่มคนมอญ ลาว เขมร ไทยวน กะเหรี่ยงและจีนอพยพเข้ามาอยู่บริเวณนี้ตั้งแต่สมัยทวารวดี ลพบุรี อยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ จะเห็นได้ว่าจากการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองราชบุรีจะพบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองที่โดดเด่นดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งปัจจุบันวัฒนธรรมดังกล่าวยังคงอยู่บางส่วนทำให้เป็นต้นทุนวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรีในการบอกเล่าเรื่องราว ดังนั้นผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของทุนวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายที่ยังคงอยู่และบางส่วนกำลังถูกกลืนเลือน มาส่งเสริมอัตลักษณ์ของจังหวัดราชบุรีโดยประยุกต์ใช้ทุนวัฒนธรรม

ความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรม คือ สายใยของความหมายที่ถักทอขึ้นในตัวมนุษย์ การวิเคราะห์วัฒนธรรมจึงไม่ใช่การวิเคราะห์หากฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยการทดลองแบบวิทยาศาสตร์กายภาพแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการเสาะหาความหมายและการตีความหมายเพื่อค้นหาคุณค่าที่แท้จริงของวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่เป็น

พลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม ชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ เหมือนเช่นแมงมุมที่เป็นตาข่าย เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงเป้าหมายที่เป็นความต้องการของวัฒนธรรม โดยทุนวัฒนธรรมดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลง ผกผันไปตามการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ในยุคสมัยต่าง ๆ (Rabibhadana, 2008) ซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรม (Ministry of Thai Culture, 2016) ได้แบ่งทุนวัฒนธรรมเป็น 7 ประเภทดังนี้ 1) ภาษา 2) วรรณกรรมพื้นบ้าน 3) ศิลปะการแสดง 4) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 7) กีฬา ภูมิปัญญาไทย โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์ทุนวัฒนธรรมจากกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดราชบุรี โดยเลือกศึกษาทุนวัฒนธรรมตั้งแต่สมัยทวารวดีจนถึงรัตนโกสินทร์ เพื่อนำมาศึกษาวิจัยครั้งนี้

จากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ร่างกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ 20 ปี ด้านวัฒนธรรม ตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี กรอบทิศทางตามนโยบายการพัฒนาสู่ประเทศไทย 4.0 กรอบทิศทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) รวมทั้งข้อคิดเห็นจากสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรม และบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ดังนั้น จังหวัดราชบุรี จึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี 4 ปี (2561-2564) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ที่ส่งเสริมและพัฒนาเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยว พัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์สังคมที่บูรณาการศิลปะ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว เชิงนันทนาการ และเชิงเกษตรสู่ความมั่นคงอย่างยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาจะเป็นสองรูปแบบ ดังนี้ 1. พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์มรดกไทยหัวใจแผ่นดิน (เมืองคูบัว) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (สวนผึ้ง, จอมบึง, บ้านคา, บางแพ) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวิถีไทยวิถีถิ่นสายน้ำ (ดำเนินสะดวก, วัดเพลง) ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนไทยดั้งเดิม (บ้านโพหัก, ไทยพูนถิ่น) 2. พัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มเป้าหมายคนรุ่นใหม่วัยทำงาน เพื่อเน้นกิจกรรมการพักผ่อนในเชิงการเรียนรู้สร้างสรรค์

จากยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์จังหวัด และต้นทุนทาง

วัฒนธรรมของจังหวัดที่มีคุณค่าและมีความสำคัญ ประกอบกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดรูปแบบของการจัดกิจกรรมอีเวนต์เกิดขึ้นในจังหวัดมากขึ้น เพราะการจัดกิจกรรมอีเวนต์นั้นสามารถสร้างแรงจูงใจต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน อีกทั้งลักษณะของการจัดงานอีเวนต์ที่ประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ผู้วิจัยได้ศึกษาทุนทางวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรีและใช้เกณฑ์การแบ่งทุนทางวัฒนธรรมของ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ในการนำมาใช้ในการสื่อสารถึงอัตลักษณ์ของจังหวัด โดยการนำทุนไปประยุกต์ใช้นั้น เพื่อหาหลักการองค์ประกอบทางการออกแบบนำชุดเรขศิลป์ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาธุรกิจการค้า กิจกรรมการท่องเที่ยวหรือการจัดอีเวนต์ของจังหวัดราชบุรีให้มีภาพลักษณ์โดดเด่น เช่น งานเทศกาลประจำปี, งานกิจกรรมแข่งขันกีฬา, งานประจำจังหวัด, งานประจำอำเภอหรืองานเทศกาลดนตรี เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เพื่อใช้ในการสื่อสาร ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พัฒนาศักยภาพสินค้าและบริการกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและนานาชาติ โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมสามารถพัฒนาศักยภาพแหล่งศิลปวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย เป็นการสร้างสมดุลระหว่างทุนทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวในบริบทสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและระบุทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อหาแนวทางออกแบบองค์ประกอบทางและหลักการออกแบบเรขศิลป์สำหรับงานอีเวนต์ ที่เหมาะสมกับทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 วิเคราะห์แนวคิดและประเภทของทุนวัฒนธรรม โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ได้แก่ หนังสือ ตำราประวัติศาสตร์จังหวัดราชบุรี งานวิจัยเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี
 - 1.2 ศึกษาแนวคิดและรูปแบบการออกแบบเรขศิลป์สำหรับงานอีเวนต์

โดยการประยุกต์ใช้ทุนวัฒนธรรม โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ได้แก่ อาจารย์ นักวิชาการและนักออกแบบ

1.3 หาเกณฑ์วิธีการนำองค์ประกอบทางเรขศิลป์สำหรับงานอีเอนต์ ที่ประยุกต์ใช้ทุนวัฒนธรรมไปใช้สื่อสารในงานออกแบบสำหรับอีเอนต์

2. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

2.1 ศึกษาข้อมูลประเภทเอกสาร บทความ ตำรา วิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมมาสังเคราะห์

2.2 รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในการสอบถามผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรี ที่ความเชื่อมโยงต่อการบูรณทุนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในจังหวัดราชบุรี

2.3 การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบเรขศิลป์ นักวิชาการ อาจารย์ ในการหาองค์ประกอบและหลักการออกแบบทางเรขศิลป์

3. ขั้นตอนการออกแบบ และสรุปผลการวิจัย

3.1 แนวทางสำหรับการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานจากองค์ประกอบแนวคิดทางเรขศิลป์ ตามแนวคิดทางทฤษฎีของงานวิจัย ออกมาเป็นแนวทางในการสื่อสาร

3.2 การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การปรากฏทุนทางวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการบูรณทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรีนั้น ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิดของทุนทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่แล้วจะมีความสัมพันธ์กันในเรื่องของวิถีชีวิต ความเชื่อ สิ่งที่ยึดถือปฏิบัติ ความเป็นศิลปะนิยม ที่มีมาแต่เดิมสมัยทวารวดี สุโขทัย อยุธยา จวบจนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน ซึ่งสิ่งที่ส่งผลให้ความเป็นเมืองของราชบุรีนั้นยังคงอยู่คือการสั่งสมสะสมความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรมไว้อยู่เป็นอย่างมาก เนื่องจากในสมัยอยุธยาตอนปลายได้มีการอพยพกลุ่มชาติพันธุ์มาที่เมืองราชบุรี ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ของจังหวัดราชบุรีมีความหลากหลายซึ่งประกอบไปด้วย 8 ชาติพันธุ์ด้วยกันคือ ไทยพื้นถิ่นราชบุรี, ไทยเชื้อสายจีน,

ไท-ยวน, มอญ, เขมร, ลาวเวียง, กะเหรี่ยง, ไทดำ (ไทยทรงดำ หรือชาวโซ่ง) ที่ทำให้ส่งผลสำคัญต่อความเป็นมาของทุนทางวัฒนธรรม ทำให้แบ่งทุนวัฒนธรรมทางด้านความต่างนั้นจะไม่ได้มีความแตกต่างกันชัดเจนมากนัก ล้วนเกิดจากสิ่งต่างรอบตัวที่มนุษย์นั้นได้สัมผัส เกิดเป็นมรดกสืบทอดต่อกันมาจนฝังรากลึก ทั้งในส่วนด้านวัตถุ สิ่งที่ต้องจับต้องได้ และด้านจิตใจ สิ่งที่ต้องจับต้องไม่ได้ให้เห็นได้ชัดมากกว่า แต่รับรู้และถือปฏิบัติกันมาเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนในพื้นที่ท้องถิ่นสังคมนั้นว่าดีงาม เกิดเป็นคุณค่าขึ้นมาอย่างมีคุณค่ายิ่ง

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ การรวบรวมศึกษาข้อมูลในส่วนนี้มาจากการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรม เอกสาร ตำรา ที่มีความเกี่ยวข้องสอดคล้องและการสัมภาษณ์ผู้รู้ หลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้มานำมาเปรียบเทียบวิเคราะห์ทั้งสอง โดยหลังจากสกัดข้อมูลด้วยผู้วิจัยเองในเบื้องต้นและได้นำข้อมูลที่ได้นั้นนำไปสัมภาษณ์สอบถามตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี จำนวน 3 ท่าน ในการสัมภาษณ์หาข้อสรุปด้วยการเปรียบเทียบการนิยามทุนทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (Ministry of Thai Culture, 2016) ได้แบ่งทุนวัฒนธรรมเป็น 7 ประเภทดังนี้ 1) ภาษา 2) วรรณกรรม พื้นบ้าน 3) ศิลปะการแสดง 4) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 7) กีฬา ภูมิปัญญาไทย โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ซึ่งมีความเหมาะสมใกล้เคียงมีความสอดคล้องกับบริบทของจังหวัดราชบุรีและประเทศไทยมากที่สุดและจากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญนั้นได้ให้ข้อสรุปไปในทิศทางเดียวกันในการระบุทุนทางวัฒนธรรมที่ยังปรากฏชัดเจนของจังหวัดราชบุรีประกอบด้วย 4 ทุนทางวัฒนธรรมดังนี้

1. ทุนทางวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง
 - 1.1 การแสดงหนังใหญ่วัดขนอน อำเภอโพธาราม
2. ทุนทางวัฒนธรรมด้านงานช่างฝีมือดั้งเดิม
 - 2.1 ภูมิปัญญาการสร้างตัวหนังใหญ่วัดขนอน อำเภอโพธาราม
 - 2.2 ภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นตีนจก ตำบลคูบัว
 - 2.3 ภูมิปัญญาการปั้นโอ่งมังกร เครื่องเคลือบดินเผา อำเภอเมืองราชบุรี
3. ทุนทางวัฒนธรรมด้านแนวทางปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรมและงานเทศกาล
 - 3.1 การประกอบพิธีกรรมการแห่ข้าวแช่ อำเภอบ้านโป่ง

3.2 การเล่นสื่อบ้านอยู่ในเทศกาลสงกรานต์ ตำบลบ้านวัดม่วง อำเภอ บ้านโป่ง

4. ทูทางวัฒนธรรมด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ

4.1 วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง ซึ่งปรากฏพระพุทธรูปพระชัยพุทธ
มหานาค พระปรางค์นาคปรก สะดุ้งมาร ศิลปะสมัยทวารวดี

4.2 วัดถ้ำฤๅษีเขา อำเภอเมือง ซึ่งปรากฏพระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาท
แสดงปางวิตรรกะหรือปางแสดงธรรม-เทศนา มีจารึกอักษรปัลลวะ ระหว่างข้อพระบาท
สร้างขึ้นสมัยทวารวดี

4.3 วัดอรัญญิกาวาส อำเภอเมือง ซึ่งปรากฏพระปรางค์ใหญ่อยู่
ตรงกลางและปรางค์เล็กอยู่บริเวณรอบทั้ง 4 มุม เป็นศิลปะสมัยอยุธยา

4.4 วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม ปรากฏหลักฐานภาพจิตรกรรมฝาผนัง
สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายต่อกรุงธนบุรี

4.5 โบราณสถานโกสินารายณ์ อำเภอบ้านโป่ง ซึ่งปรากฏหลักฐาน
จอมปราสาทเมืองโบราณ สระน้ำศักดิ์สิทธิ์ โบราณวัตถุปูนปั้นพระพุทธรูปพระโพธิสัตว์
อวโลกิเตศวรเปล่งรัศมี เป็นศิลปะการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเขมรกับวัฒนธรรม
ทวารวดี

2. ในการออกแบบองค์ประกอบทางเรขศิลป์สำหรับงานอีเวนต์ เพื่อจะนำ
ประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรี นั้นทางผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูล
แนวคิด เอกสาร วรรณกรรมเกี่ยวกับเรขศิลป์สำหรับงานอีเวนต์ นำมาประกอบเป็นการ
ออกแบบการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบและนักจัดอีเวนต์ทั้งหมด 6
ท่าน ในการสอบถามความคิดเห็นความจำเป็นในส่วนของการออกแบบเรขศิลป์ ที่ต้อง
ใช้ในการจัดอีเวนต์ ทำให้ได้ข้อสรุปที่มีความเห็นตรงกันว่าในการจัดอีเวนต์แต่ละครั้งสิ่ง
ที่จำเป็นต้องมีประกอบไปด้วย 4 ปัจจัยหลัก คือ การใช้แรงจูงใจ (Appeal), การใช้สไตล์
(Style), รูปแบบการใช้สี (Color Schemes) และ การใช้รูปทรง (Shape) หลังจากนั้น
ผู้วิจัยได้ทำการพิจารณาทบทวนวรรณกรรมที่มีความเกี่ยวข้องเทียบเคียงกันสังเคราะห์
ออกมาได้ข้อสรุปดังตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงถึงการสำรวจสังเคราะห์แนวคิดรูปแบบการใช้แรงจูงใจ (Appeal)

Type of Appeals	Onrawan Pilanawat (2011)	Patrice Wimbush (2019)	Bhumika Ratan (2015)	Alethea Middleton (2018)	Nijaz N (2014)	ยอดรวม
1.การใช้ความกลัว (Fear Appeal)	●	●	●	●	●	5
2. การใช้เชิงบวก (Positive Appeal)	●		●	●	●	4
3. การใช้เชิงลบ (Negative Appeal)	●		●			2
4. การใช้อารมณ์ขัน (Humor Appeal)	●	●	●	●	●	5
5. การใช้บุคคล (Personal Appeal)				●	●	2
6. การใช้ความโกรธ (Anger Appeal)	●					1
7. การใช้รางวัล (Rewards Appeal)	●					1
8. การใช้แรงจูงใจ (Motivational Appeal)	●					1
9. การใช้ศีลธรรม (Moral Appeal)			●			1
10. การโน้มน้าวสังคม (Social Appeal)		●		●	●	3
11. การรับรองคุณภาพ (Endorsement Appeal)				●	●	2
12. การใช้ความรู้สึกทางเพศ (Sexual Appeal)		●		●	●	3
13.การใช้ความรู้สึก รัก หลงใหล เสน่หา (Romantic Appeal)				●	●	2
14. การใช้ความหนุ่มสาว (Youth Appeal)				●	●	2
15.การใช้ การผจญภัย ความน่าตื่นเต้น (Adventure Appeal)				●	●	2
16. แสดงถึงความเป็นที่นิยม (Popularity Appeal)				●		1
17. จังหวะดนตรี สร้างความรู้สึก (Musical Appeal)				●	●	2
18. การใช้ความเห็นอกเห็นใจความเข้าใจ (Empathy Appeal)				●	●	2
19. การใช้การแสดงศักยภาพ (Potential Appeal)				●		1
20.การใช้ภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand Appeal)				●	●	2
21.การใช้การแก้ปัญหาด้วยสินค้า (Pain Solution)				●		1
22.การใช้การ ทำให้ดูหายาก มีจำกัด (Scarcity Appeal)		●	●	●	●	4
23. การใช้ข้อมูลเชิงตัวเลข สถิติ (Statistics Appeal)				●	●	2
24. การใช้รางวัลการันตี (Testimonial Appeal)		●	●	●	●	4
25. การใช้การเปรียบเทียบ (Contrasting Appeal)				●		1
26. การใช้แสดงถึงสถานะภาพ (Status Appeal)				●		1
27. การใช้การแสดงถึงความเป็นจริงให้กับตราสินค้า (Transparent Appeal)				●		1
28. การใช้ความสวยงามผลิตภัณฑ์ (Beauty Appeal)		●		●	●	3
29. การใช้ความธรรมดาในความเป็นธรรมชาติ (Natural Appeal)				●	●	2
30. การใช้การแสดงความสูง (Snob Appeal)					●	1
31. การใช้การบอกข้อเสียเพื่อให้อยากปรับปรุง (Less than Perfect Appeal)					●	1
32. การใช้การเล่นคำ (Play on Words)					●	1

หมายเหตุ: การทบทวนของผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ไว้ว่าจะนำทั้ง 32 รูปแบบ
เพื่อทำชุดสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญต่อไป

ตารางที่ 2 ตารางแสดงถึงการสำรวจสังเคราะห์แนวคิดรูปแบบการใช้สไตล์ (Style)

Type of Style	Meg Reid (2019)	Inkbot Design (2019)	99Design (2019)	Infographic Design Team (2018)	RYAN MCCREADY (2019)	ยอดรวม
1. 3D design and Typography	●	●	●	●		4
2. Asymmetrical layouts	●	●				2
3. Art Deco	●	●				2
4. Modern Mid-Century Modern (Bauhaus)	●	●				2
5. The evolution of duotones and gradients	●	●			●	3
6. Warm and moody color palettes for photos	●					1
7. Custom illustrations lighten up	●	●	●	●	●	5
8. Buxom serifs fonts	●	●				2
9. Open compositions	●	●				2
10. Isometric design	●					1
11. Pictogram logos		●				2
12. Mainstream Futuristic Influences		●				1
13. Light and Dark Colour Scheme Variations		●			●	2
14. Colourful Minimalism		●			●	2
15. Experimental Typography		●	●	●	●	4
16. Abstract			●	●		2
17. Clean and minimalist / Minimalism			●	●		2
18. Conceptual Art / Graphic			●	●		2
19. Feminine (ดูเป็นผู้หญิง)			●	●		2
20. Masculine (ดูเป็นผู้ชาย)			●	●		2
21. Fun and playful			●	●		2
22. Geometric			●	●		2
23. Grunge (แนวศิลปะระหว่าง Punk และ Casual)						2
24. Luxurious			●	●		2
25. Flat			●	●		2
26. Organic and natural			●			1
27. Photorealism Illustrations (สมจริง)			●	●		2
28. Professional / corporate			●			1
29. Vintage / Retro			●	●		2
30. Pops of Vivid Colors					●	1
31. Authentic and Genuine					●	1

หมายเหตุ: การทบทวนของผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ไว้ว่าจะนำทั้ง 31 รูปแบบ
เพื่อทำชุดสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญต่อไป

ตารางที่ 3 ตารางแสดงถึงการสำรวจสังเคราะห์แนวคิดรูปแบบการใช้สี (Color Principles)

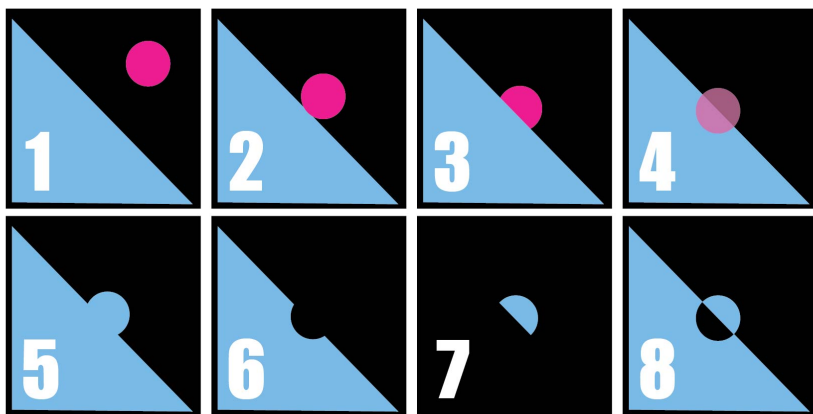
Type of Color Principles	Janie Kliever (2019)	Worrapob Parboonpasent (2015)	Mihir Potkar (2014)	JANET L. FORD SHALLBETTER (2013)	Gareth David (2018)	ยอดรวม
1. สีหลัก (Primary)			●	●	●	3
2. สีรอง (Secondary)			●	●	●	3
3. สีตติยภูมิ (Tertiary Color)				●	●	2
4. สีเดียว (Monochromatic)	●	●	●	●	●	5
5. สีใกล้เคียง (Analogous)	●	●	●	●	●	5
6. สีคู่ตรงข้าม (Complementary)	●	●	●	●	●	5
7. สีใกล้เคียงสีคู่ตรงข้าม (Split-complementary)	●	●	●	●	●	5
8. สีสมมูลสามเหลี่ยมในวงล้อสี (Triadic)	●	●	●	●	●	5
9. สีตัดกันของคู่สีตรงข้าม (Rectangular Tetradic, Double-Complementary)	●	●	●	●	●	5

หมายเหตุ: การทบทวนของผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ไว้ว่าจะนำทั้ง 9 รูปแบบ เพื่อทำชุดสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญต่อไป

ในส่วนของการใช้รูปร่างและรูปทรง (Shape) ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดพื้นฐานของการออกแบบในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของรูปร่าง (Lundgren, 2018) เป็นการออกแบบที่ใช้จุดเส้นระนาบพื้นที่สี่เหลี่ยมและพื้นผิว หลักการออกแบบและหลักการทางทัศนศิลป์ล้วนสร้างขึ้นโดยใช้อ็องค์ประกอบเหล่านี้เป็นตัวช่วย ด้วยลักษณะของเส้นรูปร่างสี่เหลี่ยมและพื้นผิวถูกจัดเรียงในพื้นที่ที่กำหนดวางตำแหน่งที่จุดต่าง ๆ โดยอาศัยระนาบของการมองเห็นซึ่งมีสัมพันธ์กับกันและกันและต่อเนื่องพื้นที่การออกแบบทั้งหมด

ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่นักออกแบบนำไปใช้กับหลักการจัดวางรูปร่างเพื่อเกิดความความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน พื้นที่การออกแบบหรือที่เรียกว่า (Space) ออกมาได้อย่างมีความหมาย ลักษณะความสัมพันธ์ของรูปร่างเหล่านี้ช่วยให้เราสร้างและทำความเข้าใจพื้นที่รูปร่างรูปทรงของรูปแบบ และสามารถรวมกันได้อย่างหลากหลายวิธี ซึ่งหลักการนี้มีความครอบคลุมสอดคล้องกับหลักการจัดวางองค์ประกอบศิลป์มากที่สุด ด้วยการใช้วิธีการสำคัญทั้ง 8 วิธีการด้วยกัน คือ 1) การแยกออก (Detached), 2) การแตะสัมผัส (Touching), 3) การเหลื่อมทับกัน (Overlapped), 4) การแทรกซึม (Interpenetration), 5) การรวมเป็นผืนแผ่นเดียวกัน (United), 6) การลบ (Subtraction),

7) การตัดตามสิ่งที่ขวาง (Intersection), 8) การทับซ้อนแบ่งแยก (Division) ปรากฏ
 ดังภาพประกอบ ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวคิดพื้นฐานการออกแบบในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์
 ของรูปร่างของ Alvalyn Lundgren
 ที่มา: ออกแบบเรียบเรียงใหม่โดยผู้วิจัย

ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบเรขศิลป์เหล่านี้ออกแบบชุดแบบสอบถามจำนวน 10 ชุด จาก 10 บริษัทที่พบ ซึ่งประกอบไปด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับการแสดงและการสร้างหนังใหญ่วัดขนอน อำเภอโพธาราม, ภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นตีนจก ตำบลคูบัว, ภูมิปัญญาการปั้นโอ่งมังกร เครื่องเคลือบดินเผา อำเภอเมืองราชบุรี, พิธีกรรมการแห่ข้าวแช่ อำเภอบ้านโป่ง, การเล่นสะบ้ามอญ ตำบลบ้านวัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง, วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง, วัดถ้ำฤๅษีเขาสูง อำเภอเมือง, วัดอรัญญิกาวาส อำเภอเมือง, วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม, โบราณสถานโกสินารายณ์ อำเภอบ้านโป่ง ในการเก็บข้อมูลผู้เชี่ยวชาญแบบจำเพาะเจาะจงทางด้านกราฟิกดีไซน์ (Graphic Designer) นักวิชาการอาจารย์มหาวิทยาลัยที่สอนในสาขาวิชาเกี่ยวกับการออกแบบเรขศิลป์ และนักออกแบบจัดการอีเวนต์ (Creative Event Design) จำนวนรวม 11 ท่าน ผลปรากฏสรุปตามตารางดังนี้

ตารางที่ 4 ผลสรุปคำตอบค่าร้อยละสูงสุดจาก 10 สถานที่ ที่มีบริบททางวัฒนธรรม
ตอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 ท่าน

ชุดแบบสอบถาม สถานที่ 10 บริบททางวัฒนธรรม	ผลค่าเฉลี่ยสูงสุดของ การใจแรงจูงใจ (Appeal)	ผลค่าเฉลี่ยสูงสุดของ การใช้สไตล์ (Style)	ผลค่าเฉลี่ยสูงสุดของ การใช้รูปแบบของสี (Color Principles)	ผลค่าเฉลี่ยสูงสุดของ การใช้รูปทรง (Shape)
1. การแสดงและการสร้างหนังใหญ่วัดขุนอิน อำเภोधราราม	ร้อยละ 100 จากการใช้การทำให้อุ หยาบ มีจำกัด (Scarcity Appeal)	ร้อยละ 81.8 จาก Light and Dark Colour Scheme Variations	ร้อยละ 72.7 จากใช้สีใกล้เคียง (Analogous)	ร้อยละ 81.8 การแยกออก (Detached)
2. ภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นต้นจาก ตำบลคูบัว	ร้อยละ 100 จากการใช้ความ สวยงามผลิตภัณฑ์ (Beauty Appeal)	ร้อยละ 81.8 Open compositions, Feminine และ Geometric	ร้อยละ 100 จากการใช้สีตติยภูมิ (Tertiary Color)	ร้อยละ 72.7 การแตะสัมผัส (Touching) และ การทับซ้อนแบ่งแยก (Division)
3. ภูมิปัญญาการปั้นโถ้มังกร เครื่องเคลือบ ดินเผา อำเภอมืองราชบุรี	ร้อยละ 90.9 จากการใช้เชิงบวก (Positive Appeal) และ การใช้การแสดง ศักยภาพ (Potential Appeal)	ร้อยละ 100 3D design and Typography	ร้อยละ 100 จากการใช้สีใกล้เคียง (Analogous)	ร้อยละ 63.6 การแตะสัมผัส (Touching)
4. การประกอบพิธีกรรมการแห่ข้าวแช่ อำเภอบ้านโป่ง	ร้อยละ 90.9 จากการใช้เชิงบวก (Positive Appeal)	ร้อยละ 90.9 Organic and natural	ร้อยละ 100 จากการใช้สีตติยภูมิ (Tertiary Color)	ร้อยละ 81.8 การแยกออก (Detached)
5. การเล่นละเล่นมอญ ตำบลบ้านวัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง	ร้อยละ 100 จากการใช้เชิงบวก (Positive Appeal) และการใช้ความหนุ่มสาว (Youth Appeal)	ร้อยละ 81.8 Fun and playful	ร้อยละ 81.8 จากการใช้สีตติยภูมิ (Tertiary Color)	ร้อยละ 100 การแตะสัมผัส (Touching)
6. วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอมือง	ร้อยละ 100 จากการใช้เชิงบวก (Positive Appeal)	ร้อยละ 63.6 3D design and Typography, Buxom serifs fonts และ Vintage / Retro	ร้อยละ 81.8 จากใช้สีใกล้เคียง (Analogous)	ร้อยละ 90.9 การแตะสัมผัส (Touching)
7. วัดถ้ำฤๅษีเขางู อำเภอมือง	ร้อยละ 90.9 เชิงบวก (Positive Appeal), การใช้ความ ธรรมดาในความเป็น ธรรมชาติ (Natural Appeal) และ การผจญภัย ความน่าตื่นเต้น (Adventure Appeal)	ร้อยละ 81.8 Conceptual Art / Graphic	ร้อยละ 81.8 การใช้สีเดียว (Monochromatic)	ร้อยละ 90.9 การแยกออก (Detached) และ การแตะสัมผัส (Touching)
8. วัดอรุณกาวาส อำเภอมือง	ร้อยละ 100 จากการใช้เชิงบวก (Positive Appeal)	ร้อยละ 81.8 Clean and minimalist / Minimalism	ร้อยละ 81.8 จากใช้สีใกล้เคียง (Analogous)	ร้อยละ 90.9 การแยกออก (Detached)
9. วัดคงคาราม อำเภोधราราม	ร้อยละ 90.9 เชิงบวก (Positive Appeal) และ การใช้ศีลธรรม (Moral Appeal)	ร้อยละ 72.7 Art Deco	ร้อยละ 100 จากการใช้สีตติยภูมิ (Tertiary Color)	ร้อยละ 81.8 การแยกออก (Detached)
10. โบราณสถานโกสินารายณ์ อำเภอบ้านโป่ง	ร้อยละ 81.8 จากการใช้เชิงบวก (Positive Appeal)	ร้อยละ 81.8 Conceptual Art / Graphic	ร้อยละ 81.8 จากใช้สีใกล้เคียง (Analogous)	ร้อยละ 81.8 การแยกออก (Detached)

หมายเหตุ: ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ไว้ว่าผลร้อยละที่มีค่าสูงสุดในกลุ่มคำตอบ
จะนำไปใช้ในงานออกแบบ

สรุปผลการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์นั้น ทำให้ได้ข้อสรุปผลไปในทิศทางเดียวกันทำให้สามารถระบุทิศทางวัฒนธรรมที่มาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในจังหวัดราชบุรีประกอบด้วย 4 ทิศทางวัฒนธรรม คือ ทิศทางวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดง, ทิศทางวัฒนธรรมด้านงานช่างฝีมือดั้งเดิม, ทิศทางวัฒนธรรมด้านแนวทางปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรมและงานเทศกาล, ทิศทางวัฒนธรรมด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ซึ่งปรากฏอยู่ใน 10 บริบทสถานที่ด้วยกัน หนึ่งใหญ่วัดขนอน, ทอผ้าขึ้นตีนจก, การปั้นโอ่งมังกร, การแห่ข้าวแช่, สะบ้ามอญ, วัดมหาธาตุวรวิหาร, วัดถ้ำฤๅษีเขางู, วัดอรัญญิกาวาส, วัดคงคาราม, โบราณสถานโกสินารายณ์

ข้อสรุปผลการวิจัยในส่วนของหลักในการจัดอีเอนต์ที่ต้องนำไปใช้ในการออกแบบมีส่วนประกอบ 4 ปัจจัยหลักด้วยกันซึ่งผลจากการสังเคราะห์วรรณกรรมทำให้ผู้วิจัยพบว่า การใช้แรงจูงใจ (Appeal) ปรากฏ 32 ประเภท, การใช้สไตล์ (Style) ปรากฏ 31 ประเภท, การใช้รูปแบบของสี (Color Principles) ปรากฏ 9 ประเภท และ การใช้รูปทรง (Shape) ปรากฏ 31 ประเภท ในส่วนของการสรุปผลการเก็บข้อมูลผู้เชี่ยวชาญแบบจำเพาะเจาะจงทางด้านการออกแบบเรขศิลป์ 11 ท่าน ทำให้ได้ข้อสรุปผลการวิจัยจากองค์ประกอบหลักการในการออกแบบที่สอดคล้องกับทิศทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรีจะประกอบด้วย 10 รูปแบบในการไปใช้ในการออกแบบเรขศิลป์สำหรับอีเอนต์ดังนี้

1. การแสดงและการสร้างหนึ่งใหญ่และการทำหนึ่งใหญ่วัดขนอน อำเภอบัวชุม ผลิตสรุปเป็นการใช้แรงจูงใจ ร้อยละ 100 ควรใช้วิธีการทำให้ดูหายากมีจำกัด, การใช้สไตล์ ร้อยละ 81.8 ควรใช้แบบ Light and Dark Colour Scheme Variations, รูปแบบของการใช้สี ร้อยละ 72.7 ควรใช้สีใกล้เคียง และลักษณะการใช้รูปทรง ร้อยละ 81.8 ควรใช้การแยกออก

2. ภูมิปัญญาการทอผ้าขึ้นตีนจก ตำบลคูบัว ผลิตสรุปเป็นการใช้แรงจูงใจ ร้อยละ 100 ควรใช้วิธีการใช้ความสวยงามผลิตภัณฑ์, การใช้สไตล์ ร้อยละ 81.8 ควรใช้แบบ Open compositions, Feminine และ Geometric, รูปแบบของการใช้สี ร้อยละ 100 ควรใช้สีตัดยภูมิ และลักษณะการใช้รูปทรง ร้อยละ 72.7 ควรใช้วิธีการแตะสัมผัสและการทับซ้อนแบ่งแยก

3. ภูมิปัญญาการปั้นโอ่งมังกร เครื่องเคลือบดินเผา อำเภอเมือง ผลสรุปเป็นการใช้แรงงูใจ ร้อยละ 90.9 ควรใช้วิธีการใช้เชิงบวก และการใช้วิธีการแสดง ศักยภาพ, การใช้สไตล์ ร้อยละ 100 ควรใช้แบบ 3D design and Typography, รูปแบบของการใช้สี ร้อยละ 100 ควรใช้สีใกล้เคียง และการใช้รูปทรง ร้อยละ 63.6 ควรใช้วิธีการแกะสลัก

4. การประกอบพิธีกรรมการแห่ข้าวแช่ อำเภอบ้านโป่ง ผลสรุปเป็นการใช้แรงงูใจ ร้อยละ 90.9 ควรใช้วิธีการใช้เชิงบวก, การใช้สไตล์ ร้อยละ 90.9 ควรใช้แบบ Organic and natural, รูปแบบของการใช้สี ร้อยละ 100 ควรใช้สีใกล้เคียง และลักษณะ การใช้รูปทรง ร้อยละ 63.6 ควรใช้วิธีการแกะสลัก

5. การเล่นสละบ้ามอญ ตำบลบ้านวัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง ผลสรุปเป็นการใช้แรงงูใจ ร้อยละ 100 ควรใช้วิธีการใช้เชิงบวกและการใช้ความสนุกสนาน, การใช้สไตล์ ร้อยละ 81.8 ควรใช้แบบ Fun and playful, รูปแบบของการใช้สี ร้อยละ 81.8 ควรใช้สีตัดตยภูมิ และลักษณะการใช้รูปทรง ร้อยละ 100 ควรใช้วิธีการแกะสลัก

6. วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง ผลสรุปเป็นการใช้แรงงูใจ ร้อยละ 100 ควรใช้วิธีการใช้เชิงบวก, การใช้สไตล์ ร้อยละ 63.6 ควรใช้แบบ 3D design and Typography, Buxom serifs fontsและVintage / Retro, รูปแบบของการใช้สี ร้อยละ 81.8 ควรใช้สีใกล้เคียง และลักษณะการใช้รูปทรง ร้อยละ 90.9 ควรใช้วิธีการแกะสลัก

7. วัดถ้ำฤๅษีเขาสูง อำเภอเมือง ผลสรุปเป็นการใช้แรงงูใจ ร้อยละ 90.9 ควรใช้วิธีการใช้เชิงบวก, การใช้ความธรรมดาในความเป็นธรรมชาติ และการผจญภัย ความน่าตื่นเต้น, การใช้สไตล์ ร้อยละ 81.8 ควรใช้แบบ Conceptual Art / Graphic, รูปแบบของการใช้สี ร้อยละ 81.8 ควรใช้สีเดียว และลักษณะการใช้รูปทรง ร้อยละ 90.9 ควรใช้วิธีการแยกออกและการแกะสลัก

8. วัดอรุณกาวาส อำเภอเมือง ผลสรุปเป็นการใช้แรงงูใจ ร้อยละ 100 ควรใช้วิธีการใช้เชิงบวก, การใช้สไตล์ ร้อยละ 81.8 ควรใช้แบบ Clean and minimalist/Minimalism, รูปแบบของการใช้สี ร้อยละ 81.8 ควรใช้สีใกล้เคียง และลักษณะการใช้รูปทรง ร้อยละ 90.9 ควรใช้วิธีการแยกออก

9. วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม ผลสรุปเป็นการใช้แรงงูใจ ร้อยละ 90.9 ควรใช้วิธีการใช้เชิงบวกและการใช้ศีลธรรม, การใช้สไตล์ ร้อยละ 72.7 ควรใช้แบบ

Art Deco, รูปแบบของการใช้สี ร้อยละ 100 ควรใช้สีตัดตึยภูมิ และลักษณะการใช้รูปทรง ร้อยละ 81.8 ควรใช้วิธีการแยกออก

10. โบราณสถานโกสินารายณ์ อำเภอบ้านโป่ง ผลสรุปเป็นการใช้แรงจูงใจ ร้อยละ 81.8 ควรใช้วิธีการใช้เชิงบวก, การใช้สไตล์ ร้อยละ 81.8 ควรใช้แบบ Conceptual Art / Graphic, รูปแบบของการใช้สี ร้อยละ 81.8 ควรใช้สีใกล้เคียง และลักษณะการใช้รูปทรง ร้อยละ 81.8 ควรใช้วิธีการแยกออก

อภิปรายผลการวิจัย

1. การรวบรวมศึกษาข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์และสัมภาษณ์สอบถามตรวจสอบข้อมูลสรุปกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี จำนวน 3 ท่าน ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงการสืบทอดและคงอยู่ของทุนทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจและมีความสอดคล้องเทียบกับแนวคิดของ (Throsby, 2001, 46) ได้จำแนกกลุ่มไว้ดังนี้

ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ (Tangible Culture) จัดเป็นประเภททุนทางวัฒนธรรมที่เราสามารถมองเห็นและจับต้องสัมผัสได้อย่างที่ได้ปรากฏในจังหวัดราชบุรี คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดมหาธาตุวรวิหาร วัดถ้ำฤๅษีเขางู วัดอรุณญิกาวาส และ โบราณสถานโกสินารายณ์ ส่วนผลงานทางศิลปะ ภาพเขียน ที่ชัดเจนอย่างวัดคงคาราม ซึ่งมีจิตรกรรมฝาผนัง ทุนวัฒนธรรมอีกความหมายรวมถึงทุนกายภาพหากแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น คือสิ่งประดิษฐ์ อย่างงานฝีมือการปั้นโอ่งมังกร การสร้างตัวหนังสือของวัดขนอน การทอผ้าขึ้นตีนจกของตำบลคูบัว ทุนทางวัฒนธรรมประเภทนี้หากไม่ได้รับการดูแลรักษาก็สามารถสึกหรอ ชำรุดผุพังได้ตามกาลเวลา โดยสิ่งเหล่านี้สามารถให้มูลค่าออกมาในรูปแบบของเงินได้

ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (Intangible Culture) ในที่นี้จัดเป็นประเภททุนวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Nonmaterial Culture) โดยเกิดขึ้นจากการใช้ความคิดออกมาในรูปแบบของทรัพย์สินทางปัญญา คือ ความคิด การยึดถือปฏิบัติความเชื่อ และค่านิยมที่ได้สืบทอดกันมาในกลุ่มชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยังปรากฏ คือ การประกอบพิธีกรรมการแห่ข้าวแช่ และการเล่นส่ำมอญในเทศกาลสงกรานต์ของอำเภอบ้านโป่ง รวมถึงศิลปะการแสดงหนังใหญ่วัดขนอน อำเภोधาทาราม โดยสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถให้มูลค่าในรูปแบบของเงินได้

จากผลของการวิเคราะห์และการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้ข้อสรุปจากทุนวัฒนธรรมที่ปรากฏในจังหวัดราชบุรีนั้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถระบุทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรีนั้นพบว่ามี 4 ทุนวัฒนธรรมที่ปรากฏ และในทั้ง 4 ทุนที่ปรากฏนั้น ผู้วิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 10 บริบทสถานที่แหล่งที่มาของทุนออกมาได้อย่างชัดเจน จากหลากหลายแนวคิดของทุนทางวัฒนธรรมหลังจากได้เทียบเคียงกับทุนวัฒนธรรมทั้ง 7 ประเภท ที่แบ่งไว้โดยกระทรวงวัฒนธรรมไทย ที่มีความสอดคล้องกับบริบทความเป็นไทย

นอกจากนี้ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่าแหล่งที่มาของทุนทางวัฒนธรรมนั้นสามารถปรากฏได้มากกว่า 1 ทุนจากแหล่งที่มาเดียวกันคือ ทุนทางวัฒนธรรมปรากฏที่วัดখনอนหนึ่งใหญ่ นั้นมีทั้งทุนทางศิลปะการแสดงหนังใหญ่และทุนทางด้านงานช่างฝีมือดั้งเดิม ด้วยภูมิปัญญาการสร้างตัวหนังใหญ่ที่เกิดจากการประดิษฐ์ขึ้นซึ่งยังปรากฏในสถานที่เดียวกันที่แสดงให้เห็นและสามารถจับต้องได้อย่างน่าสนใจ

2. จากผลของการสกัดทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรีที่ได้มานั้น มาหองค์ประกอบทางการออกแบบเรขศิลป์จากนักออกแบบและนักจัดอีเวนต์ว่าในการจัดอีเวนต์นั้นควรมีองค์ประกอบใดบ้างที่มีความจำเป็นต่อการออกแบบอีเวนต์ในแต่ละครั้ง ทำให้ผู้วิจัยพบว่าการออกแบบภาพลักษณ์ให้กับงานอีเวนต์ในแต่ละครั้งจะมีส่วนประกอบสำคัญ เช่น การกำหนดแนวคิดของงาน (Concept Idea), อัตลักษณ์องค์กร (Corporate Identity), การใช้ตราสัญลักษณ์เฉพาะงาน (Logo), บุคลิกภาพของงาน (Mood and Tone), การกำหนดชุดสี (Color) สื่อประชาสัมพันธ์ทั้งประเภทสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ (Print and Online Media) เป็นต้น

จากข้อสรุปที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้นนั้นที่ว่าในการใช้หลักการองค์ประกอบทางการออกแบบเพื่อใช้ในการจัดอีเวนต์แต่ละครั้งจากการวิเคราะห์ นำมาสกัดข้อมูลที่ได้มานั้นผู้วิจัยค้นพบว่าที่จำเป็นต้องมีการหาคำอธิบายองค์ประกอบและหลักการประกอบไปด้วย 4 ปัจจัยหลักและนำมาเป็นส่วนประกอบในการออกแบบเครื่องมือในการวิจัยต่อไป คือ เทคนิคการใช้แรงจูงใจ (Appeal) ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมออกสรุปมาได้จำนวน 32 รูปแบบ, เทคนิคการใช้สไตล์ (Style) ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมสรุปออกมาได้จำนวน 31 รูปแบบ, เทคนิคการใช้รูปแบบของสี (Color Principles) ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมสรุปออกมาได้จำนวน 9 รูปแบบ, เทคนิคการใช้รูปทรง (Shape) ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมสรุปออกมาได้จำนวน 8 รูปแบบ มาด้วยกัน

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์บทบทจนถึงส่วนประกอบที่ได้มานั้นล้วนมีความสำคัญที่จะนำมาใช้ในการกำหนดทิศทางงานออกแบบ ด้วยการออกแบบเครื่องมือวิจัยเป็นชุดแบบสอบถามเพื่อถามผู้เชี่ยวชาญแบบจำเพาะเจาะจงทางด้านการออกแบบเรขศิลป์ (Graphic Designer) นักวิชาการอาจารย์มหาวิทยาลัยที่สอนในสาขาวิชาเกี่ยวกับข้องกับการออกแบบเรขศิลป์ และนักวิชาการจำนวน 7 ท่าน รวมถึงนักออกแบบ (Designer) นักจัดการอีเวนต์ (Creative Event Design) อีก 4 ท่าน จำนวนรวมทั้งหมด 11 ท่าน ในการหาผลคำตอบจากแบบสอบถามคนละ 10 ชุดด้วยกัน ผู้วิจัยนำมาสรุปผลความเห็นของลักษณะองค์ประกอบส่วนประกอบวิธีการและหลักการทางเรขศิลป์ที่มีความชัดเจนในการหาคำตอบที่ได้แสดงตามตารางที่ 4 ข้างต้นนั้น โดยผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ไว้ว่าคำตอบที่มีผลร้อยละที่มีค่าสูงสุดในกลุ่มคำตอบจะนำไปใช้ในงานออกแบบเท่านั้น

วิธีการประยุกต์หลักการองค์ประกอบโดยใช้ทฤษฎีทางวัฒนธรรมกับงานออกแบบเรขศิลป์สำหรับอีเวนต์ โดยทฤษฎีทางวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรีจาก 10 บริบทที่ผู้วิจัยหาได้มานั้น สามารถนำไปพัฒนาและสร้างสรรค์เป็นรูปแบบของเรขศิลป์ผ่านรูปแบบของการกำหนด Design Brief แนวคิดของงาน (Concept Idea), อัตลักษณ์องค์กร (Corporate Identity), การใช้ตราสัญลักษณ์เฉพาะงาน (Logo), บุคลิกภาพของงาน (Mood and Tone), การกำหนดชุดสี (Color Principles) การใช้พื้นที่ของการจัดวาง (Space) สื่อประชาสัมพันธ์ทั้งประเภทสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ (Print and Online Media) จากเนื้อหาของแต่ละบริบท ซึ่งผู้วิจัยให้ความสนใจในการวิจัย เนื่องจากปัจจุบันในพื้นที่ของจังหวัดราชบุรีนั้นได้อยู่ในนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศและในการค้นหาอัตลักษณ์สำหรับการออกแบบเรขศิลป์ในงานอีเวนต์นั้น ยังไม่ได้มีการปรากฏรูปแบบที่ตายตัวทางผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญในการศึกษาทดลองสร้างรูปแบบสำหรับเกณฑ์ในการนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาเป็นผลงานต้นแบบจากทั้ง 4 ทฤษฎีวัฒนธรรมต่อไป

ทั้งนี้ การใช้อัตลักษณ์องค์ประกอบกับการออกแบบเรขศิลป์จะสามารถหาเกณฑ์สำหรับนักออกแบบจัดการอีเวนต์ที่เป็นตัวแทนกลางในการกำหนดรูปแบบตามหลักการ สามารถนำไปใช้ในการแสดงหรือจัดกิจกรรมอีเวนต์ได้ทุกงานกิจกรรม ยกตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยการนำผลสรุปหลักการออกแบบเรขศิลป์ที่ได้จากการแสดงและการสร้างหนังใหญ่และการทำหนังใหญ่วัดขนอน อำเภอโพธาราม มาใช้ในงาน

ออกแบบกิจกรรมงานวังของจังหวัดด้วยการ 1) กำหนดรูปแบบแนวคิด (Concept Idea) เสนอด้วยแนวคิดทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้สึกหาจุดียากมีจำกัดที่ดูมีคุณค่า น่าค้นหา 2) การออกแบบเรขศิลป์ใช้สไตล์ Light and Dark Colour Scheme Variations นำไปปรับใช้สื่ออัตลักษณ์องค์กร (Corporate Identity) ด้วยโทนสีแบบ มีมือและสว้างตัดกันแบบการเล่นหนังใหญ่ลงไปในเรขศิลป์ที่ปรากฏบนตราสัญลักษณ์ ป้ายโฆษณา ลวดลายเสื้อ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น 3) กำหนดรูปแบบของการใช้สีแบบ ไกล่เคียง เพื่อสื่อสารถึงบุคลิกภาพ (Mood and Tone) ของงานอีเวนต์โดยรวมทั้งหมด ของงาน และ 4) แนวทางในการจัดวางภาพประกอบและรูปทรงต่างๆหรือการแสดง การใช้พื้นที่ของการจัดวาง (Space) ใช้ลักษณะการแยกออกจากกันและกัน เป็นต้น จากที่ผู้วิจัยได้เสนอยกตัวอย่างมาแล้วข้างต้น เพื่อให้การออกแบบอีเวนต์ผ่านสู่แนว ความคิดสร้างสรรค์ด้านการออกแบบองค์ประกอบการจัดแสดงงานที่เป็นองค์ประกอบ ทางทุนวัฒนธรรม เพื่อให้ตอบสนองความต้องการแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริม การตลาดให้ได้มากที่สุด ดังเช่น แนวความคิดการจัดแสดงวัฒนธรรม: จากการผลิตของ การมองเห็นแบบร่วมสมัย (Dicks, 2004) ที่เป็นรูปแบบของการส่งเสริม คุณค่าทั้งทาง สังคม ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจและวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะทุนทางวัฒนธรรม หลังจากผู้วิจัย ได้ทดลองลงศึกษาลงไปรายละเอียดจึงค้นพบว่าปัจจัยทุนทางวัฒนธรรมมีเกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์กับ ทุนประเภทอื่นด้วย เช่น ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนมนุษย์ เหล่านี้เป็นต้น การวิจัยในครั้งต่อไปจึงควรมีศึกษาส่วนประกอบของทุนอื่น ๆ เหล่านี้ประกอบอาจทำให้พบประเด็นที่สามารถนำไปใช้ประกอบการออกแบบอื่น ๆ ได้มากขึ้นต่อไป

2. การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรจะมีศึกษาบริบทตามแนวคิดทางกายภาพ ความในการได้เปรียบทางทรัพยากรด้านพื้นที่ (Geographic Identity) ทางด้านเชิง เปรียบเทียบการประยุกต์ทางการออกแบบเรขศิลป์สำหรับอีเวนต์การท่องเที่ยวเฉพาะ พื้นที่ลงไปเพื่อความเหมาะสมในการออกแบบมากยิ่งขึ้น

3. จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี พบว่าการศึกษเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมกับการออกแบบเรขศิลป์ในงานออกแบบ

อีเวนต์ในประเทศไทยยังมีไม่มากนัก ควรต้องศึกษาแนวคิดทางด้านการออกแบบอีเวนต์เชิงวัฒนธรรม (Culture on Display) จากต่างประเทศมาปรับใช้ในวิจัยครั้งต่อไปให้มากขึ้น

4. ในการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดทิศทางสำหรับการหาองค์ประกอบหลักการการออกแบบงานอีเวนต์นั้น ในการนำไปใช้ประกอบตามความเป็นจริงจะมีผลแปรเปลี่ยนไปตามแนวคิด (Concept) ของผู้จัดกิจกรรมงานอีเวนต์ในการนำไปใช้ตามความเหมาะสมแต่ยุคสมัย อีกทั้งควรต้องมีการทบทวนวรรณกรรมประเภทบทความออนไลน์ที่มีความน่าเชื่อถือของนักออกแบบทั้งไทยและต่างประเทศที่มีชื่อเสียงมาเป็นส่วนประกอบเพิ่มเติมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อนำมาประกอบการสร้างเครื่องมือวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นต่อไป

References

- 99Design, (2019). *Visual guide to design styles*. Retrieved May 25, from <https://99designs.com/designer-resource-center/visual-design-styles>
- Dicks, B. (2004). *Culture On Display : The Production of Contemporary Visitability*. Maidenhead, Berkshire, England: McGraw-Hill Education.
- David, G. (2018). *Colour As A Visual Element In Graphic Design*. Retrieved May 20, 2019, from <https://254-online.com/colour-as-a-visual-element-in-graphic-design/>
- Infographic Design Team, (2018). *A Comprehensive Guide to Graphic Design Styles*. Retrieved May 22, 2019, from <https://www.infographicdesignteam.com/blog/guide-to-graphic-design-styles/>
- Inkbot Design, (2019). *Graphic Design Trends You Need to be Aware of in 2019*. Retrieved May 22, from <https://inkbotdesign.com/graphic-design-trends-2019/>
- Janet, L. ; Shallbttter, F. (2013). *COLOR COMBINATIONS*. Retrieved May 20, 2019, from <http://www.worqx.com/color/combinations.htm>

- Jindamaneerojana, S. (1993). *Local history : Baan Pong-Baan Jed Samien*. Bangkok: Faculty of Archeology, Silpakorn University.
- Kliever, J. (2019). *Color Theory*. Retrieved May 20, 2019, from <https://www.canva.com/learn/color-theory>
- Luealamai, S. (2004). Panel data analysis. “Lawa traces in Karen culture, Ratchaburi District, Phetchaburi”. *Local arts and culture in Ratchaburi*. 6(6), 22-30.
- Lundgren, A. (2018). *Design Fundamentals: Understanding Shape Relationships*. Retrieved May 22, 2019, from <https://alvalyn.com/design-fundamentals-understanding-shape-relationships/>
- Mccready, R. (2018). *The 8 Biggest Graphic Design Trends That Will Dominate 2019*. Retrieved May 22, from <https://venngage.com/blog/graphic-design-trends/>
- Ministry of Thai Culture. (2016). *Panel data analysis. 20 year strategic direction framework in culture*. Retrieved February 10, 2018, from <http://www.m-culture.go.th>
- Middleton, A. (2018). *23 Types of Advertising Appeals Most Commonly Used by Brands*. Retrieved May 11, 2019, from <https://visme.co/blog/types-of-advertising-appeals>
- Nijaz, N. (2014). *Types of Advertising Appeals*. Retrieved May 12, 2019, from <https://www.slideshare.net/nijazn/advertising-appeals-37304802>
- Patkar, M. (2014). *Learn the Basics of Color Theory to Know What Looks Good*. Retrieved May 20, 2019, from <https://lifehacker.com/learn-the-basics-of-color-theory-to-know-what-looks-goo-1608972072>
- Parboonpasent, W. (2015). *UNDERSTANDING COLOR SCHEMES, EASY TO COLOR*. Retrieved May 20, 2019, from <https://www.grappik.com/colour-schemes/>

- Pilanowat, O. (2011). *Persuasive Communication*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Rabibhadana, A. (2008). *Culture is meaning: Clifford Geertz Theory*. Bangkok: The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization).
- Ratan, B. (2015). *Types of Advertising Appeals*. Retrieved May 11, 2019, from <https://www.slideshare.net/BhumikaRatan/advertising-appeal-48214576>
- Reid, M. (2019). *The 10 most inspirational graphic design trends for 2019*. Retrieved May 25, from <https://99designs.com/blog/trends/graphic-design-trends-2019/>
- Throsby, C. D. (2001). *Economics and culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wimbush, P. (2019). *Top Five Appeals That Advertisers Use to Sell a Product*. Retrieved May 9, 2019, from <https://smallbusiness.chron.com/top-five-appeals-advertisers-use-sell-product-31373.html>

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย นางสาวเกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร

การพัฒนาอาหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเพื่อหนุนเสริม การท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง

The Participatory Development of Local Food to Support
Cultural-Creative Tourism in Lampang Province

เกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร¹

Ketsanee Sattarattanakhachon

E-mail: ketsanees@gmail.com

สนธิญา สุวรรณราช²

Sonthiya Suwannaraj

กาญจนา คุมา³

Kanchana Khuma

Received: November 18, 2019

Revised: March 7, 2020

Accepted: March 10, 2020

¹ อาจารย์ภาควิชาการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 52100, ประเทศไทย

Lecturer, Tourism and Service Business, Faculty of Management Science, Lampang Rajabhat University, 52100, Thailand

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 52100, ประเทศไทย

Asst.Prof., Faculty of Management Science, Lampang Rajabhat University, 52100, Thailand

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 52100, ประเทศไทย

Asst.Prof., Faculty of Management Science, Lampang Rajabhat University, 52100, Thailand

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อาหารท้องถิ่นและจัดประเภทอาหารประจำท้องถิ่นตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมโดยการมีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอาหารท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ผ่านวิธีการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือประชากรในชุมชนพื้นที่วิจัย 5 อำเภอของจังหวัดลำปาง จำนวน 50 คนได้แก่ อำเภอเกาะคา อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือ และอำเภोगาว โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตการณ์ การจัดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนในท้องถิ่น และการค้นคว้าวิจัยจากเอกสาร ผลการวิจัย พบว่า อาหารท้องถิ่นของชุมชนพื้นที่ 5 อำเภอของจังหวัดลำปางนั้นมีวัตถุดิบในการทำอาหารที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นและแหล่งธรรมชาติ ซึ่งมีทั้งที่ซื้อมาจากตลาดและคนในชุมชนเลี้ยงเองเช่น ไก่ หมู ปลา ทั้งยังมีการนำพืชผักมาเป็นส่วนประกอบในการทำอาหาร โดยพืชผักนั้นนำมาจากผักข้างรั้วบ้านและผักจากป่าตามฤดูกาล เช่น เห็ดถอบ ผักหวาน หน่อไม้ เป็นต้น สำหรับการจัดประเภทอาหารท้องถิ่นนั้นจะมีการแบ่งประเภทตามกรรมวิธีการปรุงตามวิถีดั้งเดิมที่เหมือนกันคือ การแกง การคั่ว การตำ ทำน้ำพริกและการลาบ ทั้งนี้ จากการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้อาหารท้องถิ่น โดยชุมชนใน 5 อำเภอ ได้ร่วมกันเลือกอาหารท้องถิ่นที่มีศักยภาพ เพื่อนำมาพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่นักท่องเที่ยว จำนวน 3 ชนิด คือ แกงแคไก่พื้นบ้าน น้ำพริกน้ำปู และแกงหน่อไม้ โดยขั้นตอนการยกระดับนั้น นักวิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การอนุรักษ์ 2) การประยุกต์ และ 3) การสร้างใหม่ ทำให้ได้มาซึ่งกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัย คือ การให้นักท่องเที่ยวทำอาหารท้องถิ่นร่วมกับชุมชน เป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ใหม่ในการทำอาหารให้กับนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: อาหารท้องถิ่น, การมีส่วนร่วม, การท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to analyze and categorize an authentic local food on a participatory basis. Furthermore, it aimed to develop and create added value for local food to conserve and inherit the unique local food through cultural-creative tourism. The sample of this research was a group of 50 people from 5 districts of Lampang consisting of Khokha District, Muangpan District, Chaehom District, Wangnua District, and Ngao Districts. This participatory action research used in-depth interview, focus group discussion, observation, knowledge sharing activity of local communities, and document research. It was revealed that, for the local food of all 5 districts in Lampang Province, their ingredients could be found easily from local areas and natural resources. Some can be bought in local markets, and some were fed by local people, such as chickens, pigs, and fish. There are some local and seasonal vegetables which were used as food ingredients and could be found in natural surroundings such as puff-ball mushroom, gooseberry leaves, and bamboo shoot. Regarding food preparation, it could be categorized according to the traditional cooking techniques which were currying, roasting, crushing, and making of chili sauce and spicy minced meat salad. From the development and creating added value for local food, the participants from 5 districts agreed to select 3 dishes to add their value, namely mixed local vegetable chicken curry, crab-gravy dip, and bamboo shoot curry. In the developing phase, the researcher applied a local wisdom for creative development concept which consisted of 1) conservation, 2) application, and 3) recreation. As a result, these 3 local dishes led to establish a touristic activity to support area-based tourism which was a local cooking class. In other words, it was a community's participative activity. This activity could create learning and new cooking experience for tourists.

Keywords: local food, participation, cultural-creative tourism

บทนำ

จากแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตามกรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์การสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันกันได้อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประเทศในด้านการท่องเที่ยว จังหวัดลำปางมีการจัดทำยุทธศาสตร์จังหวัดลำปางที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ในประเด็นด้านการท่องเที่ยว คือการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการจัดทำโครงการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัดลำปางด้านการท่องเที่ยว โดยกลยุทธการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สามารถคืนประโยชน์สู่ท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่คำนึงถึงความยั่งยืนเป็นสำคัญ โดยเน้นย้ำถึงความผูกพันของนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนกับผู้ถูกท่องเที่ยว ซึ่งประสบการณ์ที่มาจากการปฏิบัติจริงหรือที่มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดความจดจำ ประทับใจในพื้นที่ของการท่องเที่ยวอื่นๆ โดยในการสร้างสรรค์การท่องเที่ยวนั้นอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ของสถานที่ เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรงผ่านการเรียนรู้ผ่านทางการท่องเที่ยว เช่น การที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสมาพักโฮมสเตย์ในชุมชน พร้อมกับได้เรียนรู้วิถีการประกอบอาหารท้องถิ่น เรียนรู้วิธีการทำอาหารหรือขนมเป็นต้น โดยอาหารเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวหนุนเสริมด้านการท่องเที่ยวและอาหารเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม และสังคม ซึ่งคุณค่าดังกล่าวมองเห็นได้ง่ายในสังคม อาหารประจำถิ่นสามารถเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวจากวัฒนธรรมที่แตกต่างเข้ามาศึกษาเรียนรู้ (Scarpato, 2002) โดย 1 ใน 3 ของค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวทุกวันนี้ใช้ไปกับการรับประทานอาหาร ทำให้ในปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวเชิงอาหารหรือ food Tourism กำลังเป็นที่นิยม ซึ่งการท่องเที่ยวรูปแบบนี้เป็นการเข้าไปเรียนรู้ประสบการณ์อาหารเฉพาะท้องถิ่นเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ที่สืบสาน

ตกทอดเป็นมรดกอาหาร จะเห็นได้อาหารท้องถิ่นสามารถหนุนเสริมด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก (Krishanapakornkit, 2017)

จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดอยู่ทางภาคเหนือมีทั้งสิ้น 13 อำเภอมีวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง รวมทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและทางธรรมชาติอยู่มากมาย อาหารถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชุมชน โดยอาหารท้องถิ่นเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาทั้งเรื่องการหาวัตถุดิบ ตลอดจนการปรุงอาหารอาหาร จะเห็นได้ว่าอาหารท้องถิ่นเป็นวัฒนธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาให้เป็นกิจกรรมหนึ่งในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง ถึงแม้ว่าจะมีการศึกษาเกี่ยวกับอาหารท้องถิ่นแต่ยังขาดการศึกษาวิจัยในเรื่องการพัฒนาอาหารท้องถิ่นเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยการพัฒนาอาหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง โดยมีพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาวิจัย 5 อำเภอคือ อำเภอเกาะคา อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือและอำเภोगาว ซึ่งใช้การต่อยอดอาหารดั้งเดิมเป็นการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น เพิ่มมูลค่าด้วยการประยุกต์อาหารและหาจุดต่างจากการพัฒนาอาหารขึ้นมาใหม่ และพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่ 5 อำเภอของจังหวัดลำปาง โดยยังคงอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมอาหาร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์อาหารท้องถิ่นและจัดประเภทอาหารประจำท้องถิ่นตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมโดยการมีส่วนร่วม
2. เพื่อพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอาหารท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ผ่านวิถีการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม

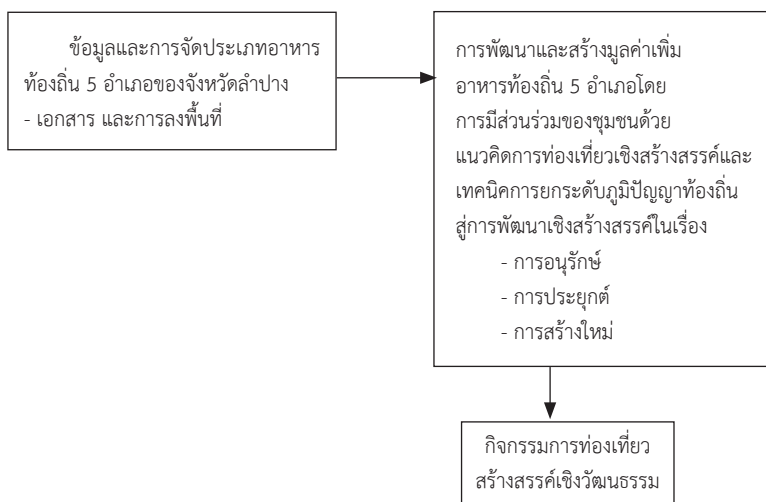
วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา เพื่อศึกษาข้อมูลอาหารท้องถิ่นและการจัดประเภทอาหารท้องถิ่น การพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารท้องถิ่นและแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว

เชิงสร้างสรรค์ ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษาคือ 5 อำเภอ ของจังหวัดลำปาง ได้แก่ อำเภอเกาะคา อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือและอำเภองาว กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน องค์กร ส่วนปกครองท้องถิ่น โดยคัดเลือกจากผู้รู้ด้านอาหารท้องถิ่นในชุมชนพื้นที่วิจัย พื้นที่ละ 10 คน ทั้งหมด 50 คน โดยมีระยะเวลาในการศึกษา ตั้งแต่เดือนกันยายน 2561- กันยายน 2562

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้เก็บข้อมูลอาหารท้องถิ่นของทั้ง 5 พื้นที่ ด้วยวิธีการ การสัมภาษณ์เชิงลึก (depth Interview) โดยการออกแบบการสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การออกแบบข้อคำถามในการ สนทนากลุ่มให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการสังเกต (Observation) แบบมี ส่วนร่วมเป็นการสังเกตการณ์ร่วมกับการปฏิบัติการประกอบอาหารในการพัฒนาอาหาร ท้องถิ่นของชุมชนใน 5 พื้นที่ ได้แก่ อำเภอเกาะคา อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอ วังเหนือและอำเภองาว ภายใต้หลักแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเทคนิคการ ยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิง เนื้อหา (Content Analysis) และการบรรยายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ผลการวิจัย

1. อาหารท้องถิ่นตามวิถีชีวิต ชุมชน 5 อำเภอ

วิถีชีวิตของคนในชุมชน 5 อำเภอ จังหวัดลำปาง คือ อำเภอเกาะคา อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือและอำเภองาว ด้านอาหาร นิยมประกอบอาหารจากวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือจากแหล่งธรรมชาติ ส่วนกรรมวิธีการปรุงจะยังยึดถือสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนกรรมวิธีหรือวัตถุดิบไปบ้าง เนื่องจากสภาพอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้วัตถุดิบจากแหล่งธรรมชาติบางอย่างได้หายาก จากการศึกษาบริบททั่วไปของพื้นที่ทั้งจากการค้นคว้าจากเอกสารและการลงพื้นที่เก็บข้อมูล จากการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้นำชุมชน ตัวแทนองค์กรส่วนปกครองท้องถิ่น ตัวแทนชุมชน เข้าร่วมและการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มแม่บ้านในแต่ละพื้นที่ จำนวน 50 คน ใน 5 อำเภอได้แก่ 1. เทศบาลตำบลนาแสง อำเภอเกาะคา 2. เทศบาลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน 3. เทศบาลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม 4. องค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ 5. เทศบาลตำบลหลวงใต้ อำเภองาว พบว่า อาหารท้องถิ่น 5 อำเภอ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ประเภทอาหารท้องถิ่นตามวัตถุดิบ 2) ประเภทอาหารท้องถิ่นตามวิธีการปรุง

1.1 ประเภทของอาหารท้องถิ่นตามวัตถุดิบ

วัตถุดิบที่มีทั้ง 5 อำเภอจะนิยมนำมาทำอาหารสามารถหาได้ในท้องถิ่นและแหล่งธรรมชาติ เช่น ไก่ หมู ปลา ซึ่งมีทั้งที่ซื้อมาจากตลาดและคนในชุมชนเลี้ยงเอง และมีการนำพืชผักมาเป็นส่วนประกอบ โดยพืชผักมาจากผักข้างรั้วบ้าน ผักป่าหรือผักจากในท้องถิ่นเช่น ผักแว่น ผักบุ้งนา เป็นต้น รวมถึงการปลูกพืชผักสวนครัว นอกจากนี้ยังมีวัตถุดิบที่หาได้จากแหล่งธรรมชาติ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านและยังนำมาทำเป็นอาหารรับประทานในครัวเรือน โดยสามารถแบ่งตามฤดูกาล ดังนี้

- ผักในฤดูร้อน เช่น ปลีกล้วย ยอดมะขาม ยอดมะม่วง ผักเห็ดสด เห็บถอบ ไข่มดแดง เป็นต้น

- ผักในฤดูฝน ส่วนใหญ่จะหาได้จากป่า เช่น หน่อไม้ เห็ดชนิดต่างๆ ผักหวานป่า ผักกูด เต่า เป็นต้น

- ผักในฤดูหนาว ได้แก่ สะเล ยวม ดอกแค เป็นต้น

จากวัตถุดิบทำให้เกิดอาหารพื้นบ้าน เช่น แกงแค แกงหยวกกล้วย

แกงเห็ดถอบ แกงผักหวานป่าใส่ไข่มดแดง ยำยอดมะขาม แกงหน่อไม้ น้ำพริกผักนึ่ง แกงผักหวานป่า แกงเห็ดถอบ แกงสะแล แกงหยวกกล้วย แกงบอน ยำผักกูด เป็นต้น นอกจากนี้ผักยังมีวัตถุดิบที่นำมาทำอาหารอื่นๆ เช่น ไข่มดแดง ขี้เป่า หน่อไม้ไผ่ ซึ่งมีเป็นโปรตีนจากธรรมชาติ

1.2 ประเภทของอาหารท้องถิ่นตามวิธีการปรุง

กรรมวิธีการปรุงอาหารของทั้ง 5 อำเภอจะเหมือนกัน โดยการปรุงอาหารจะไม่นิยมใส่น้ำตาล รสชาติจะออกเค็มนำและเผ็ดเล็กน้อย วิธีการปรุงอาหารมีดังนี้

1.2.1 การแกงในการทำแกงจะนิยมทำแบบน้ำขลุกขลิก เนื่องจากจะรับประทานข้าวเหนียวเป็นหลัก ทำให้สามารถใช้ข้าวเหนียวจิ้มน้ำแกงได้ ส่วนผสมหลักคือ กระเทียม หอมแดง ตะไคร้ พริก ปลาร้า แต่อาจมีการเพิ่มส่วนผสมตามชนิดแกงต่างๆ เช่น แกงแค แกงสะแล แกงหน่อไม้ แกงผักกาด เป็นต้น

1.2.2 การคั่ว ทางภาคเหนือคือการผัด การคั่วมีทั้งแบบที่ใส่น้ำมันและไม่ใส่น้ำมัน โดยจะใส่น้ำลงไปเพียงเล็กน้อยพอเดือดจึงนำเครื่องปรุงไปผัดจนอาหารสุกและปรุงรส ซึ่งการคั่วนี้ทำให้รสชาติของอาหารแตกต่างออกไปและทำให้อาหารเก็บได้นาน เช่น คั่วลาบ คั่วมะเขือถั่วฝักยาว (คั่วบ่าเขือบ่าถั่ว) เป็นต้น

1.2.3 การตำ หรือ ตำ เป็นอาหารที่มีกรรมวิธีเหมือนการยำ โดยจะนำส่วนผสมต่างๆพร้อมเครื่องปรุงใส่ลงในครกโขลก และคลุกเคล้า เช่น ตำขนน ต้มขะลาม เป็นต้น ส่วนประกอบหลัก ได้แก่ เกลือ กระเทียม หัวหอม พริกแห้งหรือพริกสด กะปิ ปลาร้า ซึ่งทำให้สุกแล้ว ส่วนยาจะใช้ส่วนผสมที่สุกแล้วเช่น เช่น ยาไก่ (ยาจิ้นไก่) ทำด้วยไก่ต้ม โดยใส่เครื่องยาเหมือนกับน้ำพริก และเติมเนื้อไก่ลงไปพร้อมผักชีฝรั่ง ยาผักเหือด เป็นต้น

1.2.4 ทำน้ำพริก หรือ น้ำพิก เป็นอาหาร มีส่วนประกอบหลักคือ พริก เกลือ หอมแดง กระเทียม เป็นต้น อาจมีส่วนผสมอื่นๆ เพิ่มเข้าไป แล้วแต่จะปรุงเป็นน้ำพริกแต่ละชนิด วิธีการปรุง จะนำส่วนผสมทั้งหมดมาโขลกรวมกันในครก เช่น น้ำพริกหนุ่ม น้ำพริกอีเก๋ น้ำพริกปลาร้า น้ำพริกมะเขือส้ม เป็นต้น

1.2.5 การลาบ เป็นวิธีการปรุงอาหารโดยการสับให้ละเอียด เช่น เนื้อสัตว์ ทั้งนี้เพื่อนำไปปรุงกับเครื่องปรุง โดยมีน้ำพริกพริกลาบ การเรียกชื่อลาบตามชนิดของเนื้อสัตว์ เช่น ลาบไก่ ลาบหมู ลาบวัว ลาบปลา เป็นต้น ซึ่งถ้าลาบที่ยังไม่ทำให้

สุกเรียกว่าลาบดิบ ส่วนถ้าหากนำลาบดิบไปคั่วให้สุกเรียกว่า ลาบคั่ว เช่น ลาบหมูคั่ว บ้านแม่ไฮ อำเภอเกาะคา เป็นต้น

2. การพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอาหารท้องถิ่นเพื่อสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์

2.1 การพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มอาหารท้องถิ่นโดยชุมชน ทั้ง 5 อำเภอ

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มแม่บ้านของชุมชน ทั้ง 5 อำเภอ เพื่อให้แต่ละชุมชนทำการคัดเลือกอาหาร 3 ชนิดมาทำการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นตามวัตถุดิบและเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ และวิธีการปรุงแบบดั้งเดิม โดยอาหารท้องถิ่นที่คัดเลือกเป็นอาหารที่ชุมชนปรุงอาหารรับประทานในครอบครัวหรือทำเพื่อใช้ในงานพิธีต่างๆ ของชุมชน เพื่อที่จะนำอาหารท้องถิ่นที่พัฒนาสามารถนำมาจัดเป็นสำหรับอาหารกลางวันและสำหรับอาหารเย็นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและนำมาเป็นแนวทางสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ซึ่งวัฒนธรรมด้านอาหารตามหลักการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวมีลักษณะสำคัญคือการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการลงมือทำโดยเน้นการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน รวมถึงเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจผ่านประสบการณ์เป็นต้น (Department of Tourism, 2017) มีดังนี้

ตารางที่ 1 อาหารที่นำมาพัฒนาและสร้างมูลค่า

พื้นที่วิจัย	รายชื่ออาหาร
บ้านแม่ไฮ อำเภอลำปาง	1) น้ำพริกหนุ่ม 2) แกงแคไก่พื้นบ้าน 3) ลาบหมูคั่ว
บ้านปางอ้าย อำเภอมองป่าน	1) แกงหน่อหนีบ 2) ทอดมันหน่อหนีบ 3) ผัดหน่อหนีบ
บ้านใหม่เหล่ายาว อำเภอแจ้ห่ม	1) น้ำพริกน้ำปู 2) ลาบปลาดุก 3) แกงแคซี่โครงหมู
บ้านสบลิ้น อำเภอวังเหนือ	1) ยำไก่พื้นเมือง 2) แกงหน่อไม้สด 3) น้ำพริกอ่อง
บ้านใหม่เจริญสุข อำเภองาว	1) น้ำเงี้ยว 2) แกงแคไก่พื้นเมือง 3) น้ำพริกอีเก้

2.2 การพัฒนาและการเพิ่มมูลค่าอาหารท้องถิ่น ใช้วิธีการสัมภาษณ์และปฏิบัติการร่วมโดยให้ตัวแทนชุมชนใน 5 อำเภอ ร่วมกันคัดเลือกอาหาร 3 ชนิดจาก 5 อำเภอ โดยในการคัดเลือกจะดูจากอาหารท้องถิ่นที่ชุมชนคิดว่าเป็นเอกลักษณ์มีความน่าสนใจและเป็นที่ยอมรับ เพื่อนำมาต่อยอดอาหารดั้งเดิมเป็นการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น เพิ่มมูลค่าด้วยการประยุกต์อาหารและหาจุดต่างจากการพัฒนาอาหารขึ้นมาใหม่และสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมเพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่ 5 อำเภอของจังหวัดลำปาง โดยปรับใช้จากเทคนิคการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ของ (Choibamroong, 2012) คือ 1) การอนุรักษ์ 2) ประยุกต์ 3) การสร้างใหม่ และการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการจัดตกแต่งอาหารโดยนำวัสดุท้องถิ่นที่หาได้มาตกแต่งอาหาร

เช่น ไม้ไผ่ ดอกไม้ท้องถิ่น หรือใบตอง เป็นต้น โดยผลจากการคัดเลือก อาหารท้องถิ่น 3 ชนิด คือ

- 1) แกงแคไก่พื้นบ้าน
- 2) น้ำพริกน้ำปู
- 3) แกงหน่อไม้

ตารางที่ 2 การพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มอาหารท้องถิ่นสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์

รายชื่ออาหาร	เทคนิคการยกระดับภูมิปัญญาสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์	การพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มอาหารสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์
แกงแคไก่พื้นบ้าน	การอนุรักษ์	การทำแกงแคไก่พื้นบ้าน ยังคงมีกรรมวิธีการปรุงแบบดั้งเดิม ทั้งการตำน้ำพริกแกง มีส่วนผสมคือ พริก ตะไคร้ กระเทียม หอมแดง ปลาร้า เลือกละเอียด รวมถึงการใช้วัตถุดิบที่ใส่ในแกงประกอบด้วย ไก่พื้นบ้านและผักพื้นบ้านหรือผักมีรรั้ว เช่น มะเขือผักพลูγκ ใบพริก ผักแค เป็นต้น ซึ่งความแตกต่างความรสชาติในแต่ละพื้นที่คือ ผักที่ใส่ลงไปแกงแค
	การประยุกต์	การนำสิ่งเดิมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการนำเสนอแกงแคให้กับนักท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการตกแต่งอาหารแกงแคให้มีความน่าสนใจในการใช้ภาชนะที่มาจากธรรมชาติ โดยนำแกงแคใส่ในกระบอกไม้ไผ่ สื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น
	การสร้างใหม่	การนำสิ่งเดิมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยการทำแกงแคมีการเพิ่มคุณค่าอาหารด้วยการใส่ผักสมุนไพรที่กำลังเป็นที่นิยม คือผักคะน้าแม็กซีโก ที่มีสรรพคุณในการช่วยลดแลสุขภาพ สามารถช่วยลดน้ำตาลในเลือด รวมถึงปรับวัตถุดิบโดยปรับจากไก่พื้นบ้านเป็นแกงแคกระดูกซี่โครงอ่อน
น้ำพริกน้ำปู	การอนุรักษ์	การอนุรักษ์คือการรักษาสິงที่มีอยู่คงอยู่สืบต่อไปโดย ในจังหวัดลำปางมีการทำน้ำปู ซึ่งเป็นอาหารท้องถิ่นดั้งเดิม โดยวิธีใช้การเคียน้ำปู เมื่อได้น้ำปูจะนำมาทำเป็นเครื่องปรุงในการทำอาหาร เช่นน้ำพริกน้ำปู ซึ่งมีการทำในทุกพื้นที่และมีกรรมวิธีในการทำแบบดั้งเดิมคือ การนำปูที่ได้จากท้องนาต้มและเคียว โดยใส่สมุนไพรเพื่อดับกลิ่นคาว โดยที่ปูที่ได้ต้องเป็นปูเป็นทำให้ได้น้ำปูที่สดใหม่
	การประยุกต์	การนำสิ่งเดิมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการนำเสนอสำรับน้ำพริกน้ำปูให้กับนักท่องเที่ยว โดยใช้แนวคิดการตกแต่งเครื่องเคียงให้พอดีคำ สะดวกต่อการรับประทานและภาชนะที่ใส่ทำมาจากตะกร้าไผ่สาน นำเครื่องเคียงผักพื้นบ้านมาจัดใส่ในตะกร้าไม้ไผ่ เพื่อให้ดูน่ารับประทาน

	การสร้างใหม่	การสร้างบรรจุภัณฑ์น้ำปูแต่เดิมจะใส่ในกระป๋องพลาสติก นำมาพัฒนาใส่ในขวดโหลแก้วเพื่อความสวยงามและสะดวกต่อการใช้ รวมถึงมีการจัดทำฉลากบนบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ โดยมีวันเดือนปีที่ผลิต เพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึกเป็นการเพิ่มมูลค่า
แกงหน่อไม้	การอนุรักษ์	การอนุรักษ์คือการรักษาสິงที่มีอยู่คงอยู่สืบต่อไปเรื่องวิถีชีวิตของชุมชนที่อยู่กับธรรมชาติในการหาของป่า ซึ่งพื้นที่ 5 อำเภอ ตั้งอยู่ใกล้กับพื้นที่ป่าไม้ วิถีชีวิตของชุมชนมีการหาของป่าเพื่อดำรงชีพและเพื่อการจำหน่าย โดยเฉพาะการหาหน่อไม้ นำมาทำเป็นอาหารและจำหน่าย โดยแกงหน่อไม้ยังใช้กรรมวิธีในการปรุงแบบดั้งเดิมในการนำพริกแกง คือ พริกสด ตะไคร้ กระเทียม หอมแดง ปลาร้า มะแขว่น ผักชะอม ใบพลูนก ใบย่านางและเพิ่มเติมคุณค่าอาหารด้วยเนื้อสัตว์ คือไก่พื้นบ้าน นอกจากนี้สิ่งที่ยังมีการอนุรักษ์สืบทอดในการแกงหน่อไม้คือ การใส่ น้ำใบย่านาง ในน้ำแกงเพื่อให้รสชาติกลมกล่อมและทำยังช่วยลดกรดยูริก ในหน่อไม้ เป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา
	การประยุกต์	การนำสิ่งเดิมมาปรับให้ทันสมัยในการนำเสนอแกงหน่อไม้ให้กับนักท่องเที่ยว โดยใช้แนวคิดการตกแต่งการนำแกงหน่อไม้ใส่ในกระบอกไม้ไผ่และตกแต่งด้วยมะแขว่น พริกวางลงบนแกงหน่อไม้ เพื่อให้ดูน่ารับประทาน สื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น
	การสร้างใหม่	การนำสิ่งเดิมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัย การนำหน่อไม้มาถนอมอาหารโดยทำเป็นหน่อไม้หนึบ โดยมีวิธีการทำคือการหาหน่อไม้ นำมาล้างและผานเป็นแผ่น ๆ นำมาใส่ในตะกร้าใบใหญ่ จนเต็มและกดทับด้วยหินหรือไม้ขนาดใหญ่ เพื่อทำให้น้ำในหน่อไม้ออกมา ใช้เวลาประมาณ 1 เดือนสามารถนำมาทำอาหาร โดยรสชาติจะมีความเปรี้ยวน้อยกว่าหน่อไม้ดองทั่วไป ซึ่งสามารถนำมาทำเป็นอาหารได้ตลอดปีและเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับหน่อไม้หนึบ โดยทำเป็นเมนูทอดมันหน่อไม้หนึบ

จากการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มอาหารท้องถิ่นสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ โดยเทคนิคการระดับภูมิปัญญาสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ คือการอนุรักษ์ การประยุกต์ การสร้างใหม่ โดยการสัมภาษณ์ชุมชนร่วมกับการปฏิบัติการพัฒนาอาหารพบประเด็นที่น่าสนใจจากเมนูอาหารที่มีการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มคือ 1) แกงแค จากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนบ้านแม่ไฮ อำเภอเกาะคา กล่าวว่ารสชาติของแกงแคมีความแตกต่างกันตามผักที่ใส่ ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีการใส่ผักที่แตกต่างกันไปเช่นทางอำเภอเกาะคานิยมใส่ผักไม่มาก เพื่อให้ได้รสชาติของน้ำแกง 2) น้ำพริกน้ำปู โดยน้ำปูเป็นเครื่องปรุงที่สามารถมาปรุงอาหาร จากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนบ้านใหม่

เจริญสุข อำเภอแจ้ห่ม ซึ่งมีชื่อเสียงในการทำน้ำปู กล่าวว่า น้ำปูจะมีรสชาติดีขึ้นอยู่กับ การใช้ปูนาสดทำและการใส่สมุนไพรในการเคี่ยว 3) แกงหน่อไม้ หน่อไม้เป็นวัตถุดิบที่สามารถมาทำอาหารได้หลากหลาย โดยนิยมนำมาทำเป็นแกงหน่อไม้ หมูบ้านปางอ้าย อำเภอเมืองปาน เป็นหมู่บ้านที่มีการนำหน่อไม้มาถนอมอาหารเป็นหน่อไม้หนึบ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนบ้านปางอ้าย อำเภอเมืองปาน กล่าวว่าแต่เดิมชุมชน นำหน่อไม้มาทำอาหารตามฤดูกาลแต่เนื่องจากต้องการทำให้หน่อไม้สามารถเก็บได้นาน จึงได้มีการทำเป็นหน่อไม้หนึบซึ่งคล้ายกับหน่อไม้ดองแต่มีวิธีการทำและรสชาติที่เปรี้ยว น้อยกว่า เป็นการถนอมอาหารจากหน่อไม้ให้สามารถเก็บไว้รับประทานได้นานขึ้น และมีรสชาติเปรี้ยวน้อยกว่าหน่อไม้ดอง นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดภูมิปัญญานี้ให้กับ คนในชุมชนและในชุมชนมีการสร้างสรรค์เมนูอาหารจากหน่อไม้หนึบคือ เมนูทอดมัน หน่อไม้หนึบ จากข้อมูลในการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าอาหารท้องถิ่นผู้วิจัยมีการรวบรวม จัดทำเป็นคู่มือเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในการเป็นแนวทางในการจัดเมนูอาหาร และปรุงอาหาร เพื่อใช้ในการรองรับนักท่องเที่ยว

2.3 แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม ด้านอาหาร

การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ตามแนวคิดการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับอาหารท้องถิ่น ตามหลักการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (DASTA, 2018) ในด้านความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นต้นแบบอย่าง แท้จริง (Authenticity) โดยเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวมีลักษณะสำคัญคือ การให้ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการลงมือทำโดยเน้นการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน รวมถึงเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจ ผ่านประสบการณ์ เป็นต้น (Department of Tourism, 2017) ดังนั้นกิจกรรม การท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมด้านอาหารของทั้ง 5 อำเภอ 5 พื้นที่ได้ต่อยอด จากการพัฒนาอาหารท้องถิ่น คือ กิจกรรมการทำอาหารท้องถิ่น ซึ่งให้นักท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการลงมือทำอาหารท้องถิ่นโดยเน้นการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน ตั้งแต่การเตรียมวัตถุดิบ มีการนำวัตถุดิบที่โดดเด่นของ ท้องถิ่นมาใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น โดยคัดเลือกอาหารที่นักท่องเที่ยวสามารถ มีส่วนร่วมในการทำได้ โดยที่เจ้าบ้านเป็นผู้แนะนำหรือสาธิตเพื่อเป็นการสร้าง การเรียนรู้และความเข้าใจผ่านประสบการณ์ทำอาหารท้องถิ่น และเป็นการยกระดับ อาหารท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวสร้างสรรค์

ตัวอย่างกิจกรรมการทำอาหาร: การทำแกงแค

แกงแค เป็นอาหารท้องถิ่นของภาคเหนือ ที่เป็นที่รู้จักทั่วไป ซึ่งในพื้นที่ 5 อำเภอมี 3 อำเภอที่เลือกแกงแคเป็นอาหารที่โดดเด่นของชุมชน ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน โดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมตั้งแต่เก็บผักสวนครัว พืชสมุนไพรที่เป็นวัตถุดิบในการทำแกงแค ระหว่างการเก็บผักเจ้าบ้านมีการสอดแทรกความรู้ประโยชน์หรือสรรพคุณของพืชผักสวนครัว และพืชสมุนไพรที่นักท่องเที่ยวเก็บไปปรุงแกงแคตามความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในขั้นตอนการเตรียมเครื่องแกง เจ้าบ้านจะทำการสาธิตส่วนผสมในการทำเครื่องแกงพร้อมการโขลกน้ำพริก พร้อมให้นักท่องเที่ยวดำเนินการ โขลกน้ำพริกด้วยตนเอง และดำเนินการปรุงแกงแค และให้นักท่องเที่ยวจัดแต่งแกงแคในภาชนะด้วยตนเอง รวมถึงการรับประทานอาหารร่วมกัน ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์ การทำอาหารท้องถิ่นร่วมกับชุมชนเกิดความประทับใจ และอยากจะกลับมาท่องเที่ยวอีก

สรุปได้ว่าในการพัฒนาอาหารท้องถิ่นโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมโดยให้ตัวแทนชุมชนทำการคัดเลือกอาหารใน 5 อำเภอ มาพัฒนา 3 ชนิดและร่วมกันคัดเลือกอาหารท้องถิ่นที่น่าสนใจจำนวน 3 ชนิด มาพัฒนา โดยมีการอนุรักษ์อาหารท้องถิ่นด้วยการวิถีการปรุงอาหารแบบดั้งเดิมทั้ง 5 อำเภอ รวมถึงการใช้วัตถุดิบที่มาจากในพื้นที่และมีการสืบทอดกรรมวิธีในการอาหารจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ได้อย่างโดดเด่นและรักษาความเป็นอาหารท้องถิ่น โดยพบว่า อาหารท้องถิ่นที่เป็นที่นิยมและชุมชนเลือกเป็นอาหารท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ คือ แกงแค ถึงแม้จะมีวิธีการปรุงที่เหมือนกันแต่แกงแคแต่ละพื้นที่จะมีรสชาติที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับพื้นที่บ้านที่นำมาประกอบอาหาร นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์โดยการใส่ภาชนะจากวัสดุธรรมชาติที่หาได้ทั่วไปคือกระบอกไม้ไผ่ และการตกแต่งให้น่ารับประทานด้วยวัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่นเช่น ใบตอง ดอกไม้ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังต่อยอดพัฒนาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมด้านอาหาร โดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำอาหารร่วมกับชุมชน เริ่มตั้งแต่การเก็บวัตถุดิบที่ใช้ในการทำอาหารจนกระทั่งถึงการปรุงอาหาร เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์เกิดความประทับใจ และอยากจะกลับมาท่องเที่ยวอีก

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์อาหารท้องถิ่นและจัดประเภทอาหารประจำท้องถิ่นตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พื้นที่การวิจัย มี 5 พื้นที่ใน 5 อำเภอ คือ 1. เทศบาลตำบลนาแสง อำเภอเกาะคา 2. เทศบาลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน 3. เทศบาลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม 4. องค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ 5. เทศบาลตำบลหลวงใต้ อำเภองาว พบว่าวัตถุดิบในการนำมาประกอบอาหารของแต่ละพื้นที่มีความคล้ายคลึงกัน ทั้งที่ได้มาจากการหาของป่า และการปลูกพืชผักสวนครัว อันเนื่องมาจากสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเดียวกัน มีความใกล้เคียงกัน รวมทั้งวิธีการปรุงอาหารเหมือนกัน แต่มีรสชาติอาหารมีความแตกต่างกันตามเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน เช่น การทำน้ำพริกน้ำปู น้ำปูมีทุกอำเภอ แต่รสชาติหรือส่วนผสมในสมุนไพรที่ใช้ในการเคี้ยวน้ำปูมีความแตกต่างกัน ทำให้รสชาติที่ได้แตกต่างกัน เป็นต้น ส่วนการจัดประเภทอาหารอาหารท้องถิ่น ทั้ง 5 อำเภอ จะจัดประเภทอาหารท้องถิ่นตามวัตถุดิบท้องถิ่นและวิธีการปรุงแบบดั้งเดิม โดยวัตถุดิบที่ใช้มีทั้งพืชผักที่ได้มาจากป่าและการปลูกพืชผักสวนครัวในครัวเรือน ซึ่งมีความใกล้เคียงกันทั้ง 5 อำเภอ เช่น เห็ดถอบ เต้า เห็ดหล่ม หน่อไม้ น้ำปู ไช้ผดแดง ผักหวานป่า ส่วนการแบ่งประเภทของอาหารท้องถิ่นตามวิธีการปรุงแบบดั้งเดิมมีความคล้ายคลึงกัน เช่นการแกง การคั่ว การตำ ทำน้ำพริกและการลาบ

2. การพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอาหารเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ผ่านวิธีการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนได้คัดเลือกอาหารที่นำมาพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม 3 ชนิด คือ 1) แกงแคไก่พื้นบ้าน 2) น้ำพริกน้ำปู 3) แกงหน่อไม้ และใช้เทคนิคการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ของ (Choibamroong, 2012) คือ 1) การอนุรักษ์ เป็นการรักษาสິงที่มีอยู่คงอยู่โดยการสืบทอดกรรมวิธีในการปรุงอาหารทั้งการทำแกงแคไก่พื้นบ้าน การเคี้ยวน้ำปูและการแกงหน่อไม้ 2) การประยุกต์ เป็นการนำสิ่งเดิมมาปรับให้ทันสมัย โดยจะใช้การตกแต่งอาหารท้องถิ่นด้วยวัสดุธรรมชาติ รวมถึงการใช้ภาชนะที่ทำมาจากธรรมชาติสื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น 3) การสร้างใหม่ เป็นการนำสิ่งเดิมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยการนำหน่อไม้มาทำเป็นหน่อไม้หนีบ เป็นการถนอมอาหารทำให้สามารถนำหน่อไม้มาปรุงอาหารได้ตลอด โดยมีรสชาติเปรี้ยว น้อยกว่าหน่อไม้ดองทั่วไป และข้อมูลอาหารท้องถิ่นที่ได้พัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม

นำไปจัดทำเป็นคู่มือเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในการเป็นแนวทางในการจัดและปรุงอาหาร เพื่อใช้ในการรองรับนักท่องเที่ยว

3. แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมด้านอาหาร มีการต่อยอดจากการพัฒนาอาหารท้องถิ่นโดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการลงมือทำอาหารท้องถิ่นโดยเน้นการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน ตั้งแต่การเตรียมวัตถุดิบ มีการนำวัตถุดิบที่โดดเด่นของท้องถิ่นมาใช้ในการทำอาหารท้องถิ่น โดยคัดเลือกอาหารให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำร่วมกับชุมชน เพื่อเป็นการสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจผ่านประสบการณ์ทำอาหารท้องถิ่น เช่น การทำแกงแค โดยให้นักท่องเที่ยวรวบรวมเก็บผักสวนครัว พืชสมุนไพรที่เป็นวัตถุดิบในการทำแกงแค โดยมีการสอดแทรกประโยชน์หรือสรรพคุณของพืชผักสวนครัว สมุนไพรที่นักท่องเที่ยวเก็บไปปรุงแกงแค รวมถึงการโขลกน้ำพริกและการปรุงแกงแค เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และอยากจะกลับมาท่องเที่ยวในพื้นที่อีก เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตามหลักแนวคิดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์

อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์บริบทของพื้นที่และวิเคราะห์อาหารท้องถิ่น 5 อำเภอของจังหวัดลำปางคืออำเภอเกาะคา อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือและอำเภองาว พบว่าวัตถุดิบในการนำมาประกอบอาหารของแต่ละพื้นที่ที่มีความคล้ายคลึงกัน ทั้งที่ได้มาจากการหาของป่า และการปลูกพืชผักสวนครัว ผักริมรั้ว อันเนื่องมาจากสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเดียวกันมีความใกล้เคียงกัน ทำให้วัตถุดิบในการทำอาหารเหมือนกันรวมทั้งวิธีการปรุงอาหารเหมือนกันคือ การแกง การคั่ว การตำ ทำน้ำพริกและการลาบ สอดคล้องกับ (Suwannapha, Woowong, & Suphametheesakul, 2018) กล่าวว่า คนในชุมชนภาคเหนือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของอาหารพื้นบ้าน โดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่จะให้ความสำคัญกับอาหารพื้นบ้านที่มีคุณค่าทางโภชนาการ มีสรรพคุณทางยาเป็นสำคัญ ทั้งนี้อาหารส่วนใหญ่ที่รับประทานจะมีรสชาติไม่จัดจ้านและนิยมไม่ใส่กะทิ เน้นการบริโภคผักและอาหารที่หาได้ตามธรรมชาติ ส่วนในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ยังพบว่าถึงแม้ว่าการทำอาหารท้องถิ่นมีวัตถุดิบและวิธีการปรุงมีความเหมือนกัน แต่ละอำเภอมิมีรสชาติที่แตกต่างกันตามเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน เช่น การทำน้ำพริกน้ำปู น้ำบูมี่ทุกอำเภอแต่รสชาติ

หรือส่วนผสมในสมุนไพรที่ใช้ในการเคี้ยวน้ำปูมีความแตกต่างกัน ทำให้รสชาติที่ได้แตกต่างกัน เป็นต้น โดยวัตถุดิบและอาหารที่มีความใกล้เคียงกัน เช่น เห็ดถอบ เต่า เห็ดหล่ม หน่อไม้ น้ำปู ไข่เม็ดแดง ผักหวานป่า เป็นต้น

Thongmee (2015) ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมอาหารล้านนา: การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่า อาหารล้านนาหรืออาหารพื้นเมืองภาคเหนือตอนบน ถือได้ว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งมีการสะสมองค์ความรู้และถ่ายทอดมาอย่างต่อเนื่อง จากอดีตถึงปัจจุบัน อาหารการกินของคนเมืองโดยทั่วไปตามธรรมชาติมีส่วนปรุงแต่งน้อย อาหารที่ทำรับประทานส่วนใหญ่มักจะเป็นไปตามฤดูกาลซึ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่นนั้น ๆ ทำให้อาหารพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันบ้างตามสภาพพื้นที่ ส่วนการแบ่งประเภทของอาหารท้องถิ่นตามวิธีการปรุงแบบดั้งเดิมทุกพื้นที่มีการปรุงอาหารที่เหมือนกันคือ แกง คั่ว การเจียว การตำ น้ำพริก ปิ้ง /ย่าง/ทอด ปิ้ง ลาบ/หลู้ ส้า อ้อก แอ็บ นอกจากอาหารแล้วการจัดสร้างอาหารมีการจัดบนขันโตกหรือไก่อะข้าว โดยนิยมใช้ไม้สักในการทำขันโตก มีลักษณะเป็นวงกลม มีขาสูงจากพื้นเพื่อความสะดวกในการรับประทานอาหาร ส่วนการรับประทานอาหารอาหารของคนท้องถิ่นจะมีการล้อมวงขันโตกกินข้าวกัน ปัจจุบันในวิถีชีวิตของคนในพื้นที่การกินข้าวบนขันโตกได้มีการปรับเปลี่ยนเป็นกินข้าวบนโต๊ะ ส่วนขันโตกได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการจัดอาหารท้องถิ่นภาคเหนือให้กับนักท่องเที่ยว (Northern Thai Information Center, 2018)

ส่วนการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอาหารท้องถิ่นโดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยให้ชุมชน 5 อำเภอทำการคัดเลือกอาหารที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนมาพัฒนา โดยเป็นอาหารที่จะทำรับประทานในครอบครัว หรือ ทำเพื่อใช้ในงานพิธีต่างๆ ของชุมชน มีการนำวัตถุดิบที่ได้จากท้องถิ่นมาปรุงอาหารต่าง ๆ หลังจากนั้นร่วมกันคัดเลือก 3 ชนิดเพื่อนำมาพัฒนาอาหารท้องถิ่นและสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยจะใช้เทคนิคการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ของ (Choibamroong, 2012) คือ 1) การอนุรักษ์ 2) ประยุกต์ 3) การสร้างใหม่ พบว่า อาหารที่ชุมชนคัดเลือก คือ แกงแคไก่พื้นเมือง น้ำพริกน้ำปูและแกงหน่อไม้ โดยในแต่ละพื้นที่มีการอนุรักษ์อาหารท้องถิ่นด้วยการวิธีการปรุงอาหารแบบดั้งเดิมของแต่ละท้องถิ่น รวมถึงการใช้วัตถุดิบพื้นที่และมีการสืบทอดการวิธีการทำอาหารจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Keemgratok, Sriwiset, & Sainate, 2018) เรื่องศึกษา

การพัฒนาตำรับ อาหารท้องถิ่นบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อรองรับเมืองท่องเที่ยวทางกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่าอาหารหมู่บ้านสนวนนอก มีอาหารประจำท้องถิ่นที่หลากหลายตามฤดูกาล โดยมีการคัดเลือกทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน จำนวนทั้งสิ้น 8 ชนิด ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ที่ดำเนินการปลูกเองโดยปราศจากสารเคมีและในการพัฒนาตำรับอาหารท้องถิ่นบ้านสนวน คือ การจัดทำตำรับอาหารที่เป็นมาตรฐาน รวมทั้งการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการคำนวณพลังงาน เพื่อให้ทราบถึงพลังงานที่ผู้บริโภคจะได้รับในแต่ละเมนู รวมทั้งมีการพัฒนาให้เป็นอาหารเพื่อสุขภาพเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์ในคุณค่าทางโภชนาการของการรับประทานอาหารท้องถิ่นและสามารถพัฒนาให้เป็นอาหารเพื่อสุขภาพและพัฒนาให้กลายเป็นสินค้าของฝากที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนในการพัฒนาอาหารท้องถิ่นโดยการอนุรักษ์ พบว่า อาหารท้องถิ่นที่เป็นที่นิยมและชุมชนเลือกเป็นอาหารท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์คือ แกงแค ถึงแม้จะมีกรรมวิธีการปรุงที่เหมือนกันแต่ แกงแคแต่ละพื้นที่จะมีรสชาติที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับผักพื้นบ้านที่นำมาประกอบอาหาร นอกจากนี้มีการประยุกต์อาหารท้องถิ่นโดยใช้การตกแต่งอาหารให้มีความสวยงามด้วยวัสดุธรรมชาติ รวมถึงการจัดอาหารท้องถิ่นให้มีความโดดเด่นด้วยภาษาชนที่มาจากธรรมชาติในพื้นที่เป็นการสะท้อนเอกลักษณ์ของอาหารและพื้นที่ โดยนำกระบอกไม้ไผ่มาใช้เป็นภาชนะใส่อาหาร ซึ่งปัจจุบันกระแสการอนุรักษ์ การนิยมใช้วัสดุธรรมชาติในการบรรจุอาหารเป็นที่นิยมจึงเป็นโอกาสในการสร้างความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว ดึงดูดใจให้มาลองอาหารท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัย (Chaikhan et al., 2013) การศึกษาศักยภาพของอาหาร พื้นบ้านกับการท่องเที่ยวของเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง กล่าวว่า การนำเสนออาหารพื้นบ้านหลวงพระบางแก่นักท่องเที่ยว พบเฉพาะการนำเสนอในรูปแบบตัววัตถุสิ่งของ คือ ตัวอาหารที่นำมาเพื่อให้รู้จักหน้าตาและรสชาติอาหารพื้นบ้านหลวงพระบางเท่านั้น จึงทำให้การนำเสนออาหารในรูปแบบนี้มีมูลค่า แต่ขาดคุณค่าที่จะเป็นเสน่ห์สร้างความซาบซึ้งในอาหาร เพราะไม่มีการนำเสนอที่เป็นนามธรรม ดังนั้นการสร้างจุดเด่นของอาหารแก่นักท่องเที่ยวจึงควรสนใจไปที่ภูมิหลังหรือเรื่องราวของอาหารจนกลายเป็นวัฒนธรรมอาหาร จะช่วยสร้างคุณค่าได้ดีกว่าแนวทางอื่นๆ จากการพัฒนาอาหารท้องถิ่นสามารถต่อยอดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในการให้นักท่องเที่ยวลงมือทำอาหารท้องถิ่นด้วยตนเอง เป็นการสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับอาหารช่วยให้นักท่องเที่ยว

เชื่อมโยงกับสถานที่ได้อย่างลึกซึ้ง ร้านอาหารในท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง มีประวัติศาสตร์ ตำนาน เรื่องเล่าความเป็นมา ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกว่ามีคุณค่าถึงสถานที่แห่งนั้นและสามารถ กลืนกินส่วนหนึ่งของสถานที่แห่งนั้นได้ เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ (Booparkob, Wongmanee, Khetjenkarn, & Sawangdee, 2017) อาหารพื้นถิ่น กับกลไกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง จังหวัดชัยนาท พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดชัยนาทมีภูมิปัญญาอาหารตำรับ ลาวครั้งมากมายเช่น ปลาแร่ ปลาตุ๋นต้มปลาแร่ แจ่วไก่ แกงเห็ดระโงก และ ขนมแตก ข้าวโพด การศึกษาค้นคว้าได้นำเสนอขั้นตอนการนำอัตลักษณ์อาหารลาวครั้งเข้าสู่ กระบวนการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดย การ อนุรักษ์ การฟื้นฟู การประยุกต์ การสร้างใหม่ เพื่อสร้างกิจกรรมใหม่ ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว ที่จะช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ส่วนการสร้างใหม่เป็นการพัฒนาสิ่งที่มี อยู่เดิมให้ทันสมัย คือการทำหม้อไม้หนับเป็นการนำหม้อไม้มาถนอมอาหารทำให้ สามารถเก็บได้นานและทำอาหารได้หลากหลาย ทำนองเดียวกันกับการศึกษาของ (Chim Ban Rai, & Wongsarot, 2015) ศักยภาพอาหารพื้นเมืองและแนวทางการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านอาหารพื้นเมืองจังหวัดน่านพบว่า อาหารพื้นเมืองของจังหวัด น่านไม่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น กล่าวคือ อาหารพื้นเมืองน่านไม่แตกต่างจากอาหาร ล้านนาทั่วไปที่รับประทานกันอยู่ในแถบภาคเหนือ แต่อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวมีความ พึงพอใจที่อาหารพื้นเมืองมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างจากอาหารทั่วไปมากที่สุด จึงควรส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเป็นการสร้างจุดแข็งของการท่องเที่ยวโดยนำเสนออาหาร พื้นเมืองเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมและพัฒนาคนในชุมชน ให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรอาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้รู้สึกรัก ห่วงแหน และ เห็นคุณค่า เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของอัตลักษณ์ของอาหารพื้นเมือง ซึ่งอัตลักษณ์อาหาร พื้นเมืองหรืออาหารท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่สามารถเป็นกลไกในการจัดการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ (Krishanapakornkit, 2017)

เช่นเดียวกับต่อยอดการพัฒนาการทำอาหารท้องถิ่นให้เป็นกิจกรรมการ ท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ทั้ง 5 อำเภอ โดยให้นักท่องเที่ยวมี ส่วนร่วมในการทำอาหารท้องถิ่นพร้อมเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน เพื่อเป็นการเปิด ประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว เริ่มตั้งแต่กระบวนการจัดหาวัตถุดิบ การปรุงและ ตกแต่งอาหารด้วยวิถีธรรมชาติโดยให้ชุมชนเป็นผู้แนะนำในการทำอาหาร คือ การทำ

แกงแค ซึ่งเป็นไปตามลักษณะการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ของ (DASTA, 2018) กล่าวว่า ลักษณะการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับเจ้าของบ้านจะมีความผูกพันกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรม ของพื้นที่ท่องเที่ยว จากประสบการณ์มีส่วนร่วมในการทำอาหารท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาอาหารท้องถิ่นเป็นกิจกรรมที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยว และเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถร่วมทำกิจกรรมได้ ทำนองเดียวกันกับ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกาะเสม็ด (Sungsuwan, 2018) กล่าวว่า เกาะเสม็ด มีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทั้งเชิงวิถีชีวิต ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การเปิดภาพลักษณ์และทางเลือกใหม่ให้แก่ นักท่องเที่ยวและนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะเสม็ดอย่างยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า ลักษณะภูมิศาสตร์ สภาพพื้นที่ที่เหมือนกันทำให้ วัตถุดิบในการประกอบอาหารเหมือนกัน ดังเช่นในจังหวัดลำปางตั้งอยู่ในหุบเขา ลอบล้อมไปด้วยภูเขา ป่าไม้ทำให้คนในชุมชนต่าง ๆ มีการหาวัตถุดิบจากป่ามาประกอบ อาหาร เช่น หน่อไม้ เห็ดเผาะ มดแดง เป็นต้น รวมถึงการสร้างสรรค์เมนูอาหาร กรรมวิธี ในการปรุงที่เหมือนกันแต่อาจจะมีความแตกต่างกันไปในรสชาติตามแต่ละพื้นที่ โดย วัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติสามารถนำมาพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่นการถนอมอาหาร จากหน่อไม้และสร้างสรรค์เป็นเมนูใหม่ ๆ การตกแต่งและใช้ไม้ไผ่เป็นภาชนะใส่อาหาร รวมถึงการนำการทำอาหารท้องถิ่นมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวยังพื้นที่

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การพัฒนาอาหารท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์พบว่า ทั้ง 5 ชุมชนมีอาหารท้องถิ่น ที่มีเอกลักษณ์ รวมถึงวัตถุดิบที่สามารถหาได้จากในพื้นที่ จึงเสนอแนะว่า ชุมชนทั้ง 5 พื้นที่และหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำอาหารท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนา มาใช้เป็นแนวทางในการนำเสนออาหารท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงการพัฒนากิจกรรมการทำอาหารให้เป็นการท่องเที่ยว สร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมด้านอาหารของแต่ละพื้นที่ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับอาหารท้องถิ่น และอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหารของพื้นที่ตนเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาอาหารท้องถิ่นในอำเภออื่นของจังหวัดลำปาง โดยใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นและการแปรรูปอาหารท้องถิ่นเพื่อเป็นการสร้างรายได้และการสร้างอาชีพให้กับชุมชนทำให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชน
2. ควรศึกษาวิจัยและพัฒนากิจการเชิงวัฒนธรรมด้านอาหารท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รวมทั้งผู้บริโภค

References

- Booparkob,Y., Wongmanee,J., Khetjenkarn,S., & Sawangdee,Y. (2017). *The Role of Local Cuisines in Creative Tourism Process: A Case Study of Lao Khrang Ethnic Group in Chai Nat Province*. Dusit Thani College Journal, 11 Special, 93-105.
- Chaikhan, S., Achariya, S., Tiwarat, S., Thavonsak, T., Pohvisay, S., & Onphachanh, X. (2013). *Investigating the Potentials of Traditional Food and Tourism of the World heritage Town of Luang Prabang for the ASEAN Community Preparation*. Academic conference 4th Sustainable Rural Development 2014 (pp. 650-657).
- Chim Ban Rai, H. & Wongsarot, R. (2015). *Potential of Local Food and Guidelines for Tourism Promotion through Local Food of Nan Province*. Journal of International and Thai Tourism, 11(1), 37-53.
- Choibamroong, T. (2012). *Wisdom for Local Development*. Bangkok : King Prajadhipok's Institute the Government Complex Commemorating. A.P. Graphic Design and Printing Ltd.
- Department of Tourism (2017). *Creative Tourism Destination Management*. Bangkok : Author.
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization) : DASTA (2018). *Creating Creative tourism Toolkit*. Bangkok : perfect link consulting Group co.,ltd.

- Keemgratok, T., Sriwiset, P., & Sainate, C. (2018). *Local Food Development of Sanuannok Village, Sanuan Sub-District, Huai Rat District, Buriram Province to serve as sport city*. Journal of Selaphum Academic, 4(2), 9-25.
- Krishanapakornkit, W. (2017). Foodie Food Tourism Trend 2017. *TAT Review*, 3(1), 27-35.
- Northern Thai Information Center. (June 8, 2018). *Lannafood*. Retrieved June 8, 2018, from <http://library.cmu.ac.th/ntic/lannafood>
- Scarpato, R. (2002). *Gastronomy as a tourist product: The perspective of gastronomy studies*, in A.M.Hjalager and G. Richards (eds.), *Tourism and gastronomy*. London: Routledge.
- Sungsuwan, T. (2018). *Creative Tourism Activities at Koh Samed Island*. Dusit Thani College Journal, 12 Special, 356-367.
- Suwannapha, C., Woowong, O., & Suphametheesakul, S. (2018). *Local Food: The Management Process for the Quality of Life and Social Ethics in Northern Communities*. Journal of MCU Peace Studies, 6(4), (1306-1319).
- Thongmee, O. (2015). *The Cultural of Lanna Food : The Develop to Creative Economy*. Journal of Art Klong Hok, 2(1), 25-54.

ที่มา: ภาพถ่ายโดยวิชัย บุญรอด

ดนตรี: ศาสตร์ทางเลือกในการบำบัด สำหรับเด็กและผู้สูงอายุ
Music: Alternative medicine for children and elderly

วิชัย บุญรอด¹

Vich Boonrod

E-mail: vichb@nu.ac.th

Received: June 4, 2019

Revised: September 10, 2019

Accepted: September 19, 2019

¹ ดร., ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Ph.D. Lecturer, Department of Music, Faculty of Humanities, Naresuan University, Thailand.

บทคัดย่อ

ดนตรีเป็นสิ่งที่สามารถสัมผัสได้จากการรับรู้ทางการได้ยิน การมองเห็น หรือการสัมผัสจากการจินตนาการ ดนตรีกำเนิดจากการที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์เสียงที่เกิดจากวัสดุธรรมชาติ จากการผิวปาก ปรบมือ จนเข้าสู่ยุคที่มนุษย์ได้มีการเริ่มต้นคิดค้นประดิษฐ์เครื่องดนตรีที่มีประสิทธิภาพนำมาใช้บรรเลงเพื่อความสนุกสนาน ความผ่อนคลาย ประกอบการแสดง หรือใช้ในการปลุกใจ รวมถึงการนำไปใช้บูชาเทพเจ้า จวบจนถึงปัจจุบันดนตรียังคงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อมนุษย์โลก เพราะดนตรีเป็นได้ทั้งความบันเทิง ความสนุกสนาน สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับมนุษย์ และในปัจจุบันวงการแพทย์ยังได้นำดนตรีเข้าไปใช้ในการดูแลเยียวยาผู้ป่วยที่มีภาวะที่ผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ หรืออารมณ์ ที่เรียกว่า “ดนตรีบำบัด” บทความนี้จะนำเสนอให้เห็นถึงศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของดนตรีที่นำมาทดลองใช้บำบัดกับกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุ ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า ดนตรีมีศักยภาพในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับมนุษย์ได้ในเชิงบวกต่อสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตใจ ทำให้ผู้ที่ได้รับการบำบัดรู้สึกผ่อนคลาย สงบ สามารถกระตุ้นการตอบสนองและการไหลเวียนของโลหิต เสริมสร้างอารมณ์และความคิดในเชิงบวก ลดความตึงเครียด ความซึมเศร้า สร้างกำลังใจ และยังสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อีกด้วย ซึ่งจากผลของการศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและประสิทธิผลของดนตรี ว่าดนตรีนั้นไม่ได้มีความสำคัญเพียงแค่เพื่อความบันเทิงอีกต่อไป

คำสำคัญ: ดนตรี, ดนตรีบำบัด, เด็กและผู้สูงอายุ

Abstract

Music is perceived through listening, seeing, or feeling with imagination. It was originated from humans using natural materials, whistling, or clapping. Later, humans have created effective musical instruments and have used them for entertaining, relaxing, running performances, and encouraging. Music has also been used as the tool for spiritual worship. It has been always significant for humanities for its benefits of entertaining, giving joys, and encouraging until nowadays. Currently, music is applied to use in medicine in terms of mental and

emotional treatments, which is called “music therapy”. This article presents the effectiveness of music that has been used to treat children and elderly people. The result of the study showed that music had positive effects on humans’ bodies and minds. Those who had been treated with music felt relaxed and clam. It can stimulate the response and blood circulation, encourage good mood and positive thinking, reduce stress, and create interactions between people. Therefore, the findings of this study proves that the potential and effectiveness of music is not only for entertaining anymore.

Keywords: music, music therapy, children and elderly

บทนำ

เป็นที่ทราบกันดีว่า ดนตรีคือศิลปะในรูปแบบหนึ่งที่สามารถตีความผ่าน การฟัง การได้ยิน และการมองเห็น ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า ดนตรีคือศาสตร์และศิลป์ รูปแบบหนึ่งที่ผ่านกระบวนการทางความคิด การออกแบบ และการถ่ายทอด ตลอดจน การนำมาเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งการเลือกฟังดนตรีนั้นจะขึ้นอยู่กับรสนิยม ความชอบ หรือสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของผู้ฟัง เพราะดนตรีสามารถสื่อสารออกมาได้ ทั้งอารมณ์และความรู้สึก จึงไม่แปลกที่จะถูกนำมาใช้ในการบำบัดรักษามนุษย์ตั้งแต่ใน ยุคอดีต หรือที่เรียกว่า “ดนตรีบำบัด” (Music Therapy) ซูซาน มัเนอร์ เป็นคนแรก ที่นำเสนอผลของการใช้ดนตรีบำบัดกับกลุ่มผู้ป่วยของเธอรองพยาบาลบัลเฟอร์ เมาร์ท ในมอนทรีออล ประเทศฝรั่งเศส (Bintasan, 2010) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ดนตรี บำบัดได้กลายเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการบำบัดผู้ป่วยในระยะประคับประคอง และ ยังได้นำมาใช้เป็นการดูแลเสริมให้กับกลุ่มผู้ป่วยในโรงพยาบาลในประเทศสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ โดยวิธีการของดนตรีบำบัดเป็นการนำเอาดนตรีในรูปแบบต่าง ๆ มา ผสมผสานเพื่อสร้างเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้ที่เข้ารับการบำบัด โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้ผู้รับการบำบัดเกิดสุขภาวะทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ที่เป็นผลในเชิงบวก โดยในบทความนี้จะกล่าวถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของดนตรี ประโยชน์และ ข้อค้นพบของการใช้ดนตรีบำบัด ซึ่งเจาะจงในเฉพาะกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุ เนื่องจาก รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญที่จะส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตในกลุ่มเด็กและ

ผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป ผู้เขียนหวังว่า บทความนี้จะเป็แนวทางในการศึกษา
นำไปปรับใช้หรือต่อยอดการใช้ดนตรีบำบัดเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ให้กับสังคมและมนุษยโลกได้

ดนตรี (Music)

ดนตรีเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ โดยมีการสันนิษฐานว่ามนุษย์ได้เริ่มสร้าง
เสียงดนตรีมาตั้งแต่ยุคสมัยที่มีการดำรงชีวิตอยู่ในป่าเขาตามธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ได้สร้าง
ความสุขจากการสร้างสรรค์เครื่องดนตรีจากวัสดุธรรมชาติ จากการสร้างเสียงร้อง เช่น
การปรบมือ การเคาะหิน เคาะไม้ รวมทั้งการเป่าปาก ดิดนัว เป็นต้น ซึ่งการสร้างสรรค
เสียงดนตรีมีจุดประสงค์เพื่อที่จะได้เปล่งเสียงในการร้องรำทำเพลง ปลดปล่อยอารมณ์
หรือเป็นการบูชาเทพเจ้าและแสดงความขอบคุณต่อพระเจ้าตามความเชื่อของแต่ละ
ศาสนา จากนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเพลงที่ใช้ร้องเพื่ออ้อนวอนและขอบคุณพระเจ้า
ได้พัฒนาလာมาเป็นเพลงสวดทางศาสนา ซึ่งในขณะนั้นยังเป็นเพียงเพลงที่ร้อง
ประสานเสียงที่ใช้เพียงแนวเดียวเท่านั้น โดยเรียกแนวทำนองว่า “Melody” (DeNora,
2002)

จวบจนกระทั่งศตวรรษที่ 12 มนุษย์ได้ริเริ่มใช้เสียงต่าง ๆ จากเครื่องดนตรี
มาประยุกต์ในการประสานเสียงแบบหลายแนว ทำให้มีการสร้างสรรค์เครื่องดนตรี
หลากหลายประเภทขึ้นมาเพื่อสร้างเสียงที่แตกต่างกัน ซึ่งก่อให้เกิดเป็นแนวดนตรี
ที่ผสมผสานทำนองหลากหลายแนวที่เรียกว่า “Harmony” และหลังจากนั้นทำให้เกิด
การบันทึกเรื่องราวทางด้านดนตรีนับตั้งแต่นั้นมา โดยนักวิชาการทางดนตรีได้แบ่ง
พัฒนาการของดนตรีออกเป็นยุคสมัย ตั้งแต่ยุค Polyphonic Period ไปจนถึง
ยุค Modern Period หรือยุคปัจจุบัน โดยในแต่ละยุคสมัยจะมีเอกลักษณ์
และความโดดเด่นที่ชัดเจนเป็นของตนเอง ซึ่งสิ่งที่ขับเคลื่อนตัวดนตรีให้พัฒนา
และเปลี่ยนแปลง เกิดขึ้นจากการกระทำ ความคิด และความสร้างสรรค์ของมนุษย์
โดยทั้งสิ้น (Egon, 1957)

ดนตรีมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นเวลานานตั้งแต่อดีต
ซึ่งอาจจะด้วยความบังเอิญหรือจากความคิดของมนุษย์ที่สร้างสรรค์ดนตรีขึ้นมา
และหากว่าดนตรีมีการพัฒนามากขึ้นมากเพียงใด ก็จะทำให้เห็นว่าดนตรีได้เข้าไปมีอิทธิพล
และความสำคัญกับมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งสิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจนมากที่สุดก็คือ

“ดนตรี” สามารถเข้าถึงอารมณ์ และบ่งบอกถึงความรู้สึกของมนุษย์ได้ไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์

การตีความของคำว่าดนตรีนั้น ความหมายอาจแตกต่างกันบ้างในแต่ละแหล่งข้อมูล แต่สิ่งที่เหมือนกันก็คือ “ดนตรี” คือ ศาสตร์และศิลป์ในรูปแบบหนึ่งที่สามารถสร้างสรรค์และแสดงออกมาได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การร้องเพลง การสร้างเสียงเพลงจากเครื่องดนตรี หรือการอ่านบทกวี เป็นต้น (Eyerma and Jamieson, 1998)

Chareansuk (2007) ได้ให้นิยามความหมายของคำว่าดนตรีเอาไว้ว่า ดนตรีเป็นศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยอาศัยเสียงเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึกของศิลปิน และส่งถึงผู้ฟัง โดยที่ดนตรีนั้นถือว่าเป็นความสวยงามรูปแบบหนึ่งที่มนุษย์ได้คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นมา และนำมาเรียบเรียงผ่านกระบวนการทางความคิดแบบศิลปะ บวกกับการใช้หลักการทฤษฎีของดนตรี ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างดนตรีในแต่ละรูปแบบ ซึ่งการเรียบเรียงดนตรีให้เกิดความงดงาม ศิลปินผู้สร้างสรรค์ต้องมีศักยภาพในการถ่ายทอดและสอดใส่อารมณ์ของตนเองลงไป เพื่อให้เสียงหรือบทเพลงเหล่านั้นเกิดความรู้สึกทางศิลปะได้

ดนตรี ในความหมายสากล คือเสียงที่มีการจัดเรียงอย่างเป็นระเบียบ มีแบบแผนโครงสร้าง โดยมีรูปแบบของกิจกรรมเชิงศิลปะของมนุษย์ประกอบ และการแสดงออกทางดนตรีสามารถแสดงโดยผ่านท่วงทำนอง จังหวะ และคุณภาพของเสียง โดยที่ดนตรีนั้นสามารถนำไปใช้ในด้านศิลปะ สุทธิยศาสตร์ การสื่อสาร ความบันเทิง หรือเพื่อใช้ในด้านพิธีการต่าง ๆ ได้

“ดนตรี” ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คือเสียงที่ประกอบกันจนกลายเป็นทำนองของเพลงและเกิดการผสมผสาน ส่งผ่านเครื่องบรรเลงที่ทำให้เกิดเสียง ทำให้อารมณ์เพลิดเพลิน เกิดอารมณ์รัก โศกเศร้า หรือรื่นเริงได้ตามทำนองของเพลง (Royal Institute of Thailand, 2013)

นอกจากนี้ยังมีความหมายของดนตรี ที่อ้างถึงเรื่องของประโยชน์ที่ได้รับจากดนตรี คือ ดนตรีเป็นลักษณะของเสียงที่ได้รับการจัดเรียงอย่างเป็นระเบียบ ซึ่งมีแบบแผนและโครงสร้างที่ชัดเจน โดยประโยชน์ของดนตรีมี 3 ด้านที่สำคัญ คือ เพื่อความสุนทรีย์ การบำบัดรักษาและการศึกษา (Hallam, 2012)

จุดเริ่มต้นของแนวคิดในการนำดนตรีเข้าไปใช้ในการบำบัด เกิดจากการที่มนุษย์ได้เห็นถึงประโยชน์ของดนตรีที่เชื่อว่าดนตรีทำให้อารมณ์ผ่อนคลาย ซึ่งในอดีตกาล

มนุษย์ได้มีความเชื่อในเรื่องของสิ่งเหนือธรรมชาติและได้มีชนเผ่าจำนวนมากที่ได้ใช้ดนตรีเพื่อการผ่อนคลายและบำบัดโรคภัยไข้เจ็บตามความเชื่อที่ว่าการเล่นดนตรีเป็นการเชิญวิญญาณที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติได้เข้ามาช่วยดูแลรักษาผู้ที่เจ็บป่วย ซึ่งทำให้มนุษย์ได้เกิดความศรัทธาและส่งผลให้เกิดเป็นความเชื่อตั้งแต่นั้นมาว่าการร้องและเล่นดนตรีสามารถรักษาโรคให้แก่ผู้ที่ป่วยใช้ได้ (Bintasan, 2010)

สำหรับประโยชน์ของดนตรีต่อการบำบัดได้มีการศึกษาและวิจัยพบว่า ดนตรีมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการในการทำงานของสมอง ในหลากหลายด้าน ดนตรีมีผลต่ออัตราการเต้นของหัวใจ อัตราการเต้นของชีพจร ความดันโลหิต การตอบสนองของม่านตา และการไหลเวียนของเลือด นอกจากนี้ดนตรียังส่งผลต่อจิตใจ ซึ่งจะสามารถสังเกตได้จาก สภาพการณ์เปลี่ยนแปลงของอารมณ์ สติสัมปชัญญะ จินตนาการ การรับรู้ และการสื่อสารทางอวัจนภาษา โดยประโยชน์ของดนตรีที่มีต่อร่างกาย ล้วนแต่มาจากองค์ประกอบของดนตรี ซึ่งแต่ละส่วนมีประโยชน์แตกต่างกันออกไป (Root Wilson, 2010) ดังนี้

1. จังหวะ (Rhythm) จังหวะหรือลีลานั้นมีส่วนสำคัญในการช่วยสร้างเสริมสมาธิ (Concentration) และมีส่วนช่วยให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย (Relax)

2. ระดับเสียง (Pitch) ระดับของเสียงไม่ว่าจะเป็นเสียงของเครื่องดนตรีหรือเสียงร้อง ก็มีผลต่อความรู้สึกของสิ่งมีชีวิตได้ โดยระดับเสียงต่ำ ระดับเสียงสูง หรือในระดับเสียงปานกลาง จะช่วยให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างกันได้

3. ระดับความดังเบา (Dynamic) จากการศึกษาวิจัยพบว่า เสียงที่เบาและนุ่มนวล จะมีผลทำให้เกิดความสบายใจ รู้สึกสงบ มีความสุข แต่หากได้รับเสียงที่มีความดังจะทำให้เกิดการกระตุ้นเกร็งของกล้ามเนื้อ ซึ่งความดังที่อยู่ในระดับที่พอดี จะช่วยให้สามารถจัดระเบียบในการควบคุมตนเองได้ดีและมีสมาธิมากกว่าเสียงระดับอื่น ๆ และระดับความดังสามารถกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวและเรียกความสนใจได้ แต่ผู้ใช้ควรที่ควบคุมระดับของเสียงให้อยู่ในระดับที่พอเหมาะ หากใช้ระดับเสียงที่ดังเกินไปจะเกิดอันตรายต่อการฟังได้ (Hays, 2005)

4. ทำนอง (Melody) ท่วงทำนองของเสียงดนตรีมีผลต่อความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และทำนองเพลงที่คุ้นเคย จะช่วยสร้างความรู้สึกลอดภัย ช่วยเบี่ยงเบนออกจากความรู้สึกเครียด กังวล ไม่สบายใจ ช่วยลดความวิตกกังวลได้ นอกจากนี้ก็ยังช่วยระบายความรู้สึกส่วนลึกภายในจิตใจได้ดี ช่วยกระตุ้นการสื่อสารได้ทั้งข้อความจาก

เนื้อเพลง หรือสื่ออารมณ์จากทำนองเพลงโดยไม่ต้องอาศัยคำพูด ซึ่งผู้ใช้จะสามารถสัมผัสได้จากการร้องหรือการบรรเลงดนตรีด้วยตนเอง

5. เสียงประสาน (Harmony) มีส่วนสำคัญในการสื่อสารความรู้สึกและอารมณ์ ซึ่งเสียงประสานจะสามารถสร้างความแตกต่างของอารมณ์ได้ชัดเจนกว่าทำนองเพียงอย่างเดียวและยังมีส่วนที่เติมเต็มตัวของดนตรีให้มีบรรยากาศและเต็มไปด้วยความรู้สึกมากขึ้น จะสังเกตเห็นได้ชัดเจนจากปฏิกิริยาของผู้รับฟังที่แสดงออกมาในขณะที่ที่ฟังเสียงประสานประเภทต่าง ๆ

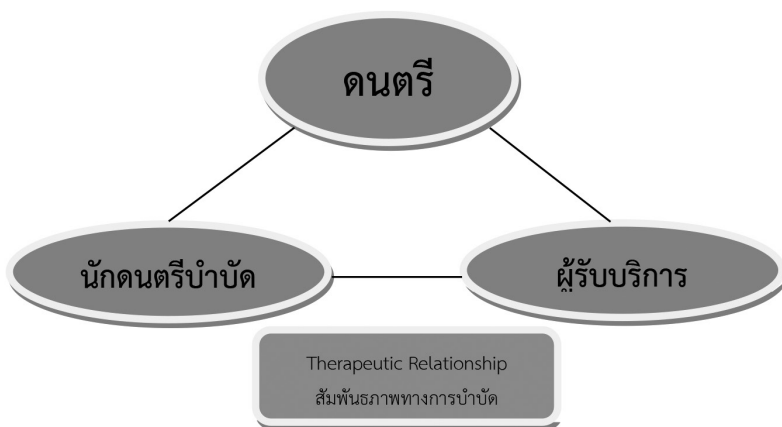
จากผลการศึกษาจากข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นอกจากดนตรีจะเป็น “ศิลปะ” แขนงหนึ่งแล้ว ดนตรียังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ซึ่งในทางการแพทย์จึงมีความสนใจและนำดนตรีเข้าไปใช้ร่วมกับการดูแลสุขภาพผู้ป่วย ที่เรียกว่า “ดนตรีบำบัด” (Music Therapy) โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีได้กล่าวถึงดนตรีที่นำมาใช้ในการบำบัดไว้ว่าเป็นเสียงที่นำมาผสมผสานรวมกันจนกลายเป็นทำนองที่มีความสวยงาม มีจังหวะที่แตกต่าง มีเสียงที่สูงต่ำ และท่วงทำนองที่บ่งบอกถึงอารมณ์ได้ดี และนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการนำมาบำบัดรักษาผู้ป่วย หรือผู้ที่มีความผิดปกติของร่างกาย (Bintasan, 2010)

ภาพที่ 1 ครันที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษา
ผลของการใช้ดนตรีเพื่อลดระดับความเครียดและความเจ็บปวดของผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้าย
โรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ดนตรีบำบัด (Music Therapy)

ดนตรีบำบัด (Music Therapy) หรือการบำบัดด้วยดนตรี เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่ว่าด้วยเรื่องของการเล่นดนตรี หรือองค์ประกอบทางดนตรีมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสภาวะของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ รวมทั้งพัฒนาทักษะทางสังคมของมนุษย์ ซึ่งการที่จะเข้าถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ต้องใช้นักดนตรีบำบัดที่ผ่านการรับรองโดยตรงหรือแพทย์ร่วมมือกับนักดนตรีบำบัด ผู้ซึ่งต้องมีสภาวะจิตใจที่ดี มีความคิดในเชิงบวก และสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่เข้ารับการบำบัดได้ ซึ่งดนตรีบำบัดจะมีรูปแบบ โครงสร้าง และหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน โดยอิงกับทฤษฎีทางด้านวิทยาศาสตร์ โดยเป้าหมายของดนตรีบำบัด ไม่ได้อยู่ที่ทักษะทางด้านดนตรีเป็นหลัก แต่จะเน้นในเรื่องผลสำเร็จจากการเกิดพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของผู้ที่ได้เข้ารับการบำบัด ซึ่งทั้งหมดนี้จะขึ้นอยู่กับข้อจำกัดของตัวบุคคลที่ต้องทำการบำบัดด้วย (Nelson, 2006) ดนตรีบำบัดไม่ได้เพียงแค่ใช้กับกลุ่มผู้ป่วยหรือผู้ที่มีอาการผิดปกติทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังมีการนำมาใช้บำบัดกับกลุ่มอื่น ๆ โดยไม่มีข้อจำกัดของอายุและระดับความสามารถ

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของดนตรีบำบัด

จากภาพที่ 2 องค์ประกอบของดนตรีบำบัด จะประกอบไปด้วย ดนตรี นักดนตรีบำบัดและผู้รับบริการ ซึ่งทั้ง 3 สิ่งเหล่านี้ จะต้องมีการเชื่อมโยงความ

สัมพันธ์ภาพทางการบำบัดซึ่งกันและกัน นักดนตรีบำบัดจะต้องสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับ ผู้เข้ารับบริการ ทำความเข้าใจในตัวดนตรีที่จะนำมาใช้ในการบำบัด และต้องทราบถึง บริบทและภาวะอารมณ์ของผู้รับบริการ โดยจะทราบได้จากขั้นตอนการประเมินก่อน เข้ารับบริการ ซึ่งกระบวนการของดนตรีบำบัดแบ่งเป็น 6 ขั้นตอน ประกอบไปด้วย

1. ประเมินผู้รับบริการ (Assessment) 2.วางแผนในการบำบัด (Treatment Plan) 3.ดำเนินการบำบัด (Implementation) 4.จัดบันทึกสถานการณ์และผล ที่เกิดขึ้นระหว่างการบำบัด (Documentation of Progress) 5. ประเมินผลการบำบัด (Evaluation) และ 6. เสร็จสิ้นกระบวนการบำบัด (Termination of treatment) (Bruscia, 2014)

ลักษณะเด่นของดนตรีบำบัด ดนตรีบำบัดจะมีลักษณะเด่นที่เรียกว่า “เฉพาะตัว” ในหลายด้านและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับมนุษย์หลากหลายช่วงวัย ซึ่งลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัดเจนที่พบจากการศึกษาและงานวิจัย มีดังนี้ (Boonrod, 2017; Cromie, 1999; Gold, Voracek, & Wigram, 2004; Ruokonen & Ruismaki, 2011; Udom, 2004)

1. สามารถประยุกต์เข้ากับระดับความสามารถของตัวบุคคลได้ง่าย
 2. ช่วยกระตุ้นการทำงานของสมองได้หลายส่วน
 3. ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการในทุกด้าน
 4. ช่วยในการพัฒนาทางด้านอารมณ์และด้านจิตใจ
 5. ส่งเสริมทักษะทางสังคมและทางด้านการสื่อสาร
 6. สร้างความสนุกสนานและส่งเสริมการรับรู้
 7. สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกเพศ ทุกวัยและทุกระดับความสามารถ
- โดยไม่เพียงแค่การบำบัดผู้ป่วยเท่านั้น แต่ดนตรียังมีส่วนช่วยในการสร้างความผ่อนคลาย และส่งเสริมความสุขให้กับบุคคลทั่วไปได้

จากการศึกษา ค้นคว้า เอกสารและงานวิจัย เกี่ยวกับการนำดนตรีมาใช้นำบำบัด กับมนุษย์ ผู้เขียนได้พบว่า มีการศึกษาและงานวิจัยมากมายที่สนับสนุนว่า ดนตรี มีประสิทธิภาพและศักยภาพต่อผู้รับการบำบัด โดยบทความนี้จะเป็นการเสนอผล ของการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลและศักยภาพของการนำดนตรีมาใช้นำบำบัด ในกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุ ดังนี้

การใช้ดนตรีบำบัดในเด็ก

วัยเด็ก คือ ช่วงวัยที่มีการเรียนรู้รอบตัว โดยที่เด็กแต่ละคนย่อมมีอุปนิสัยที่แตกต่างกันไป สามารถแปรเปลี่ยนได้จากการเลี้ยงดูของครอบครัว สังคมในโรงเรียน และกิจกรรมที่เด็กทำอยู่เป็นประจำ โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นตัวกำหนดทิศทางพฤติกรรม และลักษณะนิสัยให้กับเด็ก ผู้เขียนจะนำเสนอผลของการใช้ดนตรีบำบัดในกลุ่มเด็กแรกเกิด กลุ่มเด็กในช่วงอายุ 3-7 ปี และกลุ่มเด็กที่มีภาวะโรคซึมเศร้า ซึ่งในปัจจุบันภาวะซึมเศร้าได้กลายเป็นปัญหาหลักระดับประเทศและอาจมีแนวโน้มที่จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และนำไปสู่สถานการณ์ที่ร้ายแรงขึ้นได้ ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าควรมีการป้องกันหรือแนวทางการลดความเสี่ยงในเบื้องต้น ซึ่งมีงานวิจัยสนับสนุนว่าดนตรีเป็นหนึ่งในทางเลือกที่สามารถนำไปใช้เพื่อลดความเสี่ยงและสามารถเยียวยาภาวะซึมเศร้าได้ โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษาและรวบรวมผลการศึกษาไว้ ดังนี้

ในมุมมองของการใช้ดนตรีกับกลุ่มเด็ก ไม่มีข้อบ่งคับหรือวัตถุประสงค์ที่ตายตัวในผลลัพธ์ที่ได้ว่าจะต้องให้เด็กที่ได้เข้ารับการบำบัดสามารถเข้าใจในตัวโน้ตต่างๆ และซาบซึ้งกับสุนทรีย์ของตัวดนตรี เพียงแต่มีเป้าหมายให้เด็กที่ได้รับการบำบัดมีภาวะอารมณ์และจิตใจดีขึ้น เกิดความผ่อนคลาย การใช้กิจกรรมดนตรีกับเด็กด้วยดนตรีโดยการเปิดเพลงที่มีผลต่อ EQ ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกกับเด็กได้โดยเพลงหรือดนตรีเหล่านั้นต้องเป็นสิ่งที่เด็กมีความรู้สึกชอบ หากผู้ปกครองจะใช้ดนตรีกับเด็กไม่ควรอย่างยิ่งที่จะบังคับหรือหยิบนัดประเภทของดนตรีให้เด็ก โดยตนเองเป็นผู้เลือกให้ แต่สำหรับผู้ปกครองที่มีความประสงค์ที่จะให้ลูกได้ฟังเพลงตั้งแต่วัยในครรภ์ สามารถเลือกเพลง เช่น เพลงคลาสสิก เพลงสมัยนิยม หรือเพลงบรรเลงที่มีความผ่อนคลายได้ดี โดยใช้วิธีการเปิดเพลงแล้วแนบหูฟังที่ท้องของมารดาเพื่อให้เด็กในครรภ์ได้ฟังและสัมผัสกับดนตรีได้ ซึ่งมีผลจากการวิจัยที่ได้ทำการเปิดเพลงให้ทารกในครรภ์ฟัง แต่ในความเป็นจริงแล้วเด็กทารกในครรภ์จะไม่สามารถได้ยินเสียงเพลงได้เท่าวัยเด็ก 3-4 ปี แต่สิ่งสำคัญ คือ ดนตรีจะช่วยปรับสภาพอารมณ์เชิงบวกและให้ความผ่อนคลายกับมารดา ซึ่งจะส่งผลต่อสภาพอารมณ์ของเด็กในครรภ์ได้โดยตรง (Partanen, Kujala, Tervaniemi, & Huotilainen, 2013) และงานวิจัยยังพบอีกว่าดนตรียังช่วยสร้างพัฒนาการทางการได้ยินให้กับทารกได้โดยทารกจะสามารถแยกแยะความต่างของระดับเสียงที่ได้ยิน และมีอารมณ์ที่ดีจากการฟังเพลง ผู้ปกครองจะรับรู้ได้ทันทีโดยดูจากอัตราการเต้นของหัวใจที่เพิ่มขึ้นเมื่อฟังเพลงกับเด็กที่อยู่ในช่วงวัย

0-3 ปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นช่วงวัยแรกของชีวิต (Rabinowitch, Cross, & Burnard, 2013) การเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กในช่วงนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญ แต่ในทางกลับกัน Perret (2005) นักวิชาการด้านดนตรี ได้กล่าวว่า การฟังเพลงยังไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการใช้ดนตรีบำบัด เพียงแต่การฟังเพลง จะเป็นการช่วยปรับสภาพของอารมณ์ หรือสร้างพัฒนาการทางอารมณ์ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ซึ่งสิ่งนี้ยังเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันในกลุ่มของนักวิชาการทางดนตรีบำบัดอยู่ในปัจจุบัน

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ทางการศึกษาของรัฐบาลอิตาลีได้ยกให้ดนตรีคือ “ยา” ประเภทหนึ่ง เพราะดนตรีมีส่วนสำคัญต่อการทำให้อารมณ์ของผู้ที่กำลังวิตกกังวล หรือมีความเครียดลดลงไปได้ (Gregory, 2000) ซึ่งมีผลวิจัยพบว่า ดนตรีบำบัดสามารถช่วยสร้างความสุขและความมั่นใจให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กมีความพร้อมก่อนที่จะเริ่มต้นเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ ซึ่งวิธีการใช้ดนตรีบำบัดในเด็กนั้นทำได้โดยการฝึกประสาทที่หู ให้รับฟังเสียงสูงและเสียงต่ำ สามารถแยกแยะความแตกต่างได้ อีกทั้งการให้เด็กสามารถเรียนรู้และสร้างจินตนาการไปตามจังหวะของเสียงเพลง สามารถเรียนรู้ในด้านทักษะการฟัง ฝึกความเข้าใจจากการสื่อสารกับคุณครูผู้สอน ฝึกการเคลื่อนไหวขยับร่างกาย ให้สอดคล้องไปกับเสียงเพลงและทำนองของดนตรี ซึ่งทางครูผู้สอนหรือผู้ปกครองเองสามารถสังเกตลักษณะสีหน้าของเด็กในขณะที่เด็กฟังเพลง จะสามารถรับรู้ถึงสภาวะอารมณ์ของเด็กได้ (Wigram, 2004) อีกทั้งยังมีการทดสอบให้เด็กชั้นอนุบาลได้ฟังเพลงในชั้นเรียน พบว่า เด็กเริ่มเรียนรู้จักกับการอดทน และสามารถรู้จักการรอคอย สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี (Rose, Jones, & Heaton, 2017)

การใช้ดนตรีบำบัดกับกลุ่มวัยเด็ก สามารถทำได้โดยการให้เด็กมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมได้ และสามารถส่งเสริมให้มีทักษะในการเล่นดนตรีได้อีกวิธีหนึ่ง ซึ่งผลจากการวิจัยของ Hallam (2010) พบว่า การให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีบำบัด จะช่วยให้เด็กมีสมาธิมากขึ้น มีความผ่อนคลาย และรู้จักการปรับสภาพอารมณ์ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการเล่นดนตรีจะส่งเสริมให้มีพื้นที่ในการระบายอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กิจกรรมที่ต้องใช้พัฒนาการทางด้านสมอง จะสามารถส่งเสริมให้เด็กที่มีภาวะผิดปกติ อย่างเช่น เด็กออทิสติกหรือเด็กที่มีพัฒนาการทางสมองช้า จะสามารถมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเมื่อได้รับการบำบัดด้วยการเล่นดนตรีแบบมีส่วนร่วม โดยจะทำให้เด็กจะมีสมาธิที่ดีขึ้น มีความจดจ่อกับการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นผลลัพธ์ที่พึงพอใจต่อผู้ปกครอง ผู้ดูแล รวมถึงนักบำบัดอีกด้วย (Kirschner & Tomasello, 2010)

กิจกรรมดนตรีเป็นอีกหนึ่งวิธีที่มีส่วนช่วยพัฒนาสมองให้เติบโตขึ้น โดยการ
ใช้กิจกรรมดนตรีสำหรับเด็กวัย 0-3 ปี สามารถสร้างสรรค์กิจกรรมที่让孩子ได้มีส่วนร่วม
เช่น ผู้ปกครองร้องเพลงให้ฟัง ขยับตัวเด็กไปตามตามจังหวะของเสียงเพลง เปิดเพลง
ให้เด็กฟังเป็นประจำทุกวัน วันละ 2-3 ชั่วโมง อาจจะเป็นบทเพลงคลาสสิกหรือเพลง
ร่วมสมัยที่มีจังหวะไม่เคร่งเครียด โดยจะเป็นการฟังเพื่อพัฒนาสมอง และยังสอดแทรก
ความสัมพันธ์ที่ระหว่างคนในครอบครัวอีกด้วย (Silverman, 2003) ซึ่งผลของการ
ได้ฟังบทเพลงที่ผ่อนคลายจะส่งผลต่อการนอนหลับได้สนิทมากขึ้น คำแนะนำทาง
การแพทย์เกี่ยวกับการใช้ดนตรีบำบัดในเด็กนั้น กล่าวว่าการเลือกดนตรีให้เหมาะสมกับ
ภาวะทางอารมณ์ของเด็กนั้นจะส่งผลอย่างมากในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการ
แสดงออกทางอารมณ์ของเด็ก (Rickson & Watkins, 2003)

ในกลุ่มเด็กที่มีอายุ 5-7 ปี หรือกำลังก้าวเข้าสู่วัยเรียนระดับชั้นประถม
เด็กช่วงวัยเหล่านี้จะมีการแสดงออกทางภาวะอารมณ์ที่ชัดเจน มีการทดลองใช้ดนตรี
บำบัดกับเด็กช่วงวัยนี้กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งการพิจารณาเลือกดนตรีหรือบทเพลง
จะสามารถอิงจากอารมณ์ที่เกิดขึ้นของเด็กในขณะนั้น เช่น เด็กที่มีอารมณ์ร้อน หงุดหงิด
ฉุนเฉียวง่าย การเลือกเพลงที่มีจังหวะช้า ผ่อนคลาย ฟังสบาย ซึ่งอัตราความช้าของ
ช่วงจังหวะ หรือการเรียบเรียงทำนองเพลงที่นุ่มนวลนั้น มีผลอย่างยิ่งต่อการปรับเปลี่ยน
ความรู้สึกและอารมณ์ในตัวเด็กได้ อีกทั้งการเปิดเพลงบรรเลงที่มีท่วงทำนองเพลง
ที่นุ่มนวล ยังเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้เข้าถึงแก่นแท้ของเนื้อหา ซาบซึ้งกับรายละเอียด
จากดนตรี และสามารถซึมซับความเป็นดนตรีได้อีกด้วย (Gold, Voracek, & Wigram, 2004)

สำหรับเด็กที่มีภาวะโรคซึมเศร้า การบำบัดด้วยดนตรียังเป็นอีกวิธีหนึ่ง
ที่จะช่วยลดภาวะของโรคซึมเศร้าลงไปได้ ซึ่งผู้ปกครองอาจสังเกตได้จากเมื่อเด็กเริ่มมี
ความคิดในการตัดสินใจที่ช้าลง การเคลื่อนไหวช้า หรือนอนหลับได้ยากขึ้น และบางครั้ง
หลับนานจนผิดปกติ อาการเหล่านี้กำลังบ่งบอกได้ว่าเด็กมีความเสี่ยงของโรคซึมเศร้า
(Porter et al., 2017) โดยคำแนะนำทางการแพทย์เกี่ยวกับการบำบัดด้วยดนตรี
ได้แนะนำว่าควรเลือกใช้บทเพลงที่มีจังหวะสนุกสนาน เช่น บทเพลงที่มีช่วงจังหวะที่เร็ว
มีท่วงทำนองที่เร็วหรือเป็นประเภทบทเพลงเร้า และหากเป็นเพลงคลาสสิกจะสามารถ
เลือกใช้บทเพลงของโมซาร์ท (Mozart) ได้เช่นเดียวกัน การบำบัดโรคซึมเศร้าในเด็ก
ด้วยดนตรีนั้น จะช่วยเพิ่มระดับโดพามีนซึ่งเป็นฮอร์โมนความสุข ทำให้เกิดอารมณ์

ความสุขมากขึ้น ลดความหวาดระแวง สร้างความผ่อนคลาย และช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกในการแสดงออกทางความรู้สึกต่างๆ ออกมาได้ดียิ่งขึ้น (Stein, Zitner, & Jensen, 2006)

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มน่าสนใจ ซึ่งผู้เขียนได้ทำการศึกษา ค้นคว้างานวิจัย เกี่ยวกับการใช้ดนตรีกับกลุ่มผู้สูงอายุทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า ดนตรีมีผลทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสนใจ ความกระตือรือร้น กระตุ้นความทรงจำ ช่วยควบคุมอารมณ์ ลดความเศร้า คลายความเครียด ลดความวิตกกังวล ทำให้จิตใจ มีสมาธิและส่งเสริมสัมพันธ์ภาพกับบุคคลได้

การใช้ดนตรีบำบัดในผู้สูงอายุ

ช่วงวัยสูงอายุ เป็นช่วงวัยที่ร่างกายเริ่มมีความเปลี่ยนแปลง และอวัยวะหลาย ๆ ส่วนในร่างกายได้เสื่อมถอยลงตามกาลเวลา ไม่เพียงแต่การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และต้องมีวิธีการปรับตัวเพื่อให้สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ (Boonrod, 2017) ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางความรู้สึก การรับรู้ อารมณ์ ความจำ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของผู้สูงอายุได้อีกด้วย ดังนั้น การที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่เกิดอาการเจ็บป่วยขึ้นจึงไม่ใช่เรื่องผิดปกติแต่อย่างใด (Brotons, 2000) โดยการบำบัดอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นนั้น สามารถรักษาได้หลากหลายวิธีด้วยกัน ทั้งการใช้ยาปฏิชีวนะ การบำบัดทางร่างกาย และการใช้ดนตรีบำบัดก็เป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ ซึ่งมีผลการศึกษาและงานวิจัยอยู่มากมายรองรับถึงประสิทธิภาพในเชิงบวกของการใช้ดนตรีกับกลุ่มผู้สูงอายุ ในบทความนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอผลของการใช้ดนตรีบำบัดในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้าและผู้สูงอายุที่มีโรคความจำเสื่อม ซึ่งเป็น 2 กลุ่มโรคที่พบมากที่สุดในปี ค.ศ. 2019 ในกลุ่มของผู้สูงอายุ รองจากโรคหัวใจ (American Heart Association, 2019) โดยผู้เขียนได้รวบรวมและสรุปผลการศึกษาไว้ ดังนี้

ดนตรีบำบัดในผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้า

จากการสำรวจประชากรสูงอายุของ United Nations Population Fund (United Nations Population Fund, 2012) คาดการณ์ว่า ในปี ค.ศ. 2001-2100

จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ เนื่องจากโลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละประเทศจะมีอัตราการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการแพทย์ โดยทั้งนี้ เนื่องจากที่ประชากรโลก มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีการคาดการณ์ว่าแนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุ จะเพิ่มในทุก ๆ ปี จนก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” และจากการสำรวจ ในปี ค.ศ. 2012 ในประเทศไทยได้พบผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้ามากถึง 2.7 ล้านคน (Yodkul & Srijakkoy, 2012) ซึ่งถือได้ว่าภาวะซึมเศร้าเป็นปัญหาหลักของผู้สูงอายุ โดยองค์การอนามัยโลกได้ทำนายไว้ว่า ในปี ค.ศ. 2020 โรคซึมเศร้าจะเป็นโรคที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานเป็นอันดับ 2 รองจากโรคหัวใจ (World Health Organization, 2001) และผู้ที่มีปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิตจะมีความเสี่ยงสูงที่ทำให้เกิดภาวะซึมเศร้าได้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ผสมกับการมีโรคเรื้อรังต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญ ประกอบกับร่างกายที่เริ่มอ่อนล้าและเสื่อมลง ทำให้การที่จะออกจากบ้านหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ สามารถทำได้น้อยลง ทำให้เกิดความเหงา ว้าเหว่ หดหู่และเกิดเป็นภาวะซึมเศร้าในที่สุด นอกจากยาซึ่งเป็นตัวเลือกแรกในการรักษาโรคซึมเศร้า ยังมีการวิจัยและทดลองเกี่ยวกับการนำกิจกรรมดนตรีเข้ามาบำบัดในกลุ่มผู้สูงอายุที่พักอยู่ในบ้านพักคนชรา และพบว่า เมื่อนำกิจกรรมดนตรีเข้าไปบำบัดกับผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้า ดนตรีสามารถช่วยลดภาวะซึมเศร้าได้เช่นเดียวกับการใช้ยาในการรักษา (Dev, Smitha, & Pillai, 2014) และมีงานวิจัยของ Chu et al. (2014) ได้ทำการศึกษาประสิทธิภาพของการจัดกลุ่มดนตรีบำบัดเพื่อพัฒนาภาวะซึมเศร้าและชะลอการเสื่อมสมรรถภาพทางปัญญาในผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม ซึ่งผลวิจัยได้พบว่า หลังจากการเข้าร่วมกลุ่มดนตรีบำบัด ภาวะซึมเศร้าได้ลดลงภายใน 1 เดือนแรก และพบการพัฒนาในด้านความทรงจำที่เพิ่มขึ้น ในเดือนที่ 6 และ เดือนที่ 12 ของการเข้าร่วมกลุ่ม โดยผลจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมกลุ่มดนตรีบำบัด ได้มีความเห็นว่า การเข้าร่วมกิจกรรมดนตรีบำบัดดังกล่าว ไม่เป็นอันตรายและไม่ต้องใช้จ่ายเงินใด ๆ แต่สามารถช่วยลดภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุได้ และนอกจากนี้ยังสามารถชะลอการเสื่อมของพัฒนาการทางสมอง และยังสามารถเรียกคืนความทรงจำในระยะสั้นได้อีกด้วย ซึ่ง Chu et al. (2014) ยังพบอีกว่า ดนตรีบำบัดกลุ่ม เป็นทางเลือกที่เหมาะสมในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมขั้นปานกลางได้ดี

ภาพที่ 3 นวัตกรรมเครื่องดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ
ที่ผู้เขียนได้พัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ

มีงานวิจัยของ Boonrod (2017) ได้จัดกิจกรรมดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้ นวัตกรรมเครื่องดนตรีสำหรับผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และได้ศึกษาผลของการ เข้าร่วมกิจกรรมดนตรีของผู้สูงอายุพบว่า ดนตรีช่วยให้ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม มากขึ้น ลดความรู้สึกโดดเดี่ยว ว้าเหว่ ลดความเครียด สามารถมีทักษะในการเล่นดนตรีได้ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภูมิใจในศักยภาพของตนเอง และสามารถมีคุณภาพ ชีวิตที่ดีขึ้นได้ และยังพบงานวิจัยที่สนับสนุนของ Ray and Mittelman (2017) ที่ทำการ ศึกษาการใช้ดนตรีบำบัดกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้า โดยปราศจากการใช้ ยาปฏิชีวนะร่วมด้วย ซึ่งได้ผลว่า ดนตรีมีผลในเชิงบวกต่อการรักษาภาวะซึมเศร้าของ ผู้สูงอายุให้ดีขึ้น แต่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเล่นของผู้สูงอายุได้ดี เท่ากับการใช้ยาปฏิชีวนะร่วมในการรักษาควบคู่ไปด้วย มีผลการศึกษาของ Soontornvijit (2017) พบว่า ดนตรีมีผลทางด้านจิตใจ สามารถเชื่อมโยงระหว่างกาย กับจิตของมนุษย์ ดนตรีบำบัดจึงมีประโยชน์ต่อการเยียวยาร่างกาย จิตใจอารมณ์และ จิตวิญญาณของมนุษย์ให้มีความสุข และส่งผลให้บุคคลที่มีภาวะซึมเศร้ามีความรู้สึก นึกคิด เข้าใจตนเอง สร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง มีสติรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ ความรู้สึก พฤติกรรม สามารถเข้าใจโลกและชีวิตมากขึ้น

ดนตรีบำบัดในผู้สูงอายุที่เป็นโรคความจำเสื่อม การบำบัดด้วยดนตรี ในกลุ่มโรคความจำเสื่อม มีวัตถุประสงค์ในการรื้อฟื้นความจำของกลุ่มผู้บำบัด โดยมี วิจัยของ Kanuengpean and Phokeaw (2015) ได้ทำการศึกษาผลของดนตรีบำบัด ต่อความสามารถในการจำของผู้สูงอายุ ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ยังไม่ถือว่าเป็นดนตรีบำบัด

อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ตามองค์ประกอบ เนื่องจากเป็นเพียงการใช้ดนตรีกับผู้สูงอายุ โดยตรง ไม่ได้เกิดสัมพันธภาพทางการบำบัดของนักดนตรีบำบัดกับผู้สูงอายุตามที่ผู้เขียนได้อธิบายองค์ประกอบของดนตรีบำบัดไว้ในภาพที่ 1 โดยในการวิจัยนี้ได้ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย โดยให้กลุ่มผู้สูงอายุได้รับฟังเพลงบรรเลงของโมซาร์ท (Mozart) จำนวน 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ครั้งละ 30 นาที เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ หลังจากการทดสอบผลการวิจัยพบว่า ดนตรีสามารถเพิ่มประสิทธิภาพทางด้านความจำในผู้สูงอายุได้ โดยอ้างอิงผลได้ว่าดนตรีเป็นคลื่นเสียงอย่างหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของตัวบุคคลได้มากขึ้น (Cass, 2017) ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมมักจะมีอาการกระวนกระวาย ซึมเศร้า อารมณ์แปรปรวนเป็นภาวะแทรกซ้อน เปรียบได้ว่าการใช้ดนตรีบำบัดเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการนำเข้ามาดูแลมนุษย์แทนการใช้ยาในการรักษาได้ (Sixsmith and Gibson, 2007) ซึ่งจากการวิจัยของ Thongwachira and Kespichayawattana (2010) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ดนตรีบำบัดกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอาการกระวนกระวายจากภาวะสมองเสื่อม โดยมีจุดประสงค์เพื่อลดพฤติกรรมกระวนกระวายดังกล่าว ซึ่งในการทำการศึกษาวิจัย จะใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ที่มีภาวะสมองเสื่อมจำนวน 32 ราย โดยกระบวนการวิจัยทำขึ้นด้วยการจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ทำหน้าที่ดูแลกลุ่มผู้สูงอายุให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปของผู้สูงอายุ มีการจัดสิ่งแวดล้อมภายในตัวบ้านพักและอาคาร เพื่อเป็นการลดสิ่งเร้าที่อาจจะทำให้เกิดการกระตุ้นให้มีพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การกำจัดเสียงที่อาจก่อให้เกิดการรบกวน และกำจัดกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ ซึ่งในส่วนของคนตรีนั้นจะให้ผู้สูงอายุนานั่งรวมกลุ่มกันและใช้วิธีการเปิดเพลงที่ผู้สูงอายุคุ้นเคยและชื่นชอบ เช่น บทเพลงไทยเดิม เพลงลูกกรุง บทเพลงของวงสุนทราภรณ์ เป็นต้น เพื่อจะได้เป็นการเบี่ยงเบนความสนใจจากสิ่งเร้าที่มีอยู่ภายนอก รวมทั้งมีการทำกิจกรรมเข้าจังหวะและร่วมเล่นดนตรีกับนักบำบัดและผู้ดูแล รวมถึงการให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพด้านดนตรีโดยการร้องเพลงเพื่อเป็นกิจกรรมที่ช่วยในการกระตุ้นความจำ การทำกิจกรรมทั้งหมดใช้ระยะเวลาจำนวน 5 สัปดาห์ หลังจากนั้นจะประเมินผลโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมกระวนกระวายทั้งก่อนและหลังการจัดกิจกรรม ซึ่งได้ผลพบว่า หลังสิ้นสุดกิจกรรม พฤติกรรมกระวนกระวายได้ลดลง โดยในสัปดาห์ที่ 1 และ 2 ระดับพฤติกรรมลดลงยังไม่มาก แต่เมื่อถึงสัปดาห์

ที่ 3 ความกระวนกระวายได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมนี้ยังช่วยบริหารกล้ามเนื้อบริเวณใบหน้าและแขนให้กับผู้สูงอายุได้อีกด้วย

และยังพบงานวิจัยมากมาย ที่แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของดนตรีบำบัดต่อผู้สูงอายุ โดยมีงานวิจัยของ Lesta and Petocz (2006) พบว่า การร้องเพลง การบรรเลงดนตรี และการเคลื่อนไหวมีผลในเชิงบวกต่อด้านร่างกาย อารมณ์ และสร้างความมั่นใจในตนเองให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Southcott (2009) ที่ทำการศึกษาประสบการณ์ของนักร้องวงประสานเสียงผู้สูงอายุด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้พบว่าดนตรีสามารถช่วยให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดี เสริมสร้างจินตนาการ และทำให้รู้สึกว่าคุณค่าในสังคม

ดนตรีบำบัดสำหรับผู้สูงอายุ เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่มีการนำมาใช้ตั้งแต่ในอดีตมายาวนาน ซึ่งมีงานวิจัยของ VanderArk, Newman, and Bell (1983) ได้ทำการศึกษาผลของดนตรีต่อการเปลี่ยนแนวคิดและทัศนคติของชีวิตผู้สูงอายุในบ้านพักคนชรา ผู้เข้าร่วมเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ถึง 95 ปี โดยได้รับมอบหมายให้เข้าร่วมการประชุมดนตรีสัปดาห์ละ 2 ครั้งเป็นเวลา 5 สัปดาห์ติดต่อกัน โดยพวกเขาจะต้องร่วมร้องเพลงและร่วมบรรเลงบทเพลงที่คุ้นเคยด้วยเครื่องดนตรีที่เรียบง่ายอย่างเครื่องเคาะจังหวะ เช่น กลองบองโก (Bongo) ซึ่งผลของการจัดกิจกรรมได้รับความพึงพอใจเป็นอย่างมากจากผู้เข้าร่วม และพบว่าผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมมีแนวคิดและทัศนคติต่อดนตรีที่ดีขึ้น สามารถลดความโดดเดี่ยว สร้างปฏิสัมพันธ์ และเพิ่มคุณค่าให้กับผู้สูงอายุได้ และงานวิจัยที่สนับสนุนของ Hanser and Thompson (1994) ที่ทำการศึกษาผลของดนตรีบำบัด โดยใช้การทดสอบว่าการฟังเพลงสามารถช่วยบรรเทาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุได้หรือไม่ กลุ่มทดลองของการศึกษา คือผู้สูงอายุจำนวน 30 คน อายุเฉลี่ยประมาณ 61-86 ปี และได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคซึมเศร้า โดยกระบวนการศึกษาของ Hanser and Thompson (1994) ได้ให้ผู้สูงอายุได้ฟังเพลงระหว่างการประกอบกิจวัตรประจำวัน เช่น การนวดหน้า การล้างจาน หรือการเดินออกกำลังกายในทุกๆ วัน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หลังจากการทดลอง 8 สัปดาห์ ผู้สูงอายุมีภาวะซึมเศร้าลดลง มีความมั่นใจในตนเอง และนับถือตัวเองมากขึ้น

บทสรุป

จากผลของการศึกษางานวิจัยและการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการนำดนตรีเข้าไปใช้บำบัดดูแลเด็กและผู้สูงอายุ พบว่า ดนตรีมีศักยภาพในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับมนุษย์ได้ ทั้งทางด้านอารมณ์ จิตใจและทางด้านการคิด โดยมีงานวิจัยที่สนับสนุนว่า ดนตรีเปรียบเสมือนยาชนิดหนึ่งที่ใช้ในการดูแลและเยียวยามนุษย์ อย่างที่ทราบกันในชื่อของ “ดนตรีบำบัด” ซึ่งเป้าหมายของดนตรีบำบัด ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการบำบัดสามารถมีทักษะทางด้านดนตรีเป็นหลัก แต่จะเน้นในเรื่องผลสำเร็จในเชิงบวกที่เกิดจากการพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ที่ดีขึ้นของผู้ที่ได้เข้ารับการบำบัด ซึ่งนอกเหนือจากการใช้ดนตรีบำบัดกับกลุ่มผู้ป่วยที่มีภาวะอาการผิดปกติต่าง ๆ ดนตรีบำบัดยังสามารถนำมาใช้ได้กับหลากหลายกลุ่มวัย ไม่ว่าจะเป็นวัยเด็กหรือกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งผลของการใช้ดนตรีบำบัดกับกลุ่มวัยเด็ก พบว่า ดนตรีมีส่วนช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของสมองให้เติบโตขึ้น โดยเฉพาะกับเด็กวัยทารกแรกเกิดจนถึงอายุ 3 ปี และยังพบอีกว่า ดนตรีมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านอารมณ์ สติสัมปชัญญะ การรับรู้ยอมรับสภาพความเป็นจริง สร้างจินตนาการ และเพิ่มศักยภาพทางด้านการสื่อสาร นอกจากนี้ยังช่วยลดความหวาดระแวง สร้างความผ่อนคลาย และช่วยให้เด็กเกิดความสุขใจในการแสดงออกทางความรู้สึกต่าง ๆ ออกมาได้ดียิ่งขึ้น ส่วนผลของการศึกษาการใช้ดนตรีบำบัดกับกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่าดนตรีช่วยให้ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมมากขึ้น ลดความรู้สึกโดดเดี่ยว ว้าเหว่ ลดความเครียด สามารถเสริมสร้างทักษะในการเล่นดนตรีได้ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภูมิใจในศักยภาพของตนเอง และสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ ผลสรุปของการศึกษาที่ผู้เขียนรวบรวมไว้เกี่ยวกับการใช้ดนตรีบำบัดในกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในเชิงบวกของดนตรีที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในเชิงบวกของดนตรีที่ผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะเสนอแนะให้อ่านหรือผู้ที่สนใจ สามารถศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปศึกษา ค้นคว้าและต่อยอดได้ ซึ่งดนตรีบำบัดยังสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมหรือนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาได้ เช่น การนำไปจัดเป็นกิจกรรมนันทนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะและสร้างสัมพันธภาพของคนในชุมชน หรือการนำไปสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การนำเข้าไปบูรณาการการเรียนการสอนกับศาสตร์อื่น ๆ การร่วมทำวิจัยในต่างสาขาวิชา หรือการนำไปพัฒนาเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไปในสถาบันระดับอุดมศึกษาได้ เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ด้านดนตรีบำบัดให้แก่เยาวชน นิสิตนักศึกษา และพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์ของดนตรีบำบัดให้กับสังคมไทยได้เจริญก้าวหน้าต่อไป

References

- American Heart Association. (2019). *2019 Heart Disease & Stroke Statistical Update Fact Sheet Older Americans & Cardiovascular Diseases*. doi:10.1161/CIR.0000000000000659.
- Bintasan, B. (2010). *Music Therapy*. Bangkok. Chulalongkorn University Press.
- Boonrod, V. (2017). *An innovation musical instruments applying in elderly and the study of elderly's Experiences in participating music lesson*. Doctoral dissertation in Music. Khon Kean University, Khon Kean.
- Brotons, M. (2000). An overview of the music therapy literature relating to elderly people. *Music therapy in dementia care*.
- Bruscia E., K. (2014). *Defining Music Therapy* (3rd ed.). University Park IL: Barcelona Publishers.
- Cass, S. P. (2017). Alzheimer's disease and exercise: a literature review. *Current sports medicine reports*, 16(1), 19-22.
- Chareansuk, S. (2007). *Music for Brain Development* (1st ed.). Nakornpathom: Mahidol University.
- Chu, H., Yang, C.-Y., Lin, Y., Ou, K.-L., Lee, T.-Y., O'Brien, A. P., et al. (2014). The impact of group music therapy on depression and cognition in elderly persons with dementia: A randomized controlled study. *Biological research for Nursing*, 16(2), 209-217.
- Cromie, W. J. (1999). *Social activities found to prolong life*. Retrieved from: <http://news.harvard.edu/gazette/1999/09.16/social.html>
- DeNora, T. (2002). *Music in everyday life*. Cambridge: University Press.
- Dev, A., Smitha, K.V. & Pillai, R. R. (2014). Music therapy for institutionalized elderly persons with depression. *Open Journal of Psychiatry & Allied Sciences*, 6(1), 15-19.
- Egon, W. (1957). *New Oxford History of Music*. London: Oxford University Press.

- Eyerman, R., & Jamieson, A. (1998). *Music and social movements*. Cambridge: University Press.
- Gregory, D. (2000). Test instruments used by Journal of Music Therapy authors from 1984–1997. *Journal of Music Therapy*, 37(2), 79-94.
- Gold, C., Voracek, M., & Wigram, T. (2004). Effects of music therapy for children and adolescents with psychopathology: a meta-analysis. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(6), 1054-1063.
- Guzmán, J. M., Pawliczko, A., & Beales, S. (2018). Ageing in the twenty-first century: A celebration and a challenge.
- Hallam, S. (2010). The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people. *International Journal of Music Education*, 28(3), 269-289.
- Hallam, S., Creech, A., Varvarigou, M., & McQueen, H. (2012). Perceived benefits of active engagement with making music in community settings. *International Journal of Community Music*, 5(2), 155-174.
- Hanser, S. B., & Thompson, L. W. (1994). Effects of a music therapy strategy on depressed older adults. *Journal of gerontology*, 49(6), P265-P269.
- Hays, T. (2005). Well-being in later life through music. *Australasian Journal on Ageing*, 24(1), 28-32.
- Kanuengpean, T. & Phokeaw, D. (2015). *Effect of Music Therapy for Capability memory in Elderly*. Paper presented at The 3rd National Academic Conference and Research Presentation. Surin. Rajamangala University of Technology Isan Surin Campus.
- Kirschner, S., & Tomasello, M. (2010). Joint music making promotes prosocial behavior in 4-year-old children. *Evolution and Human Behavior*, 31(5), 354-364.
- Lesta, B., & Petocz, P. (2006). Familiar group singing: Addressing mood and social behaviour of residents with dementia displaying sundowning. *Australian Journal of Music Therapy*, 17, 2.

- Nelson, J. P. (2006). Being in tune with life: complementary therapy use and well-being in residential hospice residents. *Journal of Holistic Nursing*, 24(3), 152-161.
- Partanen, E., Kujala, T., Tervaniemi, M., & Huotilainen, M. (2013). Prenatal music exposure induces long-term neural effects. *PloS one*, 8(10).
- Perret, D. (2005). *Roots of musicality: Music therapy and personal development*. Jessica Kingsley Publishers.
- Porter, S., McConnell, T., McLaughlin, K., Lynn, F., Cardwell, C., Braiden, H. J., et al. (2017). Music therapy for children and adolescents with behavioural and emotional problems: A randomised controlled trial. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58(5), 586-594.
- Rabinowitch, T. C., Cross, I., & Burnard, P. (2013). Long-term musical group interaction has a positive influence on empathy in children. *Psychology of music*, 41(4), 484-498.
- Ray, K. D., & Mittelman, M. S. (2017). Music therapy: A nonpharmacological approach to the care of agitation and depressive symptoms for nursing home residents with dementia. *Dementia*, 16(6), 689-710.
- Rickson, D., & Watkins, W. (2003). Music Therapy to Promote Prosocial Behaviors in Aggressive Adolescent Boys--A Pilot Study. *Journal of music therapy*, 40, 283-301.
- Root Wilson, K. A. (2009). *Effect of music education on early adolescents' adaptive skills, health-enhancing behaviors, and self-efficacy*. (Doctoral Dissertation), University of Northern Colorado.
- Rose, D., Jones Bartoli, A., & Heaton, P. (2019). Measuring the impact of musical learning on cognitive, behavioural and socio-emotional wellbeing development in children. *Psychology of Music*, 47(2), 284-303.

- Royal Institute of Thailand. (Ed.) (2013). *The Royal Institute Dictionary, BE 2554 (2011), Commemorating His majesty the King's 7th Cycle Birthday Anniversary, December 5, 2011*. Bangkok: Royal Institute of Thailand.
- Ruokonen, I., & Ruismaki, H. (2011). Musical interaction and lifelong learning: integrative and holistic musical activities increase the well-being of older people. Article proposal for Problems in *Music Pedagogy Journal* [Online]. Retrieved from http://www.mv.helsinki.fi/home/hruismak/julkaisut_files/Daugavpils250811.pdf.
- Silverman, M. J. (2003). The influence of music on the symptoms of psychosis: A meta-analysis. *Journal of music therapy*, 40(1), 27-40.
- Sixsmith, A., & Gibson, G. (2007). Music and the wellbeing of people with dementia. *Ageing & Society*, 27(1), 127-145.
- Soontornvijit, S. (2017). Music Therapy : Alternative treatment For people with depression. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 36(12), 1-12.
- Southcott, J. E. (2009). And as I go, I love to sing: The Happy Wanderers, music and positive aging. *International Journal of Community Music*, 2(2-3), 143-156.
- Stein, R. E., Zitner, L. E., & Jensen, P. S. (2006). Interventions for adolescent depression in primary care. *Pediatrics*, 118(2), 669-682.
- Thongwachira, C., & Kespichayawattana, J. (2010). The effect of nursing intervention by using music and environmental adjustment on agitated behaviors of the dementia elderly. *Bangkok Thailand: Chulalongkorn University*.
- Udom, T. (2004). The effects of recreation program using angklung on elderly with depression. *Bangkok. Thai Thesis Database*.
- Vanderark, S., Newman, I., & Bell, S. (1983). The effects of music participation on quality of life of the elderly. *Music Therapy*, 3(1), 71-81.

- Wigram, T. (2004). *Improvisation: Methods and techniques for music therapy clinicians, educators, and students*. Jessica Kingsley Publishers.
- World Health Organization. (2001). *Conquering depression: You can get out of the blues* (No. SEA-Ment-120). WHO Regional Office for South-East Asia.
- Yodkul, S., & Srijakkot, J. (2012). Predictive factors of depression among older people with chronic disease in Buriram Hospital. *Journal of Nurses' association of Thailand, North-Eastern Division*, 30(3), 50-57.

ระเบียบการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ใน
วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

1. วัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์วารสาร

- 1.1 เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดด้านด้านศิลปวัฒนธรรม และอารยธรรมศึกษาในมิติต่าง ๆ ของคนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน
- 1.2 เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้และเผยแพร่ผลงานวิจัย ผลงานวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านอารยธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน
- 1.3 เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิจัยและวิชาการ นำไปสู่การสร้างสรรค์ ผสมผสานและต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดคุณค่าแก่วิถีชีวิตและสังคมต่อไป

2. ประเภทของผลงานที่ดีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบและมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีลักษณะเป็นเอกสารที่มีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น มีการตั้งสมมติฐานหรือมีการกำหนดปัญหาที่ชัดเจนสมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่เด่นชัดแน่นอน มีการรวบรวมข้อมูล พิจารณา วิเคราะห์ ตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) งานเขียนทางวิชาการ ซึ่งมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน ทั้งนี้มีการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวตามหลักวิชาการจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยผู้เขียนแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจน มีลำดับเนื้อหาและบทสรุปที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน

3. ข้อตกลงเบื้องต้น

3.1 บทความทุกบทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่รู้ว่าผู้เขียนเป็นใคร และผู้เขียนไม่รู้ว่าผู้ทรงคุณวุฒิเป็นใคร (Double-blinded Review) อนึ่ง การพิจารณารับบทความเพื่อลงตีพิมพ์หรือไม่ตีพิมพ์ อยู่ที่ดุลยพินิจของบรรณาธิการถือเป็นอันสิ้นสุด

3.2 บทความ ข้อความ ภาพประกอบและตารางใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไปและไม่ใช่ว่าความรับผิดชอบของสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

3.3 บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่ามี การตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียวและจะไม่ได้รับการพิจารณาให้ลงตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน อีกต่อไป

3.4 ผู้เขียนต้องปฏิบัติตามระเบียบและนโยบายของวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน อย่างเคร่งครัด หากไม่ยินยอมแก้ไขหรือไม่ดำเนินการตามนโยบาย วารสารฯ มีสิทธิ์ที่จะไม่รับตีพิมพ์อีกต่อไป

3.5 บทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์จะไม่ส่งคืน

4. การพิจารณาบทความ

4.1 กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้ส่งบทความทราบเมื่อได้รับบทความเรียบร้อยสมบูรณ์โดยทางระบบ ThaiJO2

4.2 กองบรรณาธิการจะตรวจสอบหัวข้อและเนื้อหาของบทความถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสารฯ รวมถึงรูปแบบการจัดพิมพ์ การอ้างอิง และใบสมัคร หากไม่ครบถ้วน วารสารฯ ขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่รับตีพิมพ์

4.3 ในกรณีที่กองบรรณาธิการพิจารณาเห็นควรรับไว้พิจารณาตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะดำเนินการส่งบทความเพื่อทำการกลั่นกรองต่อไป โดยจะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบคุณภาพของบทความว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมจะลงตีพิมพ์หรือไม่ โดยในกระบวนการพิจารณากลั่นกรองนี้ เป็นการประเมินบทความแบบสองทาง (Double-blind Review) กล่าวคือ จะไม่เปิดเผยทั้งชื่อผู้ส่งบทความและชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ทั้งสองฝ่ายทราบ

4.4 เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณากลั่นกรองบทความแล้ว กองบรรณาธิการจะตัดสินใจโดยอิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิว่าบทความนั้น ๆ ควรนำลงตีพิมพ์หรือไม่ หรือควรที่จะส่งให้นำกลับไปแก้ไขก่อน และส่งกลับมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หรือปฏิเสธการลงพิมพ์

5. การจัดเตรียมต้นฉบับ

บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่าง การพิจารณาของวารสารฉบับอื่น พิมพ์ผลงานด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word ความยาวของบทความไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว (นับรวมรูปภาพ ตาราง และเอกสารอ้างอิง) รูปแบบตัวอักษรให้จัดพิมพ์ด้วยแบบ ตัวอักษร TH SarabunPSK เท่านั้น ในบทความที่เขียนจะต้องประกอบด้วย ส่วนต่าง ๆ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

5.1 บทความวิจัย (โปรดดูรายละเอียดและขนาดอักษรในข้อ 5.3)

5.1.1 ชื่อเรื่อง ชื่อ-นามสกุล สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) และอีเมลล์ของผู้เขียน

5.1.2 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200-250 คำ คำสำคัญไม่ควรเกิน 5 คำ

5.1.3 บทนำ

5.1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย

5.1.5 วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย

5.1.6 สรุปผล

5.1.7 อภิปรายผล

5.1.8 ข้อเสนอแนะการวิจัย (ถ้ามี)

5.1.9 เอกสารอ้างอิง (อ้างอิงในเนื้อเรื่องและในบัญชีเอกสารอ้างอิง)

5.2 บทความวิชาการ (โปรดบรรยายละเอียดและขนาดตัวอักษรในข้อ

5.3)

5.2.1 ชื่อเรื่อง ชื่อ-นามสกุล สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) และอีเมลของผู้เขียน

5.2.2 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200-250 คำ , คำสำคัญไม่ควรเกิน 5 คำ

5.2.3 บทนำ

5.2.4 เนื้อหา (สามารถแบ่งเป็นหัวข้อตามที่ท่านต้องการนำเสนอ) ควรมีการวางแผนจัดโครงสร้างของเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอและจัดลำดับเนื้อหาสาระให้เหมาะสมตามธรรมชาติของเนื้อหาสาระนั้น การนำเสนอเนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสาระนั้นได้โดยง่าย

5.2.5 บทสรุป

5.2.6 เอกสารอ้างอิง (อ้างอิงในเนื้อเรื่องและในบัญชีเอกสารอ้างอิง)

5.3 ข้อกำหนดในการเตรียมต้นฉบับบทความ

ผู้เขียนสามารถจัดเตรียมต้นฉบับโดยดาวน์โหลด Template แบบฟอร์มได้จาก www.nuac.nu.th โดยมีรายละเอียดข้อกำหนดในการจัดเตรียมต้นฉบับ ดังนี้

5.3.1 ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว A4

5.3.2 ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน 1.25 นิ้ว ขอบล่าง 1.0 นิ้ว ขอบซ้าย 1.25 นิ้ว ขอบขวา 1.0 นิ้ว

5.3.3 ระยะห่างระหว่างบรรทัด หนึ่งช่วงบรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์

5.3.4 การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามระดับความสำคัญของหัวข้อ ดังนี้

1) การลำดับหัวข้อให้ใช้ระบบตัวเลขกำกับ ต่อด้วยมหัพภาค หลังตัวเลข และเว้น 2 ช่วงตัวอักษร ก่อนเริ่มคำหรือข้อความต่อไป

2) การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามระดับความสำคัญของหัวข้อ ดังนี้

หัวข้อใหญ่ ให้วางชิดขอบหน้า หัวข้อใหญ่นี้ไม่นิยมใส่ตัวเลขกำกับ คำอธิบายของหัวข้อใหญ่ให้ขึ้นบรรทัดใหม่ย่อหน้า 1.50 ซม. โดยเว้นบรรทัดปกติ

หัวข้อรอง ให้เริ่มอักษรตัวแรกของหัวข้อใหญ่หรือเลขกำกับหัวข้อ โดยเว้นจากขอบหน้า 1.50 ซม. คำอธิบายของหัวข้อรองอาจอยู่ในบรรทัดเดียวกัน หรือขึ้นย่อหน้าใหม่ ตามความเหมาะสมแก่บริบท กรณีหัวข้อรองไม่มีเลขกำกับหัวข้อ ให้เริ่มหัวข้อย่อยหรือเลขกำกับหัวข้อย่อยโดยให้อักษรตัวแรกตรงกับหัวข้อรอง

หัวข้อย่อย ในกรณีที่หัวข้อรองมีเลขกำกับหัวข้อ หัวข้อย่อยให้เริ่มหัวข้อหรือเลขกำกับหัวข้อที่ตัวอักษรตัวแรกของหัวข้อรอง ดังนี้ (เครื่องหมาย √ แทนการเว้น 1 ช่วงตัวอักษร)

1. √ √

1.1 √ √

1.1.1 √ √

ถ้ามีหัวข้อย่อย ๆ อีก ให้ใช้การย่อหน้าระบบเดียวกัน ทั้งนี้ ไม่ควรมีหัวข้อย่อยมากเกินไป ส่วนคำอธิบายในหัวข้อย่อย โดยทั่วไปควรอยู่ในบรรทัดเดียวกัน โดยเขียนหัวข้อ 1).....

5.3.5 คำอธิบายในแต่ละหัวข้อ ถ้าขึ้นย่อหน้าใหม่ให้ย่อหน้าตรงกับอักษรตัวแรกของหัวข้อนั้น ๆ ส่วนข้อความในบรรทัดต่อมาให้ชิดขอบหน้าตามปกติ

5.3.6 การใช้เครื่องหมายวรรคตอน มีข้อพึงระวังดังนี้

1) การใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) ทวิภาค (:) และ อัฒภาค (;) ให้พิมพ์ต่อเนื่องกับอักษรตัวหน้า และเว้น 1 ช่วงตัวอักษรก่อนข้อความต่อไป เช่น

(Saengthong, 2004, 1-14)

(Gramsci, 1971, 411; Simon, 1982, 21 - 27; Schwarzmantel, 2015, 100)

5.3.7 หมายเลขหน้าให้ใส่ไว้ตำแหน่งด้านบนขวาตั้งแต่ต้นจนจบบทความ

5.3.8 รายละเอียดในต้นฉบับพิมพ์ตามข้อกำหนด ดังนี้

1) ชื่อเรื่อง (Title)

- ภาษาไทย ขนาด 18 point, กึ่งกลางหน้ากระดาษ, (ตัวหนา)
- ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่) ขนาด 18 point, กึ่งกลางหน้ากระดาษ, (ตัวหนา)

2) ชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน (ทุกคน)

- ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย (ตัวหนา) / อังกฤษ (ตัวบาง) ขนาด 14 point, กำหนดขีดขวา
- ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะมหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด (ของผู้เขียนทุกคน) โดยให้ระบุหมายเลขที่ชื่อ-นามสกุล และกำหนดไว้ท้ายเชิงอรรถในหน้านั้น ๆ ขนาด 12 point, (ตัวธรรมดา)
- อีเมลของผู้เขียนบทความ 1 คน ที่เป็นคนติดต่อกับกองบรรณาธิการวารสารฯ, ขนาด 14 point กำหนดขีดขวา, (ตัวธรรมดา)

3) บทคัดย่อ

- ชื่อ “บทคัดย่อ” และ “Abstract” ขนาด 16 point, กึ่งกลาง, (ตัวหนา)

- ข้อความบทคัดย่อภาษาไทย ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวธรรมดา)

- ข้อความบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวธรรมดา)

4) คำสำคัญ (keyword)

- ให้พิมพ์ต่อจากส่วนของบทคัดย่อ (Abstract) ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ประมาณ 5 คำ ใช้ตัวอักษรภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point

5) รายละเอียดบทความ

- หัวข้อใหญ่ ขนาด 16 point, กำหนดขีดซ้าย, (ตัวหนา)
- หัวข้อรอง ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวหนา)

- ตัวอักษร ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวธรรมดา)

6) คำศัพท์ ให้ใช้คำศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถาน

7) ภาพและตาราง กรณีมีภาพและตารางประกอบ ชื่อภาพให้ระบุคำว่า **ภาพที่** ไว้ได้ภาพประกอบ และจัดข้อความบรรยายได้ภาพให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ชื่อตารางให้ระบุคำว่า **ตารางที่** พร้อมทั้งข้อความบรรยายตาราง หัวตารางให้จัดขีดซ้ายของหน้ากระดาษ และได้ภาพประกอบหรือตารางให้บอกแหล่งที่มา โดยพิมพ์ห่างจากชื่อภาพประกอบหรือเส้นค้นใต้ตาราง 1 บรรทัด ใช้ตัวอักษรขนาด 14 point, (ตัวธรรมดา)

ตัวอย่าง ภาพประกอบที่นำมาอ้างอิงและการบอกแหล่งอ้างอิง

ภาพที่ 6 พระพุทธรูปแบบพระสิงห์ วัดพระสิงห์ จ.เชียงใหม่ และลายเส้นพระสิงห์ พ.ศ.2533
วัดพระเจ้าเม็งราย จ.เชียงใหม่

ที่มา : ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2554). ศิลปะเมืองเชียงใหม่ : วิเคราะห์งานศิลปกรรม ร่วมกับ
หลักฐานทางโบราณคดี และเอกสารทางประวัติศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ (ถ้ามี). กรุงเทพฯ:
เมืองโบราณ, หน้า 208.

หากเป็นภาพที่ถ่ายด้วยตนเอง ให้อ้างว่า ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย/ผู้เขียน ชื่อ-สกุล

ตัวอย่าง ตารางที่นำมาอ้างอิงและการบอกแหล่งอ้างอิง

น้ำหนักพืชตัวอย่างต่อ ปริมาณสารละลาย (กรัม/มิลลิเมตร)	ค่าการดูดกลืนแสงที่วัดได้ตามระยะเวลาที่ทำการสกัด				
	30 นาที	1 ชม.	2 ชม.	3 ชม.	1 วัน
5:10	0.528	1.427	2.468	1.864	4.316
5:20	0.695	0.949	1.036	1.459	2.495
5:30	0.406	0.583	0.481	0.704	1.251
5:40	0.197	0.549	0.417	0.682	1.017
5:50	0.149	0.382	0.406	0.319	0.816

ที่มา : พรพิมล ม่วงไทยและสุจิตรา ศรีสังข์. (2553). การเตรียมผงสีจากพืชตามภูมิปัญญาไทย.
ใน 9 ภูมิปัญญาไทย. วิภาวี อนุพันธ์พิศิษฐ์, บรรณาธิการ. หน้า 207.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

8) การเขียนเอกสารอ้างอิง วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ได้ใช้รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 แปลและเรียบเรียง โดย นันทพร ธนะกุลบริภัณฑ์ สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2558 ดาวน์โหลดได้จากหน้าเว็บไซต์ของวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ดังต่อไปนี้ <https://bit.ly/2JNPHfV>

หมายเหตุ หลังจากผู้เขียนได้รับแจ้งให้แก้ไขบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ให้ผู้เขียนแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยทุกรายการข้างต้นเป็นภาษาอังกฤษและเรียงลำดับการอ้างอิงใหม่ทั้งหมด ตามลำดับตัวอักษร A-Z

6. การส่งบทความ

1) ให้ท่านจัดพิมพ์ต้นฉบับบทความด้วยโปรแกรม Microsoft word ตามแบบฟอร์มที่วารสารฯ กำหนด จำนวน 1 ชุด พร้อมด้วยใบสมัครขอส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน จำนวน 1 ชุด และมีค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ จำนวน 3,500 บาทต่อ 1 บทความ

2) ให้ท่านเข้ามาลงทะเบียนสมัครสมาชิกเพื่อส่งบทความลงตีพิมพ์ในระบบวารสารออนไลน์ โดยเข้าไปที่วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/login> และทำตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในระบบ

3) การจัดส่งบทความให้ส่งผ่านระบบวารสารออนไลน์ (ThaiJO) กรณีมีข้อสงสัยในการสมัครติดต่อสอบถามได้ที่ คุณจรินทร์ เสโตบล และคุณพิเชษฐ สิงห์เดช โทร. 055-961205, 055-961207 โทรสาร 055-961148

ทั้งนี้ เมื่อบทความได้รับการตีพิมพ์ ผู้เขียนบทความจะได้รับวารสารฉบับที่บทความนั้นตีพิมพ์ จำนวน 2 เล่ม สำหรับผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดบทความฟรีได้ที่ www.nuac.nu.ac.th

***** เปิดรับบทความตลอดปี *****

ใบสมัครขอส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

Mekong-Salween Civilization Studies Journal

(กรุณากรอกแบบฟอร์มด้วยตัวบรรจง หรือด้วยวิธีการพิมพ์)

เรียน บรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

1. ข้าพเจ้า

ชื่อ - สกุล ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว.....
☐ ดร.

2. สถานภาพ

● กรณีเป็นอาจารย์ (โปรดระบุ)

☐ ศาสตราจารย์ ☐ รองศาสตราจารย์ ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
☐ อาจารย์ ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

● กรณีเป็นนักศึกษา (โปรดระบุ)

☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

● อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
.....

● หน่วยงาน/ภาควิชา/คณะ/มหาวิทยาลัยที่สังกัด

ภาควิชา..... คณะ.....
มหาวิทยาลัยที่สังกัด.....

3. ที่อยู่

● ที่อยู่ติดต่อได้สะดวก.....
.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....
โทรสาร.....E-mail address.....

4. ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ประเภทของบทความ

- ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจัย
☐ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่

บทความที่ท่านส่งมารับการพิจารณา มีเนื้อหาตรงกับสาขาใด

- ☐ สังคมวิทยา / ประวัติศาสตร์-ชาติพันธุ์-โบราณคดี
☐ ศิลปศาสตร์ / ปรัชญา-ศาสนา
☐ อักษรศาสตร์ / ภาษา-วรรณกรรม
☐ ศิลปกรรม / สถาปัตยกรรม
☐ ศึกษาศาสตร์ / เศรษฐกิจ-สังคม-วัฒนธรรม
☐ นิเทศศาสตร์ / สารสนเทศ-การสื่อสาร
☐ มนุษยศาสตร์ / มานุษยวิทยา-จิตวิทยา
☐ รัฐศาสตร์ / รัฐประศาสนศาสตร์

ประสงค์ที่จะตีพิมพ์ในรูปแบบ

- ☐ รูปแบบปกติ อัตราค่าธรรมเนียม 3,500 บาท
☐ รูปแบบเร่งด่วน (Fast Track) อัตราค่าธรรมเนียม 7,000 บาท

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น ยินดีให้กองบรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน เลือกสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาดัชนีฉบับของข้าพเจ้าโดยอิสระและให้กองบรรณาธิการฯ สามารถตรวจแก้ไขต้นฉบับดังกล่าวได้ตามสมควรและยินยอมว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารนี้ ถือเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ติดต่อบรรณาธิการได้ที่ กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยนเรศวร

อาคารวิสุทธิกษัตริย์ ชั้น 3

ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง

จังหวัดพิษณุโลก 65000

โทรศัพท์: 0-5596-1205 โทรสาร: 0-5596-1148

<http://www.nuac.nu.ac.th>

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/index>

หรือ E-mail: mekong_salween@nu.ac.th

**-ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิจัย-
ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK**

(ชื่อเรื่องภาษาไทย).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง).....
(ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ / Title).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง)

ชื่อ-นามสกุล (ผู้เขียนบทความ)¹.....(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)
NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)
E-mail :.....(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

ชื่อ-นามสกุล (ผู้ร่วมโครงการ)².....(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)
NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

บทคัดย่อ (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร14) ไม่ควรเกิน 200-250 คำ.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: (ขนาดอักษร14) ไม่ควรเกิน 5 คำ,,,

¹ ระบุสถานภาพหรือตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียด
หน่วยงานที่สังกัด (ภาษาไทย) (ขนาดอักษร 12 ชิดซ้าย)

Specify academic status or position Department / Department, Faculty of University or
department details (English)

² ระบุสถานภาพตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงาน
ที่สังกัด (ภาษาไทย) (ขนาดอักษร 12 ชิดซ้าย)

Specify academic status or position Department / Department, Faculty of University or
department details (English)

Abstract (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร14) ไม่ควรเกิน 200-250 คำ.....

.....

.....

.....

Keywords: (ขนาดอักษร14) ไม่ควรเกิน 5 คำ,,,,

บทนำ (Introduction) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

วิธีดำเนินการวิจัย (Method) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

ผลการวิจัย (Research Results) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

สรุปผลการวิจัย (Conclusion) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

.....

.....

อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

.....

.....

ข้อเสนอแนะการวิจัย (ถ้ามี-ไม่ควรเกิน 3 บรรทัด) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (References) (ขนาดอักษร 16) กรุณาอ้างอิงตามระเบียบ การเสนอบทความ

(ขนาดอักษร 14).....

.....

บรรทัดแรกให้ขีดขอบด้านซ้าย เรียงตามลำดับตัวอักษร ก-ฮ, A-Z ถ้าเนื้อหา
ยังไม่จบบรรทัดถัดไปให้ย่อหน้าเข้ามา 1 เคาะ จำนวนรายการที่อ้างอิง
ต้องตรงกันและเท่ากันกับที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ

****สามารถดาวน์โหลด Template แบบฟอร์มนี้ได้ที่นี่****

<http://www.nuac.nu.ac.th>

**-ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิชาการ-
ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK**

(ชื่อเรื่องภาษาไทย).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง).....
(ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ / Title).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง).....

ชื่อ-นามสกุล (ผู้เขียนบทความ)¹.....(ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)
NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)

E-mail :.....(ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)

ชื่อ-นามสกุล (ผู้ร่วมโครงการ)².....(ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)
NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)

บทคัดย่อ (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: (ขนาดอักษร14),,,,

¹ ระบุสถานภาพหรือตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงาน
ที่สังกัด (ขนาดอักษร 12 ซิดซ้าย)

Specify academic status or position Department / Department, Faculty of University or
department details (English)

² ระบุสถานภาพหรือตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงาน
ที่สังกัด (ขนาดอักษร 12 ซิดซ้าย)

Specify academic status or position Department / Department, Faculty of University or
department details (English)

Abstract (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (ขนาดอักษร14),,,,

บทนำ (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

เนื้อหา (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

บทสรุป (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (References) (ขนาดอักษร 16) กรุณาดูอ้างอิงตามระเบียบ
การเสนอบทความ

(ขนาดอักษร 14).....

.....
บรรทัดแรกให้ชิดขอบด้านซ้าย เรียงตามลำดับตัวอักษร ก-ฮ, A-Z ถ้าเนื้อหา
ยังไม่จบบรรทัดถัดไปให้ย่อหน้าเข้ามา 1 เคาะ จำนวนรายการที่อ้างอิง
ต้องตรงกันและเท่ากันกับที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ

****สามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มนี้ได้ที่****

<http://www.nuac.nu.ac.th>

กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
อาคารวิสุทธิกษัตริย์ ต.ท่าโพธิ์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000
โทรศัพท์ : 0-5596-1205 โทรสาร : 0-5596-1148
e-mail : mekong_salween@nu.ac.th
<http://www.nuac.nu.ac.th>